

II

(Retsakter hvis offentliggørelse ikke er obligatorisk)

RÅDET

RÅDETS BESLUTNING

af 22. december 1987

om vedtagelse af årsberetningen om den økonomiske situation i Fællesskabet og fastlæggelse af retningslinjerne for den økonomiske politik i 1988

(87/609/EØF)

RÅDET FOR DE EUROPÆISKE
FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til Traktaten om Oprettelse af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab,

under henvisning til Rådets beslutning 74/120/EØF af 18. februar 1974 om gennemførelse af høj grad af overensstemmelse inden for den økonomiske politik i Det Europæiske Fællesskabs medlemsstater⁽¹⁾, ændret ved beslutning 75/787/EØF⁽²⁾ og 79/136/EØF⁽³⁾, særlig artikel 4,

under henvisning til forslag fra Kommissionen,

under henvisning til udtalelse fra Europa-Parlamentet⁽⁴⁾, og

under henvisning til udtalelse fra Det Økonomiske og Sociale Udvalg⁽⁵⁾ —

VEDTAGET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

Rådet vedtager hermed den årsberetning om den økonomiske situation i Fællesskabet og om de retningslinjer for den økonomiske politik, som Fællesskabet skal følge, der er indeholdt i del I i den til denne beslutning knyttede beretning, og fastlægger de retningslinjer for medlemsstaternes økonomiske politik, som er anført i del II i nævnte beretning.

Artikel 2

Denne beslutning er rettet til medlemsstaterne.

Udfærdiget i Bruxelles, den 22. december 1987.

På Rådets vegne
N. WILHJELM
Formand

⁽¹⁾ EFT nr. L 63 af 5. 3. 1974, s. 16.

⁽²⁾ EFT nr. L 330 af 24. 12. 1975, s. 52.

⁽³⁾ EFT nr. L 35 af 9. 2. 1979, s. 8.

⁽⁴⁾ EFT nr. C 345 af 21. 12. 1987.

⁽⁵⁾ EFT nr. C 356 af 31. 12. 1987.

ØKONOMISK ÅRSBERETNING
1987/88

ØKONOMISK ÅRSBERETNING 1987/88

INDHOLDSFORTEGNELSE

	<i>Side</i>
Forord	4
Del I — Fællesskabets økonomi	
1. En mere dynamisk vækst er både nødvendig og mulig	5
Resumé og konklusioner for den økonomiske politik	5
1.1. Den økonomiske situation i Fællesskabet og udsigter for 1988	5
1.2. Uligevægtene i verdensøkonomien	5
1.3. Fællesskabets opgave: vækst, samhørighed og indre marked	6
1.4. Den økonomiske politik	7
2. Den økonomiske udvikling og udsigterne	8
2.1. Verdensøkonomien	8
2.2. Tilpasningsprocessen og det internationale samarbejde	9
2.3. De økonomiske udsigter i Fællesskabet for 1987 og 1988	10
2.4. Beskæftigelse og arbejdsløshed	12
2.5. De økonomiske udsigter for Fællesskabet på mellemlang sigt	13
3. Fællesskabets interne vækstfaktorer og medlemsstaternes indbyrdes afhængighed	14
3.1. Det indre marked og mere vækstfremmende økonomiske strukturer	15
3.2. Den makro-økonomiske proces	16
3.3. Medlemsstaternes indbyrdes afhængighed	17
3.4. Forudsætningerne for succes	18
4. Fællesskabets og medlemsstaternes strukturpolitik	19
4.1. Forbedring af markedernes tilpasningsevne	19
4.2. Konkurrenceevne, forskning og udvikling i industri- og servicesektoren	21
4.3. Bestræbelser på at styrke den økonomiske og sociale samhørighed	23
5. Retningslinjer og makro-økonomiske problemer	24
5.1. Den monetære udvikling og pengepolitikken	24
5.2. Liberalisering af kapitalbevægelserne og styrkelsen af EMS	25
5.3. Udviklingen i de offentlige budgetter og budgetpolitik	26
Box: Vækst og beskæftigelse	30
Langfristede rentesatser	34
Del II — Den økonomiske politik i medlemsstaterne	
Belgien	37
Danmark	40
Forbundsrepublikken Tyskland	43
Grækenland	47
Spanien	50
Frankrig	53
Irland	56
Italien	59
Luxembourg	62
Nederlandene	64
Portugal	67
Det Forenede Kongerige	70
Statistisk bilag: Tabeller	76
Diagrammer	106

FORORD

Siden Kommissionens vedtagelse af udkastet til Den Økonomiske Årsberetning 1987/88 er aktiekurserne på de store industrilandes børser faldet betydeligt. Der har kunnet noteres et mere eller mindre markant rentefald i De Forenede Stater og i næsten alle fællesskabslandene, og dollaren er blevet svækket over for ECU og Yen på de meget ustabile markeder.

I betragtning heraf er det indlysende, at de økonomiske prognoser, der opstilles i Den Økonomiske Årsberetning, bør revideres. Arten og omfanget af denne revision afhænger i vid udstrækning af, hvornår og på hvilket niveau kapital- og valutamarkedene falder til ro.

Den Økonomiske Årsberetnings grundlæggende analyse af den verdensøkonomiske situation og problemerne med den faldende vækstrate og arbejdsløsheden i Fællesskabet er fortsat gyldig.

En væsentlig forudsætning for, at de nuværende verdensøkonomiske problemer kan løses, er, at De Forenede Stater gennemfører en betydelig og varig reduktion af føderalregeringens budgetunderskud. Planen om at nedbringe underskuddet med 30,2 mia US \$ (netto) i finansåret 1988 og med 45,9 mia US \$ i finansåret 1989 ved at skære ned på udgifterne og øge indtægterne er opmuntrende, men det er nødvendigt, at den godkendes af Kongressen i nær fremtid og hurtigt bliver omsat i praksis.

De økonomisk-politiske retningslinjer for Fællesskabet, som er anført i Den Økonomiske Årsberetning, er fortsat relevante. Virkeliggørelsen af disse mål er blevet endnu mere påtrængende. En videreførelse af makroøkonomiske politikker og strukturpolitikker til fremme af væksten er ikke alene i Fællesskabets egen interesse, men bidrager også til en mindskelse af de internationale uligevægte. Som Rådet understregede på sit møde den 16. november 1987, er Fællesskabets medlemsstater fast besluttet på såvel på udbuds- som på efterspørgselssiden at skabe bedre forudsætninger for en ikke-inflatorisk og indefra kommende vækst og at bidrage til en mindskelse af de udenrigsøkonomiske uligevægte.

Det er medlemsstaternes hensigt at samarbejde aktivt med andre lande for at sikre en mere stabil udvikling på de internationale kapital- og valutamarkeder. Det er nødvendigt at føre en troværdig makroøkonomisk politik på multilateral basis for at fremskynde reduktionen af de internationale betalingsbalanceuligevægte.

I betragtning af den usikkerhed, der præger verdensøkonomien og som i høj grad vil kunne påvirke investorerne og forbrugernes dispositioner — er det mere end nogensinde nødvendigt, at Fællesskabet og dets medlemsstater er rede til at tilpasse deres økonomiske politik til de krav, der følger af den ændrede situation.

DEL I

FÆLLESSKABETS ØKONOMI

1. EN MERE DYNAMISK VÆKST ER NØDVENDIG OG MULIG

Resumé og konklusioner for den økonomiske politik

1.1. Den økonomiske situation i Fællesskabet og udsigter for 1988

Fællesskabets økonomi er blevet styrket siden 1982. Ikke siden 60'erne har man oplevet så lave og konvergerende inflationstakter, afkastningsgraden og markedernes tilpasningsevne er blevet klart forbedret, og de strukturtilpasninger, der er gennemført — ikke altid uden ofre — har styrket produktionspotentielt. Indtil 1986 steg den økonomiske vækstrate da også og nåede sidste år op på 2,6% i EF-gennemsnit.

Men i 1987 er væksten aftaget i forhold til 1986 og overstiger nu kun akkurat 2%. Håbet om endnu større vækst er således gjort til skamme. Allerede i slutningen af 1986 og atter i 1987 sås en mængdemæssig tilbagegang i EF's eksport til tredje-lande under indflydelse af to faktorer, for det første den effektive appreciering af de europæiske valutaer, der har mindsket Fællesskabets konkurrenceevne ikke blot over for USA, men også over for andre dele af verden, som f.eks. de nyligt industrialiserede lande. Og for det andet har udviklingen på Fællesskabets traditionelle eksportmarkeder praktisk taget været stagnerende, for OPEC-landenes vedkommende har der endog været tale om en meget kraftig tilbagegang. Samtidig er Fællesskabets import fortsat steget. Som følge heraf må udenrigshandelen antages at have kostet Fællesskabet omkring 1 vækstpoint både i 1986 og i 1987. Dermed har Fællesskabet ydet et ikke ubetydeligt bidrag til den internationale tilpasningsproces. I 1986 blev forværringen af det internationale klima opvejet af den påvirkning, som forbedringen i bytteforholdet øvede på den indenlandske efterspørgsel. Men virkningerne heraf for realindkomsterne og det private forbrug er nu ved at fortone sig. Hertil kommer, at mange virksomheder i eksportbrancherne har set sig nødsaget til at nedjustere deres investeringsplaner, hvilket ikke mindst skyldes tilbagegangen i EF's eksport og usikkerheden omkring valutakurser og rentesatser.

I 1988 ventes den økonomiske vækst fortsat at ligge på lidt over 2%. Dette er netop tilstrækkeligt til at holde arbejdsløsheden på samme — utilfredsstillende — niveau, nemlig omkring 12%. Der er ganske vist udsigt til et mindre opsving i EF's tredjelands eksport, men ikke nok til, at det kan få positiv indflydelse på væksten, medens det bidrag, den interne efterspørgsel hidtil har ydet, vil blive yderligere

formindsket. Desuden tegner der sig nu en ny risiko i horisonten. Nogle lande — Spanien, Italien, Portugal og Det Forenede Kongerige — har hidtil kunnet fastholde vækstraten over 3%. De har således i høj grad bidraget til at stimulere samhandelen mellem EF-landene og væksten i Fællesskabet. Af hensyn til deres udenrigsøkonomiske ligevægt vil nogle af disse lande måske blive nødt til at lægge en dæmper på deres egen vækst, hvis opsvinget i de øvrige EF-lande udebliver. Dette vil påvirke hele Fællesskabet. Risikoen herfor bliver større, hvis der sker en ny forværring af det internationale klima.

1.2. Uligevægtene i verdensøkonomien

Verdensøkonomien er fortsat præget af alvorlig uligevægt på to punkter, nemlig *betalingsbalancestrukturen i industrilænderne og udviklingslandenes gæld*. I 1987 vil USA's underskud på de løbende poster udvise en fortsat stigning til 150 mia US \$ (3,5% af BNP). Japans overskud (ca. 85 mia US \$, dvs. 3,8% BNP) er fortsat meget stort. Overskuddet i EF som helhed er ganske vist i tilbagegang, men dette modsvares i 1987 hovedsagelig af en bedring på betalingsbalancens løbende poster navnlig i de olieeksporterende lande som følge af mindre import. Udviklingslandenes gæld er i fortsat stigning (1 200 mia US \$ i 1987). Gældsomlægningsaftalerne og de faldende rentesatser indtil udgangen af 1986 har hjulpet med til at lette gældsbyrden, men den seneste tids rentestigninger virker i modsat retning.

Også positive elementer aftegner sig. Udviklingen i de reale varestrømme bidrager til at rette op på handelsbalancerne. Der er nu et internationalt samarbejde i gang, som kan bane vej for at få tilpasset den økonomiske politik i rigtig retning. Efter Louvre-aftalen i februar 1987 lykkedes det at få stabiliseret dollarkursen. Denne udvikling blev bekræftet på industrilændernes topmøde i Venedig i juni 1987 og derefter på syvlandegruppens møde i Washington i september 1987. UNCTAD VII har vist, at det er muligt at nå til enighed med udviklingslandene om en analyse af de vigtigste problemer i verdensøkonomien. Også på møderne i Verdensbanken og i IMF i september 1987 blev der gjort fremskridt, bl.a. hvad angår de afrikanske landes gæld og udvidelsen af Verdensbankens kapital. Endelig åbner »Uruguayrunden« mulighed for at videreføre bestræbelserne inden for rammerne af GATT for at bekæmpe og modvirke protektionisme.

Der er dog fortsat mange *betydelige risikomomenter*. Heller ikke i 1988 bliver der tale om nogen hurtig genopretning af den internationale betalingsbalancesituation. Der er fortsat behov for større stabilitet på valutamarkederne, for at de allerede indtrufne betydelige justeringer af valutakurserne kan få tid til at slå igennem. Interventioner fra centralbankerne og international styring af renteforskellene vil kunne hjælpe med hertil. Men en varig stabilisering af valutakursforventningerne kræver først og fremmest, at der hurtigere bliver rettet op på den internationale betalingsbalancesituation. I modsat fald vil der være risiko for, at rentespændet mellem USA på den ene side og Europa og Japan på den anden side bliver endnu større. Dette ville i særdeleshed kunne føre til nye rentestigninger i USA. Og det vil forværre situationen yderligere i de udviklingslande, der allerede er ramt af tilbagegangen i verdenshandelen.

Under disse omstændigheder er det ønskeligt, at den relative udvikling i den indenlandske efterspørgsel i de forskellige industrilande fortsat bidrager til at reducere uligevægtene på handelsbalancerne, samtidig med at behovet for øget vækst i verdenssamhandelen tilgodeses. Ifølge de seneste prognoser er udsigterne for 1988 lidet opløftende. Det er af afgørende betydning, at USA fortsætter bestræbelserne på at nedbringe budgetunderskuddet. Men Japan må også gøre en større indsats for at bane vej for øget import ved at styrke den japanske vækst og gøre de japanske markeder mere åbne. Også Fællesskabet vil ved at styrke sin egen vækst hjælpe med til at stimulere verdenshandelen og samtidig yde sit bidrag til genopretningen af den internationale betalingsbalancesituation.

1.3. Fællesskabets opgave: vækst, samhørighed og indre marked

I den aktuelle verdensøkonomiske situation vil Fællesskabet ikke længere kunne nyde godt af positive påvirkninger udefra. Derfor må *samarbejdsstrategien for vækst og beskæftigelse* sigte på at klare overgangen fra en vækst båret af udefrakommende påvirkninger til en vækst baseret på interne faktorer og på hurtigere at få sat en stopper for konjunkturedgangen og dermed undslippe den lavvækstfælde, som EF synes fanget i også på mellemlang sigt. Dermed vil Fællesskabet igen kunne nedbringe arbejdsløsheden, udnytte alle de fordele, der ligger i det store indre marked, og styrke den økonomiske og sociale samhørighed. En afgørende forudsætning for, at Fællesskabet til fulde kan udnytte de fordele, det råder over, vil være øget samarbejde og videreførelse af ambitiøse fælles politikker. Der er også fortsat behov for bred opbakning fra arbejdsmarkedets parter om den politik, der skal føres, hvilket bør sikres ved at intensivere dialogen om alle strategiens aspekter, både på EF-plan og nationalt plan.

For at styrke den *økonomiske og sociale samhørighed* i Fællesskabet må alle medlemsstater gøre en større samordnet indsats herfor, som foreskrevet i Traktatens artikel 130B, ændret i medfør af Den Europæiske Fælles Akt. Hertil kræves tre betingelser opfyldt. For det første drejer det sig om i Europa at skabe forudsætninger for dynamisk vækst, og dette kræver en tilstrækkelig høj vækst i de lande, der er længst fremme. For det andet er det af afgørende betydning, at de mindre udviklede lande sætter ind på at forbedre de interne udviklingsbetingelser, hvilket navnlig indebærer, at de må øge investeringernes afkast og effektivitet samt rette op på de offentlige finanser. Dette vil skabe gunstige forudsætninger for at tiltrække privat kapital. For det tredje må Fællesskabet støtte tilpasningsprocessen via strukturfondene og gennem de finansielle instrumenter og EIB. Kommissionen har foreslået, at midlerne til strukturfondene fordobles i faste priser indtil 1992, og at effektiviteten øges.

Gennemførelsen af *det indre marked* i tiden indtil 1992 vil skabe en kraftig dynamik. Det er vigtigt, at erhvervslivets forventninger hertil ikke skuffes. Derfor er der behov for hurtige fremskridt i retning af afskaffelse af grænsekontrol og toldformaliteter, fjernelse af skatte- og afgiftsmæssige hindringer for frie varebevægelser og fri udveksling af tjenesteydelser, harmonisering af tekniske normer og skabelse af et ensartet marked for offentlige aftaler. I denne henseende fremlagde Kommissionen i 1987 forslag, der tog sigte på en indbyrdes tilnærmelse af afgiftssatser og harmonisering af afgiftsstrukturene samt skabelse af et ensartet marked for offentlige aftaler.

Den reduktion af omkostningerne, der vil følge af gennemførelsen af det indre marked, stordriftsfordelene, den øgede konkurrence og udvidelsen af det økonomiske grundlag for forskning og udvikling vil alt sammen lette presset på de offentlige finanser og føre til produktivitetstigninger, øget konkurrenceevne på eksportmarkederne og en styrkelse af samhandelen inden for EF. Det indre marked vil skabe nye investeringsmuligheder ved at åbne nye horisonter for iværksættere. For at disse muligheder kan udnyttes hurtigt og fuldt ud, må gennemførelsen af det indre marked fremskyndes for derved at tydeliggøre udviklingens irreversible karakter. Skabelsen af det store indre marked må også ledsages af et infrastrukturnet, der står mål hermed. Hertil vil gennemførelsen af store infrastrukturprojekter af betydning for Fællesskabet kunne bidrage.

Den herved muliggjorte produktivitetstigning vil imidlertid kun føre til øget beskæftigelse og hurtigere stigning i levestandarden, hvis produktionspotentielt udnyttes fuldt ud. De sociale og regionale aspekter ved gennemførelsen af det indre marked vil desuden lettere kunne tilgodeses i en situation med kraftigere vækst.

1.4. Den økonomiske politik

Det er først og fremmest nødvendigt fortsat at føre en *strukturpolitik*, der kan skabe øget fleksibilitet på markederne. I denne forbindelse har de henstillinger vedrørende udbudssiden, der var indeholdt i de seneste års økonomiske årsberetninger, ikke mistet deres aktualitet. Specielt bør de interne vækstfaktorer styrkes yderligere ved at lette presset på små og mellemstore virksomheder, fremme konkurrencen og reducere subsidierne. I øvrigt vil øget fleksibilitet på arbejdsmarkedet, omkostningsneutrale tilpasninger og ned-sættelser af arbejdstiden samt investeringer i erhvervsuddannelse også bidrage til at forbedre beskæftigelsessituationen.

Der udgår betydelige impulser fra gennemførelsen af det indre marked og strukturpolitikkerne, som vil kunne slå fuldt igennem inden for rammerne af en dynamisk *makro-økonomisk proces*. For at afhjælpe mangelen på arbejdspladser bør investeringerne i de kommende år stige langt mere end BNP. Udsigterne for efterspørgslen, rentabiliteten og realrenten er i denne sammenhæng afgørende. I mangel af impulser udefra vil efterspørgselsudsigterne i meget høj grad afhænge af udviklingen i det private forbrug og dermed af udviklingen i de disponible indkomster. Af hensyn til rentabiliteten og konkurrenceevnen er der imidlertid fortsat behov for en dæmpet reallønsudvikling. Under disse omstændigheder må også lempelser af den skattebyrde, der bæres af husholdningerne og erhvervslivet, bidrage til en øget dynamik. Hvis det offentlige øger de økonomisk rentable investeringer, vil dette kunne styrke produktionspotentiellet og samtidig give den indenlandske efterspørgsel den fornødne stimulering. Desuden vil også lavere realrentesatser være ønskelige. Med henblik herpå er det vigtigt, at der ikke kan sættes spørgsmålstejn ved saneringen af de offentlige finanser på mellemlang sigt, at inflationsforventningerne fortsat holdes på et lavt niveau, og at der rettes op på de finansielle uligevægte. Dette vil også kunne lette presset på de offentlige budgetter. For at en hurtigere stigning i den økonomiske vækstrate kan få varig karakter, må der være sikkerhed for en holdbar situation på betalingsbalancen på mellemlang sigt. Hvis der samtidig sker en bedring af vilkårene på udbudssiden, bliver det således muligt at fremskynde væksten noget uden risiko for betalingsbalancen og uden fare for et nyt inflationsopsving.

Til trods for de høje realrentesatser giver *pengepolitikken* for øjeblikket et tilstrækkeligt spillerum for at finansiere væksten. Selv under hensyntagen til de finansielle nyskabelser, der er på vej i nogle lande, øges pengemængden fortsat kraftigt. Det drejer sig nu om at undgå, at der ikke bliver ophobet et likviditetsoverskud, der vil virke inflationsskabende. Denne risiko vil imidlertid blive mindsket i takt med en positiv udvikling i de andre faktorer, der er afgørende for inflationen, bl.a. lønudviklingen.

Inden for EMS har styringen af renteforskellene bedre end hidtil virket i retning af en stabilisering af valutakurserne.

Den fremskyndede liberalisering af kapitalbevægelser bør fortsat ledsages af en styrkelse af EMS. Et vigtigt skridt i denne retning blev taget på økonomi- og finansministrenes møde i Nyborg. For at skabe varig stabilitet i systemet er det vigtigt, at dette samarbejde fortsat er baseret på en bred opbakning om en stabilitetsorienteret pengepolitik.

Pengepolitikken er imidlertid nu ved at nå sin begrænsning, og derfor får *budgetpolitikken* nu større betydning. Det er først og fremmest nødvendigt målbevidst at videreføre de bestræbelser, der er gjort for at omlægge de offentlige udgifter og indtægter. Med hensyn til underskuddet på de offentlige finanser vil de enkelte EF-lande isoleret betragtet fortsat være underlagt stærke bindinger. Nogle lande vil fortsat have en alt for stor og stigende statsgæld, og vil blive nødt til at gøre en betydelig indsats for at sanere de offentlige finanser. Disse bestræbelsers virkninger for underskuddet mindskes og reduceres imidlertid af den lave vækst og deraf følgende nedgang i skatte- og afgiftsprovenuet. Andre lande har ikke så store budgetproblemer, og de planlagte skattnedsættelser for det kommende år og derefter vil være en velkommen stimulans, hvis positive virkninger også vil gøre sig gældende på mellemlang sigt. I nogle af disse lande har nedgangen i skatte- og afgiftsprovenuet som følge af lavere vækst sammen med de planlagte skattnedsættelser allerede ført til en stigning i det offentlige underskud.

En situation med fortsat svag vækst indebærer en alvorlig risiko. Lande med store budgetmæssige problemer vil måske se sig nødsaget til at iværksætte yderligere foranstaltninger for at nå målet om sanering af de offentlige finanser. Dette vil få negative vækstmæssige virkninger i eget land samt i de øvrige EF-lande, hvis spillerum ligeledes vil blive påvirket heraf. Dette viser, hvor vigtigt det er, at de enkelte landes finanspolitiske myndigheder i deres beslutninger også tager hensyn til de snævre bånd, der findes mellem EF-landenes økonomier. Spanien og Portugal yder i øjeblikket et betydeligt bidrag til samhandelen inden for EF, og med disse landes tiltrædelse er den indbyrdes afhængighed i øvrigt blevet øget. Og denne afhængighed vil blive endnu større med gennemførelsen af det indre marked og liberaliseringen af kapitalbevægelser.

Hvis den økonomiske vækstrate igen begynder at falde, bør det være muligt at udnytte denne indbyrdes afhængighed mellem EF-landene på en positiv måde gennem en fælles og korrekt timet indsats. Dette indgår i øvrigt også i økonomi- og finansministrenes konklusioner fra mødet i Rådet i juli 1987. I forbindelse hermed er det naturligvis nødvendigt at tilgodese de mål og de bindinger, der findes på nationalt plan. Men hvis hvert land kan regne med en mere dynamisk vækst i de øvrige EF-lande, vil de eksterne og budgetmæssige bindinger blive mindre tyngende, og det vil selv kunne bidrage til en ikke inflationsskabende styrkelse af væksten.

Fællesskabet står over for en vanskelig international situation og har kun sig selv at stole på. EF råder ikke desto mindre over meget betydelige fordele, navnlig i kraft af de igangværende strukturtilpasninger, den forbedrede rentabi-

litet og dæmpningen af inflationen, som tilsammen skaber gode muligheder for en kraftigere og mere beskæftigelsesfremmende vækst. Det store indre marked vil skabe øget dynamik i EF-landenes økonomi og fremskynde den teknologiske udvikling. Skabelsen af dette marked bør ledsages af effektive EF-politikker, der også kan bidrage til øget økonomisk og social samhørighed. Virkningerne af den øko-

nomiske politik, der føres, vil kunne styrkes gennem et snævrere samarbejde mellem medlemsstaterne. For at skabe større opbakning om denne politik er det fortsat meget vigtigt at videreføre dialogen med arbejdsmarkedets parter. Udnyttelsen af EF-dimensionen vil således sætte Europa i stand til at fremme en mere dynamisk økonomisk udvikling og yde sit bidrag til en stabilisering af den internationale situation.

2. DEN ØKONOMISKE UDVIKLING OG UDSIGTERNE

2.1. Verdensøkonomien

Både i 1985 og i 1986 og også i de første to måneder af 1987 blev der rettet kraftigt op på den overvurdering af *dollaren*, som gradvis var opstået i første halvdel af 80'erne (se diagram 1). De ringe fremskridt i USA's nedbringelse af underskuddet på de løbende poster, og forventningerne om et nyt fald i dollarkursen gav midlertidigt næring til en selvforstærkende depreciering af dollaren. Mellem marts 1985 og februar 1987 blev dollarens værdi i forhold til ECU'en således reduceret med omkring 40%. Det var imidlertid først efter Louvre-aftalen i februar 1987, at der kom ro over feltet på valutamarkederne. På mødet i Louvre var der bred enighed mellem de vigtigste industrilande om nødvendigheden af at holde valutakurserne tæt ved det aktuelle niveau, og for at sikre dette foretog centralbankerne massive interventioner på valutamarkederne. Dermed lykkedes det at få dollarkurserne nogenlunde stabiliseret omkring niveauet fra 1981, som var et år med relativt ringe betalingsuligevægt.

Råoliepriserne steg kraftigere i 1987, end det blev forudset året før. Den gennemsnitlige importpris i EF ventes at komme op på ca. 17 US \$ pr. tønde mod 13,7 US \$ i 1986. I modsætning til, hvad der var tilfældet i 1986, kan der således ikke ventes nogen inflationsdæmpende virkninger fra oliepriserne. Der er udsigt til mindre prisstigninger næste år, men olieprisudviklingen er fortsat behæftet med meget stor usikkerhed som følge af de politiske spændinger i Persergolfen og de uholdbare produktionskvoter, OPEC er enedes om.

Priserne på de øvrige råstoffer i dollars ventes at stige lidt i 1987 og 1988 (se diagram 2). Da priserne på forarbejdede produkter samtidig er begyndt at stige hurtigere, bliver der sandsynligvis tale om en ny forværring i de råvareeksporterende udviklingslandes bytteforhold.

Verdenshandelen blev igennem de seneste tolv måneder øget mindre end forudset sidste efterår. I første halvår 1987 har der endog været en mængdemæssig stagnation i importen i landene uden for EF. For 1987 regnes der nu med en stigning

i verdens samlede import (inkl. EF) på omkring 3,5% mod de tæt ved 4,9% i 1986 (se tabel 3). For EF er udsigterne endnu mere dystre. Når denne udvikling i verdensimporten (Fællesskabet ikke medregnet) sættes i relation til EF's eksportstruktur, bliver resultatet for det indeværende år en vækst på EF's eksportmarkeder på under 1% (se tabel 5). Først for 1988 er der visse tegn på et opsving i verdenshandelen. Den træge udvikling i 1987 skyldes hovedsagelig nedgangen i OPEC-landenes import og en klart langsommere stigning i USA's import.

I *De Forenede Stater* ventes en betydelig nedbringelse af budgetunderskuddet i indeværende år, men dette vil hovedsagelig være en følge af stigningen i skatte- og afgiftsprovenuet efter skattereformen, og det er et éngangsfænomen, hvis virkninger ikke længere vil spille ind i 1988. I øvrigt har USA nu sat 1993 som det år, hvor forbundsstatens budgetunderskud skal være bragt ud af verden, i stedet for 1991 som oprindeligt fastsat i Gramm-Rudman-loven. Faldet i dollarkursen og den heraf følgende stigning i importpriserne vil for 1987 resultere i en øget inflationstakt. Samtidig er der tegn på, at dollarfaldets forventede virkninger for varehandelen nu vil begynde at slå igennem. For første gang siden 1980 har udenrigshandelen haft positive indvirkninger på udviklingen i BNP i faste priser. Men da de negative virkninger af prisudviklingen inden for udenrigshandelen for øjeblikket mere end opvejer virkningerne af den positive udvikling i import- og eksportmængden, er det i år endnu for tidligt at håbe på nogen større reduktion af USA's nominelle handelsbalanceunderskud (J-kurveeffekten). Også underskuddet på betalingsbalancens løbende poster ventes at stige igen i 1987 til omkring 154 mia US \$, svarende til 3,5% af BNI. Først i 1988 kan der ventes en bedring. Der forudses et opsving i investeringerne i 1988 efter den tilbagegang i faste priser, der var kendetegnende for 1987. Som helhed kan der blive tale om en lidt større stigning i BNI i 1988, nemlig på 2,7% mod 2,3% i 1987.

I *Japan* førte den kraftige appreciering af yen'en sidste år som følge af Japans store afhængighed af eksport til en klar tilbagegang i BNP-vækstraten, nemlig fra 4,5% i 1985 til 2,4% i 1986. Der er dog mulighed for et opsving i år og i de kommende år i kraft af den dynamiske udvikling i den interne efterspørgsel og en mere vækstfremmende udvikling i

udenrigshandelen. Denne proces støttes af det udgiftsprogram på 6 540 mia yen, der blev vedtaget i 1987. Investeringerne ventes at stige med over 7 %, navnlig i kraft af øgede offentlige investeringer og investeringer i boligbyggeri, der ventes at opveje den trøge udvikling i erhvervsinvesteringerne. Til trods for den øgede økonomiske vækstrate ventes arbejdsløshedsprocenten både i 1987 og i 1988 at ligge på det noget nær rekordhøje niveau på omkring 3 %. Japans overskud på de løbende poster ventes at blive af nogenlunde samme størrelsesorden som året før, nemlig ca. 85 mia US \$ i 1987 (svarende til ca. 3,8 % af BNI).

Når der ses bort fra de nyligt industrialiserede lande i Asien, er *udviklingslandenes* situation praktisk taget ikke blevet forbedret i 1986/87, hvilket hænger sammen med den lave vækst på verdensplan og de lave råvarepriser (se tabel 7 og 8). Den forværring af betalingsbalancens løbende poster, udviklingslandene som helhed oplevede i 1986, skyldes hovedsagelig faldet i oliepriserne og afspejler en nedgang i de olieproducerende landes olieindtægter. De faldende oliepriser har derimod været til gavn for de ikke olieproducerende landes betalingsbalancesituation. Disse landes underskud på betalingsbalancen finansieres imidlertid fortsat kun i meget begrænset omfang af privat kapital udefra.

Ligesom hidtil er der store forskelle i de ikke olieeksporterende udviklingslandes situation. Medens der fortsat ses høje BNP-stigningstakter i landene i Det Fjerne Østen, er mellemindkomstlandene i Latinamerika og Europa kendetegnet ved lav vækst. I de afrikanske lande syd for Sahara er situationen derimod meget foruroligende, og der er visse steder tale om fald i levestandarden.

2.2. Tilpasningsprocessen og det internationale samarbejde

Det internationale samarbejde er nu koncentreret om at få nedbragt de uligevægte, der findes på verdensplan og det har allerede ført til tilpasninger, som går i den rigtige retning. Navnlig har bestræbelserne på at få stabiliseret dollarkursen nu båret frugt, men det er endnu ikke lykkedes at få rettet tilstrækkeligt op på de vigtigste uligevægte. De to største problemer, nemlig betalingsbalanceskævhederne mellem de vigtigste industrilande og udviklingslandenes gæld, presser sig stadigvæk på, og også i de kommende år vil en af de vigtigste opgaver være at få løst disse problemer.

Som det ses af diagram 3, er betalingsbalanceuligevægtene nu større end nogensinde før. Allerede i 1985 havde disse uligevægte antaget et helt uacceptabelt omfang, med den deraf følgende øgede risiko for en »hård landing«. I denne

forbindelse var de vigtigste industrilande nået til enighed om den ønskede justering af pariteterne, hvilket i september 1985 blev udmøntet i Plaza-aftalen. Denne aftale gav sig på valutamarkedene udslag i vedvarende fald i dollarkursen. Da der i betragtning af det meget korte tidsrum var tale om yderst betydelige valutakursændringer, enedes man i Louvre-aftalen om at sætte ind på at stabilisere dollarkursen, således at handelsstrømmene kunne tilpasse sig til de nye kurskonstellationer og dermed bane vej for en genopretning af betalingsbalancesituationen. Denne aftale blev bekræftet på 67-mødet i september 1987 i Washington. Den tilpasning af betalingsbalancerne, der nu er igang, har ganske vist givet visse resultater, men der ses også en række foruroligende tegn. Udviklingen i Japans og EF's handelsbalancer (i konstante 1985-priser) går nu i den rigtige retning — idet overskuddet forventes at blive reduceret med henholdsvis ca. 23 mia US \$ og 36 mia US \$ mellem 1986 og 1988 (se tabel 6) — men denne udvikling modsvares imidlertid af en forbedring af USA's handelsbalance på kun 36 mia US \$ i samme periode.

Derimod vil handelsbalancesituationen blive kraftigt forbedret i udviklingslandene, navnlig i de olieeksporterende lande, som har reduceret deres import betydeligt. Tilpasningen mellem industrilandene skrider således kun meget langsomt fremad.

Det er vanskeligt at vurdere, om *den nuværende dollarkurs* åbner mulighed for på mellemlang sigt at genoprette betalingsbalanceligevægten. Hvorom alting er, har udviklingen i de reale valutakurser siden 1985 i vid udstrækning kunnet opveje de tendenser til en overvurdering af dollaren, der prægede første halvdel af 80'erne. Med hensyn til den japanske yen har den appreciering, der har fundet sted siden 1985, endog mere end opvejet den hidtidige reale depreciering. Der kan således drages den konklusion, at de valutakursændringer, der har fundet sted siden 1985, måske er tilstrækkelige til at bane vejen for ligevægt i den internationale betalingsituation, i det omfang hvor de ledsages af makroøkonomiske helhedspolitikker, der kan fremme en hurtigere tilpasning.

I første halvår 1987 bidrog interventioner fra centralbankerne i vid udstrækning til at finansiere USA's underskud på de løbende poster og stabilisere dollaren. På lidt længere sigt vil disse interventioner imidlertid ikke i sig selv være nok til at sikre den varige stabilisering af valutakurserne som er forudsætningen for en gnidningsløs tilpasning. En stabilisering af dollarkursen er kun tænkelig under forudsætning af et positivt rentespænd kombineret med negative vækstforskelle hvad angår den endelige interne efterspørgsel i USA på den ene side og Japan og Europa på den anden side. Den udvikling, der er sket i *rentespændet* siden årets begyndelse, har allerede bidraget til en stabilisering af valutakurserne. Fra januar til august 1987 blev rentespændet mellem USA og Tyskland, hvad angår såvel den korte som den lange nominelle rente, således øget med omkring 1 procentpoint, hvilket modvirkede tendensen til en yderligere depreciering af dollaren. De kortsigtede prognoser er baseret på en antagelse om, at dette rentespænd ikke bliver mindre i 1988.

Under alle omstændigheder er det vigtigt, at det gennemsnitlige renteniveau holdes så lavt som muligt, samtidig med at de nødvendige renteforskelle bevares. For høje rentesatser i USA påvirker ikke blot de amerikanske investeringer, men fører også til yderligere forværringer i de mest gældtyngede udviklingslandes situation.

Den mest afgørende forudsætning for en stabilisering af dollaren og en varig nedbringelse af betalingsbalanceskævhederne er imidlertid en passende *vækstforskel*, hvad angår den indenlandske efterspørgsel i Japan og Europa på den ene side og USA på den anden side. Erfaringerne har nemlig vist, at større ændringer i valutakurserne vil kunne slå hurtigere igennem, når væksten i overskudslandene øges hurtigere og udløser et importopsving med de deraf følgende virkninger for underskudslandets betalingsbalancesituation. I 1987 ser det ud til, at man er ved at opnå betydelige resultater på dette område. Væksten i den endelige interne efterspørgsel i USA ligger ca. 1 procentpoint under væksten hos de 19 vigtigste handelspartnere, samtidig med at der for Japan og EF er en positiv vækstforskel på henholdsvis 1,6 % og 0,5 % i forhold til deres handelspartnere (se tabel 4). På EF-plan må det imidlertid erkendes, at denne udvikling i højere grad skyldes den økonomiske afmatning på verdensplan end en hurtigere stigning i den endelige interne efterspørgsel. Ifølge prognoserne for 1988 er der yderligere snarere tendens til en mindskelse — i stedet for den ønskede og nødvendige forøgelse — af disse vækstforskelle, når der ses bort fra Japan. I 1988 ventes væksten i den endelige interne efterspørgsel i USA endvidere kun at ligge 0,7 % under den gennemsnitlige vækst i de vigtigste andre lande, og i forhold til EF bliver der nok slet ikke tale om nogen vækstforskel overhovedet. Hvis disse prognoser kommer til at holde stik, vil udenrigshandelen i de kommende år sikkert kun komme til at yde et meget begrænset bidrag til genopretningen af betalingsbalancerelationerne mellem industrilandene. Dette vil på mellemlang sigt kunne skade tilpasningsprocessens troværdighed. Det vil øge risikoen for et nyt fald i dollarkursen og for en optrapning af protektionistiske foranstaltninger. Det er derfor yderst vigtigt, at der føres en økonomisk politik, der kan imødegå en sådan udvikling. Sideløbende hermed må det sikres, at de nødvendige vækstforskelle tilvejebringes i en kontekst med høj, men ikke inflationsskabende økonomisk vækst. I modsat fald vil det ikke lykkes at løse det meget alvorlige arbejdsløshedsproblem i Europa. Desuden ville en recession i USA være til skade for de lande, der har underskud på betalingsbalancen, og for de stærkt gældstyngede udviklingslande.

Også i år vil *udviklingslandenes gæld* stige yderligere, til dels på grund af valutakursændringerne. Rente- og afdragsbetalingernes andel af disse landes eksport er ganske vist gået lidt tilbage, idet gældsbyrden er blevet lettet af de faldende rentesatser indtil 1986 og de gældsomlægningsaftaler, der er indgået specielt inden for rammerne af Pariserklubben. Men den seneste tids rentestigninger vil på ny forværre udviklingslandenes situation. FN's Syvende Konference om Handel og Udvikling i juli 1987 i Genève (UNCTAD VII) viste, at det var muligt at nå til enighed med udviklingslandene om en

fælles analyse af de største problemer i verdensøkonomien. På Verdensbankens og IMF's årsmøde i Washington i september 1987 blev der opnået visse resultater, bl.a. med hensyn til de forhandlinger, der nu er igang med henblik på en udvidelse af Verdensbankens kapital. Der er nu ved at være bred enighed om nødvendigheden af at støtte de tilpasningsbestrebelse, der gøres i de lavindkomstlande, der hovedsagelig står i gæld til officielle kreditorer, ved at lette deres gældsbyrde og øge tilstrømningen af kapital til favorable renter. I de øvrige gældsatte lande er der på baggrund af målene om øget vækst og strukturtilpasninger behov for at få mobiliseret de interne ressourcer og sikre en tilstrækkelig stor tilstrømning af finansiering udefra, specielt privat kapital.

Samtidig med at industrilandene søger at fremme en hurtigere økonomisk vækst på verdensplan, må de imidlertid også selv afstå fra protektionistiske foranstaltninger og åbne op for deres markeder, således at udviklingslandene får mulighed for at øge deres eksport og dermed lettere kan tilbagebetale deres gæld.

Det er derfor ønskeligt, at der under de igangværende forhandlinger (Uruguay-Runden) inden for GATT hurtigt gøres fremskridt i denne retning. Under alle omstændigheder vil de internationale problemer kun kunne løses, hvis der rettes op på skævhederne på de løbende betalingsbalanceposter, og hvis gældskrisen bringes ud af verden. I betragtning af den øgede indbyrdes økonomiske afhængighed, vil dette kun kunne ske inden for rammerne af øget *internationalt samarbejde og samordning*. I forbindelse hermed vil den skærpede multilaterale overvågning, man enedes om allerede i 1985 på topmødet i Tokyo, og som blev bekræftet i Vending i juni 1987, være et godt middel til at undgå uoverensstemmelser i den økonomiske politik og indkredse eventuelle afvigelser i tide. I denne forbindelse er det også vigtigt, at Fællesskabet kan tale med én stemme på de kommende måneders internationale møder. Dette gælder ikke blot handelspolitikken og udviklingslandenes gældsproblemer, men også det økonomiske og monetære samarbejde mellem de store industriblokke i verden.

2.3. De økonomiske udsigter i Fællesskabet for 1987 og 1988

Med en anslået vækstrate på 2,2 % ligger den økonomiske vækst i Fællesskabet i 1987 klart under, hvad der blev forudset i sidste års økonomiske årsberetning. Forventningerne om en hurtigere vækst holdt således ikke stik. Hvis man sammenligner prognoserne fra sidste år og de seneste skøn, fremgår det helt klart, hvad de to hovedårsager hertil er — nemlig eksporten og investeringerne i kapitaludstyr (se tabel 9).

Selv om der i betragtning af den internationale tilpasningsproces (jf. ovenfor) ikke kan ventes at udgå nogen vækst-

pulser fra udenrigshandelen i Europa, blev afmatningen i eksportefterspørgslen dog mere markant end ventet. For det første har OPEC-landene reduceret deres import kraftigt på baggrund af faldet i råoliepriserne. For det andet er de europæiske producenters prismæssige konkurrenceevne blevet kraftigt forværret som følge af ændringerne i valutakurserne. Set i forhold til 1985 er EF's effektive, realvekselkurs steget med kun ca. 20 % i forhold til de vigtigste handelspartnere (se tabel 10). Endvidere har nogle nyligt industrialiserede lande i Stillehavsområdet, hvis valutaer er blevet deprecieret i takt med dollaren, opnået en forbedring af deres internationale konkurrenceevne. Samtidig er kursen på den japanske yen kun steget med 9 % i forhold til ECU'en, hvilket har bevirket, at EF's prismæssige konkurrenceevne kun er blevet øget relativt lidt. Som det fremgår af den konjunkturundersøgelse blandt virksomhedsledere, Kommissionen lod gennemføre i april/maj 1987, kom valutakursændringernes omfang som en overraskelse for mange erhvervsvirksomheder og foranledigede dem til at nedjustere deres prognoser og projekter kraftigt (se tabel 11). Resultaterne af denne undersøgelse viser, at der navnlig var tale om en kraftig nedjustering af virksomhedernes profitprognoser. Samtidig er også afsætningsudsigterne på mellemlang sigt blevet kraftigt forværret. I betragtning af denne samtidige forværring af de to faktorer, der har størst betydning for investeringerne, er der ikke noget mærkeligt i, at mange investeringsprojekter er blevet udskudt. Dette er også forklaringen på, at investeringerne i kapitaludstyr ifølge nationalregnskabsopgørelserne er steget væsentligt mindre i 1987 end forventet sidste efterår.

Ændringerne i virksomhedernes investeringsplaner tog sin begyndelse allerede i andet halvår 1986. At der er tale om større ændringer, fremgår også af de investeringsundersøgelser, EF regelmæssigt gennemfører. Medens man endnu i marts/april 1986 regnede med en stigning i erhvervslivets investeringer på 10 % i faste priser for 1986, regnede man i oktober/november samme år ikke med mere end 5 %. Der er dermed tale om den største revision siden 1981. Ifølge de seneste prognoser anslås *de faste bruttoinvesteringer* at stige med ca. 3,3 % i faste priser i 1988 mod 3,6 % i år, eftersom et vist opsving inden for byggeriet ikke vil opveje den træge udvikling i investeringerne i kapitaludstyr.

Også udviklingen i *det private forbrug* har været lidt mindre gunstig end ventet. I 1987 førte faldet i importpriserne og den deraf følgende markante stigning i de private husholdningers disponible indkomster til en ny ekspansion i det private forbrug på ca. 3 %. Da en del af denne indkomststigning imidlertid er gået til opsparing, kunne denne udvikling ikke stimulere væksten nok til at udløse større vækstimpulser. I 1988 ventes det private forbrug ifølge prognoserne at stige med kun ca. 2,7 %, som følge af en mere dæmpet udvikling i den disponible realindkomst.

Til trods for de forbedringer, der er sket på udbudssiden, har overgangen fra en vækst, der blev holdt oppe af eksporten, til

en vækst, der hovedsagelig er baseret på interne faktorer, ikke ført til større fremskridt med hensyn til virkeliggørelsen af EF-strategiens vækst- og beskæftigelsesmål. I alle årene fra 1981 til 1986 var den endelige interne efterspørgsels positive indflydelse på BNP konstant stigende — fra 0,5 % til 3,5 % — men ikke nok til fuldt ud at opveje udenrigshandelens yderst negative indflydelse i årene 1986 og 1987. Efterhånden som de positive virkninger fra forbedringen af bytteforholdet i 1986 fortonede sig, kunne den afmatning, der indtraf i 1987, kun have været undgået med en endnu mere fleksibel budgetpolitisk styring. I de to år var det kun eksporten inden for EF, der udviste nogen større stigning, bl.a. i kraft af et opsving i samhandelen mellem Spanien og Portugal og de øvrige EF-lande (se kapitel 3.3).

Der er ikke tegn til nogen forbedring i 1988. Tværtimod ventes en ny afmatning i den endelige interne efterspørgsel, med en anslået stigningstakt på ikke over 2,7 % mod 3,2 % i 1987 og 3,8 % i 1986. Denne situation er samtidig kendetegnet ved meget uensartede vækstrater inden for Fællesskabet. I de store EF-lande, f.eks. Frankrig og Tyskland, vil stigningen i den endelige interne efterspørgsel, der anslås til henholdsvis kun 2,0 % og 2,3 % i 1988, komme til at ligge under EF-gennemsnittet. Derimod vil vækstraterne komme til at ligge langt over EF-gennemsnittet i Italien (3,3 %) og Det Forenede Kongerige (3,3 %) samt i Spanien og Portugal (tæt ved 5 %). I nogle af disse lande er der ydermere risiko for, at væksten vil blive bremset af de øgede eksterne bindinger (se tabel 1). Disse bindinger vil kunne mindskes, hvis der skabes en mere dynamisk økonomisk vækst i de mest velstående EF-lande. I modsat fald vil EF's BNP-vækst nok ikke blive større i 1988 end i 1987. Udenrigssektorens negative indflydelse vil ikke blive så stor, efterhånden som importstigningerne tager af, og eksporten til lande uden for EF stiger.

Den gunstige *prisudvikling* har holdt sig, og i de fleste lande er inflationen fortsat i tilbagegang. Forbrugerprisstigningerne (lidt over 3 % i EF) er endog lavere end gennemsnittet i 60'erne. Denne stabiliseringsproces tog sin begyndelse allerede først i 80'erne under indflydelse af en stabilitetsorienteret pengepolitik og er i øvrigt siden 1986 blevet hjulpet på vej af faldet i energipriserne og importpriserne. I betragtning af nominallønningernes hurtige tilpasning til de lavere inflationsrater og den fortsat moderate reallønsudvikling (se tabel 14) resulterede de særligt gunstige eksterne impulser i en positiv udvikling i det interne omkostningsniveau og lagde dermed grunden til varig stabilitet. Selv om farten er ved at gå af inflationsdæmpningsprocessen på EF-plan, regner man dog i 1987 og 1988 med en ny forbedring af *priskonvergen* i retning af de laveste inflationsrater (se tabel 12). Dette hænger sammen med, at inflationsnedgangen er særlig markant i de lande, der tidligere havde den højeste inflationsrate.

Der er ikke opnået større fremskridt med hensyn til konvergen i levestandarden inden for EF, dvs. den *realøkonomiske konvergens*. Tværtimod har der snarere været tendens til en forværring af ulighederne, målt på basis af bruttonationalproduktet pr. capita, siden den første oliekrise, hvilket skal ses i sammenhæng med de betydelige forbedringer, der blev opnået endnu i 60'erne (se tabel 13). For øjeblikket ligger Portugals og Grækenlands BNP pr. capita ca. 45 % under EF-gennemsnittet, Irlands ligger 35 % under og Spaniens 25 % under. Siden 1985 er det ganske vist lykkedes Spanien og Portugal at indhente en del af de øvrige EF-landes forspring i kraft af en dynamisk vækst. Men ud fra en helhedsbetragtning er der stadigvæk tale om alt for små fremskridt, og intet tyder på, at de mest ugunstigt stillede områder i 1988 vil kunne komme op på de øvrige EF-landes niveau. Det er imidlertid af livsvigtig betydning for den økonomiske og sociale samhörighed i Fællesskabet, at der nu kommer skub i denne proces (se kapitel 3.3).

2.4. Beskæftigelse og arbejdsløshed

Afmatningen i den økonomiske vækst har bevirket, at det ikke er lykkedes Fællesskabet at nå længere hen mod sit prioriterede mål, nemlig en mærkbar nedbringelse af *arbejdsløsheden*. For 1987 og 1988 ventes ganske vist en stigning i beskæftigelsen på henholdsvis ca. 0,8 % og 0,6 % mod 0,8 % i 1986. Men dette er fortsat ikke nok til nogen mærkbar nedbringelse af arbejdsløshedsprocenten, som i de to år ventes at ligge på tæt ved 12 % for hele EF (se tabel 1). Den relation, der ser ud til at opstå i 1987 og 1988 mellem den økonomiske vækst og beskæftigelsen, bekræfter imidlertid, hvad man har kunnet observere i flere år, nemlig at væksten er blevet mere beskæftigelsesfremmende (se boksen om »Vækst og beskæftigelse«).

I 1987 og 1988 regnes der med en stigning i den samlede beskæftigelse på over EF-gennemsnittet i Spanien, Italien og Det Forenede Kongerige og på under EF-gennemsnittet i Belgien, Danmark, Grækenland, Irland og Frankrig (se tabel 1). Siden 1985 har stigningen i beskæftigelsen imidlertid hverken været tilstrækkelig generel eller tilstrækkelig markant til at skabe nogen varig forbedring i situationen på arbejdsmarkedet. Det er kun inden for servicefagene, at udviklingen har kunnet hjælpe med til at opveje de faldende tendenser inden for landbrug og industri (se tabel 15), og stigningen er for øjeblikket ikke stor nok til at vende eller i det mindste standse tendensen til faldende beskæftigelse i industrien. Inden for de sektorer, hvor tilpasningsprocessen på verdensplan har nødvendiggjort smertefulde sturkturomlægninger, f.eks. inden for kul og stål samt skibsbygning, er beskæftigelsen gået kraftigt tilbage. Af de ca. 3,2 mio arbejdspladser i industrien, der blev nedlagt i perioden mellem 1982 og 1986, tegner jern- og stålindustrien sig for 100 000, kulminerne 150 000 og skibsværfterne 80 000. Desuden ventes der andre indskrænkninger i kriseramte sektorer. Denne udvikling vil i høj grad påvirke arbejdsløsheden, fordi beskæftigelsessituationen i visse regioner ofte

helt og holdent afhænger af netop disse industrisektorer. Både for 1987 og 1988 må man regne med, at antallet af beskæftigede i industrien på ny vil gå lidt tilbage. Kun i Spanien og Nederlandene vil der formentlig i 1987 og 1988 blive tale om en mærkbar stigning i beskæftigelsen inden for industrierhvervene. Som helhed er det servicefagene, der holder beskæftigelsen oppe i EF.

Nye eller ændrede arbejdsformer og arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger har bidraget til stigningen i beskæftigelsen. I næsten alle medlemsstater er arbejdstiden pr. beskæftiget gået tilbage som følge af nedsættelser og tilpasninger af arbejdsugens længde og stigningen i deltidsarbejde. Med hensyn til tilpasninger i arbejdstiden er der sket en kraftig udvikling i flekstidsarbejde (se kapitel 1.4), der åbner mulighed for en spredning af lønmodtagernes arbejdstid og produktionstiden. Også stigningen i deltidsarbejdet giver mulighed for en mere fleksibel udnyttelse af arbejdskraften. I 1986 var 13,5 % af lønmodtagerne (EUR 9) deltidsansatte mod 10,8 % i 1979. I Danmark, Nederlandene og Det Forenede Kongerige var næsten 1/4 af lønmodtagerne ansat i en deltidsstilling (se tabel 16). De deltidsansatte er hovedsagelig kvinder, størstedelen inden for servicefagene. I det omfang, hvor nedsættelse af arbejdstiden og deltidsarbejde stemmer overens med lønmodtagernes egne ønsker og kan forenes med virksomhedens behov, kan den mere fleksible indretning af arbejds- og produktionstiden give mange nye beskæftigelsesmuligheder⁽¹⁾. Den øgede anvendelse af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter antages at have lettet adgangen til arbejdsmarkedet for de lønmodtagere, der hidtil havde været arbejdsløse. F.eks. i Det Forenede Kongerige er antallet af lønmodtagere ansat under en tidsbegrænset kontrakt steget fra 5 % af det samlede antal lønmodtagere i 1983 til 5,5 % i 1985. I Frankrig steg tallet fra 2,3 % til 3,2 % i samme periode, og i Forbundsrepublikken Tyskland steg det fra 4,2 % til 6,8 % på ét enkelt år (fra 1984 til 1985). Blandt de lønmodtagere, der er ansat på tidsbegrænsede kontrakter, udgør unge og deltidsansatte en relativt stor andel (se tabel 17). Dette hænger ofte sammen med nye love eller konkrete jobkabelsesforanstaltninger (se kapitel 4.1).

I 1986 gjorde udvidelsen af den samlede beskæftigelse det for første gang siden 1979 muligt at sætte en stopper for stigningen i arbejdsløsheden. Efterspørgslen efter arbejdskraft er imidlertid kun steget lidt mere end den erhvervsaktive befolkning. Det demografiske pres på arbejdsmarkedet er nu ved at blive mindsket, men erhvervsfrekvensen, navnlig blandt kvinder, ventes at stige fortsat. Som følge heraf må man regne med en fortsat høj arbejdsløshed i 1988, nemlig ca. 16 mio arbejdsløse.

⁽¹⁾ Det fremgår af en undersøgelse foretaget for Kommissionens regning (jf. Europæisk Økonomi nr. 27, beskæftigelsesproblemer: tilkendegivelser fra virksomhedsledere og arbejdstagere), at kun 10 til 20 % af arbejdstagerne på deltid ønsker at arbejde mere, medens andelen af fuldtidsansatte, som ønsker at arbejde mindre, kan nå helt op på 30 %. Undersøgelsen viser desuden, at en mere fleksibel tilrettelæggelse af arbejds- og driftstiden kan øge beskæftigelsen med op til 6 %.

Hvad angår arbejdsløshedens regionale fordeling, er arbejdsløshedsprocenten ikke blot højere i de økonomisk tilbagestående regioner end i de mere højtudviklede regioner, men den er desuden steget hurtigere her end EF-gennemsnittet. I 1985 f.eks. kom arbejdsløshedsprocenten op på over 20 % i de 25 mest tilbagestående regioner mod 6,6 % i de 25 højtudviklede regioner (se tabel 20). Hvad der giver anledning til størst bekymring er, at netop de mest ugunstigt stillede regioner tegner sig for mere end halvdelen af den samlede stigning i befolkningen i de arbejdsdygtige aldersgrupper i Fællesskabet — 6,7 mio indtil 1995 ifølge prognoserne (se tabel 21).

Den høje arbejdsløshed har ikke ramt de forskellige grupper inden for den erhvervsaktive befolkning lige hårdt. Risikoen for arbejdsløshed er meget høj blandt unge, kvinder, ældre arbejdstagere og ufaglærte. I EF er mere end 1/3 af de arbejdsløse unge, men der er store forskelle fra det ene land til det andet. I 1986 var 48 % af de arbejdsløse i Italien under 25 år, medens tallet kun var 23 % i Danmark og 22 % i Forbundsrepublikken Tyskland. Igennem de seneste år ses ikke desto mindre en vis tilbagegang i ungdomsarbejdsløsheden i EF: i 1986 var 36 % af de arbejdsløse under 25 år mod 38 % i 1984, og 22,7 % af de erhvervsaktive (beskæftigede og arbejdsløse) på under 25 år var arbejdsløse i 1986 mod 23,5 % i 1984. Denne udvikling hænger sammen med mindskelsen af det demografiske pres og alle de programmer, der er iværksat for at bekæmpe ungdomsarbejdsløsheden, herunder også de foranstaltninger, der er iværksat inden for rammerne af Den Europæiske Socialfond. Også arbejdsløsheden blandt kvinderne må betragtes som et specifikt arbejdsmarkedsproblem. Arbejdsløsheden blandt kvinder er bestandigt steget igennem de seneste år og lå i 1986 på 13,2 % (se tabel 18). I april 1986 var der — ifølge stikprøveundersøgelserne af arbejdskraften i Fællesskabet — særlig stor arbejdsløshed blandt kvinder i Spanien (25,9 %), i Irland (20,2 %) og i Belgien (16,8 %). Det er desuden arbejdsmarkedsproblemerne, der er grunden til den foruroligende stigning i antallet af langtidsledige. For øjeblikket har mere end halvdelen af de arbejdsløse været uden beskæftigelse i over et år ifølge de definitioner, der blev lagt til grund i stikprøveundersøgelserne vedrørende arbejdsstyrken. I 1983 udgjorde langtidsledigheden 46 % (se tabel 19). Dette fænomen er særlig markant i Belgien, Italien og Irland, hvor over 2/3 af de arbejdsløse har været uden beskæftigelse i over et år. I Spanien og Nederlandene udgør de langtidsledige klart over 50 %. Den kraftige stigning i langtidsledigheden gør det endnu mere påtrængende at finde en løsning på arbejdsmarkedsproblemerne.

2.5. De økonomiske udsigter for Fællesskabet på mellem-lang sigt

På mellemlang sigt vil nedbringelsen af arbejdsløsheden kræve en kraftigere og mere beskæftigelsesfremmende vækst. Som allerede nævnt er der sket en bedring i en lang række af de interne økonomiske faktorer, der er forudsæt-

ningen for højere vækst. Som følge af de krav, den internationale tilpasningsproces stiller, kan man imidlertid ikke regne med positive impulser udefra.

Hvis man på denne baggrund vil gøre et forsøg på at sætte tal på de økonomiske udsigter på mellemlang sigt for Fællesskabet, må man gøre sig helt klart, at i modsætning til kortsigtede prognoser kan prognoser på mellemlang sigt under ingen omstændigheder opfattes som en forudsigelse af den sandsynlige økonomiske udvikling. Men hvis man anvender plausible hypoteser for den internationale udvikling, for de vigtigste økonomiske reaktions- og adfærdsmekanismer samt for den økonomiske politik, der føres, vil sådanne prognoser kunne kaste lys over den mulige udvikling. De prognoser på mellemlang sigt, som Kommissionens tjenestegrene har opstillet siden begyndelsen af 80'erne, har — i hvert fald ud fra de resultater, som hidtil har kunnet verificeres (se tabel 22) — givet et ret realistisk billede af vækst- og arbejdsløshedsproblemerne i Fællesskabet. Denne relative succes ændrer imidlertid intet ved den omstændighed, at enhver ny prognose er behæftet med nye usikkerhedsmomenter, og at makroøkonomiske prognoser kun kan give et ufuldstændigt billede af visse udviklingstræk. Dette gælder ikke alene den internationale situation, men også den interne udvikling. F.eks. varer det længe, før makroøkonomiske prognoser kan registrere — eller også kan de slet ikke registrere — de gradvise ændringer, der sker i de økonomiske relationer som følge af de bestræbelser, der i alle medlemsstater udfoldes for at forbedre markedernes tilpasningsevne eller fremme gennemførelsen af det indre marked.

Nedenstående prognose for årene frem til 1991 er baseret på følgende hypoteser: ingen større appreciering af ECU'en i forhold til dollaren i de kommende år, men fortsat moderate tendenser til appreciering af yen'en; mulighed for gradvise stigninger i oliepriserne i de kommende år, uden at dette resulterer i en ny oliekrise; en fortsat vanskelig situation i udviklingslandene, men mulighed for en ny stigning i deres import i takt med opsvinget i verdenshandelen. Som helhed kan det ud fra disse hypoteser antages, at verdenshandelen (verdens samlede importmængde, eksklusive EF) frem til 1990/91 igen vil kunne komme op på en stigningstakt på lidt under 5 % (se tabel 23). Med hensyn til den økonomiske politik i Fællesskabet bygger prognosen på antagelsen om, at den nuværende budgetpolitiske kurs — med de planlagte skattelettelser i de store lande og en lidt mere dynamisk udvikling i de offentlige investeringer — holdes uændret, at pengepolitikken fortsat er koncentreret om stabilitet, men giver tilstrækkeligt spillerum for realøkonomisk vækst, og at den moderate reallønsudvikling fortsætter, dog med en vis acceleration i forhold til perioden 1981 til 1986.

På basis af disse hypoteser vil der i årene 1987 til 1991 blive en gennemsnitlig årlig økonomisk vækstrate i Fællesskabet på 2,5 % (se tabel 24). Inflationsraten ventes at holde sig på sit nuværende niveau, dvs. lidt over 3 %. Investeringernes rentabilitet vil fortsat blive øget, dog klart langsommere end i de foregående fem år (se diagram 13). Der vil blive et mindre opsving i erhvervsinvesteringerne, men dog ikke nok til at skabe det ønskede antal nye arbejdspladser. Stigningen i

beskæftigelsen (0,7% om året) ventes kun at føre til en mindre tilbagegang i arbejdsløshedsprocenten, der fortsat vil ligge på over 10% i 1991. Betalingsbalanceoverskuddet i Fællesskabet som helhed vil gradvis blive mindsket, hvilket også er ønskeligt i betragtning af nødvendigheden af en international tilpasning, men det bør imidlertid af beskæftigelsesmæssige hensyn undgås, at der opstår et nyt stort underskud i kølvandet på det ønskede vækststopsving. En sådan forværring i situationen på betalingsbalancens løbende poster vil imidlertid hovedsagelig kunne tilskrives den forventede stigning i oliepriserne. Forudsat at oliepriserne i 1989 holder sig på 18 US \$ pr. tønde og derefter ikke stiger mere end industrilandenes eksportpriser, vil der også i 1991 være et pænt overskud på Fællesskabets betalingsbalance.

I relation til vækst og beskæftigelse er denne prognose lidt opløftende og adskiller sig ikke væsentligt fra den grundprognose, der blev opstillet i den sidste økonomiske årsberetning. Men som allerede nævnt tager denne prognose ikke i tilstrækkelig grad højde for markedernes forbedrede tilpasningsevne og heller ikke for gennemførelsen af det indre marked. Hvis man ser på det årlige udviklingsforløb for de vigtigste variabler, fremgår det, at når først vi har overstået lavkonjunkturerne i 1987 og 1988, der hænger sammen med eksterne faktorer, peger grundprognosen for i år på en lidt mere dynamisk vækst end sidste års grundprognose (se diagram 14). Dette vil ikke umiddelbart få større positive virkninger for arbejdsløsheden, men ved periodens udløb vil der kunne konstateres en vis forbedring i beskæftigelsen og en lidt mere markant tilbagegang i arbejdsløshedsprocenten. Og netop heri ligger de først tegn på en vis forbedring i de økonomiske udsigter, som dog hverken må overvurderes eller på nogen måde fortolkes som et sandsynligt konjunkturføløb. Hvis man imidlertid ændrer lidt ved parametrene i prognosen, viser det sig, at denne forbedring hovedsagelig er baseret på hypoteserne om skattelettelse og et lidt større opsving i de offentlige investeringer. Disse faktorer stimulerer efterspørgslen og vil sammen med en moderat lønudvikling forbedre rentabiliteten. Hovedopgaven i den økonomiske politik må derfor fortsat være at styrke og fremskynde denne positive udvikling.

Deprecieringen af dollaren fortsatte i 1986 og i de to første måneder af 1987. Der kom først ro over valutamarkedene

efter Louvreaftalen i februar 1987. De forventede virkninger af faldet i dollarkursen er begyndt at slå igennem i de reale varestrømme, men endnu ikke med tilstrækkelige resultater til følge. For at det skal kunne lykkes at stabilisere dollaren, indtil der er opnået troværdige resultater med den internationale tilpasning, må der nødvendigvis ikke blot være et positivt rentespænd, men også en passende negativ vækstforskel mellem USA på den ene side og Japan og Europa på den anden side. Udviklingen har været positiv i denne henseende i 1987, men de første tegn for 1988 viser, at der snarere er tendens til en indsnævring af vækstforskellene. Hvis disse prognoser holder stik, vil det kunne påvirke tilpasningsprocessens troværdighed på mellemlang sigt, hvilket ikke kan undgå at øge risikoen for nye dollarkursfald og optrapning af protektionistiske foranstaltninger. Klare og troværdige fremskridt med hensyn til nedbringelsen af det amerikanske budgetunderskud og en øget åbning af det japanske marked vil i høj grad kunne hjælpe med til at eliminere denne risiko. I Fællesskabet har den markante nedgang i eksporten til lande uden for EF og den deraf følgende forværring af investeringsklimaet tilintetgjort de håb, man sidste efterår nærrede til en hurtigere økonomisk vækst. Desuden er der kun gjort få fremskridt med hensyn til konvergen i levestandarderne inden for Fællesskabet. Derimod er priskonvergen fortsat blevet styrket på et lavere inflationsniveau. Den stigning i beskæftigelsen, der har kunnet konstateres siden 1985, har i 1986 for første gang siden 1979 sat en stopper for stigningen i arbejdsløsheden. Nedsættelserne i arbejdstiden, den øgede udbredelse af deltidsarbejde, den moderate reallønsudvikling, de nye former for tilpasning af arbejdstiden samt andre jobskabende foranstaltninger har igennem de seneste år gjort væksten mere beskæftigelsesfremmende. Til trods for disse gunstige faktorer vil arbejdsløshedsprocenten i Fællesskabet nok ikke falde i 1987/88, eftersom den økonomiske vækstrate er i tilbagegang. Et særligt foruroligende træk er den øgede langtidsløshed. På mellemlang sigt kan man heller ikke gøre sig håb om et mere dynamisk internationalt klima. I Fællesskabet tyder nogle tegn på en vis forbedring i vækst og beskæftigelse på mellemlang sigt. Dette beror hovedsagelig på hypoteserne om skattelettelse og øgede offentlige investeringer, som er to efterspørgselsstimulerende faktorer, der sammen med en moderat reallønsudvikling vil kunne øge rentabiliteten. I begyndelsen af 90'erne ventes arbejdsløsheden ikke desto mindre fortsat at ligge på over de 10%.

3. FÆLLESSKABETS INTERNE VÆKSTFAKTORER OG MEDLEMSSTATERNES INDBYRDES AFHÆNGIGHED

I betragtning af den ændrede udvikling i den internationale situation er det op til Fællesskabet selv at styrke væksten. Det drejer sig ikke kun om, hvorledes det bedst kan yde et bidrag til at genskabe den internationale ligevægt på det højeste mulige væksthiveau. En større vækst er også nødvendig for

Fællesskabet selv, især med henblik på at nå de interne mål, som går ud på at mindske arbejdsløsheden, at udnytte alle de fordele, der følger af gennemførelsen af det store indre marked, og at styrke den økonomiske og sociale samhørighed i Fællesskabet. Såfremt hvert enkelt af disse grundlæg-

gende interne mål skal gennemføres, må væksten øges. Men ethvert fremskridt hen imod gennemførelsen af et enkelt af disse tre mål letter samtidig i høj grad gennemførelsen af de øvrige to.

Styrkelsen af den interne vækst indebærer, at den samarbejdsstrategi for større vækst og beskæftigelse, som Ministerrådet vedtog for Fællesskabet sammen med de økonomiske årsberetninger 1985/86 og 1986/87, skal følges. Såfremt den øgede vækst skal være varig og i sidste instans opnå en selvstændig dynamik, skal den kunne bevare og om nødvendigt konsolidere den interne og eksterne stabilitet, der er opnået. Den skal bygge på en større rentabilitet og en bedre tilpasningsevne for markederne. I denne forbindelse er de henstillinger vedrørende udbudspolitikken, der er indeholdt i de senere års økonomiske årsberetninger, fortsat helt aktuelle.

3.1. Det indre marked og mere vækstfremmende økonomiske strukturer

Gennemførelsen af et område uden indre grænser vil i høj grad stimulere såvel udbuds- som efterspørgselssiden i Fællesskabets økonomi. Fjernelsen af skattemæssige og administrative hindringer, gensidig anerkendelse af standarder og åbning af adgangen til deltagelse i offentlige indkøbskontrakter vil få virkninger både øjeblikkeligt og senere. For den *private sektor* forventes virkningen på udbudssiden at blive følgende:

- i) fjernelsen af toldformaliteterne samt ekstra kontrol og attester udgør for det første *direkte omkostningsbesparelser* for samhandelen mellem medlemslandene
- ii) jo lettere og billigere det bliver for en virksomhed at markedsføre sine produkter i andre medlemsstater, jo større vil tilbøjeligheden være til at øge produktionskapaciteten og at producere til det store indre marked. Dette giver væsentlige *stordriftsfordele*; produktiviteten øges, og enhedsomkostningerne falder
- iii) som følge af den forbedrede gennemsigtighed på markedet for offentlige og private varer, vil *konkurrencen* blive øget på Fællesskabets indre marked. Dette vil i endnu højere grad få virksomhederne til at øge deres effektivitet og forbedre produkternes kvalitet. På mellem- og lang sigt vil Fællesskabets økonomiske struktur derved blive generelt styrket
- iv) endelig skaber det store indre marked væsentligt bedre rammer for en øget europæisk *forsknings- og udviklingsindsats*, idet de deltagende institutioner og virksomheder kan påregne at have hele Fællesskabet som afsætningsmarked, hvilket igen vil være til fordel for Fællesskabets konkurrenceevne på det teknologiske område.

Gennemførelsen af det indre marked kan også få positive virkninger for den private efterspørgsel:

- i) de lavere enhedsomkostninger sammen med en større konkurrence fører til *lavere priser* og forbedrer dermed konkurrenceevnen. Derved øges ikke blot samhandelen inden for Fællesskabet, men også efterspørgslen fra tredjelande
- ii) *de mange forskellige varer, der udbydes* på det store indre marked, imødekommer virksomhedernes og forbrugernes behov og vil således kunne medføre en øget efterspørgsel. Inden for den *offentlige sektor* medfører gennemførelsen af det indre marked mange omkostningsbesparelser. For det første falder udgifterne til kontrol med nationale bestemmelser, og for det andet forbedres forsyningsmulighederne, efterhånden som der skabes fri konkurrence i forbindelse med offentlige kontrakter i Fællesskabet. Det budgetmæssige spillerum til vækstfremmende foranstaltninger både på udbuds- og efterspørgselssiden vil derved også blive øget.

Kommissionen har indledt en række undersøgelser med henblik på at evaluere den kvantitative virkning af gennemførelsen af det indre marked inden for visse områder. Den samlede indflydelse forventes at blive stor, selv om det er vanskeligt at kvantificere den nøjagtigt som følge af de mange faktorer, der spiller ind, og den vil desuden i sidste instans afhænge af de vilkår, hvorpå det indre marked gennemføres:

- *Væsentligt øgede investeringer* vil give mulighed for fuld udnyttelse af de muligheder, der skabes ved gennemførelsen af det indre marked. Virksomhederne vil i langt højere grad være villige til at gennemføre disse investeringer, såfremt de føler, at der er tale om en uafvendelig udvikling. Disse øgede investeringer medfører en stigende efterspørgsel og styrker vækstdynamikken. Det er imidlertid også nødvendigt, at der sker en forbedring af afsætningsforventningerne, såfremt investeringsaktiviteten reelt skal øges. Gennemførelse af store *infrastrukturprojekter af europæisk betydning* indgår også i gennemførelsen af det indre marked, idet disse projekter forsyner Fællesskabet med moderne og transnationale transport- og telekommunikationsnet og derved bidrager til at overvinde ulemperne ved de spredte nationale infrastrukturer. Såfremt der skabes de rette rammer for disse projekter, vil de for en stor del kunne finansieres ved hjælp af privat kapital.
- I medlemsstaterne bør *tilpasningsevnen på de forskellige markeder* for varer og tjenesteydelser, kapital og arbejde forbedres, og virksomhedernes initiativer bør støttes (se kapitel 4.1). Dette forbedrer udbudsvilkårene i Fællesskabet, får virksomhederne til at reagere hurtigere på de nye vilkår på det indre marked og fremmer udnyttelsen af de fordele, der følger deraf. De dermed forbundne strukturelle tilpasninger kan medføre sociale og regionale problemer. Der bør på passende vis tages hensyn til den *sociale dimension* ved disse justeringer, og den strukturelle tilpasningsproces bør indgå i en bred social dialog, således at det undgås, at de fundamentale rettigheder

inden for områder som social sikring, sikring af de sociale forbedringer, der er opnået, og arbejdsvilkårene ikke bringes i fare, hvilket også er et problem, som Ministerrådet gjorde opmærksom på i sin resolution af 22. december 1986. Styrkelsen af den økonomiske og sociale samhørighed i Fællesskabet (se kapitel 3.3 og 4.3) vil desuden lette den regionale tilpasning. Endelig vil de sociale og regionale problemer, som følger af den strukturelle tilpasningsproces, kun kunne overvindes, såfremt der bliver tale om en større økonomisk vækst. Således vil regeringernes og arbejdsmarkedsparternes defensive holdning lettere kunne forhindres.

Det indre marked bidrager i væsentlig grad til en styrkelse af produktiviteten. For at produktivitetstigningen kan føre til øget velfærd og beskæftigelse i hele økonomien, skal væksten være tilstrækkelig stor. Gennemførelsen af det indre marked vil givetvis i høj grad stimulere væksten; men denne stimulering vil ikke få fuld virkning, medmindre der samtidig finder en mere dynamisk makroøkonomisk proces sted.

3.2. Den makro-økonomiske proces

Den makroøkonomiske politik bør også bidrage til at hjælpe Fællesskabet op af den fælde, der hedder langsom vækst, og hvori den nuværende politik og adfærd vil fastholde det, selv om der måske er tegn på en lille forbedring ved tiårets udgang (se kapitel 2.5). Den bør gå ud på at fremme en stærkere og selv bærende vækst, som er beskæftigelsesskabende, uden at den interne og eksterne stabilitet derved bringes i fare. Kun på denne måde vil den højere vækstrate kunne opretholdes på mellemlang sigt.

Der bør således skabes en afvejet dynamik i Fællesskabet mellem *investeringerne* og *det private forbrug*. Fra 1960 til 1973 steg de private investeringer i Fællesskabet en smule hurtigere end det private forbrug, således at de private investeringers andel af bruttonationalproduktet steg; fra 1973 til 1985 har udviklingen set ganske anderledes ud, idet væksten i investeringerne endog aftog mere end væksten i bruttonationalproduktet, som på sin side blev mere end halveret (se tabel 25). De private investeringer i Fællesskabet skal vokse væsentligt hurtigere end bruttonationalproduktet i løbet af de kommende år, såfremt det investeringsefterslæb, der er blevet skabt gennem mere end ti år og — som delvis forklarer den nuværende mangel på arbejdspladser — skal afhjælpes, og det i fremtiden skal forhindres, at der opstår kapacitetsflaskehalse og såfremt den strukturelle udvikling samt moderniseringen af produktionsudstyret skal accelereres. Den investeringsmængde, der er nødvendig for at gennemføre en produktionsudvidelse og forøge antallet af arbejdspladser, er i dag væsentligt højere end i 60'erne (se tabel 25), idet hver produceret enhed gennemsnitligt kræver mere kapital end tidligere. Investeringernes andel af BNP må derfor stige væsentligt i de kommende år.

Dette vil kun være muligt, såfremt de to faktorer, der er væsentlige for de private investeringer, nemlig efterspørgsels-

forventningerne og rentabiliteten, forbedres *samtidig*. Fællesskabet kan ikke inden for en overskuelig fremtid forvente en væsentlig eksternt stimulerende efterspørgsel, og de nødvendige efterspørgselsvirkninger bør derfor komme fra den interne efterspørgsel i Fællesskabet, dvs. det *private forbrug* og de *øgede investeringer*. I løbet af de kommende år bør det private forbrug således stige med stort set samme rytme som BNP, hvilket forudsætter en rimelig stigning i husholdningernes disponible indkomst.

En stigning i investeringerne forudsætter imidlertid, at deres rentabilitet stiger yderligere i nogle år (se nedenfor); stigningen i reallønnen i Fællesskabet bør således fortsat forblive moderat. Hvis der samtidig med en sådan moderat stigning i lønningerne sker en hurtigere ekspansion i beskæftigelsen, vil der stadig kunne registreres en rimelig stigning i de private husholdningers indkomst, *forudsat at budgetpolitikken ligeledes spiller en aktiv rolle i denne proces*, ved på sin side at bidrage med en forbedring af udbudsvilkårene og en rimelig udvikling af efterspørgslen gennem skattelettelser til fordel for husholdningerne og virksomhederne samt ved en forøgelse af de *offentlige investeringer*. For at hindre at realrentesatserne presses opad, hvilket vil være ugunstigt for de private investeringer, bør en sådan budgetpolitik ikke true saneringen af de offentlige finanser på mellemlang sigt.

I nogle medlemsstater har den indsats, der tidligere blev gjort for at sanere de offentlige finanser, nu sat dem i stand til at føre en mere aktiv budgetpolitik (se kapitel 5.3). I disse lande er der allerede gennemført skattelettelser, eller der er planer om at gøre det. Der er allerede tegn på, at disse foranstaltninger vil få positive virkninger på mellemlang sigt (se kapitel 2.5). Såfremt den økonomiske vækst imidlertid ikke stiger så meget som forventet i en vis periode, vil disse planer kunne bringes i fare, idet den faldende vækstrate vil betyde færre indtægter til de offentlige budgetter og endnu større udgifter som følge af krisen, hvilket mindsker det budgetmæssige råderum tilsvarende. For at der kan føres en troværdig og realistisk budgetsaneringspolitik på mellemlang sigt, synes det derfor nødvendigt, at der udvises en vis fleksibilitet både med hensyn til, hvor store skattelettelser der skal være tale om samt tidspunktet for deres gennemførelse. Den vækstfremmende effekt vil blive større og faren for uønskede udenrigsøkonomiske uligevægte mindre, såfremt de medlemsstater, der kan føre en aktiv budgetpolitik, koordinerer deres indsats. En mere vedvarende vækst i Fællesskabet vil givetvis forbedre budgetsituationen for de øvrige medlemsstater, som derved også vil kunne bidrage til en forbedring af vækstperspektiverne, uden at dette sker på bekostning af saneringen af deres budgetter (se kapitel 3.3).

De *offentlige investeringer* har lidt stærkt under medlemsstaternes saneringsbestræbelser. Deres andel af BNP er gået ca. en tredjedel ned siden begyndelsen af 70'erne. En forøgelse af de offentlige investeringer, som er økonomisk rentable, ville ikke kun få Fællesskabets produktionspotentiel til at vokse

hurtigere, men ville også have en direkte virkning for efterspørgslen. Gennemførelsen af de store infrastrukturprojekter af europæisk betydning kan også bidrage til gennemførelsen af dette mål (se kapitel 3.1).

Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt kun at forbedre efterspørgselsudsigterne. *Rentabiliteten* må også forbedres. I denne forbindelse er der gjort væsentlige fremskridt i de senere år. Større udnyttelse af kapaciteten, faldet i priserne på de vigtigste råstoffer og især den lavere stigning i reallønnen i forhold til produktivitetsforøgelsen, der har kunnet konstateres igennem flere år, har allerede i høj grad forbedret forrentningen af den investerede kapital. Denne forrentning er imidlertid stadig ikke så høj som i 60'erne; i denne periode var rentabiliteten tilstrækkelig til at muliggøre en selvforstærkende vækst med lav ledighed. I 1987 har der næsten ikke været nogen stigning i rentabiliteten. På baggrund af det store behov for private investeringer, og så længe der ikke er igangsat en selv bærende vækstproces, er det derfor nødvendigt at lønudviklingen fortsat bidrager til at forbedre investeringsudsigterne. I denne forbindelse vil skattelettelser til fordel for lønmodtagerne kunne bidrage til at holde stigningen i reallønsomkostningerne pr. capita på et moderat niveau.

En lønudvikling, som ikke presser omkostningsniveauet i vejret, og videreførelse af en stabilitetsorienteret pengepolitik gør det nemmere at holde inflationen på det nuværende lave niveau, eller endog at mindske den i flere medlemsstater. Såfremt inflationsforventningerne således kan ændres i nedadgående retning, vil der være skabt et sundt grundlag for nye *nedsettelses af den lange rente*. Højere rentabilitet og større selvfinansiering fra virksomhedernes side vil desuden kunne mindske spændingen mellem udbud af og efterspørgsel efter langfristet kapital. Reduktionen af finansieringsomkostningerne og det ændrede forhold mellem det forventede afkast på den produktive kapital og rentesatsen på de finansielle markeder vil fremme de produktive investeringer. Men frem for alt vil faldet i den lange rente især aflaste de offentlige budgetter mærkbart; det forholder sig allerede således, at det offentlige gæld i visse medlemsstater svarer til eller endog overstiger den årlige bruttonationalindkomst (se boksen vedrørende rentesatserne).

En sådan forøgelse af væksten, understøttet af den interne efterspørgsel, vil ligeledes bidrage til at mindske de internationale uligevægte på betalingsbalancens løbende poster og samtidig opretholde så højt et vækstniveau som muligt for verdensøkonomien. Tilliden til stabiliteten i de internationale økonomiske og monetære forbindelser vil derved blive styrket, hvilket vil mindske hindringerne for yderligere investeringer. Med henblik på at sikre en rolig udvikling er det imidlertid nødvendigt på tilfredsstillende vis at bevare *Fællesskabets eksterne ligevægt* på mellemlang sigt. Fællesskabets konkurrenceevne bør derfor sikres og styrkes. En endnu bedre rentabilitet og en øget tilpasningsevne på markederne vil desuden gøre det muligt at imødekomme en større del af den interne efterspørgsel gennem national produktion; det er således — selv i forbindelse med øget vækst — muligt at opretholde den eksterne ligevægt på mellemlang sigt.

3.3. Medlemsstaternes indbyrdes afhængighed

I 1987 har næsten 60 % af medlemsstaternes vareimport og -eksport haft oprindelse i eller været bestemt til andre medlemsstater (mod under 40 % i 1958, se tabel 26 og 27). Den samlede import og eksport inden for Fællesskabet for alle medlemsstaterne udgør ca. 13 % af Fællesskabets BNP. Efter Spaniens og Portugals tiltrædelse af Fællesskabet er dette intense net af *vareudvekslinger* for nylig blevet yderligere styrket som følge af de ændringer, der er sket i disse to landes udenrigshandel. For Spaniens vedkommende er den andel af importen, der har oprindelse i Fællesskabet, steget fra under 38 % (1985) til mere end 52 % (1987), og i Portugal er den i samme periode steget fra under 46 % til mere end 69 %. Hvad angår vareeksporten er denne andel i Spanien steget fra mere end 53 % til mere end 69 % og i Portugal fra mindre end 63 % til 70 %. Gennemførelsen af det indre marked vil øge denne indbyrdes afhængighed. Den fortsatte liberalisering af kapitalbevægelserne bidrager desuden, bl.a. inden for rammerne af EMS, til at opretholde mere stabile vekselkurser og skaber en endnu *større indbyrdes afhængighed mellem medlemsstaternes penge- og kapitalmarkeder*.

Som følge af den øgede indbyrdes afhængighed mellem økonomierne reagerer vare- og kapitalstrømmene hurtigere. Dette begrænser medlemsstaternes muligheder for at føre en selvstændig økonomisk politik. Det er imidlertid også klart, at denne integration af økonomierne også åbner nye perspektiver for fælles handlinger og øger Fællesskabets vækstmuligheder, *forudsat at de politisk-økonomiske foranstaltninger koordineres bedre*. Den stabilisering, der er opnået inden for EMS, viser, at den gensidige afhængighed kan være en fordel for alle medlemsstater, forudsat at den monetære politik koordineres. Det er muligt og absolut nødvendigt at fortsætte ad denne vej (se kapitel 5.2).

På nuværende tidspunkt er det imidlertid også nødvendigt at udnytte denne fælles afhængighed til at styrke væksten gennem en bedre koordinering af budgetpolitikken. De ydre såvel som de budgetmæssige vanskeligheder, der gør sig gældende på nationalt plan, vil derved kunne reduceres. I en situation, der er karakteriseret ved mangel på væsentlige eksterne impulser, vil en sådan politik betyde en vigtig udvidelse af medlemsstaternes handlemuligheder. I betragtning af den meget store samhandel mellem medlemsstaterne kan disse rent faktisk forvente, at en koordineret vækstforøgelse vil *få mindre alvorlige følger for de løbende poster* end en isoleret vækstforøgelse (ifølge OECD's beregninger vil disse virkninger blive reduceret med mellem halvdelen og to tredjedele). Dette er særlig vigtigt for de medlemsstater, hvis råderum inden for den økonomiske politik er begrænset af betalingsbalancehensyn; dette gælder på nuværende tidspunkt især for Danmark og Frankrig, men også for Italien, Portugal og Spanien, hvor den nuværende hurtige vækst er truet af eksterne uligevægt. Den stigning i den interne efterspørgsel, som en sådan indsats vil medføre, vil naturligvis bevirke, at der sker en vis forringelse af fællesskabslandenes eksterne balancer over for tredjelande. Fællesskabet vil

således kunne bidrage til at genskabe den internationale ligevægt på betalingsbalancerne. Hvis denne indsats skal munde ud i en varig forøgelse af væksten, må udbudsvilkårene imidlertid samtidig forbedres, men dette må hverken ske på bekostning af deltagerlandenes holdbare eksterne stilling på mellemlang sigt eller af de stabiliseringsresultater, der er opnået. Ved en koordineret indsats vil de budgetmæssige problemer, der opstår i forbindelse med skattemæssigheder og øgede offentlige investeringer, blive mindre mærkbare som følge af den tætte samhandel mellem medlemsstaterne. De medlemsstater, der har en større vækst, vil i væsentlig grad kunne bidrage til de øvrige medlemsstaters vækst; vækstforøgelsen og de deraf følgende *øgede skatteindtægter* bliver væsentligt større, end når der tages isolerede initiativer. På denne måde er det lettere at forene budgetpolitiske foranstaltninger og budgetsaneringen på mellemlang sigt. Desuden vil en mere vedvarende vækst i visse medlemsstater bidrage til at forbedre situationen i de medlemsstater, som har store budgetmæssige problemer (se som illustration tabel 29), og give disse mulighed for efter en vis tid at bidrage til den fælles forøgelse af væksten.

En koordineret og differencieret indsats på det budgetpolitiske område giver på mellemlang sigt mulighed for at forbedre konvergens mellem de offentlige finanser i Fællesskabets medlemsstater. På grund af den stadig tættere *gensidige monetære afhængighed* er denne konvergens meget væsentlig, da de medlemsstater, hvis budgetmæssige situation er relativt ugunstig, i mangel af en sådan konvergens ellers ville kunne blive tvunget til at fastsætte højere rentesatser for at undgå kapitalflugt, og det deraf følgende pres på deres valuta. De forhøjede rentesatser ville imidlertid tvinge disse lande til at gøre en yderligere justeringsindsats, hvilket ville være skadeligt for den samlede vækstproces i Fællesskabet.

Såfremt der sker en bedre samordning af den økonomiske politik på nationalt plan og på fællesskabsplan, vil det også blive lettere at *accelerere »indhentningsprocessen«* i de mest ugunstigt stillede regioner og lande (Grækenland, Spanien, Irland og Portugal). En sådan indhentningsproces fandt sted ind i halvfjerdsene, bl. a. i Spanien, Grækenland og Portugal, hvor BNP i faste priser pr. capita steg meget hurtigere end i de øvrige medlemsstater (se tabel 30 og kapitel 2.3). I Spanien og Portugal blev denne udvikling yderligere forbedret af investeringskvoter, der var højere end gennemsnittet i Fællesskabet, idet investeringseffektiviteten var høj i de fire lande. Denne indhentningsproces blev gjort væsentligt nemmere, som følge af at den fandt sted samtidig med en stærk økonomisk vækst, hvilket gjorde det muligt for disse lande at bevare ligevægten over for udlandet.

I anden halvdel af halvfjerdsene faldt disse landes investeringseffektivitet imidlertid til gennemsnittet for de øvrige medlemsstater (og endog væsentligt under i Spanien). Portugal og Irland kunne fortsætte med at mindske deres efterslæb for så vidt angår BNP pr. capita, men dette lod sig kun gøre

ved at øge investeringerne væsentligt og med stort underskud på betalingsbalancen til følge.

I firserne har især Grækenland og Irland haft vanskeligt ved at fortsætte indhentningsprocessen med hensyn til indkomsten pr. capita, da disse lande har haft en faldende investeringskvote og en lavere investeringseffektivitet end gennemsnittet i Fællesskabet. Som følge af en stor intern tilpasningsindsats har Spanien imidlertid kunnet øge investeringseffektiviteten, således at den er kommet op i nærheden af gennemsnittet for de øvrige medlemsstater; Spanien er ligeledes kommet op på niveau med de øvrige medlemsstater for så vidt angår væksten i indkomsten pr. capita, som på nuværende tidspunkt endog ligger lidt højere end i de øvrige medlemsstater, samtidig med at det er lykkedes Spanien at bevare ligevægten over for udlandet.

Såfremt indhentningsprocessen skal genoptages under de ændrede forhold, skal alle medlemsstaterne koordinere deres bestræbelser i overensstemmelse med, hvad der er fastsat i artikel 130B, som er indføjet i Rom-Traktaten ved Den Europæiske Fælles Akt. Med henblik herpå skal væksten øges i Fællesskabet, således at tilpasningsprocessen kan lattes, og for at undgå, at de mest ugunstigt stillede regioner og lande tvinges til at føre en restriktiv politik på grund af udholdbare interne og eksterne uligevægte. Dette er kun muligt, hvis de medlemsstater, hvis økonomi er stærk, i tilstrækkelig grad bidrager til væksten. Det er imidlertid også afgørende, at de mest ugunstigt stillede regioner og lande fører en politik, som forbedrer de interne muligheder for vækst, dvs. rentabiliteten og effektiviteten af deres investeringer. Dette styrker deres egen kapitaldannelse, beskytter deres betalingsbalance på trods af den større vækst, og skaber de nødvendige forudsætninger for øget kapitalimport. Desuden bør Fællesskabets institutioner støtte denne politik gennem øgede tilskud, bl. a. fra strukturfondene, Den Europæiske Investeringsbank og de øvrige eksisterende finansieringsinstrumenter, som anført af Kommissionen i meddelelsen til Rådet i KOM(87) 100. Såfremt en selv bærende og varig indhentningsproces kan iværksættes på denne måde i disse lande, vil Fællesskabets økonomiske og sociale samhørighed derved blive styrket; de mindre favoriserede lande og regioner med en dynamisk vækst vil desuden yde et væsentligt bidrag til væksten i Fællesskabet.

3.4. Forudsætningerne for succes

De senere års bestræbelser har i høj grad øget investeringernes rentabilitet og markedernes tilpasningsevne i Fællesskabet, således at det har været muligt at opnå en hurtigere vækst og skabe flere arbejdspladser, samtidig med at den interne og eksterne ligevægt er blevet bevaret. I de sidste to år har væksten imidlertid været aftagende, først og fremmest som følge af eksterne faktorer; Fællesskabets økonomi har derfor næsten ikke givet muligheder for at gøre fremskridt hen imod gennemførelsen af hovedmålet, som var at få en mærkbar og varig nedsættelse af ledigheden. Da Fællesskabet ikke inden for en overskuelig fremtid kan regne med væsentlige positive virkninger fra udlandet, bør det mere end nogensinde sætse på egne kræfter.

Under disse nye vilkår bør fællesskabsstrategien derfor gå ud på at udnytte fordelene ved fællesskabsdimensionen bedre: det indre marked skal gennemføres, den makroøkonomiske proces med henblik på en større og mere stabil vækst skal accelereres, og de positive sider ved den indbyrdes afhængighed mellem medlemsstaterne skal udnyttes. For at dette kan gennemføres, er det en absolut forudsætning, at der skabes et endnu tættere samarbejde mellem medlemsstaterne inden for penge- og budgetpolitikken samt at fællesskabspolitikkerne udvikles (se kapitel 4 og 5). Desuden skal Fællesskabet yde et bidrag til fortsat styrkelse af det internationale samarbejde med henblik på i samarbejde med de øvrige store økonomiske områder i verden at fremme afviklingen af internationale uligevægte, at stabilisere valutakurserne samt at modvirke trusler om protektionistiske foranstaltninger (se kapitel 2.2).

En styrkelse af dialogen mellem arbejdsmarkedets parter på såvel nationalt plan som EF-plan er fortsat af afgørende betydning for at øge enigheden om de holdningsændringer og de økonomisk-politiske foranstaltninger, der er nødvendige for at Fællesskabets strategi kan give positive resultater (se f.eks. Økonomisk Årsberetning 1986/87, kapitel 4 til 6). Der er opnået store resultater på fællesskabsplan. Dette er bl.a. kommet til udtryk ved to fælles udtalelser fra arbejdsmarkedets parter; den ene udtalelse vedrører de grundlæggende mål for Fællesskabets strategi (6. november 1986), og den anden vedrører de ansattes uddannelse og motivation samt information og konsultation af dem ved indførelse af nye teknologier i virksomheden (6. marts 1987, se også kapitel 4.2). Kommissionen har været meget tilfreds med disse positive resultater, og fortsætter sine bestræbelser på at udvikle dialogen på fællesskabsplan med og mellem arbejdsmarkedets parter vedrørende alle emner inden for fællesskabsstrategien.

Dette er også i overensstemmelse med artikel 118B i Traktaten, der blev ændret i 1987 ved Den Europæiske Fælles Akt. Men den samarbejdsvilje, som arbejdsmarkedsparterne har vist på fællesskabsplan, bør også udnyttes bedre på nationalt plan.

De mål, som Fællesskabet har sat sig i sin samarbejdsstrategi for vækst og beskæftigelse, er altså fortsat aktuelle og kan omend med en vis forsinkelse gennemføres på trods af de ændrede ydre forhold.

I de kommende år bør Fællesskabet accelerere sin økonomiske vækst, — og samtidig bevare den opnåede stabilitet — ikke kun for at bidrage til en international tilpasningsproces på det højeste mulige væksthiveau for verdensøkonomien, men især også for at nå sine egne mål, som er et fald i ledigheden, fuld udnyttelse af alle fordele ved det store indre marked og en styrkelse af dets økonomiske og sociale samhørighed. Da det ikke kan håbe på stærke impulser udefra, må det i højere grad stole på egne kræfter. Gennemførelsen af det indre marked vil i væsentlig grad stimulere væksten, idet Fællesskabets produktion vil blive mere rentabel, og det vil blive muligt at imødekomme en øget efterspørgsel inden for Fællesskabet og på verdensmarkederne. Hvis alle muligheder ved det indre marked skal udnyttes fuldstændigt for så vidt angår vækst og beskæftigelse, må den makroøkonomiske politik også bidrage til en selvberende og hurtigere vækst, uden at den interne og eksterne stabilitet derved bringes i fare. I denne forbindelse er det vigtigt, at der sker en væsentlig større stigning i de private investeringer end i væksten i BNP. Ved de fortsat moderate stigninger i reallønnen, vil skattenedsættelser og øgede offentlige investeringer både bidrage til en forbedring af udbudsvilkårene og til den nødvendige forbedring af efterspørgselsudsigterne. Fortsættelse af en stabiliserende pengepolitik gør det desuden lettere at foretage en ny sænkning af den lange rente, som vil styrke investeringstilbøjelighederne, og især aflaste de offentlige budgetter. Desuden vil en bedre koordinering af medlemsstaternes budgetpolitik kunne mindske de eksterne og budgetmæssige problemer, som i høj grad begrænser visse medlemsstaters politisk-økonomiske råderum. Endelig vil det være nødvendigt, at alle medlemsstaterne og Fællesskabet træffer koordinerede forholdsregler for igen at kunne påbegynde en dynamisk indhentningsproces for de mest ugunstigt stillede regioner og lande. Under de nye vilkår betyder anvendelsen af den vækstfremmende samarbejdsstrategi, at det er nødvendigt at udnytte fællesskabsdimensionen bedre. Dette forudsætter et meget nært samarbejde mellem medlemsstaterne, udvikling af fællesskabspolitikkerne og en bred dialog mellem arbejdsmarkedsparterne både på nationalt plan og på EF-plan.

4. FÆLLESSKABETS OG MEDLEMSSTATERNES STRUKTURPOLITIK

4.1. Forbedring af markedernes tilpasningsevne

4.1.1. På EF-plan står gennemførelsen af det indre marked inden udgangen af 1992 i centrum for bestræbelserne på at styrke markedsmekanismerne. Dette blev endnu engang fremhævet på Det Europæiske Råds møde i Bruxelles den 29. og 30. juni 1987, hvor det desuden blev understreget, hvor vigtigt det er, at det indre marked gennemføres i overens-

stemmelse med retningslinjerne i Kommissionens hvidbog fra juni 1985⁽¹⁾. De relevante Ministerråd blev opfordret til fuldt ud at udnytte den ved Den Europæiske Fælles Akt indførte forbedrede beslutningsprocedure. I kraft af de nye

⁽¹⁾ Jf. Gennemførelsen af det indre marked — Kommissionens hvidbog til Rådet. Dokument fra EF-Kommissionen — Luxembourg — 1985.

traktatbestemmelser i Den Europæiske Fælles Akt (især artikel 100A) er det muligt i fremtiden at lade ca. 2/3 af forslagene i hvidbogen vedtage med kvalificeret flertal i Rådet i samarbejde med Europa-Parlamentet; kun afgiftsbestemmelser samt bestemmelser om fri bevægelighed for personer og om lønmodtageres rettigheder og interesser er undtaget fra disse nye regler. Kommissionen har allerede i maj 1986 og 1987 i sine rapporter om gennemførelsen af hvidbogens målsætninger (KOM(86) 300 og KOM(87) 203) gjort rede for de hidtidige fremskridt i arbejdet med de talrige enkeltforslag. Kommissionen har endvidere taget fat på endnu en vigtig forudsætning for afskaffelse af grænsekontrollen med sine forslag fra begyndelsen af august 1987 (KOM(87) 320-328) om tilnærmelse af afgiftssatser og harmonisering af afgiftsstrukturen.

4.1.2. Ud over gennemførelsen af det indre marked har det *generelle mål at forbedre markedernes tilpasningsevne* også betydning for Fællesskabets økonomiske politik som sådan. Allerede i Den Økonomiske Årsberetning for 1985/86 ⁽¹⁾ påpegede Kommissionen, at der må gøres en større indsats for at forbedre markedernes tilpasningsevne, ikke blot arbejdsmarkedets. Den fremhævede desuden, at målet med bestræbelserne på at øge fleksibiliteten ikke er at nedbryde de landvindinger, lønmodtagerne har opnået, men at skabe nye jobs. Derfor må der i videst muligt omfang drages omsorg for, at hensynet til økonomisk effektivitet ikke kommer til at modvirke bestræbelserne på at fastholde og styrke grundlæggende sociale fremskridt. Kommissionen præsenterede i Den Økonomiske Årsberetning for 1986/87 ⁽²⁾ en række tiltag, der tager sigte på at øge markedernes fleksibilitet, og hvoraf adskillige skal ses i sammenhæng med gennemførelsen af det indre marked.

Endvidere bør nævnes de bestræbelser, Fællesskabet udfolder med henblik på tilnærmelse mellem medlemsstaternes forbrugerbeskyttelseslovgivning, og som primært tager sigte på at *øge tilpasningsevnen på markederne for varer og tjenesteydelser gennem en øget gennemsigtighed på disse markeder*. I denne forbindelse bør i første række nævnes direktivet fra 1979 om prismærkning af levnedsmidler og angivelse af pris pr. enhed ved anvendelse af standardemballage. Siden 1983 ligger en række tilsvarende forslag vedrørende andre forbrugsgoder til behandling i Rådet. Oplysning om produkters egenskaber er også blevet forbedret og harmoniseret i Fællesskabet. I denne sammenhæng bør nævnes forskrifterne om mærkning af levnedsmidler og bestemmelserne om præsentation og distribution af farlige stoffer. Forbrugeren informeres på grundlag af et ensartet regelsæt for hele det indre europæiske marked om disse produkters sammensætning eller særlige beskaffenhed. En harmonisering af bestemmelserne om beskrivelse af andre produktkategorier, f.eks. på grundlag af forslaget om farlige præparater, vil yderligere bidrage til at øge markedets gennemsigtighed i Fællesskabet.

⁽¹⁾ Jf. Økonomisk Årsberetning 1985/86 — Europæisk Økonomi nr. 26, november 1985, Bruxelles, s. 10 og 42 ff.

⁽²⁾ Jf. Økonomisk Årsberetning 1986/87 — Europæisk Økonomi nr. 30, november 1986, Bruxelles, s. 63 ff.

4.1.3. En række tiltag med sigte på gennem regelsanering og liberalisering af adgangen til markederne at øge markedernes tilpasningsevne vedrører specifikt de små og mellemstore virksomheder. Erfaringen viser, at disse virksomheder yder det største bidrag til oprettelsen af nye arbejdspladser, især i de højt teknologiske sektorer. Der er blevet taget to slags initiativer for at fremme udviklingen af små og mellemstore virksomheder. Den første type initiativer tager sigte på at øge markedernes fleksibilitet og fremme virksomhedernes omstillingsevne. De omfatter skridt til lettelse af de byrder, EF-bestemmelserne lægger på virksomhederne, f.eks. Kommissionens forslag om at forenkle den skatte- og selskabslovgivning, der gælder for mindre virksomheder. Adskillige medlemsstater søger også at lette oprettelsen af nye virksomheder gennem politiske tiltag af denne art. Den anden type initiativer har til formål at øge strømmen af informationer om EF's og medlemsstaternes politik for herigennem at fremme handelen og inspirere til samarbejde mellem virksomheder på tværs af landegrænserne. Disse initiativer indgår i det handlingsprogram til fordel for små og mellemstore virksomheder, som Rådet vedtog i november 1986.

4.1.4. *Arbejdsmarkedets tilpasningsevne* er fortsat et meget vigtigt element i regeringernes beskæftigelsespolitik og i de kollektive overenskomstforhandlinger. Kommissionen gjorde i sin meddelelse om virksomhedernes interne og eksterne tilpasning set i lyset af beskæftigessituationen ⁽³⁾ bl.a. rede for den seneste udvikling i medlemsstaternes lovgivning og kollektive overenskomster.

Af denne gennemgang fremgår det, at regeringerne og arbejdsmarkedets parter især fokuserer på en kvalitativ tilpasning af arbejdsstyrken. Indførelse og udbredelse af nye teknologier gør det i stigende grad nødvendigt, at virksomhederne råder over en velkvalificeret og mobil arbejdsstyrke, der hurtigt kan omstille sig til de teknologiske nyskabelser på verdensmarkederne. Der er i denne sammenhæng indgået en række to- eller tresidede aftaler om uddannelsesprogrammer.

Det erkendes også i stadig stigende omfang, at arbejdsstyrkens motivation og omstillingsevne øges betragteligt, hvis lønmodtagerne gennem information og høring inddrages i administrative beslutninger, især beslutninger med beskæftigelsesmæssige konsekvenser. Der er i store træk opnået enighed mellem arbejdsmarkedets parter om disse spørgsmål i forbindelse med den sociale dialog på fællesskabsplan (se kapitel 3.4).

Tilpasning af arbejdstiden og den tidsmæssigt mere fleksibel udnyttelse af produktionsapparatet er fortsat genstand for forhandlinger. Således er der i metalindustrien i Danmark og

⁽³⁾ Dok. KOM(87) 229.

i Forbundsrepublikken Tyskland indgået længerevarende overenskomster, der indebærer en gradvis arbejdstidsnedsættelse med lønkompensation til 37 timer om ugen i henholdsvis 1990 og 1989. I Frankrig blev der i juni 1987 vedtaget en ny lov om tilpasning af arbejdstiden og om kvinders natarbejde i industrien, og denne lov skaber øgede muligheder for fleksible arbejdstidsordninger. I Belgien blev der i april 1986 i Det Nationale Arbejdsråd indgået en tværfaglig aftale om nye arbejdstidsordninger i virksomhederne, dog med undtagelse af distributionssektoren. Denne aftale blev ophøjet til lov i juli 1987.

Adskillige initiativer sigter især mod at bekæmpe den høje arbejdsløshed samt mod at iværksætte sociale ledsageforanstaltninger til de strukturomlægninger, der finder sted i bestemte regioner eller industrisektorer (kul, stål, skibsbygning), hvor der er et særligt stort behov for tilpasning på arbejdsmarkedet. Meget ofte er der tale om efter- og videreuddannelse eller omskoling. Fællesskabet bidrager hertil via Socialfonden og den sociale del af EKSF-budgettet. Et andet vigtigt aspekt er støtte til fremme af beskæftigelsen, især i områder, hvor kul-, stål- og skibsbygningsindustrien er koncentreret. På dette felt bidrager Fællesskabet gennem Regionalfonden og de finansielle instrumenter.

I visse lande er de såkaldt »atypiske« former for beskæftigelse, især deltidsbeskæftigelse, tidsbegrænsede ansættelseskontrakter og vikararbejde, blevet stadig mere udbredte i de senere år, navnlig i forbindelse med nyansættelser. Dette er ofte blevet hjulpet på vej gennem ændring af love og administrative bestemmelser.

Der er endvidere gjort visse fremskridt i retning af en mere fleksibel tilpasning af arbejdskraftomkostningerne til de ændrede markedsforhold. Der er i Belgien, Danmark og Det Forenede Kongerige indført eller planlagt forskellige over-skudsdelingsordninger, og i Tyskland og Frankrig er de allerede eksisterende medejendomsretsordninger blevet udvidet.

Foranstaltninger med sigte på at øge de enkelte virksomheders tilpasningsevne er blevet suppleret af særlige *beskæftigelsespolitiske* initiativer i medlemsstaterne. Man har især interesseret sig for tiltag, der kan lette genbeskæftigelse af *langtidsledige* ⁽¹⁾. Samtidig med den fortsatte erhvervsuddannelsesindsats søger adskillige medlemsstater at forbedre de langtidslediges beskæftigelsesmuligheder gennem supplerende motivationsfremmende programmer og bistand ved jobsøgningen samt ved hjælp af særlige finansielle incitamenter (f.eks. midlertidig fritagelse for arbejdsgiverbidrag til sociale ordninger i Belgien, Frankrig og Irland, ansættelsespræmier i Nederlandene og midlertidige løntilskud i Det Forenede Kongerige). De fleste medlemsstater har desuden øget mulighederne for midlertidig ansættelse ved offentlige virksomhe-

der og institutioner eller almennyttige frivillige organisationer, især med det formål at lette erhvervsstarten for en del unge. Disse direkte beskæftigelsesforanstaltninger omfatter nu et betragteligt antal lønmodtagere (se boksen om »vækst og beskæftigelse«).

Endelig søger en række regeringer at skabe et bedre klima for de arbejdsløses egne initiativer. Personer, der etablerer sig som selvstændige eller ønsker at oprette egen virksomhed, kan få støtte fra det offentlige, ikke blot i form af rådgivning og uddannelse, men også i form af direkte økonomisk bistand, der begrænser den personlige økonomiske risiko (ofte i stedet for, men undertiden også sideløbende med arbejdsløshedsunderstøttelsen).

4.2. Konkurrenceevne, forskning og udvikling i industri- og servicesektoren

I mere end et årti har en række indikatorer vist, at mange europæiske industrisektorer har vanskeligt ved at fastholde deres position i forhold til konkurrenter i de andre større højtudviklede lande. F.eks. faldt i perioden 1979-1985 *Fællesskabets eksport* af industriprodukter (bortset fra handel mellem landene i Fællesskabet) i forhold til OECD-landenes samlede eksport med ca. 1,4 procentpoint og er siden 1963 faldet med omtrent det dobbelte. Fra 1979 til 1985 øgede USA sin markedsandel med 0,7 procentpoints, mens Japan øgede sin andel med over 5 procentpoints (se tabel 31). Selv om tabet af markedsandele, nu og i nærmestkommende år, er helt i overensstemmelse med de vigtige justeringer af handelsbalancerne på verdensplan, giver det ikke desto mindre anledning til bekymring, at faldet i Fællesskabets eksportandel især gør sig gældende i industrisektorer, hvor efterspørgslen er særlig dynamisk (således var der fra 1979 til 1985 et tab på 2,5 procentpoints inden for elektriske og elektroniske produkter, databehandling og kontormaskiner). Inden for disse sektorer øgede USA sin markedsandel med 1,2 procentpoints og Japan sin med over 7 procentpoints. Derimod har Fællesskabet især vundet markedsandele i sektorer, hvor efterspørgselsudvidelsen er beskeden (f.eks. en gevinst på 1,9 procentpoints inden for jern og stål, tekstiler og bygningsmaterialer).

En mere detaljeret statistik over de enkelte industrisektorer (se tabel 32) viser, at Fællesskabet siden 1979 har været i stand til især at vinde markedsandele inden for træforarbejdning, levnedsmiddelproduktion, tekstiler, beklædning og papir. USA har også tabt markedsandele inden for de fleste industrisektorer, men vundet andele inden for så vigtige sektorer som kontormaskiner og elektroindustri. Alle sektorer i den japanske industri undtagen levnedsmiddelindustrien vandt markedsandele mellem 1979 og 1985.

Der er det interessante ved udviklingen i markedsandelene, at den europæiske industris tab inden for Fællesskabet i årene 1979 til 1985 kun var ca. halvt så store som tabene på

(1) Problematikken er mere detaljeret beskrevet i Kommissionens memorandum om bekæmpelse af langtidsledigheden (KOM(87) 231).

tredjelandemarkeder (se diagram 14), og at disse andele siden 1963 praktisk talt ikke har ændret sig. Samhandelen mellem EF-landene indbyrdes har tydeligvis haft en stabiliserende indflydelse på udviklingen af markedsandele for industriprodukter. Desuden vil gennemførelsen af det indre marked i kraft af de gunstige virkninger for konkurrenceevnen antagelig føre til yderligere fordele.

En ugunstig strukturudvikling har endvidere kunnet konstateres i forbindelse med investeringsaktiviteten (se tabel 33). I årene 1979 til 1982 faldt investeringerne mærkbart i de sektorer, hvor efterspørgslen voksede kraftigt, men med det generelle opsving i investeringsaktiviteten siden 1983 har væksten i investeringerne i disse sektorer i hvert fald indtil 1985 ligget over gennemsnittet. Dette tyder på, at man i et vist omfang har halet ind på konkurrenterne fra tredjelande. Det bidrog sandsynligvis også til faktisk standsning af faldet i beskæftigelsen fra 1982 til 1985 i produktionssektorer med stor efterspørgsel (se tabel 34).

Denne udvikling i markedsandele, investeringsaktivitet og beskæftigelse skal også ses sammen med udviklingen i industrilandenes valutakurser, især dollarens stigning i første halvdel af 1980'erne og dens fald siden maj 1985. Disse valutakursændringer har dog næppe alene været bestemmende for udviklingen i markedsandelens forskellige komponenter. Faldet i Fællesskabets markedsandele for produkter fra sektorer med høj eller middelhøj efterspørgsel fandt for eksempel sted i perioden 1981 til 1984, hvor ECU'ens kurs faldt (se tabel 31). Den eneste stigning fandt sted inden for varegrupper med beskeden efterspørgsel. For USA havde den stigende dollarkurs mellem 1981 og 1984 så godt som ingen virkning i sektorer med kraftig efterspørgsel, men derimod for produkter fra sektorer med middelstor eller beskeden efterspørgsel. Dette peger i retning af, at de teknologiske og organisatoriske faktorer er af central betydning netop i de sektorer, der oplever en dynamisk vækst i efterspørgslen.

Siden 1985 er ECU'en opskrevet med ca. 50% i forhold til dollar, hvis man sammenholder gennemsnitskurserne for 1987 med de tilsvarende for 1985. I samme periode er de nominelle effektive vekselkurser for de tolv medlemsstaters valutaer (et vejet gennemsnit i forhold til de ni vigtigste handelspartners valutaer) steget med 20%. Da de relative enhedslønomkostninger i nationale valutaer for Fællesskabet som helhed dårligt nok har ændret sig i forhold til de vigtigste handelspartnere blandt industrilandene, må konkurrenceevnen bære den fulde byrde af opskrivningen af den effektive valutakurs. Fællesskabets *omkostningskonkurrenceevne* er således forringet med ca. 20% som følge af ECU'ens opskrivning. Dette er endnu et argument for en dæmpet omkostningsudvikling i Fællesskabet, især hvad lønomkostningerne angår. I betragtning af omfanget af de skete

ændringer vil det dog næppe være muligt på denne måde at kompensere for den forringede omkostningskonkurrenceevne.

Det er derfor så meget mere vigtigt at prioritere *konkurrenceevnen med hensyn til produktions- og produktteknologi*. Tabet af markedsandele i tredjelande i vigtige industrisektorer mellem 1979 og 1985 uanset udsvingene i valutakurserne bør vække til eftertanke (tabel 31 og 32: elektriske artikler -10,5 points, motorkøretøjer -11,4 points, kontormaskiner -6,3 points). Til sammenligning viser japanske eksportsucceser på områder som elektronik og bilproduktion, hvor vigtigt det er at tage avanceret teknologi i brug i traditionelle industrier. I denne sammenhæng er det imidlertid værd at bemærke, at vigtige brancher inden for europæisk industri (tekstil, værktøjsmaskiner og også bilindustrien) har forbedret deres position takket være en produktionsrationalisering samt indførelse af nye produkter og produktionsmetoder.

For at forbedre den teknologiske konkurrenceevne har Fællesskabet udfoldet betydelige bestræbelser på at fremme *industriel innovation* ved at koncentrere og styrke *forsknings- og udviklingsprogrammer* for at indhente andres teknologiske forspring. Den omstændighed, at det forskningsmæssige samarbejde mellem europæiske virksomheder stadig er utilstrækkeligt, har utvivlsomt hidtil været et minus for Europa; forskningsindsatsen i Europa foregår da også unødvendigt spredt, selv om forskningskapaciteten og de finansielle midler til forskningsformål taget under et tåler sammenligning med USA's. De samlede forsknings- og udviklingsudgifter på EF-plan (forskning, der administreres af Fællesskabet, EUREKA, ESA m.v.) udgør mellem 5% og 6% af de samlede offentlige udgifter til forskningsformål i EF. Hvad selve EF-budgettet angår, udgør bevillingerne til forskningssamarbejde kun ca. 2,8% af det samlede budget. En ny æra vil blive indledt med det i juli 1987 vedtagne rammeprogram for forskning for perioden 1987 til 1991. Inden for de moderne teknologier bør nævnes ESPRIT-programmet (informationsteknologi), RACE (kommunikationsteknologi), BRITE (indførelse af avanceret teknologi på traditionelle produktionsområder) samt EURAM (avancerede materialer) og bioteknologi-programmerne.

EF's forskningsprogrammer er kun ét vigtigt element i en overordnet industristrategi, der omfatter både de interne og de internationale teknologiske aspekter. Forskningsprogrammerne sigter således mod at skabe det nødvendige grundlag for forslag til internationale standarder samt ansporer til samarbejde om industriel udnyttelse af forskningsresultater. Forskningssamarbejdet mellem forskellige europæiske virksomheder giver samtidig stødet til øget samarbejde på andre områder.

For at sikre, at forskningen får håndgribelige virkninger på konkurrenceevnen, og at resultaterne udbredes mest muligt i

forsknings- og industrimiljøerne, har Kommissionen netop iværksat et EF-program for uddannelse i ny teknologi (COMETT), der fastlægger forskellige procedurer for samarbejde på europæisk plan mellem uddannelsesinstitutioner og virksomheder.

Jo mere konkurrencedygtig industrien i EF bliver med hensyn til omkostninger og teknologi, jo mere plads bliver der til en dynamisk ekspansion i *servicesektoren*. Erfaringerne i Europa siden begyndelsen af 1970'erne viser, at væksten i den private servicesektor, der spiller en central rolle for oprettelsen af nye arbejdspladser, bl. a. afhænger af efterspørgslen fra industrien. Derfor er der, især ud fra et beskæftigelses synspunkt, et nødvendigt komplementært forhold mellem en kraftigt voksende servicesektor og en højproduktiv og internationalt konkurrencedygtig industrisektor. Kommissionen har for nylig udsendt en grøn bog om de fremtidige økonomiske og lovgivningsmæssige rammer for telekommunikation i Europa, og heri gøres der rede for, hvilke foranstaltninger der skal til for at skabe et ægte indre marked for avancerede telekommunikationstjenester.

4.3. Bestræbelser på at styrke den økonomiske og sociale samhørighed

I henhold til artikel 130A i Den Europæiske Fælles Akt udvikler og fortsætter Fællesskabet sine bestræbelser på at styrke sin økonomiske og sociale samhørighed for at fremme en harmonisk udvikling af Fællesskabet som helhed. Fællesskabet stræber navnlig efter at formindske ulighederne mellem de forskellige regioner og forbedre de mindst begunstigede regioners stilling. Fællesskabet yder gennem strukturfondene sine finansielle instrumenter og EIB's virksomhed en vigtig støtte til medlemsstaternes bestræbelser på at udforme og koordinere deres økonomiske politik med henblik på at nå de mål, der er fastsat i artikel 130A (se kapitel 3.3).

Hvad *strukturfondene* angår, har Kommissionen siden februar udstukket nogle politiske retningslinjer for deres fremtidige organisation og formulerede i den forbindelse fem hovedmål (KOM(87) 100). To af disse mål vedrører regionalpolitikken og går ud på at opnå vækst og tilpasning i økonomien i strukturelt tilbagestående regioner samt at gennemføre en omstilling i industriregioner i tilbagegang. De tre øvrige mål er af mere generel karakter og omfatter bekæmpelse af langtidsledigheden, den erhvervsmæssige integrering af de unge samt en hurtigere tilpasning af landbrugets produktionsstrukturer. Kommissionen har endvidere foreslået, at de budgetmidler, der via strukturfondene anvendes til virkeliggørelsen af disse fem mål, fordobles i faste priser inden udgangen af 1992, og at disse midler samordnes med de finansielle instrumenter og primært anvendes til fordel for de ugunstigst stillede regioner. Med udgangspunkt i disse retningslinjer forelagde Kommissionen den 30. juli 1987 Rådet et forslag til Rådets forordning (KOM(87) 376).

Sideløbende med udvidelsen af strukturfondene vil Kommissionen lægge særlig vægt på *udviklingen af nye finansierings-*

instrumenter. Formålet er at tiltrække privat kapital, navnlig ved udvikling af nye fællesskabsinstrumenter, der giver nye finansieringsmuligheder ved en kombination af EF-midler og privat kapital. De midler, der tilvejebringes på denne måde, skal primært anvendes til at finansiere projekter af særlig interesse for Fællesskabet.

De kvantitative virkninger af de foreslåede foranstaltninger kan blive ganske betragtelige. Med styrkelsen af strukturfondenes indsats og den sideløbende udvikling af låneinstrumenter vil disse midler i visse særlig ugunstigt stillede lande som Grækenland, Irland og Portugal ved udgangen af 1980'erne udgøre lidt over 4 % af BNP (mod nu godt 2 %). Skal den ønskede virkning for væksten slå igennem, er det helt afgørende, at disse ekstra finansielle midler anvendes til at øge investeringsaktiviteten.

De store opgaver, der pålægges Fællesskabet som følge af Den Europæiske Fælles Akt, især reformen af strukturfondene, nødvendiggør et større *budgetpolitisk råderum*. Kommissionen har i sine rapporter »Gennemførelsen af Fællesakten — Fællesskabets nye grænser« (KOM(87) 100) og »Finansieringen af Fællesskabets budget« (KOM(87) 101) opstillet retningslinjer for den fremtidige budgetpolitik. På *udgiftssiden* er følgende elementer af særlig betydning for den fremtidige strukturpolitik i Fællesskabet: væksten i udgifterne til EUGFL, Garantisektionen, bør holdes inden for budgetdisciplinens rammer, så dens andel af det samlede budget nedbringes fra de nuværende godt 60 % til lidt over 50 % i 1992. Denne opbremsning af Garantisektionens udgifter vil muliggøre en fordobling i faste priser indtil 1992 af bevillingerne til strukturfondene. Det er endvidere planen, at forskningsbevillingerne i henhold til rammeprogrammet for 1987 til 1991 skal stige til 3 % af det samlede budget mod de nuværende 2,5 %. På *indtægtssiden* vil det skabe øget budgetmæssig sikkerhed, dersom der fastsættes en øvre grænse for de egne indtægter på 1,4 % af Fællesskabets BNI, og Kommissionen har desuden foreslået et nyt indtægts-element, der i højere grad tager hensyn til de enkelte medlemsstaters økonomiske ydeevne. Samtidig hermed skal den finansielle forvaltning forbedres gennem øget budgetdisciplin.

Gennemførelsen af det indre marked vil muliggøre en bedre ressourceallokering og herigennem bidrage til en hurtigere vækst og stimulere investeringerne. Projektets irreversible karakter må imidlertid hurtigt gøres klar for de økonomiske aktører, så de kan forberede sig på ændringerne og disponere ud fra et præcist billede af den kommende udvikling. Dette forudsætter, at den tidsplan, der er opstillet i Hvidbogen overholdes, og at eventuelle forsinkelser indhentes hurtigt muligt. Den nødvendige økonomiske omstrukturering bør lattes gennem en tilpasning af markederne, for arbejdsmarkedets vedkommende først og fremmest ved en øget erhvervsuddannelsesindsats. En række indikatorer viser, at de strukturelle tilpasninger i Fællesskabet foregår for langsomt, sammenlignet med andre industrialiserede lande; dette gæl-

der i særlig grad for Fællesskabets industrielle konkurrenceevne i de højteknologiske sektorer. Derfor er det også meget vigtigt, at Fællesskabets målsætninger med hensyn til at øge den teknologiske konkurrenceevne realiseres hurtigt, dels gennem den europæiske forsknings- og udviklingspolitik, dels gennem udnyttelse af de små og mellemstore virksomheders kapacitetsressourcer. Styrkelsen af Fællesskabets strukturfonde, koncentrationen af dem om en begrænset

række mål samt udviklingen af finansielle instrumenter vil efter Kommissionens opfattelse sætte Fællesskabet bedre i stand til sideløbende med medlemsstaternes indsats at bidrage til at styrke den økonomiske og sociale samhørighed. På denne baggrund betragter Kommissionen det som magtpåliggende, at forslagene om finansieringen af Fællesskabets budget og om styrkelsen af budgetdisciplinen bliver vedtaget hurtigst muligt.

5. RETNINGSLINJER OG MAKRO-ØKONOMISKE PROBLEMER

Fællesskabet er stillet over for en vanskelig international situation og må stole på sine egne kræfter. Det har ikke desto mindre gode kort på hånden: inflationsrater, der er lavere og mere konvergerende end i næsten 25 år, en forholdsvis tålelig position over for omverdenen, en betydelig forbedring (virksomhedernes lønsomhed og finansielle situation og strukturændringer, som, skønt smertelige, var nødvendige. Denne styrke udgør et solidt grundlag, hvorpå der kan iværksættes penge- og budgetpolitik med henblik på at fremme ikke inflatorisk vækst.

5.1. Den monetære udvikling og pengepolitikken

Vækstraten i pengemængden er faldet siden begyndelsen af 80'erne: fra et gennemsnit på over 14 % i 70'erne ligger den nu på ca. 10 %. Denne afmatning i pengemængdens udvidelse har støttet deflationsprocessen. Inflationsraten målt efter BNP-deflatoren er blevet nedbragt fra mere end 13 % i 1980 til omkring 4 % i 1987 (EUR 12). Samtidig er stigningen i lønomkostningerne pr. beskæftiget gået betydeligt ned (fra over 14 % i 1980 til ca. 5,5 % i 1987) og derved bidraget betydeligt til stabiliseringen. Som følge heraf er de restriktive virkninger af den monetære stabiliseringspolitik blevet stærkt formindsket. Således har der været en gradvis acceleration i den reale pengeforsyning, dvs. den nominelle pengeforsyning, korrigeret efter inflation, en indikator for den likviditet, som er til rådighed til finansiering af realvækst.

Stigningstakten er nu på ca. 5 %, en sats der klart er højere end produktionens.

Der har fortsat været betydelige forbedringer i konvergensen i pengepolitikken, navnlig inden for EMS, hvorom også vidner konvergensen i målsætningen for den penge- og kreditudvidelse, der er opstillet i de forskellige medlemsstater. I Forbundsrepublikken Tyskland er målet for central-

bankens pengeudvidelse blevet reduceret fra en gaffel på 4-7 % i 1981 til 3-6 % i 1987, i Frankrig blev målet for M2 nedbragt fra 9 % i 1983 til en gaffel på 3-5 % i 1987. I Italien vedtoges i 1987 en målsætning på 7 % for udvidelse af långivning til den private sektor. Dette ligger en hel del under de procenter, som kunne konstateres i begyndelsen af 80'erne, da de var over 13 %. Skønt målsætninger i visse lande undertiden synes at have været for ambitiøse, har der dog i den nuværende vækst i pengemængden været tale om betydelig konvergens.

Afmatningen i pengemængdens vækst er nu mindre udpræget. De senest foreliggende oplysninger viser, alt efter tilfældet, sats for udvidelsen af pengemængde og kredit, der er højere end de for 1987 vedtagne øvre målgrænser (se tabel 36). Likviditetsraten er steget i de fleste medlemsstater. Indtil nu har denne udvikling ikke truet den nedadgående konvergens i inflationsraterne.

Vurderingen af pengepolitikken stilling på grundlag af likviditetsindikatorer er behæftet med nogen usikkerhed: hurtige finansielle innovationer, strukturel tilpasning på penge- og kapitalmarkederne og større frihed for kapitalens bevægelighed kan ledsages af større ændringer i forholdet mellem pengemængdens udvidelse og andre variabler, især BNP. Det synes dog, at retningslinjerne for pengepolitikken hidtil har været i overensstemmelse med kravene i samarbejdsstrategien, men større påpasselighed synes nu at være nødvendig for at forhindre, at der opstår overskydende likviditet i Fællesskabet, der eventuelt før eller senere kan medføre en genoplivning af inflationen.

I de sidste tolv måneder har de indenlandske pengepolitikker i Europa været under stærk påvirkning af begivenhederne på de udenlandske valutamarkeder: de europæiske valutaers stigning i forhold til dollaren har ganske vist gjort det lettere at afdæmpe inflationen, men samtidig måtte de pengepolitiske myndigheder drage omsorg for, at deres egen valuta ikke steg alt for hurtigt for at forhindre en alt for stor nedgang i konkurrenceevnen og begrænse de heraf følgende skadevol-

dende strukturelle virkninger på mellemlang sigt. Indtil udgangen af 1986 ledsagedes dollarens fald af en nedgang i de nominelle rentesatser i USA og Europa og af en indsnævring af forskellen i rentesatserne mellem de to regioner (se diagram 16).

Siden februar 1987 har renteforskellen stabiliseret sig. Som følge af Louvreaftalen har fleksible rentetilpasninger — der især i 1987 førte til en større forskel mellem amerikanske og tyske satser — og betydelige interventioner på udenlandske valutamarkeder ført til en troværdig stabilisering af kortfristede forventninger vedrørende fremmed valuta trods vedvarende internationale betalingsbalanceulige vægte.

Inden for rammerne af valutakursmekanismen i EMS har myndighederne i de fleste lande i deres pengepolitik taget større hensyn til den økonomiske udvikling i deres partnerlande. Den korte rente er blevet hyppigere anvendt som supplement til intramarginale interventioner til stabilisering af de bilaterale pariteter mellem de valutaer, der deltager i EMS-mekanismen. For eksempel er den korte rente i Tyskland siden udgangen af 1986 faldet med næsten et point indtil sommeren 1987, medens den korte rente i Frankrig kun faldt beskedent. De pengepolitiske myndigheder har nu tendens til under gennemførelsen af deres pengepolitiske målsætninger at tage større hensyn til eksterne krav, i hvert fald så længe det interne stabiliseringsmål ikke udsættes for fare.

Trods nedgangen i inflationsraterne og den korte rente indtil midten af 1987, ligger den lange rente stadig på et højt niveau og er i de seneste måneder steget i visse lande. I EMS-landene lå den i september 1987 lidt over niveauet i oktober 1986, medens de gennemsnitlige korte satser i samme lande faldt. Imidlertid er intervallet mellem den lange rente og den nuværende inflationsrate stadig meget stort. Det er sandsynligt, at det hurtige fald i inflationen i de seneste år endnu ikke har indvirket på inflationsforventningerne i alle lande. Derfor er det over en længere periode forventede interval mellem den nominelle rente og inflationsraten, en afgørende faktor for investeringerne, sandsynligvis mindre end det interval, der er målt på grundlag af løbende iagttagelser. Trods en større stigning i den faste kapitals afkast kunne yderligere stigninger i den lange rente virke bremsende på de produktive investeringer og i betydelig grad virke hindrende på de bestræbelser, der udfoldes for at sanere de offentlige finanser i lande med stor offentlig gæld (jf. inserat).

En reduktion af den lange rente synes at være ønskelig. Den seneste udvikling i både den lange og korte rente bekræfter imidlertid, at de pengepolitiske myndigheder har begrænset evne til at øve indflydelse på den lange rente. Yderligere fald i den korte rente, som vil blive ledsaget af en overdreven likviditetsudvidelse, kunne endog føre til højere lange renter, hvis de igen skulle give anledning til større inflations-

forventninger. Sammen med indenlandske faktorer afspejler den lange rente også spændingerne på de internationale kapitalmarkeder. De pengepolitiske myndigheder kan for deres vedkommende gennem deres politik bidrage til en nedbringelse af den lange rente ved at overbevise de økonomiske beslutningstagere om, at de på mellemlang sigt tilstræber en troværdig monetær stabilitet, som derved stabiliserer inflationsforventninger på lavt niveau. Dette betyder, at det stadig er vigtigt, at der i vedkommende lande sættes og følges kvantitative mål for den monetære vækst og kreditudvidelsen. Endvidere vil spændinger i EMS, efterhånden som kapitalbevægelsernes liberalisering bliver større, lettere og hurtigere kunne bekæmpes, når de pengepolitiske myndigheder er fast og varigt forpligtede til en mod stabilitet rettet politik. Især kunne smidige tilpasninger af den korte rente blive nødvendige, men de burde ikke under sådanne betingelser have større virkninger på den lange rente og bankernes basisrenter.

5.2. Liberalisering af kapitalbevægelserne og styrkelsen af EMS

Gennemførelsen af frie kapitalbevægelser er en del af det videre skridt mod gennemførelsen af det indre marked, dog således at den økonomiske og monetære sammenhæng og Fællesskabet bevares.

I de senere år er der opnået væsentlige fremskridt med hensyn til liberalisering af kapitalbevægelserne i Fællesskabet.

Den 17. november 1986 vedtog Rådet et nyt direktiv, der udvidede liberaliseringspligten i Fællesskabet til endnu tre kategorier af kapitalbevægelser ⁽¹⁾. Direktivet trådte i kraft den 1. marts 1987. Dog har Spanien og Portugal en overgangsperiode (til henholdsvis 1990 og 1992).

Fleere medlemsstater — Danmark, Frankrig, Italien og Spanien — har allerede truffet liberaliseringsforanstaltninger, der går ud over de forpligtelser, der er pålagt dem i henhold til det nugældende direktiv eller Tiltrædelsesakten. Kapitalbevægelser er helt frie i Tyskland, Nederlandene og Det Forenede Kongerige og under hensyntagen til det dobbelte valtuamarked i Belgien og Luxembourg. Bortset fra de nye medlemsstater har kun to medlemsstater — Grækenland og Irland — i henhold til beskyttelsesklausulen i Traktatens artikel 108, stk. 3 — restriktioner for visse kapitalbevægelser, der normalt er frie.

Denne udvikling ansporer Kommissionen til at gå videre med det initiativ, den indledte i maj 1986 med henblik på fuldstændig liberalisering af kapitalbevægelserne i Fællesska-

⁽¹⁾ Langfristede kommercielle kreditter, erhvervelse af ikke-børsansatte værdipapirer og optagelse af værdipapirer på kapitalmarkederne.

bet inden udgangen af 1992. Om kort tid vil der på dette område blive forelagt Rådet et nyt direktiv, hvori der også tages hensyn til den særlige situation i visse medlemsstater, og hvori der gives mulighed for at imødegå alvorlige forstyrrelser på pengemarkedet, hvis dette skulle vise sig nødvendigt.

Dette kommissionsforslag vil blive ledsaget af to andre forslag om tilladelse til at anvende støttefaciliteter for betalingsbalancer til opbakning af et program for kapitalliberalisering.

Afskaffelse af valutakontrol er en nødvendig men ikke tilstrækkelig betingelse for indførelsen af et integreret finansielt system. Et sådant system forudsætter også effektiv bevægelsesfrihed for finansielle tjenesteydelser inden for rammerne af tilstrækkeligt harmoniserede bestemmelser til at garantere beskyttelsen af opsporingen, sikre samme konkurrencebetingelser mellem finansielle mellemmand og undgå risiko for stærke fordrejninger i kapitalstrømmens retning. Vedtagelsen og gennemførelsen af forslagene i Hvidbogen om etableringen af det indre marked skulle, skønt ikke en forudsætning for kapitalbevægelsernes liberalisering, gøre det muligt for så vidt angår tilsyn, at tilvejebringe en sådan ramme, der er tilpasset det nye internationale finansielle miljø. Med hensyn til skatter er det også vigtigt at harmonisere selskabsskattesystemerne og etablere et snævrere samarbejde mellem de relevante myndigheder for at bekæmpe skatteunddragelse.

Afskaffelse af al valutakontrol mellem medlemsstaterne og den videre integrering af penge- og kapitalmarkederne er store skridt på vejen mod en monetær union.

De yderligere bindinger, som herved lægges på medlemsstaternes adgang til at føre pengepolitik, må dog ikke svække valutakursernes stabilitet »en anden nødvendig betingelse for det indre markeds gennemførelse og levedygtighed«.

Det er derfor uomgængeligt nødvendigt at gå videre ad samarbejds- og konvergensvejen i den økonomiske og monetære politik og at styrke styrings- og funktionsmekanismerne i EMS. Den 12. januar 1987 anmodede Fællesskabets finansministre Det Monetære Udvalg og Centralbankkomitéen om at undersøge konkrete midler til at opnå dette. Disse to organer, som i deres arbejde har benyttet forslag fra Kommissionen, har fremsat en række forslag til forbedring af overvågningen af den økonomiske og finansielle udvikling i Fællesskabet. I Centralbankchefkomitéen er der også opnået enighed om en række operationelle ændringer i EMS. Alle disse forslag blev enstemmigt tiltrådt af økonomi- og finansministrene på et uformelt rådsmøde i Nyborg den 12. september 1987.

Med henblik på at skabe bedre sammenhæng og forenelighed i de økonomisk-politiske foranstaltninger, der er truffet af medlemsstaterne og resultaterne heraf, er overvågningsproceduren på mellemlang sigt blevet skærpet. Denne foranstalt-

ning er baseret på en række makro-økonomiske indikatorer, der anvendes til de specielle behov for styringen af EMS, men som i deres anvendelse supplerer dem, der anvendes på internationalt plan.

Kapitalens større bevægelighed kræver hurtig reaktion på spændinger i systemet. Medens den stadig vil være baseret på en bred enighed om retningslinjerne for pengepolitikken, vil samarbejdet nu fokusere mere på problemer vedrørende den kortfristede styring af valutakurserne og især den mere fleksible anvendelse af de tilladte udsvingsmargener; den samordnede styring af renteforskelle og forbedring af praksis og betingelser for intervention på eller inden for marginerne.

Også her er en skærpet overvågningsprocedure blevet indført med henblik på at forbedre en tidlig påvisning af de spændinger, der kan opstå uden for systemet og at opnå enighed om, hvorledes de kan behandles.

Denne pragmatiske angrebsvinkel ledsages af nogle hensigtsmæssige ændringer i EMS-mekanismen, såsom forlængelse af den maksimale varighed af kortfristet finansiering (fra 2 1/2 til 3 1/2 måned), fordobling af dens loft for automatisk forlængelse og forhøjelsen af »de facto« acceptærskelen for officiel ECU fra 50% til 100%. Endelig accepteredes formodningen om, at meget kortfristet finansiering på visse betingelser vil kunne benyttes til intramarginale interventioner.

5.3. Udviklingen i de offentlige budgetter og budgetpolitik

De offentlige administrationers underskud er i gennemsnit for Fællesskabet faldende i fortsættelse af den tendens, der indledtes i 1982. Det forventes at ville beløbe sig til 4,5% af BNP i 1987 sammenlignet med 4,8% i 1986 og ca. 5,5% i 1982. Dog er nedgangen for 1987 mindre end påregnet i den sidste økonomiske årsrapport (1986/87), især på grund af virkningen af den uforudsete vækstafmatning på skatter og socialsikringsbidrag og visse udgiftsposter. Endvidere fortsætter den offentlige gælds procentvise andel af BNP med gennemsnitligt at stige i Fællesskabet, dog i en meget langsommere takt end i begyndelsen af 80'erne (se. tabel 38). Det samlede skattetryk (direkte og indirekte skatter samt socialsikringsbidrag) har efter en stigende tendens i 60'erne og 70'erne holdt sig på praktisk taget samme niveau siden begyndelsen af 80'erne. Det er ikke desto mindre faldet i flere medlemsstater. I øvrigt vil de løbende udgifter i gennemsnit i Fællesskabet fortsætte med at stige i en aftagende rytme, medens deres andel i BNP aftager betydeligt, og de offentlige investeringers andel forbliver praktisk taget konstant.

Inden for rammerne af Fællesskabets samarbejdsstrategi burde budgetpolitikken bidrage til at styrke produktions-

mulighederne, samtidig med at der opnås eller opretholdes en udvikling i den offentlige gæld, der kan fastholdes på mellemlang sigt. Mellemlange foranstaltninger til dette formål bør baseres på en gradvis lettelse af skattetrykket og en særlig anstrengelse for så vidt angår økonomisk rentable offentlige investeringer (se kapitel 3.2). Sådanne foranstaltninger forbedrer udbudsbetingelserne samtidig med at efterspørgslen støttes. Hertil kommer, at der i øjeblikket lægges større vægt på budgetpolitikken både på grund af den internationale dosering af de økonomiske politikker, der kræves til at nedbringe uligevægten på betalingsbalancerne, og på grund af de begrænsede muligheder pengepolitikken har for at bibringe væksten en aktiv støtte (se kapitel 5.1). Det drejer sig om at skabe gunstige betingelser for en hurtigere vækst, som er varig. Budgetpolitikken skal altså ikke indskrænke sig til kun på kort sigt at udløse et større indenlandsk forbrug.

Dette ville føre til en hurtig nedgang i betalingsbalanceoverskuddene uden vedvarende positive virkninger på vækst og beskæftigelse.

I mange lande er de budgetpolitiske målsætninger, som de tegner sig for 1988 allerede på linje med samarbejdsstrategien. For eksempel regnes der med skattnedsættelser i Tyskland, Frankrig, Det Forenede Kongerige og i Spanien såvel som i Belgien og Nederlandene. Der er også begyndt at ske en stigning i de offentlige investeringer i lande som Tyskland, Frankrig og Danmark. I andre lande har imidlertid en stram budgetpolitik betydet en yderligere væsentlig nedgang i de offentlige investeringers andel af BNP (se tabel 40).

På nationalt niveau er der to vigtige makro-økonomiske begrænsninger med hensyn til at føre offentlig finanspolitik: budgetbegrænsningen i snævrere forstand og begrænsningen udadtil. Betydningen af disse begrænsninger varierer betydeligt fra det ene land til det andet.

Ses der blot på størrelsen af de offentlige underskud og den offentlige gæld er den *nuværende situation* meget forskellig. Er de *målsætninger*, som aftegner sig, mere og mere konvergerende. Skematisk er det muligt at skelne mellem to landegrupper. I den første gruppe udgør de offentlige administrationers underskud over 5% af BNP og ligger i nogle tilfælde tæt ved 10%. Den offentlige gældskvotepå forhold til BNP, der allerede er meget høj, fortsætter med at stige i en hurtig takt på mellem 3% og 8% om året. Denne kvote er særlig høj i *Belgien, Irland og Italien*, hvor den ligger tæt på eller endog over 100% af BNP. Den er lavere i *Grækenland og Portugal* (60-70%), men budgetunderskuddet ligger stadig tæt på 10% af BNP, og i begge lande kunne nødvendigheden af i stigende grad at tage tilflugt til ikke-monetær finansiering af underskuddet for at fuldføre deflationsprocessen yderligere sætte fart i udvidelsen af den offentlige gæld, hvilket gør det så meget mere nødvendigt og

hastende at gennemføre en dybtgående sanering af de offentlige finanser. I *Spanien og Nederlandene* er størrelsen af den offentlige sektors underskud og gæld betydningsfulde bindinger, men dog mindre end i de andre lande i gruppen. De syv lande i denne første gruppe udfolder i forskellig grad betydelige anstrengelser til sanering af budgetsituationen, hvilket mellem 1985 og 1988 burde genspejles i en forbedring af budgetstillingen svarende til 2 til 4 procentpoints af BNP, når der ses bort fra rentebetalinger. I øjeblikket er disse bestræbelser imidlertid særlig pinefulde på grund af lav vækst og temmelig høje realrentesatser.

I den anden landegruppe, Danmark, Tyskland, Frankrig, Det Forenede Kongerige og Luxembourg, er budgetsituationen gunstigere. Den offentlige gældskvotepå forhold til BNP stiger i en langt mindre takt eller er faldende fra et niveau, der allerede er lavere end andetsteds. I 1987 lå den offentlige sektors underskud som procent af BNP mellem -2,8% (Frankrig) og +1,9% (Danmark) og +2,8% (Luxembourg). Nogle af disse lande, især *Frankrig og Tyskland* anvender allerede deres manøvreringsrum til fremme af væksten, eller planlægger at gøre det i 1988.

Deres budgetmæssige ligevægt er desuden påvirket af afdæmpningen i væksten, således som det er tilfældet i *Danmark*, idet indtægterne er lavere og »kriseudgifter« stigende. I 1987 har dette allerede ført til en stigning i den offentlige sektors underskud i Tyskland. I Danmark vil budgetoverskuddet falde i 1987 og 1988, trods restriktive finanspolitiske foranstaltninger med henblik på at genoprette ligevægten over for udlandet. I *Frankrig* vil den offentlige sektors underskud i henhold til regeringens målsætninger falde mellem 1986 og 1988 (fra 3,0% til 2,3% af BNP). Da intet af disse lande længere kan regne med en hurtigere aktivitetsudvidelse hos sine partnere har det, isoleret set, kun meget begrænsede ekstra manøvreringsmargener, hvis de overhovedet eksisterer. I *Det Forenede Kongerige* er væksten på ca. 3%, medens BNP-deflatoren er svagt stigende. Nedskrivningen af pundet har indtil første halvdel af 1987 givet en god stimulans til eksporten. Lønstigningen fremmer stærkt det private forbrug, men bidrager næppe til en forbedring af rentabiliteten. Under disse omstændigheder fortsætter regeringen med at nedbringe underskuddet på budgettet; denne nedbringelse sker nu hurtigere end påregnet i den finansielle strategi på mellemlang sigt.

Forskellene i budgettendenserne mellem disse to landegrupper indebærer alvorlige risici. De komplicerer myndighedernes opgave med henblik på hurtigere at befri Fællesskabet fra den langsomme vækst, hvori det synes at være indespærret på mellemlang sigt. For det første kan det i lande, hvor den offentlige gæld stiger for hurtigt, blive nødvendigt med

endnu mere restriktive bestræbelser til forbedring af de offentlige finanser for at opveje virkningerne på skatteprovenuet af en vækst, der kun i ringe grad støttes udefra. Konvergensprocessen og processen til sanering af de offentlige finanser er således blevet langsommere, hvilket også komplicerer de pengepolitiske myndigheders opgaver, især inden for EMS og forsinket det konvergerende fald i realrenten. Derfor er der risiko for at nogle lande, hvis vækst i øjeblikket ligger over fællesskabsgennemsnittet, især Spanien, Italien og Portugal, bliver tvunget (eller er allerede blevet tvunget) til at give deres politik en mere restriktiv drejning for at sikre deres stilling over for udlandet. Dette skader samhandelen inden for Fællesskabet, som i øjeblikket er en vigtig faktor i den økonomiske udvikling på kort sigt. Disse lande ville således ikke blive i stand til at udnytte alle fordelene af de indenlandske tilpasningsbestrebelse, de alle har foretaget og burde fortsætte. De ville således ikke længere, som i øjeblikket, bidrage til at opretholde væksten i Fællesskabet.

Der er risiko for at disse ugunstige tendenser bliver mere markerede i tilfælde af en yderligere indskrænkning af verdenshandelen eller et yderligere fald i dollarkursen, hvilket ville fremkalde en *ny afmatning af væksten i Fællesskabet*. I et sådant tilfælde vil det som allerede forudset i Rådets (økonomi- og finansministrene) konklusioner i juli 1987 dreje sig om at være parat til på positiv måde inden for rammen af den fælles anstrengelse at anvende den mellem Fællesskabets økonomier eksisterende indbyrdes afhængighed (se kapitel 3.3). En sådan anstrengelse ville bidrage til opnåelsen af Fællesskabets indre målsætninger og til genoprettelse af de internationale betalingsbalanceligevægte på et for verdensøkonomien tilfredsstillende væksthiveau.

Varige positive virkninger har sådanne anstrengelser kun, når de væsentlige makro-økonomiske ligevægte tilgodeses i hver medlemsstat og når især budget- og betalingsbalancepositioner, som er holdbare på mellemlang sigt, opnås eller bibeholdes. Arten af mulige foranstaltninger og deres tidspunkt bør også rette sig efter den økonomiske situation i hvert land.

Kun de fem lande, hvis budgetpolitiske situation er mindre anspændt og som tilsammen tegner sig for ca. 70% af Fællesskabets BNP, kunne i øjeblikket — set fra et budgetsynspunkt — aktivt støtte væksten.

Hvis en sådan aktion indgik i en samarbejdsløsning ville dens negative virkninger på de offentlige budgetter og den indenrigsøkonomiske ligevægt afsvækkes. En isoleret aktion for det ene eller andet af disse lande kunne hurtigt føre til

uholdbare udenrigsøkonomiske og budgetmæssige uligevægte uden varige virkninger for væksten.

Der må også tages hensyn til de i sådanne aktioner indeholdte inflationsrisici, og især bør de udgøre en del af en økonomisk politik, hvis mål er rettet mod vedvarende prisstabilitet.

Tager man hensyn til landenes særlige økonomiske situation, så er de bidrag, som de enkelte lande i tilfælde af en yderligere afmatning af væksten vil kunne yde til en samarbejdsløsning meget forskellige. I *Danmark* og *Frankrig* for eksempel gør den udenrigsøkonomiske situation det nødvendigt — omend i forskellig grad — at bibeholde en negativ vækstforskel over for de vigtigste handelspartnere og samtidig yderligere styrke produktionsmulighederne. I *Danmark* er mulighederne for at føre økonomisk politik endnu mere begrænsede på grund af et vedvarende betydeligt betalingsbalanceunderskud. I *Frankrig* burde de for 1988 planlagte skattelettelser allerede nu bidrage til at styrke den indenlandske vækst inden for grænser, der er forenelige med udenrigsøkonomisk ligevægt. Dog bør disse lande være parate til at træffe yderligere budgetpolitiske foranstaltninger til fremme af deres interne vækst, så snart deres bestræbelser for at forbedre deres erhvervslivs konkurrenceevne og deres fællesskabspartneres politik virker gunstigt på deres betalingsbalancer. I *Tyskland* vil de for 1988 planlagte skattelettelser yde det ønskede bidrag til den nødvendige overgang til en vækst, der understøttes af indenlandske kræfter. De vil medføre en vis stigning i budgetunderskuddet, som allerede er påvirket af afmatningen i væksten. I øjeblikket synes det vanskeligt at gøre yderligere finanspolitiske impulser virksomme, hvis *Tyskland* handler alene. I betragtning af den allerede opnåede styrkelse af produktionspotentialet ville Forbundsrepublikken få fuld fordel af en fælles aktion sammen med dens partnere i Fællesskabet, hvilket ville udvide handlingsmargenen og gøre det muligt at fremskynde det for årene efter 1988 planlagte skatteenedsættelsesprogram. I *Det Forenede Kongerige* er inflationsfaren større. En moderat stigning i de nominelle lønninger ville afsvække denne fare og også forbedre erhvervslivets konkurrenceevne og dermed skabe gunstigere betingelser for investering og beskæftigelse. Det af myndighederne efter Louvreaftalen opstillede mål med henblik på stabilisering af pundkursen kunne også bidrage til en begrænsning af inflationen. Dette land kunne imidlertid på nyttig måde bidrage til en større dynamik inden for Fællesskabet, hvis det vedvarende kunne opretholde sin nuværende forholdsvis høje reale vækstrate samtidig med monetær stabilitet.

De andre lande, hvis budgetsituation er ustabil, burde udnytte de fordele, der opstår for dem som følge af stærkere vækst hos deres partnere, til at nå deres budgetsaneringsmål ved et højere væksttempo. I denne anden gruppe er de enkelte landes situationer også meget forskellige. I *Belgien* og *Nederlandene* er væksten stadig lav. Begge lande har overskud over for udlandet og har nære forbindelser med deres

fællesskabspartnere. De får således det fulde udbytte af et mere dynamisk klima i Fællesskabet. Det spillerum, der opstår som følge af en stærk vækst hos deres fællesskabspartnere, kunne disse to lande udnytte til at styrke deres indenlandske efterspørgselskomponenter, hvorved de skulle kunne fastholde deres målsætning med hensyn til en gradvis afvikling af budgetunderskuddene eller til hurtigere at nå deres saneringsmål. I *Spanien, Italien og Portugal* vil væksten sandsynligvis forblive højere end gennemsnittet for Fællesskabet, skønt den er lidt lavere end i 1987. Disse tre lande yder et væsentligt bidrag til den relativt stærke udvidelse af samhandelen inden for Fællesskabet. En højere vækstrate hos fællesskabspartnere ville hjælpe disse tre lande med at opretholde eller endog forhøje deres nuværende vækstrate, samtidig med at de bevarer en forsvarlig udenrigsøkonomisk stilling og nedbringer deres budgetunderskud som planlagt eller måske endog lidt hurtigere. I *Grækenland og Irland* foregår saneringsprocessen samtidig med at væksten er meget langsom. Grækenland kæmper desuden stadig med et betydeligt underskud over for udlandet.

I begge disse lande forbliver saneringen af de offentlige finanser den prioriterede opgave.

Selv om en sådan samarbejdsløsning synes vanskelig, er den under de nuværende omstændigheder påkrævet, især i betragtning af de verdensøkonomiske usikkerhedsfaktorer. I tilfælde af en yderligere afmatning af væksten kunne en efter lande og tidsforløb vel afstemt finanspolitisk anstrengelse føre til et budgetunderskud i gennemsnit for Fællesskabet, der ligger noget højere end i de nuværende prognoser (4,5 % af BNP i 1988). I en situation hvor markederne har en betydelig større tilpasningsevne, og hvor den produktive kapitalers rentabilitet er større, kan man imidlertid af en sådan politik, for så vidt angår vækst, forvente at stigningen i investeringerne og dermed også i skatteprovenuet vil resultere i et resultat, der er større end det, der ville have været i slutningen af 70'erne eller i begyndelsen af 80'erne. En sådan finanspolitisk impuls ville i øvrigt give så meget desto større resultater, jo flere lande der deltager, og jo hurtigere den indledende forværring af budgettet i hvert land kompenseres af ekstra skatteindtægter. Den heraf følgende varige styrkelse af væksten i Fællesskabet ville ikke blot gøre det lettere at nå det prioriterede indenlandske mål, en nedbringelse af arbejdsløsheden, men også samtidig spille en vigtig rolle i forbindelse med løsningen af problemer vedrørende de internationale betalingsbalanceulige vægte.

Landekapitlerne i anden del af denne rapport, hvorpå de økonomisk-politiske henstillinger bygger, viser de bindinger, som hvert land for sig er stillet overfor. Hvad enten disse vedrører den udenrigsøkonomiske ligevægt eller hvad der er nødvendigt for sanering af de offentlige finanser med henblik på at gennemføre skattenedsættelser eller bestræbelser for at

øge de offentlige investeringer, er de blevet strammere som følge af afmatningen i væksten. Alle bekræfter nødvendigheden af, at der i valget af den nationale økonomiske politik tages hensyn til fællesskabsdimensionen.

Den langsomme stigning i pengemængden fortsætter, men i en mindre markeret takt end tidligere. Da den samtidige stigning i priser og omkostninger sker endnu langsommere, opstår der et tilfredsstillende spillerum for real vækst. En vis agtpågivenhed er dog nu nødvendig for at undgå, at der i økonomien opstår overskydende likviditet. Efter Louvre-aftalen har dollarkursen stabiliseret sig. Inden for EMS har en smidigere anvendelse af pengemarkedsrentesatserne bedre end tidligere bidraget til at stabilisere de bilaterale valutakurser. Fortsættelse af en pengepolitik, der på troværdig og varig måde har stabilitet for øje, bidrager til et yderligere fald i den lange rente, som stadig er høj, trods faldet i den korte rente og den aftagende inflation.

Inden for EMS ville en sådan pengepolitik gøre det lettere at overvinde de spændinger, som kunne opstå som følge af den allerede fremskyndede liberalisering af kapitalbevægelserne. De på Rådets (økonomi- og finansministrene) møde i Nyborg i september 1987 opnåede fremskridt skulle også bidrage hertil. Da pengepolitikken ikke længere uden visse risici kan støtte væksten, får budgetpolitikken større betydning. Dette gælder også med henblik på forbedring af den internationale økonomisk-politiske »policy mix«. I fællesskabsgennemsnit falder den offentlige sektors underskud stadig lidt. De budgetpolitiske retningslinjer for 1988 falder i tråd med samarbejdsstrategien og bidrager til forbedring af udbuds-betingelserne, medens de samtidigt i et vist omfang støtter efterspørgslen. Hvis de indgår i rammen om en stabilitetsorienteret økonomisk politik vil hurtigere skattenedsættelser og øgede offentlige investeringer, der er forenelige med en på mellemlang sigt forsvarlig offentlig gældssituation, bidrage til at styrke forudsætningerne for vækst. Gennemførelsen af en stærkere vækstfremmende budgetpolitik støder ofte på udenrigsøkonomiske og budgetbetingede bindinger. Disse bindinger kunne løses inden for rammen om en fælles og tidsmæssigt vel afstemt anstrengelse, hvor der tages hensyn til den mellem medlemsstaterne eksisterende indbyrdes afhængighed. Skulle der indtræffe en ny afmatning i væksten, kunne fem fællesskabslande med en mindre spændt budget-situation i forskellig grad og under forskellige betingelser medvirke i en sådan anstrengelse, medens de andre medlemsstater kunne udnytte fordelene af en stærkere vækst hos deres partnere til at nå deres mål for saneringen af deres offentlige finanser på et højere vækstniveau. En sådan anstrengelse ville muliggøre en hurtigere konvergens af budgetsituationerne og formindske risikoen for, at nogle lande bliver tvunget til at bremse deres egne vækstrater på grund af strammere bud-getmæssige og/eller udenrigsøkonomiske bindinger, som også kunne have negative virkninger på deres partnere.

Vækst og beskæftigelse

Den årlige vækstrate for Fællesskabets bruttonationalprodukt i faste priser lå i tidsrummet 1983-1986 på halvdelen af det, den lå på i årene 1960-1973, men beskæftigelsen voksede næsten dobbelt så hurtigt. Ifølge prognoserne på mellemlang sigt for tidsrummet 1986-1991 vil denne relation mellem vækst og beskæftigelse, som er overordentlig gunstig ud fra et arbejdsmarkedspolitisk synspunkt, vedblive med at gøre sig gældende (jf. tabel 1).

TABEL 1
Vækst og beskæftigelse i Fællesskabet

	Gennemsnitlig årlig procentvis stigning				
	1973/1960	1979/1973	1983/1979	1986/1983	1991/1986 ⁽¹⁾
BNP i faste priser	4,8	2,4	0,8	2,4	2,6
Beskæftigelse	0,3	0,1	-0,6	0,5	0,6

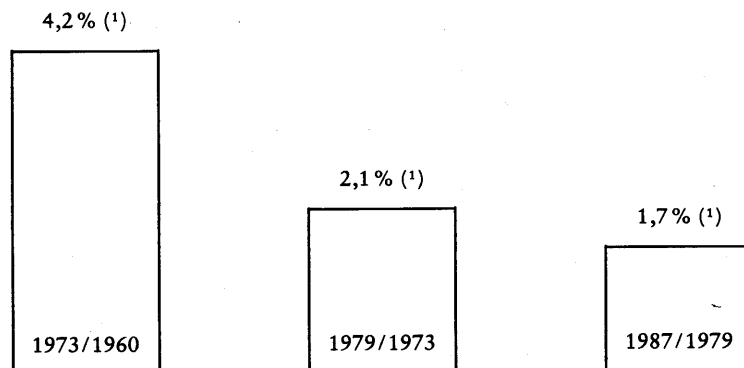
⁽¹⁾ Prognose.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

Den tærskel, som Fællesskabets økonomiske vækst skal nå op på, før der kan forventes nogen forøgelse af beskæftigelsen, ligger således nu på et klart lavere niveau end i 1960'erne. Kommissionens tjenestegrene har anslået, at denne tærskel i 1960'erne lå på en vækst i BNP i faste priser på 4,2 %, medens den i tidsrummet 1973-1979 lå på 2,1 % og i tidsrummet 1979-1987 på 1,7 %.

DIAGRAM

Tærskler, som den økonomiske vækst skal op på, før beskæftigelsen begynder at vokse

⁽¹⁾ Vede denne (årige) BNP-vækstrate begynder beskæftigelsen at vokse.

Kilde: Skøn fra Kommissionens tjenestegrene.

At væksten i de seneste år er blevet mere beskæftigelseskabende, er ikke noget nyt fænomen, men derimod fortsættelsen af en tendens, som allerede begyndte at gøre sig gældende under den første oliekrise i 1973. Denne tendens er dog tilsyneladende blevet en smule mere udtalt i 1980'erne, ligesom det nu øjensynlig er andre faktorer, der ligger bag den.

Blandt de faktorer, som øger vækstens »beskæftigelsesintensitet«, skal følgende fremhæves:

- nedsættelsen af den gennemsnitlige arbejdstid pr. beskæftiget, hvilket gør det muligt at fordele det samlede arbejde på et større antal personer. Denne nedsættelse kan have form af nedsat arbejdsuge, længere ferie og forøgelse af antallet af deltidsansatte

- b) de strukturelle forandringer, der hænger sammen med servicesektorens tiltagende størrelse. Ifølge de teorier, der er baseret på tre hovedsektorer, er det kendetegnende for en udpræget vækstøkonomi, at servicesektoren lægger beslag på en stadig voksende del af nationalindkomsten. Da arbejdskraftintensiteten normalt er højere i servicesektoren end inden for de vareproducerende erhverv, bevirker denne udvikling, at vækstens beskæftigelsesskabende effekt øges
- c) opbremsningen af processen i retning af øget substitution af arbejdskraft med kapital, hvilket betyder, at væksten i nationalindkomsten opnås ved hjælp af relativt mere arbejdskraft og relativt mindre kapital. Tendensen i retning af stadig større kapitalintensitet er langt mindre udtalt end tidligere. Opbremsningen af substitutionen med kapital bevirker, at arbejdskraftens gennemsnitlige produktivitet ikke vokser lige så hurtigt som tidligere. Væksten bliver med andre ord mere beskæftigelsesskabende.

Disse tre faktorer er ikke indbyrdes uafhængige, men overlapper hinanden. Det er derfor ikke muligt at foretage en nøjagtig måling heraf. Desuden udgør de ikke den eneste forklaring på, at væksten nu har større beskæftigelsesskabende effekt end tidligere.

I Fællesskabets fire store industrilande (EUR 4) er den gennemsnitlige arbejdstid i hele den betragtede periode i gennemsnit afkortet med lidt under 1 % om året (se tabel 2). I 1960'erne og 1970'erne blev arbejdstidsnedsættelsen ledsaget af en behersket stigning i beskæftigelsen (0,1-0,2 % om året); i tidsrummet 1980-1985 bevirkede arbejdstidsnedsættelsen blot, at beskæftigelsesnedgangen blev bremsset. Medens hovedvægten i 1960'erne og 1970'erne blev lagt på en nedsættelse af arbejdsugen og en forlængelse af den årlige ferie, har det i de seneste år navnlig været den øgede anvendelse af deltidsarbejde, som har bidraget til at øge vækstens beskæftigelseseffekt. Det fremgår klart af tabel 3, hvilken betydning *mangedoblingen af antallet af deltidsansatte* har haft på beskæftigelsesudviklingen i de seneste år. I tidsrummet 1983-1985 kunne beskæftigelsesfremgangen udelukkende tilskrives det øgede antal deltidsansatte; der var endog tale om en svag nedgang i antallet af fuldtidsansatte. Tallene viser klart, at effekten af en nedsættelse af den gennemsnitlige arbejdstid ikke alene afhænger af arbejdstidsnedsættelsens gennemsnitlige omfang, men også af, om den gennemsnitlige arbejdstidsnedsættelse har form af en forøgelse af antallet af deltidsansatte eller en nedsættelse af arbejdstiden for fuldtidsansatte.

Selv om forøgelsen af antallet af deltidsansatte først og fremmest har været mærkbar i servicesektoren (deres andel i den samlede beskæftigelse voksede fra 16,1 % i 1983 til 17,3 % i 1985), har der også været en svag stigning i deltidsbeskæftigelsen i industrien (fra 5,1 % i 1983 til 5,7 % i 1985). Denne ansættelsesform vinder også udbredelse blandt mandlige arbejdstagere (3,4 % i 1985 mod 2,8 % i 1983), selv om deltidsbeskæftigelse fortsat er mest udbredt blandt kvinder (28,7 % af samtlige kvindelige arbejdstagere i 1985 mod 24,4 % i 1983).

Det skal her bemærkes, at den øgede anvendelse af deltidsarbejde i meget vid udstrækning er årsag til, at væksten har fået mere beskæftigelsesskabende effekt. I det omfang denne beskæftigelsesreform er i overensstemmelse med de ansattes egne ønsker og ikke er en form for ufrivillig underbeskæftigelse, er der ingen grund til at rejse indvendinger herimod, navnlig ikke hvis den er omfattet af de kollektive overenskomster og ikke indebærer større ulemper med hensyn til sociale sikkerhedsordninger eller karriereforløb. Det må imidlertid ikke lades ude af betragtning, at de deltidsansatte hyppigt rekrutteres fra »arbejdskraftreserven« (husmødre og lignende), således at det registrerede arbejdsløshedstal ikke nedbringes tilsvarende.

Den *strukturelle proces i retning af en stadig større servicesektor* fortsætter. Servicesektoren har siden 1960 tegnet sig for en bestandig større del af den samlede beskæftigelse og af bruttonationalproduktet (se tabel 4). Denne del er i de seneste år endog vokset med stadig tiltagende hast. Intil 1973 forløb stigningen i servicesektorens bruttoværditilvækst parallelt med de øvrige sektors vækstrate; siden da har servicesektorens vækstrate ligget over økonomiens samlede vækstrate. Desuden er servicesektorens stærke beskæftigelsesskabende effekt i de seneste år blevet endnu mere udtalt (se tabel 4). I 1984 og 1985 voksede servicesektorens værditilvækst i faste priser med næsten 3 % i årsgennemsnit og blev ledsaget af en beskæftigelsesfremgang på ca. 2 %. I tidsrummet 1973-1979 lå de tilsvarende procentsatser på henholdsvis 3,2 % og 1,7 %. Denne øgede beskæftigelsesskabende effekt kan utvivlsomt i vid udstrækning tilskrives det stærkt øgede antal ansatte på deltid.

Langtidstendensen til øget kapitalintensitet og besparelser på arbejdskraftområdet har været mindre udtalt i Fællesskabet siden det første olieprishok i 1973. Dette kan udledes af det bidrag, som *substitutionen af arbejdskraft med kapital* har ydet til forbedringen af arbejdskraftens produktivitet (se tabel 5). I tidsrummet 1960-1973 androg dette bidrag i årsgennemsnit 1,8 % i den private sektor (dvs. den samlede økonomi minus landbruget, boligbyggeriet og den offentlige sektor), men kun 1,3 % i tidsrummet 1979-1986 (EUR 4). Nedgangen har været særlig udtalt i Forbundsrepublikken Tyskland og Italien. Det har utvivlsomt virket fremmende på denne udvikling, at reallønnsstigningen i medlemsstaterne har været dæmpet, og at udbuddet på arbejdsmarkedet har været stort. Der har ikke været synderlig stor tilskyndelse til at rationalisere. Det har været rentabelt at ansætte mere arbejdskraft. Dette har stimuleret til øget beskæftigelse i de stærkt arbejdskraftintensive sektorer (såsom servicesektoren). Tendensen til opbremsning af substitutionsprocessen kan meget vel blive endnu mere udtalt, hvis den nuværende udvikling i retning af mindre stringente bestemmelser om arbejds- og driftstiden fortsætter. Der bør i fremtiden udfoldes bestræbelser for at bevare og udbygge alle de faktorer, som øger mulighederne for en vækstinduceret beskæftigelsesfremgang. Samtidig viser opbremsningen af arbejdskraftens og kapitalens produktivitetstendenser (jf. tabel 5), at den økonomiske proces er blevet mindre effektiv. Den økonomiske vækst kræver mere kapital og arbejdskraft nu end tidligere. Hvis væksten skal være stærkt beskæftigelseskabende, er det derfor nødvendigt, at investeringerne vokser mere end proportionalt.

De offentlige myndigheders beskæftigelsesfremmende tiltag har i de seneste år også bidraget til at gøre væksten mere beskæftigelseskabende. Disse tiltag gjorde det i 1985 og 1986 muligt at beskæftige mere end en million lønmodtagere i Fællesskabet. Tiltagens beskæftigelseseffekt er imidlertid til dels blevet neutraliseret af en klar opbremsning af ansættelsestempoet inden for offentlig service (gennemsnitlig 1 % årligt i tidsrummet 1979-1985 mod 2,3 % i tidsrummet 1973-1979). I de fleste medlemsstater går tendensen imidlertid som følge af budgetmæssige besparelser nærmest i retning af stabilisering af antallet af personer, som er beskæftiget inden for rammerne af sådanne programmer. Der kan derfor ikke forventes andet end en stabiliserende beskæftigelseseffekt af disse specifikke arbejdsmarkedsmæssige tiltag og i hvert fald ikke nogen styrkelse af vækstens beskæftigelsesfremmende effekt.

Resumé: Den tærskel, ved hvilken væksten i bruttonationalproduktet i faste priser fører til øget beskæftigelse, er faldet fra mere end 4 % årligt før 1973 til mindre end 2 % i 1980'erne. Denne forstærkede beskæftigelsesfremmende effekt af den økonomiske vækst kan tilskrives nedgangen i den gennemsnitlige arbejdstid pr. beskæftiget (dette fænomen skyldes i stadig højere grad den øgede anvendelse af deltidsarbejde) og opbremsningen af processen i retning af øget substitution af arbejdskraft med kapital (som bremser stigningen i arbejdskraftens produktivitet). Hertil kommer en vækst over gennemsnittet i den stærkt arbejdskraftintensive servicesektor. Disse effekter kan ikke sammenlægges uden videre, idet de i betydeligt omfang er indbyrdes afhængige. Der er dog ingen tvivl om, at vækstens øgede beskæftigelseseffekt i meget vid udstrækning skyldes disse faktorer.

TABEL 2

Udført arbejde, gennemsnitlig arbejdstid pr. beskæftiget og antal beskæftigede
(årlige procentvise stigningstakter)

	1970/1960	1980/1970	1985/1980	1983/1980	1985/1983
Tyskland					
— udført arbejde	-0,8	-1,2	-1,2	-1,6	-0,4
— arbejdstid	-1,0	-1,1	-0,5	-0,3	-0,8
— antal beskæftigede	0,2	-0,1	-0,6	-1,3	0,4
Frankrig					
— udført arbejde	0	-0,4	-2,0	-3,1	-1,3
— arbejdstid	-0,6	-0,9	-1,6	-2,1	-0,7
— antal beskæftigede	0,6	0,5	-0,4	-1,0	-0,6
Italien					
— udført arbejde	-1,1	-0,7	0	-0,2	0,3
— arbejdstid	-0,6	-1,2	-0,6	-0,5	-0,8
— antal beskæftigede	-0,5	0,5	0,6	0,3	1,1

	1970/1960	1980/1970	1985/1980	1983/1980	1985/1983
Det Forenede Kongerige					
— udført arbejde	-0,9	-0,7	-1,1	-3,1	2,2
— arbejdstid	-1,1	-0,9	-0,5	-1,0	0,4
— antal beskæftigede	0,2	0,2	-0,7	2,1	1,7
EUR 4					
— udført arbejde	-0,7	-0,8	-1,1	-1,8	0,2
— arbejdstid	-0,8	-1,0	-0,8	-0,9	-0,5
— antal beskæftigede	0,1	0,2	-0,3	-0,8	0,7

Kilde: Eurostat, OECD's beskæftigelsesprognoser for 1987.

TABEL 3

Procentvis stigning i antallet af beskæftigede fra 1983 til 1985

	B	DK	D	GR	F	IRL	I	L	NL	UK	EUR 10
I alt	0,8	5,6	0,8	1,3	-1,2	-4,3	0,9	0,6	3,3	3,3	1,1

Bidrag ⁽¹⁾ til stigningen i det samlede antal beskæftigede:

— Fuldtidsarbejdere	0	4,0	0,4	1,4	-2,5	-4,2	0,2	0	1,1	0,9	-0,1
— Deltidsarbejdere	0,8	1,6	0,4	-0,1	1,3	-0,1	0,7	0,6	2,2	2,4	1,2

(¹) Ved opdelingen af det samlede antal beskæftigede på fuldtidsarbejdere og deltidsarbejdere på basis af resultaterne af stikprøveundersøgelsen af Fællesskabets arbejdsstyrke skal der tages hensyn til, at den pågældende undersøgelse er foretaget i løbet af en enkelt af årets uger (nærmere bestemt i foråret) og derfor muligvis ikke er helt repræsentativ for årgennemsnittet.

Kilde: Eurostat, stikprøveundersøgelse af arbejdsstyrken, 1983 og 1985.

TABEL 4

Beskæftigelse og vækst i Fællesskabets (EUR 12) samlede økonomi og i dets servicesektor

	1968/ 1960	1973/ 1968	1979/ 1973	1985/ 1979	1983	1984	1985
Samlet antal beskæftigede (% pr. år)	0,1	0,5	0,1	-0,3	-0,5	-0,1	0,6
Bruttonationalprodukt i faste priser (% pr. år)	4,6	4,9	2,4	1,2	1,4	2,3	2,4
Antal beskæftigede i servicesektoren (% pr. år)	1,7	1,9	1,7	1,5	1,2	1,9	2,2
Servicesektorens bruttoværditilvækst i faste priser (% pr. år)	4,5	5,0	3,2	2,1	2,0	2,8	2,9
	1960	1968	1973	1979	1983	1984	1985
Aantal beskæftigede i servicesektoren i forhold til det samlede antal beskæftigede (%)	39,1	44,2	47,3	51,8	55,7	56,8	57,6
Servicesektorens bruttoværditilvækst i forhold til bruttonationalproduktet (%)	48,1	52,7	53,5	57,2	59,2	59,4	59,5

Kilde: Eurostat.

TABEL 5

Det bidrag, som substitutionen mellem produktionsfaktorerne yder til trend'en for den private sektors produktivitet ⁽¹⁾; årlige stigningstakter

	D	F	I	UK	EUR 4	USA ⁽²⁾	Japan ⁽²⁾
Arbejdskraftens produktivitet ⁽³⁾							
1973/1960	4,3	5,1	6,5	3,1	4,5	1,8	9,6
1979/1973	3,8	3,4	2,2	2,7	3,1	0,1	3,0
1986/1979	2,5	2,4	1,4	2,7	2,3	0,3	3,8
Kapitalens produktivitet							
1973/1960	-2,1	0,2	0,5	-1,7	-0,9	-0,3	-0,5
1979/1973	-1,3	-1,2	-0,7	-1,8	-1,3	-0,8	-1,5
1986/1979	-2,0	-2,0	-1,2	-1,5	-1,7	-0,5	-3,0
Produktionsfaktorernes samlede produktivitet							
1973/1960	1,9	3,4	4,7	1,7	2,7	1,2	5,8
1979/1973	1,9	1,8	1,3	1,4	1,7	-0,1	1,4
1986/1979	0,8	0,8	0,6	1,5	1,0	0,1	1,3
Det bidrag, som substitutionen af arbejdskraft med kapital yder til den forhøjede produktivitet							
1973/1960	2,4	1,7	1,7	1,4	1,8	0,5	3,5
1979/1973	1,9	1,6	0,9	1,3	1,4	0,2	1,6
1986/1979	1,6	1,5	0,8	1,2	1,3	0,2	2,5

⁽¹⁾ Den private sektor = den samlede økonomi minus landbruget, boligbyggeriet og den offentlige sektor.

⁽²⁾ Der foreligger kun data til og med 1985.

⁽³⁾ Som følge af sektorenes afgrænsning og definitionen af arbejdstidens varighed (antal præsterede arbejdstimer pr. uge) er de ovenfor anførte værdier ikke helt sammenlignelige med dataene i tabel 2.

Definitioner:

- *Arbejdskraftens produktivitet*: bruttoværditilvækst i faste priser pr. arbejdstime.
- *Kapitalens produktivitet*: Bruttoværditilvækst i faste priser pr. installeret kapitalenhed i faste priser.
- *Produktionsfaktorernes samlede produktivitet*: vejet gennemsnit af arbejdskraftens og kapitalens produktivitet. Vægtene svarer til de respektive faktor aflønnings andele i bruttoværditilvæksten.
- *Det bidrag, som substitutionen af arbejdskraft med kapital yder til den forhøjede produktivitet*: forskellen mellem stigningstakterne for arbejdskraftens produktivitet og produktionsfaktorernes samlede produktivitet (der henvises i denne sammenhæng til Europæisk Økonomi, nr. 20, juli 1984).

Kilde: Skøn fra Kommissionens tjenestegrene.

Langfristede rentesatser

Der er især to årsager til, at en nedsættelse af de langfristede rentesatser i almindelighed kan forventes at fremme samarbejdsstrategiens gennemførelse: for det første virker lave satser stimulerende på investeringsaktiviteten, og for det andet — og måske vigtigere endnu — indebærer de en mærkbar lettelse af de offentlige budgetter, som er stærkt tyngt af rente- og afdragsbetalingerne på den offentlige gæld. Lavere rente fører derfor til større råderum til sikring af en hurtigere sanering eller en styrkelse af den økonomiske vækst.

Beslutningen om at investere afhænger i meget vid udstrækning af, hvor stor forskel der er mellem investeringens forventede rentabilitet og finansieringsomkostningerne eller afkastet af en finansiel kapitalanbringelse. Det er nødvendigt at øge denne forskel, hvis investeringsaktiviteten skal gøres mere dynamisk. Rentabiliteten har allerede været voksende i de seneste år. Det skal dog tilføjes, at den gennemsnitlige rentabilitet af den erhvervs-mæssige kapital inden for Fællesskabet endnu ikke er nået op på det niveau, den generelt lå på i 1960'erne (se diagram 12). Det er fortsat både muligt og nødvendigt at foretage yderligere forbedringer. Men en nedbringelse af de langfristede rentesatser ville ligeledes have positiv indvirkning på investeringerne. Ifølge de af Kommissionens tjenestegrene foretagne økonomiske analyser ville en varig nedbringelse af de langfristede rentesatser med 0,8 points støttet af en stabilisering af inflationsforventningerne på et lavt niveau på fire år gøre det muligt at øge de årlige private investeringer med lidt over 2%; derefter ville de private investeringers årlige vækstrate ligge 0,4-0,5% højere end før ændringen.

Det andet vigtige aspekt ved de langfristede rentesatser er deres indvirkning på de *offentlige underskud* og derigennem på den budgetpolitiske styring. En rentesækning indvirker i første omgang umiddelbart på finansieringsomkostningerne i tilknytning til nyoptagne lån. Senere fører rentesækningen til en tilsvarende aflastning af de offentlige budgetter i takt med, at den gamle gæld fornys, forudsat rentesækningen er af varig karakter. Selv om den umiddelbare effekt ofte kan være ubetydelig, medmindre der er tale om lande med meget store budgetunderskud, kan der på lang sigt være tale om en særdeles mærkbar effekt. Ifølge skøn foretaget af Kommissionens tjenestegrene kan effekten af den forudsatte rentesækning på 0,8 procentpoints meget vel på lang sigt blive en gennemsnitlig nedbringelse af Fællesskabets budgetunderskud med 0,5-0,6% af BNP, efter at den samlede gæld er forfaldet til betaling og refinansieret til lavere rente. Ifølge et forsigtigt skøn kan der over fire år blive tale om en lettelse på 0,4 BNP-procentpoints. Denne lettelse af rentebyrden kan gradvis føre til, at budgetpolitikken gøres mere fleksibel.

En sådan lettelse ville især komme de lande til gode, der har den største offentlige gæld. Den ville i et omfang, der ligger klart over gennemsnittet, bidrage til at dæmpe den offentlige gælds indbyggede dynamik, som disse lande i øjeblikket kun kan bremse ved en kraftig overskudsbudgettering ekskl. renter. Den ville derigennem bidrage til en i høj grad ønskelig konvergerende udvikling i medlemsstaternes offentlige gæld, hvilket atter ville have gunstige virkninger i form af konvergerende udvikling i nedadgående retning for rentesatserne selv.

Hvilken dom, der skal fældes over de nominelle rentesatseres absolutte niveau, afhænger i meget høj grad af, hvordan de ligger i forhold til inflationstakten, dvs. »realrentens« størrelse. Inflationsforventningerne er i denne henseende af afgørende betydning. Da disse imidlertid ikke er direkte målelige, benyttes »realrenten« målt som forskellen mellem den nominelle rente og den aktuelle inflationstakt ofte som proxy. Der er imidlertid visse problemer forbundet med denne metode, navnlig hvis inflationstakten fluktuerer kraftigt. I dette tilfælde afviger den aktuelle inflationstakt og den forventede inflationstakt sandsynligvis stærkt fra hinanden, og de økonomiske beslutningstagere skuffes i deres forventninger. Det er også et ømtåleligt foretagende at vælge den rette indikator for inflationen. I almindelighed udvikler de forskellige indikatorer for inflationen (BNP-priser, prisindekset for privat konsum, enhedslønoms-kostningerne i løbende priser) sig parallelt. Men når der sker store ændringer i de relative priser, således som det f.eks. var tilfældet i 1986 efter bytteforholdsforbedringen i kølvandet på dollarens depreciering og faldet i oliepriserne, kan disse forskellige indikatorer udvikle sig i vidt forskellig retning. Der skal tages hensyn til disse faktorer ved bedømmelsen af realrentens niveau og de eksisterende margener for fremtidige fald heri.

Målt med historiens alen er der i øjeblikket stor afstand mellem den langfristede nominelle rente og inflationstakten, nemlig ca. 5% (se diagrammet). Denne afstand er naturligvis klart større end i 1970'erne, da den svingede omkring nul, og realrenten ind imellem endog var negativ. Realrenten var imidlertid på daværende tidspunkt i højere grad udtryk for ustabile valutaforhold kombineret med høje inflationstakter og fluktuerede kraftigt uden at afspejle den relative knaphed på kapital. På dette tidspunkt spillede rentesatserne i en række lande ikke længere den rolle, de skal spille som middel til at kanalisere kapitalen hen til den mest rentable anvendelse af den knappe opsparing. Dette førte sandsynligvis til spild af finansielle ressourcer og gjorde produktionsprocessen endnu mere kapitalintensiv. Men afstanden mellem rentesatser og inflationstakter er på nuværende tidspunkt også noget støtte end afstanden i 1960'erne, der med hensyn til valutarisk stabilitet tåler noget bedre sammenligning med den aktuelle situation. Det høje realrenteniveau er også tegn på, at opsparingen ikke er tilstrækkelig stor til at dække de forskellige økonomiske beslutningstageres finansieringsbehov.

Siden begyndelsen af 1980'erne har det ved hjælp af en stabiliserende pengepolitik været muligt at udvirke, at rentesatserne mere effektivt sikrer ligevægt på kapitalmarkederne. Det forholdsvist høje renteniveau kan tilskrives en række faktorer; hvis disse faktorer udvikler sig i gunstig retning, er der begrundet håb om, at de langfristede realrentesatser varigt vil være aftagende, uden af den erhvervede stabilitet sættes over styr.

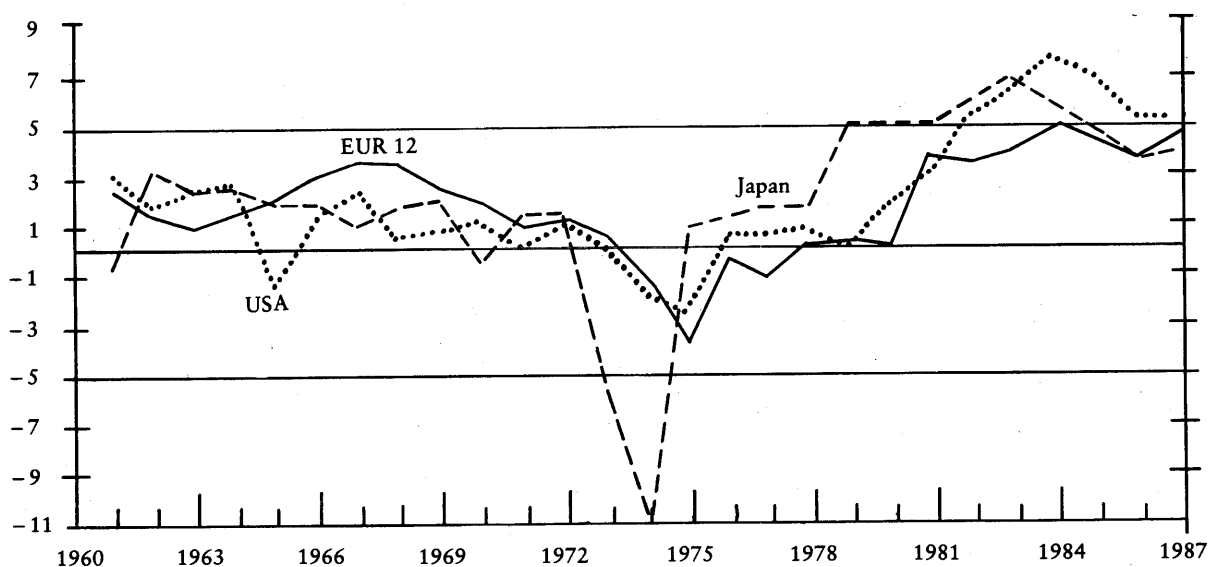
Betragter man i første omgang den *internationale situation*, kan det konstateres, at De Forenede Staters underskud på statsbudgettet og i udenrigsøkonomien samt udviklingslandenes gældssituation vejer meget tungt på de internationale kapitalmarkeder. I den udstrækning det lykkes at formindske disse uligevægte, er det muligt at skabe råderum for en rentesækning på disse markeder og derigennem på de europæiske kapitalmarkeder.

Ser man derefter på *Fællesskabets situation*, må det erkendes, at tendensen i retning af fornyet stabilitet er et forholdsvis nyt fænomen, og at inflationsbekæmpelsesprocessen endnu ikke er afsluttet i samtlige lande. Hvis pengepolitikken varigt og overbevisende holdes fast på en stabilitetsmålsætning, og inflationstakten år for år holdes på et lavt niveau, vil det antagelig være muligt at sænke inflationsforventningerne yderligere, hvilket har gunstig indflydelse på rentesatserne. Desuden vil en gradvis forbedring af *ligevægten mellem intern opsparing og investeringer* formodentlig bidrage til at sænke realrentesatserne. En sådan forbedring er mulig, hvis stimuleringen af investeringsaktiviteten inden for samarbejdsstrategiens rammer ledsages af en forbedret rentabilitet kombineret med en gradvis forøgelse af virksomhedernes cash flow og dermed en styrkelse af den interne opsparing. Desuden vil der ved en uændret politik gradvis ske en sanering af de offentlige finanser de steder, hvor det er nødvendigt, og den mere konvergerende udvikling i gældssituationen i de forskellige medlemsstater kan forventes at ville bidrage til at mindske spændingerne på kapitalmarkederne og berede vejen for en stabilisering både indad- og udadtil via pengepolitikken. Den rentesænkning, der derved åbnes mulighed for inden for Fællesskabet, kan bidrage til, at rentespændet mellem de europæiske og de amerikanske satser indsnævres i det omfang, som hensynet til en mere stabil dollarkurs kræver.

LANGFRISTEDE RENTESATSER

(årgennemsnit)

Forskelle mellem nominelle rentesatser og ændringer i BNP-priser

1. Den underliggende interne inflation repræsenteres af BNP-priserne. Set over længere tidsrum er udviklingen heri stort set identisk med udviklingen i prisindekset for privat konsum (gennemsnit for tidsrummet 1970-1985: BNP-priser: +10,1% årligt; prisindeks for privat konsum: 10,0% årligt; EUR 12). Men der forekommer visse år betydelige udsving i forbindelse med kraftige ændringer af bytforholdet (f.eks. 1974: BNP-priser: +13,0%; prisindeks for privat konsum: +14,6%; 1986: BNP-priser: +5,6%; prisindeks for privat konsum: +3,7%, EUR 12).
2. Den nominelle rentesats svarer til det vejede gennemsnit af de repræsentative langfristede nominelle rentesatser på EF-landenes kapitalmarkeder (sammenvejningsgrundlag: BNP i 1985-priser og -KKP).

DEL II

DEN ØKONOMISKE POLITIK I MEDLEMSSTATERNE

BELGIEN

I Belgien fik den betydelige finanspolitiske tilpasning i løbet af 1987 en markant indvirkning på væksten i den indenlandske efterspørgsel, som faldt til 1,6 % målt i faste priser; og eftersom udenrigshandelen målt i mængder fortsat bidrog negativt til økonomien, faldt væksten i BNP til 1,3 %. På trods af denne noget matte udvikling var de faste erhvervsinvesteringer fortsat betydelige, og de steg knap 8 % i faste priser for andet år i træk, medens de offentlige investeringer faldt 10 %. Mængdemæssigt steg det private forbrug kun 1,5 % som følge af nedgangen i de disponible realindkomster. Importen målt i mængder steg hurtigere end eksporten, men bytteforholdet blev fortsat forbedret, og betalingsbalancens løbende poster udviste et betydeligt overskud (2,3 % af BNP). Stigningen i forbrugerpriserne blev holdt nede på 1,8 % på årsbasis. Arbejdsløsheden gik noget tilbage til trods for de finanspolitiske foranstaltningers dæmpende indvirkning på beskæftigelsen.

De disponible realindkomster vil kunne stige noget hurtigere i 1988. Dette vil sammen med et yderligere fald i opsparingskvoten kunne få det private forbrug til at stige i samme takt som i 1987. De private investeringer vil fortsat stige ansporet af bedre fortjenstmargener og den fortsat beskedne udvikling i reallønningerne. Udenrigshandelen vil formentlig bidrage positivt til væksten, idet den omkostningsbetingede konkurrenceevne igen forbedres. Under disse omstændigheder skulle det være muligt at fastholde et overskud på betalingsbalancens løbende poster på omkring 4,5 % af BNP. Realvæksten i BNP vil kunne blive på knap 2 %, hvorimod arbejdsløsheden vil falde noget. Inflationen vil fortsat ligge på et beskedent niveau, omend der kan blive tale om en mindre stigning, til dels fordi importpriserne er begyndt at gå opad.

Saneringen af de offentlige finanser er fortsat en målsætning, der nyder absolut prioritet. Der er flere grunde til, at yderligere resultater på dette område er stærkt tiltrængte: bruttogælden er betydelig og nåede i 1987 op på 125 % af BNP (det tilsvarende tal for hele EF under ét er 61 %), udlandsgælden alene tegner sig for 20 % af BNP, rentebyrden vil nå op på 11 % af BNP (5 % for EF under ét); endelig er de gensidige multiplikatorvirkninger mellem gælden og rentebetalingerne endnu ikke bragt under kontrol.

Efter en kraftig nedskæring (ca. 3 % af BNP) af statens finansieringsbehov i 1987 hovedsagelig takket være store nedskæringer af de offentlige udgifter, er det regeringens hensigt at reducere budgetsaldoen i 1988 til 7,4 % af BNP for

derved at kunne nå målsætningen på 7 % i 1989. Dette vil indebære en ny række udgiftsnedskæringer, især af de sociale overførsler og driftsudgifterne, samt tilvejebringelse af nye indtægtskilder, delvis gennem privatisering af visse offentlige virksomheder.

Samtidig har regeringen bebudet et ambitiøst skattereformprogram i løbet af 1989-1993, som omfatter en nedskæring af antallet af personskatter og af skatteprocenterne, hvilket delvis skal opvejes ved at afskaffe nogle af virksomhedernes og husholdningernes skattefradrag. Programmet er endnu ikke forelagt Parlamentet.

For at afbøde virkningerne på arbejdsmarkedet af den stramme finanspolitik og den beskedne økonomiske vækst har regeringen i sit program for 1988 foreslået nogle direkte og specifikke beskæftigelsesforanstaltninger, herunder nedsettelse af sociale sikringsomkostninger i disse sektorer og forbedring af mulighederne for unge arbejdsløse og langtidslidige. Jobskabelsen i den private sektor forløber fortsat gunstigt under indtryk af den fortsatte nedgang i enhedsløn- omkostningerne målt i faste priser. Ud fra en vurdering af lønoverenskomsterne for 1987 og 1988 vil stigningen i realindkomsterne formentlig være mindre end produktivtetsfremgangen.

Desuden har forbedringer af arbejdsmarkedets funktion gjort det muligt at øge smidigheden på udbudssiden. Nye love med mere smidige bestemmelser om søndagsarbejde, natarbejde og arbejdstiden trådte i kraft i juli. I henhold til lovene kan der indføres nye arbejdsaftaler ved kollektive forhandlinger inden for de enkelte sektorer eller virksomheder. Denne øgede smidighed og de moderate interne omkostninger skaber gunstige vilkår for udviklingen i eksport og investeringer.

Den af regeringen indførte politik i 1982 med henblik på at genoprette erhvervslivets rentabilitet og sanere finanserne har allerede øget erhvervsinvesteringerne, især i 1986-87.

Pengepolitikken tager sigte på at bevare belgierfranc'ens kursstabilitet inden for Det Europæiske Monetære System og samtidig udnytte det eksisterende råderum til at skabe grundlag for et fald i renten og en lempelse af rente- og afdragsbyrden for den offentlige gæld. Justeringen i januar

1987 medførte en opskrivning af den belgiske franc med 2 % i forhold til ECU efter opskrivningen på 1 % ved foregående justering i april 1986. Det betydelige overskud på betalingsbalancens løbende poster og de beskedne inflationstal har gjort det nemmere at gennemføre denne politik. Bestræbelserne på at mindske budgetunderskuddet vil formentlig bidrage til at lette de stramme vilkår for renten, som er dikteret af ændringerne i kapitalbevægelserne. Denne udvikling vil sammenholdt med overskuddet på betalingsbalancens løbende poster også kunne gøre det muligt for myndighederne at reducere udenlandsgælden, som har hobet sig op siden 1979.

Om genopretningsplanen for den belgiske økonomi lykkes, afhænger af samspillet mellem en række faktorer. En lav inflationstakt vil bidrage til at holde renten nede, fremme

investeringerne og begrænse rentebyrden i forbindelse med det offentlige gæld. Løntilbageholdenhed vil bevare konkurrenceevnen og holde rentabiliteten på et tilfredsstillende niveau. Såfremt disse betingelser er til stede, vil væksten kunne stige igen og gøre det lettere at realisere de belgiske myndigheders dobbelte målsætning: nedskæring af budgetunderskuddet og af byrden af tvungne afgifter — en målsætning, der passer ind i den af EF anbefalede strategi, og som forventes at få gunstig indvirkning på beskæftigelsen. Hvis myndighedernes målsætning skal opfyldes i praksis, må myndigheden bevare kontrollen over de offentlige udgifter, og den belgiske økonomi må også være i stand til at kunne udnytte en tilstrækkelig dynamisk samhandel i EF. Derved vil man ved gennemførelsen af programmet for skattelettelser kunne nøjes med at støtte sig til de gunstige indvirkninger på budgettet, som vil blive skabt af en forbedring af vækstbetingelse inden for EF.

Belgien: Hovedtræk af den økonomiske udvikling

(årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽²⁾	1988 ⁽²⁾	
Bruttonationalprodukt	i løbende priser	6,0	7,2	6,7	6,9	3,4	4,0
	i faste priser	-0,3	1,6	1,5	2,3	1,3	1,8
	BNP-deflator	6,3	5,5	5,1	4,4	2,1	2,2
Privat forbrug, deflator	7,3	6,5	4,8	1,3	1,8	2,5	
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	private	-3,6	4,4	3,8	6,6	7,0	4,9
	offentlige	-7,6	-8,8	-13,1	-7,2	-11,0	0,2
	i alt	-4,3	2,2	1,2	4,8	5,0	4,4
heraf: byggeri	-5,5	-4,8	-0,4	1,6	1,6	3,1	
kapitalgoder	-2,3	13,9	3,5	9,1	9,2	6,0	
Indenlandsk efterspørgsel i konstante priser	-2,5	1,7	1,3	3,4	1,6	1,7	
Forskel i forhold til andre EF-lande ⁽³⁾	-3,8	-0,1	-1,0	-0,3	-1,0	-0,6	
Lønsum pr. lønmodtager	nominel	6,0	5,8	4,4	2,5	3,7	3,0
	real A ⁽⁴⁾	-0,3	0,3	-0,7	-1,8	1,6	0,8
	B ⁽⁴⁾	-1,3	-0,6	-0,4	1,2	1,9	0,5
Produktivitet ⁽⁵⁾	0,9	1,7	0,6	1,3	1,2	1,6	
Reallønsmkostninger pr. produceret enhed	-1,2	-1,4	-1,2	-3,1	0,4	-0,8	
Konkurrenceevne ⁽⁶⁾	-2,2	-1,3	1,1	4,5	3,8	-0,6	
Beskæftigelse	-1,1	0,0	0,8	1,0	0,1	0,2	
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke ⁽⁷⁾	14,4	14,5	13,7	12,6	12,4	12,1	
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP	-0,6	-0,4	0,4	2,4	2,3	2,3	
Lang rente	11,8	12,0	10,6	7,9	7,6	7,4	
Pengemængde ⁽⁸⁾	7,0	6,1	6,7	10,7	8,0	6,0	
Offentlig nettolånoptagelse eller -långivning i % af BNP ⁽⁹⁾	-11,3	-9,4	-8,4	-8,7	-6,6	-6,1	
Offentlig gæld i % af BNP	105,1	111,0	117,9	120,3	125,3	128,4	
Renter af offentlig gæld i % af BNP	9,4	9,9	10,6	11,1	10,9	11,0	

⁽¹⁾ Skøn fra Kommissionens tjenestegrene, september 1987.⁽²⁾ Prognose fra Kommissionens tjenestegrene på basis af nuværende politik, september 1987.⁽³⁾ Forskel i procentpoints.⁽⁴⁾ A: BNP-deflator, B: privatforbrugsdeflator.⁽⁵⁾ Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.⁽⁶⁾ Real effektiv valutakurs (over for 19 andre industrilande) på basis af lønomkostningerne pr. produceret enhed i økonomien som helhed. Positive tal = tab af konkurrenceevne.⁽⁷⁾ Eurostatdefinition.⁽⁸⁾ Ultimo året.⁽⁹⁾ Lånoptagelse som angivet her er væsensforskelligt fra det nationale budgetbegreb »nettosaldo, der skal finansieres«, som omfatter lån, forskud, kapitalindskud og visse af finansministeriets transaktioner.

DANMARK

Efter fem år med en vækst over EF-gennemsnittet ventes der i Danmark et mindre fald i bruttonationalproduktet i 1987 målt i faste priser. Eksporten af varer og tjenesteydelser faldt ganske vist allerede i 1986, men aktivitetsniveauet blev opretholdt af en meget kraftig udvidelse af det private forbrug (5,7% i gennemsnit i forhold til 1985). Mod årets slutning noteredes dog en kraftig nedgang i nøglekomponenter af den indenlandske efterspørgsel under indtryk af ringere eksportudsigter og dermed også ringere investeringsklima samt som de gentagne og meget kraftige stramninger af finanspolitikken i løbet af året og foranstaltningerne med henblik på at øge de private husholdningers opsparingskvote. Det private forbrug faldt således omkring 5% alene fra tredje til fjerde kvartal 1986 og vil selv med en vis stigning i løbet af 1987 formentlig udvise et mindre fald i gennemsnit i 1987 i forhold til 1986. Boligbyggeriet anslås at være faldet ca. 10%, og erhvervsinvesteringerne vil formentlig også være mindsket. Selv om de offentlige investeringer steg noget i forhold til 1986, forventes der således alligevel en nedgang på ca. 6,5% i de samlede faste bruttoinvesteringer. Hvis man yderligere regner med en nedgang i lageropbygningen, kan den samlede indenlandske efterspørgsel være faldet med knap 2% målt i faste priser. Importen faldt i endnu hurtigere tempo end den indenlandske efterspørgsel, og da eksporten holdt sig nogenlunde uændret, bidrog eksporten positivt til væksten, dog ikke nok til at forhindre et mindre fald i den indenlandske aktivitet. Alligevel øgedes beskæftigelsen lidt, men dog ikke nok til at opveje den ret kraftige tilgang til arbejdsstyrken. Efter en faldende udvikling siden 1983 steg arbejdsløsheden derfor noget fra 1986 til 1987.

Importpriserne menes at være faldet ca. 3,5% regnet i national valuta, men de indenlandske lønomkostninger pr. produceret enhed er steget betydeligt kraftigere end i 1986 (delvis som følge af arbejdstidsforkortelsen), og forbrugerpriserne forventes at være steget 4% mod ca. 3,5% i 1986.

Trods denne øgede inflation udviste pengeindkomsterne en markant tilbagegang, og stigningstakten for skatteindtægterne — som var exceptionel høj i 1986 på grund af større skatteforhøjelser — udviste en markant vigende tendens. På den anden side steg statens udgifter som følge af lønforbedringer for de offentligt ansatte og stigende i overførsler til husholdningerne. Som følge heraf vil statens budgetoverskud formentlig falde fra 3,3% af BNP i 1986 til ca. 1,9% i 1987. Handels- og tjenestebalancen, som udviste et mindre underskud i 1986, blev igen positiv i 1987, og da nettorentebetalingerne til udlandet forblev praktisk taget uændrede, blev det løbende underskud over for udlandet reduceret fra 5,1% af BNP i 1986 til 2,9% i 1987.

Der forventes en vis stigning i aktiviteten igen i løbet af 1988, især som følge af en fortsat forbedring af udenrigshandels-tallene regnet i faste priser. Væksten på eksportmarkederne vil formentlig være beskedene, og konkurrenceevnen kan blive yderligere forværret. På den anden side vil producenterne muligvis på grund af det vigende indenlandske marked vende sig mere mod udlandet, og eksporten vil således alligevel kunne stige hurtigere end i 1987. Der regnes med en fortsat nedgang i den indenlandske efterspørgsel i faste priser, omend i et noget langsommere tempo, og dette vil give sig udslag i et yderligere fald i importmængderne. Som gennemsnit for året vil bruttonationalproduktet kunne udvise en stigning på under 1%, og arbejdsløsheden vil formentlig stige til et højere niveau end i 1987. De indenlandske omkostninger vil vokse i langsommere tempo, men øgede importpriser vil presse omkostningerne op, og den langsommere vækst i forbrugerpriserne er derfor ikke sandsynlig. På baggrund af den forventede forværring af bytteforholdet (som afspejler en stigning i importpriserne såvel som et fald i eksportpriserne på landbrugsprodukter), vil handelsbalancen regnet i løbende priser ikke blive forbedret helt i takt med ændringerne i handelsbalancen målt i faste priser. Endvidere kan der ske en forværring af de usynlige poster som følge af nettooverførslerne fra EF. Ikke desto mindre vil underskuddet på betalingsbalancens løbende poster formentlig falde fra 2,9% af BNP i 1987 til 2,2% i 1988.

Med en uændret politik — og det vil især sige en videreførelse af de generelle retningslinjer for udviklingen i statens og kommunernes udgifter samt uændrede beskatningsregler — vil der næppe ske større ændringer i statens finansielle stilling i 1988. Den langsomme vækst i den private sektors efterspørgsel vil virke dæmpende på provenuet fra de indirekte skatter, men de direkte skatter vil formentlig stige hurtigt som følge af det bredere skattegrundlag efter skattereformen (især begrænsning af mulighederne for at fratække renter). Rentebetalingerne på den offentlige gæld forventes at falde noget, og statens budgetoverskud vil derfor blive stort set uændret eller måske endog stige lidt over niveauet på 1,9% i 1987. Behovet for en yderligere styrkelse af stillingen over for udlandet gælder mere end nogensinde og nødvendiggør et betydeligt overskud på statens budget, så længe opsparingen i den private sektor er utilstrækkelig. Den private sektors finansielle overskud, der steg fra 2,7% af BNP i 1985 til 8,6% i 1986, faldt noget i 1987, men forventes dog fortsat at være oppe på hele 3,9% af BNP i 1988. En mere varig forbedring af den private sektors finansielle stilling vil kræve yderligere foranstaltninger med henblik på at øge husholdningernes opsparing og berettiger således videreførelsen af en forsigtig pengepolitik.

Forværringen af den private sektors finansielle stilling i 1986 (som udtryk for et fald i opsparingskvoten såvel som en kraftig stigning i boligbyggeriet og erhvervsinvesteringerne)

bevirkede en kraftig stigning i den lange rente — fra ca. 9 % i marts 1986 til mere end 12 % i september 1987. Bortset fra en kortvarig stigning i januar 1987 i perioden umiddelbart efter justeringerne inden for EMS, er den korte rente ikke steget fuldt ud på linje med den lange, hvilket indebærer kraftigt stigende afkast.

Forskellen mellem den korte rente i Danmark og Vesttyskland er imidlertid blevet betydelig større siden begyndelsen af 1986. Denne frigørelse af den danske rente fra det generelle rentefald inden for EMS var med til at opretholde kronens relativt stærke stilling inden for udsvingsbåndet og således også dæmpe stigningen i forbrugerpriserne på trods af stigningen i de indenlandske omkostninger. Stramningen af den indenlandske pengepolitik var i betydelig udstrækning en »endogen« tilpasning til disse omkostningsstigninger snarere end en bevidst ændring i politikken. Enhver reduktion af underskuddet på betalingsbalancens løbende poster vil bidrage til at sænke den lange rente og fremme de private investeringer.

Væksten var exceptionel kraftig i årene 1984-1986, især som følge af et kraftigt opsving i de private investeringer under indtryk af øget rentabilitet og gunstige eksportudsigter. Det stigende misforhold mellem udvidelsen af den indenlandske efterspørgsel i Danmark i forhold til de øvrige EF-lande og skandinaviske lande sammen med forværringen af den omkostningsmæssige og prismæssige konkurrenceevne fik underskuddet på den løbende betalingsbalance til at stige til et uholdbart niveau. På baggrund heraf og i lyset af den betydelige udlandsgæld og de heraf følgende rentebetalinger bør en genopretning af den økonomiske stilling over for udlandet fortsat være hovedmålet for regeringens politik. Her er det vigtigt, at såvel finanspolitikken som pengepolitikken bidrager, men løntilbageholdenhed vil være ligeså vigtig for at sikre en tilbagevenden til det dynamiske vækstmønster, som med held er blevet opnået i de senere år. En styrkelse af den udenlandske efterspørgsel vil kunne være med til at mindske afhængigheden udadtil. Øget vækst i samhandelen mellem EF-landene via en hensigtsmæssig makro-økonomisk politik i medlemsstaterne vil i den forbindelse være til stor hjælp.

Danmark: Hovedtræk af den økonomiske udvikling

(årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽²⁾	1988 ⁽²⁾	
Bruttonationalprodukt	i løbende priser	10,4	9,4	9,7	8,4	4,4	5,1
	i faste priser	2,5	3,5	4,2	3,4	-0,2	0,9
	BNP-deflator	7,6	5,7	5,3	4,9	4,6	4,1
Privatforbrug, deflator	6,8	6,5	4,9	3,6	4,1	4,0	
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	private	5,0	12,0	11,5	19,9	-7,6	-3,8
	offentlige	-14,8	0,1	14,7	-5,3	1,9	2,1
	i alt	1,9	10,5	11,9	16,8	-6,6	-3,2
heraf: byggeri	1,9	7,3	8,6	19,4	-7,1	-4,3	
kapitalgoder	1,8	14,5	15,9	13,9	-6,1	-1,9	
Indenlandsk efterspørgsel i konstante priser	1,4	4,1	5,7	5,7	-1,9	-0,7	
Forskel i forhold til andre EF-lande ⁽³⁾	-0,2	2,1	3,2	1,9	-4,7	-3,1	
Lønsum pr. lønmodtager	nominel	8,2	5,4	4,6	5,1	7,2	5,2
	real A ⁽⁴⁾	0,5	-0,4	-0,6	0,2	2,5	1,1
	B ⁽⁴⁾	1,4	-1,1	-0,2	1,4	3,0	1,2
Produktivitet ⁽⁵⁾	1,8	1,8	0,8	1,2	-0,8	1,2	
Reallønsumkostninger pr. produceret enhed	-1,3	-2,1	-1,4	-1,0	3,3	-0,2	
Konkurrenceevne ⁽⁶⁾	0,9	-3,6	1,1	7,4	9,1	0,2	
Beskæftigelse	0,3	1,5	2,9	2,0	0,8	-0,1	
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke ⁽⁷⁾	10,1	9,9	8,7	7,6	7,7	8,6	
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP	-2,6	-3,4	-4,7	-5,1	-2,9	-2,2	
Lange rente	14,4	14,0	11,6	10,5	11,9	11,0	
Pengemængde ⁽⁸⁾	25,5	17,0	15,8	8,0	4,3	4,4	
Offentlig nettolånoptagelse eller -långivning i % af BNP	-7,2	-4,1	-2,1	3,3	1,9	1,7	
Offentlig gæld i % af BNP	62,6	67,6	65,8	61,7	59,1	53,3	
Renter af offentlig gæld i % af BNP	8,1	9,7	9,9	8,8	8,2	7,8	

(1) Skøn fra Danmarks Statistik, april 1987.

(2) Prognose fra Kommissionens tjenestegrene på basis af nuværende politik, september 1987.

(3) Forskel i procentpoints.

(4) A: BNP-deflator, B: privatforbrugsdeflator.

(5) Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.

(6) Real effektiv valutakurs (over for 19 andre industrilande) på basis af lønsumkostningerne pr. produceret enhed i økonomien som helhed. Positive tal = tab af konkurrenceevne.

(7) Eurostatdefinition.

(8) Ultimo året.

FORBUNDSREPUBLIKKEN TYSKLAND

Udsigterne for den økonomiske udvikling i *Forbundsrepublikken Tyskland* vurderes i øjeblikket med en vis forsigtighed. I andet halvår af 1986 resulterede den kraftige appreciering af DM, særlig over for US \$, i et mængdemæssigt fald i eksporten og en stigning i importen, særlig af færdigvarer. Til trods for den vedvarende dynamik i den indenlandske efterspørgsel virkede impulserne fra udenrigsøkonomien i højere og højere grad som en bremseklods på den økonomiske udvikling.

Også i 1987 havde disse udenrigsøkonomiske faktorer en mærkbar indvirkning på den økonomiske udvikling. Da DM var steget med yderligere ca. 10 % i forhold til US \$, og da den økonomiske aktivitet var blevet hæmmet betydeligt på grund af den hårde vinter, faldt produktionen i første kvartal. De faktorer, som havde bremset eksporten, svækkedes dog lidt efter lidt, og eksporten tog et fornyet opsving allerede i andet kvartal, men i årsgennemsnit vil eksportmængden næppe overstige niveauet for 1986. Den indenlandske efterspørgsel fortsatte med at stige meget hurtigere end produktionen, skønt tempoet var betydeligt langsommere end i 1986 — særlig på grund af en vis opbremsning i det private forbrug. Den ugunstige udvikling i eksporten bremse endvidere stigningen i investeringerne i kapitaludstyr, som dog synes at have taget et fornyet opsving hen imod årets slutning; det drejer sig dog forment om investeringer, med henblik på rationalisering. Byggeriet fortsatte med at stagnere, ikke blot på grund af de ugunstige vejrforhold, men også fordi det ikke så ud til, at den faldende tendens i efterspørgslen efter boliger ville vende. I betragtning af, at den samlede efterspørgsel i stigende omfang tilfredsstilles ved hjælp af import af varer til konkurrencedygtige priser, at eksporten er inde i en stilstandsperiode vil vækstraten for BNP antagelig ligge på ca. 1,5 % i 1987, dvs. 1 procentpoint mindre end den samlede efterspørgsel. Under disse omstændigheder har beskæftigelsen kun haft ringe vækstmuligheder. Den gennemsnitlige årlige stigningsakt på 0,5 % var ikke tilstrækkelig til at bringe arbejdsløsheden under det gennemsnitlige niveau for 1986. Ligesom sidste år faldt saldoen på den reale vare- og tjenestebalance kraftigt; målt i faste priser blev den praktisk taget halveret i forhold til 1985. På grund af nye betydelige bytteforholdsgevinster faldt det nominelle overskud på betalingsbalancens løbende poster dog kun ca. et halvt procentpoint til 3,7 % af BNP.

I 1988 vil stigningen i den indenlandske efterspørgsel næppe mindskes i forhold til 1987. De private husholdningers bruttoreallønninger vil muligvis stige mindre kraftigt end i 1987 (knap 4 %), men på den anden side vil der i begyndelsen af 1988 blive indført skattelettelser, som vil øge husholdningernes disponible indkomst betydeligt. Til trods for en hastigere stigning i forbrugerpriserne (ca. 2 %) ventes husholdningernes disponible realindkomst derfor at stige ca. 2 %. Takket være en lidt mere stabil vækst i eksportmar-

kederne vil eksporten, såfremt den reale DM-kurs kun stiger svagt, atter stige moderat, medens importen vil kunne stige i omtrent samme tempo som i 1987. På denne baggrund ventes bruttonationalproduktet at ville stige ca. 2 % i 1988. Som helhed forventes prisstigningstakten at blive på ca. 2 %, hvilket stort set svarer til stigningen i det indenlandske omkostningsniveau. Overskuddet på betalingsbalancens løbende poster vil blive reduceret i nogenlunde samme omfang som i 1987, dvs. ca. 0,5 %, men vil stadig ligge på lidt over 3 % af BNP i 1988.

I 1988 vil beskæftigelsen antagelig stige i tilsvarende grad som i 1987, men antallet af beskæftigede i industrien ventes at falde på ny. Hvis beskæftigelsen som ventet øges med ca. 70 000 enheder for hele økonomien, vil arbejdsløsheden atter stige en smule.

Arbejdsløshedens omfang og dens svagt stigende tendens er fortsat foruroligende. Arbejdsmarkedets parter og de ansvarlige for den økonomiske politik bør i fællesskab udnytte alle muligheder for at mindske arbejdsløsheden. I henhold til de kollektive overenskomster, som blev indgået i begyndelsen af året, vil lønomkostningerne pr. capita i 1987 stige 3,5 %. At den deraf følgende stigning i lønomkostningerne pr. produceret enhed ikke har medført en reduktion af virksomhedernes profitter skyldes udelukkende den betydelige forbedring af bytteforholdet. Det er derfor tvingende nødvendigt, at stigningen i reallønningerne holdes på et rimeligt niveau, hvis investeringslysten skal opretholdes til trods for forringelsen af konkurrenceevnen som følge af apprecieringen. I denne henseende rummer den kollektive overenskomst, som for nylig blev indgået inden for metalindustrien, dog positive elementer: arbejdstiden vil gradvis blive reduceret med halvanden time, hvilket på grund af de årlige lønstigninger, hvorom der er indgået aftale, vil resultere i en stigning i timelønsomkostningerne på ca. 4 % pr. år, men for første gang har arbejdsmarkedets parter underskrevet en overenskomst, som gælder i tre år, hvilket giver virksomhederne mulighed for at udarbejde deres planer på et mere sikkert grundlag helt i overensstemmelse med regeringens politik på det makro-økonomiske område. I betragtning af størrelsen af denne industrigren, som repræsenterer ca. 50 % af beskæftigelsen i industrien, er rammerne for udviklingen i lønomkostningerne for hele økonomien således afstukket på mellem- og lang sigt, hvilket er et betydeligt aktiv for penge- og budgetpolitikken.

Til trods for stigningen på ca. 1,5 % i lønomkostningerne pr. produceret enhed vil virksomhedernes indtjeningsmuligheder generelt fortsat være gode. Profitraten (dvs. nettodriftsoverskuddet i procent af nettokapitalmængden), som nåede sit laveste niveau i 1981, vil antagelig stige en smule og næste år nå op på omtrent samme niveau som i begyndelsen af

70'erne. Da virksomhederne kan påregne en stabil, omend moderat stigning i efterspørgslen, er investeringsvilkårene generelt ikke ugunstige.

Skønt Forbundsrepublikken Tyskland allerede har bidraget kraftigt til at reducere de internationale betalingsbalanceulige vægte, vil overskuddet på betalingsbalancens løbende poster i betragtning af, at den reale stigningsakt for den indenlandske efterspørgsel ventes at ligge 2,5% højere end BNP-væksten i perioden 1986-1988, kun mindskes gradvis på grund af den betydelige forbedring af bytteforholdet.

Formålet med budgetpolitikken er fortsat at reducere statens andel af de knappe ressourcer ved at begrænse udgiftsstigningen kraftigt; siden 1986 har man dog kunnet iagttage et markant sporskifte: indtil 1985 havde udgiftsnedskæringerne hovedsagelig til formål at reducere budgetunderskuddene og at bremse stigningen i den offentlige gæld målt i procent af BNI. Men siden 1986 er de derved frigjorte midler derimod blevet anvendt til at lette skattetrykket. Efter en reduktion af de direkte skatter i 1986 (svarende til 0,6% af BNP) vil der blive gennemført yderligere skattelettelser i 1988 (0,6-0,7% af BNP), idet de oprindeligt fastsatte nedsættelser ifølge Louvreaftalen i februar 1987 forhøjes med 5 mia DM gennem en fremskyndet iværksættelse af en del af den skattereform, der er fastsat for 1990. Den resterende del af skattereformen, som skal gennemføres fra 1990, vil resultere i yderligere skattelettelser svarende til lidt under 1% af BNP. Endvidere har budgetpolitikken i 1986 og 1987 støttet væksten, for så vidt som de offentlige investeringer er øget i et betydeligt hastigere tempo end BNI. Endelig er virkningerne af de økonomiske stabilisatorer slået igennem i 1987, idet regeringen ikke har forsøgt at udligne tabet af skatteindtægter som følge af kapacitetsudnyttelsesgraden ved hjælp af en tilsvarende reduktion af udgifterne. Det samlede budgetunderskud for 1987 ventes derfor at vokse betydeligt for første gang siden 1981.

Som det allerede er blevet fremhævet, vil budgetpolitikken for 1988 blive præget af skattnedsættelser på i alt 13 til 14 mia DM svarende til 0,6-0,7% af BNP. Dette vil ikke blot stimulere den samlede efterspørgsel men også fremme arbejdslysten hos arbejdstagere og virksomheder. I betragtning af udsigterne til en moderat vækst vil en yderligere forøgelse af budgetunderskuddene være uundgåelig. Statens (dvs. forbundsstatens og delstaternes) finansieringsbehov vil antagelig kunne nå op på 2,7% af BNP i 1988, svarende til en stigning på 0,3 procentpoints i forhold til 1986, medens det samlede offentlige underskud (delstater samt forbundsstatens særlige fonde) vil kunne nå op på 3% i 1988. Da udgiftsstigningen allerede er blevet tilpasset den mere ugunstige udvikling i indtægterne, bør en midlertidig forøgelse af underskuddene som følge af skattelettelserne ikke undergrave tilliden til regeringens budgetpolitik. I forbindelse med reduktionen af subsidierne og beslutningerne vedrørende finansieringen af skattereformen bør der ikke desto mindre drages omsorg for, at vækstfaktorerne kommer til fuld

udfoldelse. En drastisk reduktion af subsidierne bør især hindre opretholdelsen af produktionsstrukturer, som ikke er levedygtige på længere sigt.

Siden begyndelsen af 1986 har stigningstakten for centralbankens pengemængde ligget på over 7% i årsgennemsnit, medens den nominelle nationalindkomst i samme periode kun er steget ca. 5%. I begyndelsen skyldtes den stadig kraftigere udvidelse af pengemængden hovedsagelig forøgelsen af de meget likvide monetære aktiver som følge af rentefaldet, men senere, ca. fra midten af 1986, øgedes de monetære aggregater over en bred front. Det lave renteniveau i forbindelse med prisfaldet resulterede i en kraftig produktion af offeromkostningerne ved at ligge inde med likvide midler, medens pengeudbuddet blev påvirket af den kraftige vækst i kreditinstitutternes nettofordringer på udlandet.

Pengepolitikken er fortsat splittet mellem de indenrigsøkonomiske og de udenrigsøkonomiske mål; under sådanne omstændigheder er der fare for, at de foranstaltninger, der er nødvendige for at bremse udvidelsen af pengemængden, vil blive modvirket af et eventuelt yderligere pres på D-marken. I øvrigt har den udvikling, der har kunnet iagttages siden maj 1987, klart vist, at centralbankens muligheder for at øve direkte indflydelse på den lange rente er begrænsede. Siden maj måned har kapitalmarkedet ikke fulgt de retningslinjer, som centralbanken har afstukket; tværtimod steg afkastet af de offentlige lån over 0,5 procentpoints dog ikke så meget på grund af en ændring af investorernes inflationsforventninger som på grund af udviklingen i de internationale valutakurser og rentesatser. Set fra et pengepolitisk synspunkt ville det være ønskeligt, om udvidelsen af pengemængden blev bremset, inden der tages hul på det nye år. Dette mål vil sandsynligvis kunne nås, hvis de udenrigsøkonomiske faktorer udviser større stabilitet end i 1986/87.

Bestræbelserne for at øge markedernes fleksibilitet er blevet fortsat med uformindsket styrke. I den senere tid har man i mange tilfælde fortrinsvis forsøgt at lette adgangen til markedet for nye firmaer, som oprettes af selvstændige erhvervsdrivende eller af virksomheder, at forbedre deres muligheder for at skaffe ny egenkapital og at fjerne nogle af de talrige hindringer, de møder. Derimod er der ikke sket nogen fremskridt med hensyn til afviklingen af subsidier, som faktisk er steget kraftigt, særlig i 1986, ikke blot som følge af apprecieringen af D-marken, men også som følge af et øget pres fra interesseorganisationernes side. Ved at træffe forsigtige beslutninger med hensyn til en yderligere reduktion af den ugentlige arbejdstid og ved at udvide mulighederne for en mere smidig tilrettelæggelse af arbejdstiden har arbejdsmarkedets parter bidraget til at forbedre beskæftigelsesmulighederne; samtidig har Bundesanstalt für Arbeit udvidet sin aktion med henblik på at fremme den erhvervs-mæssige uddannelse og videreuddannelse.

Generelt er udsigterne for den økonomiske udvikling i Forbundsrepublikken Tyskland i 1988 ikke helt tilfredsstillende, særlig hvis man tager i betragtning, at der ikke kan

forventes nogen yderligere formindskelse af arbejdsløsheden. Erfaringerne viser dog, at et fornyet opsving i eksporten i lighed med det, der har kunnet iagttages siden midten af 1987, efter nogen tid resulterer i en generel forøgelse af den indenlandske vækst, som medfører en yderligere mindskelse af overskuddet over for udlandet. Hvis den økonomiske vækst alligevel skulle vise sig at blive væsentligt mindre dynamisk, vil det være nødvendigt at tage målsætningen for

budgetpolitikken op til fornyet overvejelse, ikke blot for at hindre en yderligere forværring af arbejdsmarkedet, men også for at forebygge en svækkelse af bestræbelserne for at modernisere produktionskapaciteten. Dette vil kunne resultere i en yderligere forværring af budgetsituationen, men vil næppe undergrave tilliden til en politik, som tager sigte på budgetmæssig stabilitet, særlig hvis pengepolitikken fortsat er konsistent med væksten i produktionspotentiellet.

Forbundsrepublikken Tyskland: Hovedtræk af den økonomiske udvikling, 1983-1988

(årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾	
Bruttonationalprodukt	i løbende priser	4,8	4,8	4,3	5,7	3,3	3,7
	i faste priser	1,5	2,8	2,1	2,6	1,4	1,9
	BNP-deflator	3,3	2,0	2,2	3,1	1,9	1,8
Privatforbrug, deflator	3,2	2,5	2,1	-0,5	0,6	1,8	
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	private	5,1	1,2	-0,1	2,5	1,2	1,6
	offentlige	-8,6	-2,1	0,8	7,3	2,9	0,7
	i alt	3,2	0,8	-0,1	3,1	1,4	1,4
heraf: byggeri	1,7	1,6	-5,6	2,4	-0,4	0,8	
kapitalgoder	5,6	-0,5	9,4	4,1	3,8	2,3	
Indenlandsk efterspørgsel i konstante priser	2,3	2,0	1,0	3,7	2,5	2,3	
Forskel i forhold til andre EF-lande ⁽²⁾	1,6	-0,1	-0,9	-0,1	-0,4	-0,1	
Lønsum pr. lønmodtager	nominel	3,9	3,5	3,1	3,9	3,3	2,9
	real A ⁽³⁾	0,6	1,4	0,9	0,8	1,4	1,1
	B ⁽³⁾	0,7	1,0	1,0	4,4	2,6	1,1
Produktivitet ⁽⁴⁾	3,0	2,8	1,8	1,8	0,8	1,6	
Reallønsomkostninger pr. produceret enhed ⁽⁵⁾	-2,4	-1,3	-0,9	-1,0	0,6	-0,5	
Rentabilitet ⁽⁶⁾	11,5	2,1	5,2	5,0	-3,2	-2,2	
idem (1970 = 100)	85,4	87,2	91,7	96,3	93,2	91,2	
Konkurrenceevne ⁽⁷⁾	-0,9	-4,3	-2,6	10,0	5,7	-0,0	
Beskæftigelse	-1,5	0,1	0,7	1,0	0,6	0,3	
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke ⁽⁸⁾	8,4	8,4	8,5	8,1	8,1	8,2	
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP	0,7	1,3	2,4	4,1	3,7	3,2	
Lang rente	7,9	7,8	6,9	5,9	5,7	5,7	
Pengemængde ⁽⁹⁾	7,0	4,6	4,5	7,8	6,9	5,9	
Statens nettolånoptagelse eller långivning i % af BNP	-2,5	-1,9	-1,1	-1,2	-1,6	-2,0	
Offentlig nettolånoptagelse eller långivning i % af BNP ⁽¹⁰⁾	-3,3	-2,6	-2,1	-2,2	-2,6	-2,9	
Offentlig gæld i % af BNP	40,9	41,8	42,5	42,6	43,8	45,2	
Renter af offentlig gæld i % af BNP	3,0	3,0	3,0	3,0	2,9	2,9	

⁽¹⁾ Skøn fra Kommissionens tjenestegrene på grundlag af nuværende politik, april-maj 1987.⁽²⁾ Forskel i procentpoints.⁽³⁾ A: BNP-deflator; B: privatforbrugsdeflator.⁽⁴⁾ Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.⁽⁵⁾ Forhold mellem real løn pr. beskæftiget og produktivitet.⁽⁶⁾ Løbende nettooverskud i forhold til nettokapitalbeholdning (genanskaffelsesomkostninger).⁽⁷⁾ Real effektiv valutakurs (over for 19 andre industrilande) på basis af lønomsatningerne pr. produceret enhed i økonomien som helhed. Positive tal = tab af konkurrenceevne.⁽⁸⁾ Eurostatdefinition.⁽⁹⁾ Centralbankpengemængde; M4 i forhold til M4.⁽¹⁰⁾ Delstater og forbundsstatens særlige fonde; samme definition som i de finansielle statistikker.

GRÆKENLAND

I Grækenland skete der i 1987 yderligere fremskridt i retning af en stabilisering, selv om det ikke har været muligt at nå alle de oprindeligt fastsatte mål. Underskuddet på betalingsbalancens løbende poster blev yderligere formindsket som følge af et fald i den indenlandske efterspørgsel og i BNP; det offentlige underskud faldt på ny i forhold til BNP, og væksten i de monetære aggregater aftog i forhold til 1986. Der kunne spores en faldende tendens i inflationen, medens arbejdsløsheden forblev uændret, fordi faldet i den samlede beskæftigelse blev opvejet af et tilsvarende fald i arbejdsstyrken. I 1988 vil aktiviteten begynde at stige. Det private forbrug i faste priser og opsparingskvoten vil formodentlig stabiliseres, og investeringerne vil fortsat stige, hvilket fører til en realvækst i efterspørgslen og i produktionen. Priserne forventes at stige langsommere, efter at de i 1987 blev påvirket af ekstraordinære faktorer, men det offentlige underskud vil kun blive formindsket, hvis der træffes yderligere forholdsregler; der forventes ikke nogen mærkbar forbedring af betalingsbalancens løbende poster.

Stabiliseringsplanen skulle officielt være gennemført ved udgangen af 1987. Denne plan blev vedtaget sidst i 1985 med det formål at opnå en hurtigere forbedring af betalingsbalancen gennem en nedskæring i den indenlandske efterspørgsel med henblik på at stabilisere udlandsgælden fra 1988. Planen blev støttet af Det Europæiske Fællesskab, der i denne forbindelse ydede et betalingsbalancelån. Det var bl.a. formålet at nedbringe inflationsakten til 10 % inden udgangen af 1987, at nedskære den offentlige sektors nettolånebehov med 8 % af BNP over to år og at begrænse den indenlandske kreditudvidelse til 17 % i 1986 og 11 % i 1987.

Lønpolitikken, der er det vigtigste middel til begrænsning af den indenlandske efterspørgsel, var baseret på en degressiv indeksreguleringsordning, der byggede på et fastsat mål for inflationsakten, og hvori importprisernes virkninger ikke indregnes.

Endvidere tillod man en meget beskedent stigning i landmændenes indkomster. Den stramme indkomstpolitik medførte en reallønsnedskæring på 10 % og et fald på 7 % i den disponible realindkomst for perioden 1986/87.

Da det private erhvervsliv i begyndelsen var skeptisk med hensyn til planens bæredygtighed, og da der var tale om spekulation, skete der kun et beskedent fald i privatforbruget med et kraftigt fald i husholdningernes opsparingskvote til følge, hvilket især skyldtes husholdningernes høje likviditetsgrad. Den offentlige sektors nettolånebehov blev formindsket fra 17,6 % af BNP i 1985 til 13,7 % i 1986, hvilket delvis skyldes en stigning i afgifterne på olieprodukter, som

opvejede faldet i oliepriserne. I 1987 forventes der et yderligere fald til 12 % af BNP, men dette niveau er højere end planlagt.

Denne udvikling medførte sammen med det forhold, at afsætningen af statsgældsbeviser og mellemfristede papirer var mindre end ventet, at målet for den indenlandske kreditudvidelse blev overskredet, selv om bankernes udlån til den private sektor generelt lå inden for de planlagte satser. Forbrugerprisstigningerne, der havde ligget på ca. 20 % i en årrække, men som ved udgangen af 1985 steg til 25 %, blev nedbragt til 17 % i 1986. Denne sats forventes at falde med næsten 3 procentpoints ved udgangen af 1987 til trods for momsens inflatoriske virkning.

Nedskæringen i det indenlandske forbrug og den lavere olieregning havde en særdeles positiv virkning på betalingsbalancens løbende poster, der udviste et underskud på 9,8 % af BNP i 1985, 4,3 % i 1986 og 3,1 % i 1987. Underskuddet på de løbende poster i 1986 andrager 1,7 mia US \$ og er formelt i overensstemmelse med det mål, der blev fastsat i forbindelse med fællesskabslånet, men underskuddet for 1987, der ganske vist er lavere end i 1986, vil sandsynligvis overskride dette mål.

Der er sket betydelige fremskridt med hensyn til en reform af den finansielle sektor. Præferencerenten for visse virksomhedskategorier er blevet afskaffet. Det generelle renteniveau, der tidligere var lavere end inflationstakten, er blevet forhøjet, og forretningsbankerne kan til en vis grad frit fastsætte deres udlånsrente. Den stramme administrative kreditregulering er blevet lempet, og der er gjort bestræbelser på at placere statsgældsbeviser og mellemfristede papirer hos andre private foretagender end banker. En fortsættelse af disse bestræbelser samt etablering af et kapitalmarked uden for banksektoren skulle lette gennemførelsen af pengepolitikken og bidrage til en modernisering af den finansielle sektor, hvilket er af væsentlig betydning for landets udvikling.

Den offentlige sektor i Grækenland er i en årrække ekspanderet kraftigt, hvilket har medført en betydelig forøgelse af den offentlige gæld. Det er et klart prioriteret mål at få statens driftsunderskud bragt under kontrol, men det største problem er underskuddet i forbindelse med socialsikringsordningerne. Den kraftige forringelse på dette område skyldes, at man siden begyndelsen af 1980'erne har forhøjet pensionerne væsentligt og udvidet socialsikringsordningerne til at omfatte personer, der ikke tidligere havde betalt bidrag dertil. Myndighedernes bestræbelser på at få nedbragt det offentlige underskud må nødvendigvis fortsætte i endnu en årrække for at den offentlige gæld kan blive stabiliseret i forhold til BNP.

Ud fra et strukturbetonet synspunkt er Grækenlands væsentligste økonomiske problem det fortsatte fald i erhvervsinvesteringerne siden 1980, hvilket skyldes det ugunstige erhvervs-klima som følge af den vidtrækkende regulering af markederne. Siden udgangen af 1985 har regeringen forsøgt at lempe priskontrollen; sammen med den særdeles beskedne vækst i lønomkostningene og en konsekvent valutakurspolitik har dette bidraget til en betydelig forbedring af virksomhedernes finansielle situation. Dette forventes at føre til en væsentlig stigning i erhvervsinvesteringerne, selv om virksomhederne prioriterer en forbedring af deres balancer højest.

Landets produktionskapacitet er derfor blevet betydeligt svækket, således at der i 1988 fortsat må gøres bestræbelser på at begrænse den indenlandske efterspørgsel og dermed at undgå en forringelse af betalingsbalancen. I betragtning af de sidste to års tilpasning af reallønsindkomsterne, kan lønpolitikken ikke længere være det vigtigste middel til styring af efterspørgslen. Ved lønforhandlingerne bør der tages hensyn til en inflationstakt, der er forenelig med de makro-økonomiske målsætninger, medens de gradvis aftagende lønstigninger efterhånden må afskaffes, da dette har medført en udligning af indkomsterne, som ikke er til gavn for væksten i produktiviteten. Denne politik kan generelt være forenelig med en beskedent stigning i reallønnen i årets løb.

Under disse omstændigheder må en nedskæring af det offentlige underskud være det vigtigste middel til styring af efterspørgslen. Den vil blive vanskelig at gennemføre, navn-

lig fordi underskuddet i forbindelse med socialsikringsordningerne har tendens til at stige, medens indkomspolitikken ikke vil bidrage til at afdæmpe lønudviklingen inden for det offentlige i samme udstrækning som de to foregående år, og en række særlige indtægter vil falde bort. Der bør hurtigt foretages en række væsentlige ændringer i lovgivningen, såsom omlægning af pensionsordningerne, udvidelse af beskatningsgrundlaget gennem en mere fuldstændig beskatning af visse kategorier af skatteydere, og begrænsning af lønudgifterne inden for det offentlige gennem et forbud mod nyansættelser og begrænsning af lønstigningerne til under gennemsnittet for økonomien som helhed. Parallelt med den afskaffelse af eksportstøtten, der påbegyndtes i 1987, vil det være nødvendigt at nedskære landbrugsstøtten, der igen steg betydeligt i 1987. Gennem en mere rationel ledelse af de offentlige virksomheder og organer, skulle det være muligt at nedbringe disses underskud og budgetoverførslerne til dem.

På baggrund af målene for de offentlige finanser på mellem-lang sigt og for at stabilisere udlandsgælden i 1988 bør budgetpolitikken for det kommende år tage sigte på at korrigere den overskridelse af målet, der fandt sted i 1987, og på at opnå betydelige fremskridt med hensyn til en nedbringelse af den offentlige sektors nettolånebehov udtrykt i procent af BNP. En aktiv pengepolitik, der tager sigte på en yderligere nedskæring af den indenlandske kreditudvidelse, bør ledsage denne restriktive politik. Under disse omstændigheder vil den indenlandske efterspørgsel falde yderligere, ligesom inflationstakten vil falde til under 10% inden udgangen af 1988, og underskuddet på betalingsbalancens løbende poster vil blive nedbragt til ca. 2% af BNP.

Grækenland: Hovedtræk af den økonomiske udvikling, 1983-1988

(Årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾	
Bruttonationalprodukt	i løbende priser	20,3	23,0	19,6	20,6	15,8	12,2
	i faste priser	0,3	2,6	2,1	1,3	-0,8	0,5
	BNP-deflator	19,9	19,9	17,1	19,0	16,7	11,6
Privat forbrug, deflator	18,6	18,0	18,4	22,1	16,0	12,0	
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	private	:	:	:	:	:	
	offentlige	:	:	:	:	:	
	i alt	-1,9	-4,7	3,4	-4,8	-2,0	3,7
heraf: byggeri	3,9	-7,7	2,6	-3,4	-5,5	3,7	
kapitalgoder	-8,2	-0,9	4,4	-6,5	2,2	3,8	
Indenlandsk efterspørgsel i konstante priser	-0,7	0,8	4,9	-0,3	-0,6	0,3	
Forskel i forhold til andre EF-lande ⁽²⁾	-0,4	-2,5	3,0	-4,5	-3,4	-2,2	
Lønsum pr. lønmodtager	nominel	21,8	22,6	20,4	13,7	12,5	12,0
	real A ⁽³⁾	1,5	2,3	2,8	-4,5	-3,6	0,4
	B ⁽³⁾	2,7	3,9	1,7	-6,9	-3,0	0,0
Produktivitet ⁽⁴⁾	-0,1	2,9	1,0	0,3	0,1	0,2	
Reallønsumkostninger pr. produceret enhed	1,6	-0,6	1,9	-4,7	-3,7	0,2	
Konkurrenceevne ⁽⁵⁾	-3,4	1,4	-2,1	-13,6	-2,9	-3,5	
Beskæftigelse	-1,0	-0,2	1,1	0,3	0,1	0,2	
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke ⁽⁶⁾	7,9	8,1	7,8	7,4	7,4	7,5	
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP	-4,7	-4,1	-8,2	-5,4	-4,2	-4,1	
Lang rente	18,2	18,5	15,6	15,8	17,3	16,0	
Pengemængde ⁽⁷⁾	20,3	29,4	26,7	18,5	17,3	11,7	
Offentlig nettolånoptagelse eller -långivning i % af BNP	-8,9	-10,1	-13,6	-10,7	-10,6	-9,8	
Offentlig gæld i % af BNP	44,3	53,2	62,6	64,3	65,4	67,2	
Renter af offentlig gæld i % af BNP	3,4	4,6	5,4	5,9	6,5	6,9	

⁽¹⁾ Skøn fra Kommissionens tjenestegrene, september 1987.⁽²⁾ Forskel i procentpoints.⁽³⁾ A: BNP-deflator; B: privatforbrugsdeflator.⁽⁴⁾ Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.⁽⁵⁾ Real effektiv valutakurs (over for 19 andre industrilande) på basis af lønomkostningerne pr. produceret enhed i økonomien som helhed. Positive tal = tab af konkurrenceevne.⁽⁶⁾ Eurostatdefinition.⁽⁷⁾ Ultimo året.

SPANIEN

I 1987 blev den økonomiske vækst i Spanien på ny større end i de øvrige medlemsstater, og stigningen i den indenlandske efterspørgsel var fortsat meget større end i resten af Fællesskabet. Stigningen i bruttonationalproduktet i faste priser lå på godt 4%. Det private forbrug blev stimuleret af såvel reallønsstigninger i den private sektor som den kraftige stigning i beskæftigelsen uden for landbruget. Den meget markante stigning i de faste investeringer fortsatte, hvilket afspejler en vedblivende gunstig udvikling i virksomhedernes profitter, de gunstige afsætningsmuligheder samt behovet for modernisering af produktionsapparatet over for en udenlandsk konkurrence, der er steget støt siden optagelsen i Fællesskabet. Eksporttallene, der var middelmådige i 1986, er i løbet af året blevet gradvis bedre som følge af en støt efterspørgsel fra de andre fællesskabslande. Stigningen i importen var fortsat meget stor, og den ekstraordinære dynamik i den indenlandske efterspørgsel har derfor kun delvis haft indvirkning på bruttonationalproduktet. Handelsunderskuddet steg ligeledes kraftigt, og nedgangen i overskuddet på de løbende poster blev kun bremset af den kraftige stigning i turistindtægterne. Takket være den meget gunstige beskæftigelsesudvikling er arbejdsløsheden faldet til knap 21%, men en yderligere nedgang hæmmes fortsat af den kraftige stigning i den erhvervsaktive befolkning. Inflationsdæmpningen er fortsat, bl. a. som følge af fødevareprisernes stabilitet, således at den målsætning, som myndighederne har fastsat herfor, sandsynligvis bliver nået (et forbrugerprisindeks ultimo 1987 på + 5% i glidende tolv måneders gennemsnit).

De hovedtendenser, der er konstateret i 1987, forventes stort set at fortsætte i 1988; væksten i BNP i faste priser forventes at blive på ca. 3,75%. Den indenlandske efterspørgsel antages at forblive dynamisk, dog med en vis afmatning i såvel forbrug som investeringer. Specielt vil den nye nedgang i virksomhedernes finansieringsevne efter opsvinget i erhvervsinvesteringerne i 1986/87 kunne få en modererende virkning. Endvidere kan der ventes en afmatning i eksporten trods en vis bedring på eksportmarkederne. Der forventes ligeledes en fortsat forringelse af betalingsbalancens løbende poster, hvor der kan komme et moderat underskud (0,5% af BNP), bl. a. på grund af stigningen i importen især som følge af den fortsat store forskel mellem vækstraterne for den indenlandske efterspørgsel i Spanien og i de andre medlemsstater. Beskæftigelsen vil stige kendeligt (1,7%), omend langsommere, medens arbejdsløshedsprocenten kun forventes at falde svagt som følge af den kraftige stigning i den erhvervsaktive befolkning. Inflationsdæmpningen forventes at fortsætte, trods en lidt større stigning i importpriserne.

Regeringens økonomiske politik, der stort set har været uændret siden 1983, er fortsat i overensstemmelse med hovedlinjerne i samarbejdsstrategien for mere vækst og beskæftigelse. Den tager især sigte på at afskaffe de makroøkonomiske uligevægte, af hvilke arbejdsløsheden givet giver

anledning til størst bekymring, og at få gennemført den modernisering af produktionsstrukturerne, der er en nødvendighed nu, hvor Spanien hastigt åbner sin økonomi over for udlandet. På mellemlang sigt har denne politik som målsætning en årlig økonomisk vækst på 3,5-4% i faste priser, især i kraft af en dynamisk udvikling i investeringer og eksport, en nedsættelse af det offentlige finansieringsbehov med $1/2$ BNP-point om året og en inflationsrate, der nærmer sig fællesskabsgennemsnittet. Forskellen mellem pr. capita indkomsten i Spanien og i de mest velstående EF-lande vil således fortsat kunne mindskes.

Der er allerede blevet opnået betydelige resultater i 1986 og 1987 inden for rammerne af vækst- og beskæftigelsesstrategien, hvor det mest positive element utvivlsomt har været opsvinget i erhvervsinvesteringerne. På baggrund af bedringen i profitraterne og det økonomiske miljø har virksomhederne vist vilje til at modernisere produktionsapparatet og at tage den udfordring op, der ligger i EF-medlemskabet, som både indebærer den i Tiltrædelsestraktaten fastsatte afvikling af toldskrankerne og oprettelsen af det indre marked senest i 1992. Også den kraftige stigning i beskæftigelsen er et positivt resultat og en bekræftelse på den dynamiske konjunkturudvikling og den genvundne tillid hos virksomhedslederne; beskæftigelsen uden for landbruget forventes at stige med 3,3% i 1987 og 2,4% i 1988, selv om en stor del af denne stigning sker i form af midlertidige kontrakter eller deltidskontrakter. Da kvindernes erhvervsfrekvens og andel af arbejdsmarkedet er forholdsvis lav, har den positive beskæftigelsesudvikling bidraget til at mobilisere mange af de arbejdsløse, der ellers havde opgivet ethvert håb om beskæftigelse. Som følge heraf er den erhvervsaktive befolkning steget betydeligt hurtigere end befolkningen i den arbejdsdygtige alder. På denne baggrund vil det mange år frem være nødvendigt med en kraftig stigning i beskæftigelsen, for at arbejdsløshedsniveauet kan mindskes signifikant.

Efter at dialogen mellem arbejdsmarkedets parter ble afbrudt i begyndelsen af 1987, tog regeringen, for at sikre roen på arbejdsmarkedet og undgå risikoen for ukontrollable lønomkostningsstigninger i de kommende år, i sommeren det initiativ at foreslå indgåelsen af en ny aftale indtil udløbet af den nuværende valgperiode (1988 til 1990). Selv om gennemførelsen af denne aftale er stødt på vanskeligheder, er det vigtigt at sikre den størst mulige enighed om ikke blot lønudviklingen og arbejdsvilkårene, men også om den økonomiske og sociale strategi på mellemlang sigt.

Bestræbelserne på at mindske det offentlige finansieringsbehov skulle muliggøre en reduktion af dennes andel af BNP fra 5,7% i 1986 til 5,0% i 1987 og 4,9% i 1988. På indtægtsiden forventes opretholdelsen af den direkte beskat-

nings hovedsatser og -skalaer i 1987 samt en større effektivitet i opkrævningen at udløse en mærkbar »fiscal drag« (en inflationsbetinget forøgelse af beskatningen). På udgiftssiden blev målsætningerne i 1987 betydeligt overskredet, trods nedsættelsen af subsidierne til de offentlige virksomheder. Der må derfor i 1988 gennemføres en effektiv udgiftskontrol for at nedsætte det offentlige finansieringsbehov og eventuelt skabe et spillerum for nedsættelse af den direkte beskatning og af socialsikringsbidragene.

Pengepolitikken stod over for en vis uro i første halvdel af 1987, idet udviklingen i den private sektors likvide aktiver (ALP) i vid udstrækning overskred målene. Denne overskridelse skyldtes en kraftig låneefterspørgsel i den private sektor siden andet kvartal af 1986 og, af nyere dato, den kraftige stigning i den monetære finansiering af den offentlige sektor samt den øgede lånoptagelse i udlandet. Efter en kraftig stigning i foråret er det korte renteniveau faldet noget efter sommeren. Satsene er imidlertid fortsat ret høje. Ydermere er de lange rentesatser påvirket af denne bevægelse til trods for, at inflationsforventningerne fortsat er positive. På denne baggrund er et nyt rentefald betinget af en passende kombination af inflationsdæmpende finans- og pengepolitik.

Skal beskæftigelsen fortsat forbedres, må der være en stor og endog stigende økonomisk vækst, koncentreret om erhvervs-

investeringerne og eksporten. Den økonomiske politik må prioritere en moderat udvikling i lønomkostningerne, ikke blot under hensyntagen til omfanget af uligevægtene på arbejdsmarkedet, men også for at afdæmpe inflationen og forbedre økonomiens konkurrenceevne. Alt for store lønhøjelser vil især medføre en stor stigning i privatforbruget, hvilket vil føre til en yderligere stigning i importen.

Saldoen på betalingsbalances løbende poster risikerer nemlig på mellemlang sigt at blive en stadig større belastning; selv med de mest optimistiske prognoser hvad angår modernisering af kapitalapparatet vil det indenlandske udbud stadig i flere år frem være utilstrækkeligt til at opveje de kombinerede virkninger af dels en øget indtrængningsgrad på det spanske marked, dels en lavere stigningstakt i samhandelen inden for Fællesskabet, end der kunne være opnået ved en mere generel anvendelse af samarbejdsstrategien for mere vækst og beskæftigelse. Det må således forventes, at importen stiger hurtigere end eksporten, og at handelsunderskuddet fortsat øges. Selv om udviklingen i saldoen for de usynlige transaktioner delvis kan kompensere herfor, må myndighederne sørge for, at stigningen i statens finansieringsbehov ikke kommer til at lægge for tunge byrder på virksomhederne. Derfor må det offentlige underskud reduceres til noget under 5% af BNP i 1988, for at der kan frigøres yderligere finansielle midler til en stigning i erhvervsinvesteringerne.

Spanien: Hovedtræk af den økonomiske udvikling, 1983-1988

(årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽²⁾	1988 ⁽²⁾	
Bruttonationalprodukt	{ i løbende priser	13,6	13,0	10,9	15,1	10,0	7,9
	{ i faste priser	1,8	1,9	2,1	3,5	4,1	3,7
	BNP-deflator	11,6	10,9	8,6	11,2	5,7	4,1
Privat forbrug, deflator	12,4	10,9	8,3	8,9	5,4	4,2	
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	{ private	-2,1	-7,2	0,8	14,1	12,5	9,4
	{ offentlige	-5,2	8,5	20,7	2,1	12,5	7,2
	{ i alt	-2,5	-5,1	3,9	11,9	12,5	9,0
heraf: byggeri	-2,0	-5,4	2,0	6,9	9,4	6,9	
kapitalgoder	-3,5	-4,6	7,1	20,2	17,0	12,0	
Indenlandsk efterspørgsel i konstante priser	0,3	0,0	2,3	6,5	6,2	4,8	
Forskel i forhold til andre EF-lande ⁽³⁾	-1,2	-2,3	0,5	3,0	3,4	2,5	
Lønsum pr. lønmodtager	{ nominal	16,0	10,1	9,9	8,7	6,5	5,3
	{ real A ⁽⁴⁾	3,9	-0,7	1,2	-2,3	0,8	1,1
	{ B ⁽⁴⁾	3,2	-0,7	1,4	-0,1	1,0	1,0
Produktivitet ⁽⁵⁾	2,8	3,9	3,3	1,5	1,7	1,9	
Reallønsomkostninger pr. produceret enhed	1,0	-4,4	-2,1	-3,7	-0,9	-0,8	
Konkurrenceevne ⁽⁶⁾	-12,1	0,6	0,2	3,2	0,9	-0,1	
Beskæftigelse	-1,0	-2,0	-1,2	2,0	2,4	1,7	
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke ⁽⁷⁾	18,7	20,7	22,0	21,6	20,8	20,5	
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP	-1,5	1,3	1,7	2,0	0,6	-0,4	
Lang rente	16,9	16,5	13,4	11,4	12,7	12,3	
Pengemængde ⁽⁸⁾	16,0	13,3	12,9	12,2	12,0	10,0	
Offentlig nettolånoptagelse eller -långivning i % af BNP	-4,8	-5,5	-6,7	-5,7	-5,0	-4,9	
Offentlig gæld i % af BNP	34,5	41,2	46,5	47,3	49,2	51,6	
Renter af offentlig gæld i % af BNP	1,3	2,0	3,4	3,9	3,7	3,7	

⁽¹⁾ Skøn fra Kommissionens tjenestegrene, september 1987.⁽²⁾ Prognose fra Kommissionens tjenestegrene på basis af nuværende politik, september 1987.⁽³⁾ Forskel i procentpoints.⁽⁴⁾ A: BNP-deflator, B: privatforbrugsdeflator.⁽⁵⁾ Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.⁽⁶⁾ Real effektiv valutakurs (over for 19 andre industrilande) på basis af lønomkostningerne pr. produceret enhed i økonomien som helhed. Positive tal = tab af konkurrenceevne.⁽⁷⁾ Eurostatdefinition.⁽⁸⁾ Ultimo året.

FRANKRIG

Det internationale økonomiske miljø udviklede sig mindre gunstigt i 1987, end det blev forudset i efteråret 1986, hvilket har gjort det vanskeligere for den nye regering efter valget i marts 1986 at nå de mål, den havde sat sig for vækst og beskæftigelse. Væksten i bruttonationalproduktet — som for året 1987 som helhed anslås til 1,2% i reale termer — skyldtes alene en forøget indenlandsk efterspørgsel, medens balancen over for udlandet bidrog negativt. Trods en vis nedjustering af investeringsprojekterne på grund af det forværrede internationale miljø, udgjorde erhvervsinvesteringerne den mest dynamiske efterspørgselskomponent. Erhvervsinvesteringen steg betydeligt inden for handel og privat industri, medens man oplevede en tilbagegang i de store statsejede virksomheder og inden for landbruget. Eftersom de private investeringer steg med omtrent 2% i faste priser og de offentlige investeringer ligeledes forøgedes, steg de faste bruttoinvesteringer kun en anelse mindre end de 3%, der blev registreret i 1986. Det private forbrug gik til gengæld tilbage, primært på grund af en mere dæmpet udvikling i lønindkomsterne. Den reale vækst i den interne efterspørgsel (2,2%) faldt således mærkbart i forhold til de 3,5% i 1986.

Stigningen i forbrugerpriserne forblev moderat, idet årsgenomsnittet holdt sig næsten uændret i forhold til 1986; virkningen af de faldende importpriser var stort set umærkelig, men stigningen i det indenlandske omkostningsniveau begyndte at tage af i styrke.

Uden nogen nævneværdig ændring af den reale valutakurs, men med en lidt større vækst i eksportmarkederne end i 1987, ventes eksporten at kunne give større impulser til den franske økonomi i 1988. Derimod vil den indenlandske efterspørgsel sikkert kun stige i mindre grad. Forbedringen af rentabiliteten ventes at ville holde investeringerne i kapitaludstyr oppe, og der vil fortsat være mulighed for en vis stigning i boligbyggeriet. Selv om der efter al sandsynlighed vil finde en yderligere inflationsdæmpning sted i 1988, vil de private husholdningers forbrug næppe stige med mere end 1,7% i faste priser, idet husstandsindkomsterne og især lønindkomsterne kun stiger ganske svagt.

I lyset af den ret høje indtrængningsgrad på det franske marked vil importudviklingen nøje følge udviklingen i eksporten. Derfor vil balancen over for udlandet næppe bidrage til nogen stigning i bruttonationalproduktet i faste priser. BNP-væksten forventes at blive på 1,5% eller 2%, hvilket ikke giver håb om et fald i arbejdsløsheden. Trods stigende priser på olie og andre råvarer vil bytteforholdet kunne blive forbedret en anelse. De løbende poster på betalingsbalancen (ifølge nationalregnskabsdefinitionen) vil formentlig komme til at balancere efter et mindre underskud i 1987.

Arbejdsløsheden udgør stadig det største problem for den franske regering. Siden midten af 1986 har man med succes iværksat en række særlige foranstaltninger med henblik på især at bekæmpe ungdomsarbejdsløsheden og langtidsledigheden. Disse har omfattet fremme af vekselluddannelse samt nedsættelse af arbejdsgiverbidragene ved nyansættelser. For de langtidsledige er understøttelsesordningen blevet forbedret ved, at de nu kan gå direkte fra arbejdsløshedsunderstøttelse til bistandshjælp.

De makro-økonomiske betingelser for en mærkbar stigning i beskæftigelsen er imidlertid fortsat usikre, idet opsvinget i den økonomiske aktivitet stadig bremses af eksterne faktorer og er betinget af en større fleksibilitet i den franske økonomi.

Den lavere stigningstakt i det interne omkostningsniveau på grund af lønstramninger og i mindre omfang tilpasningen i januar 1987 har gjort det muligt at vinde markedsandele i Europa, som delvis har kompenseret for tabene på markederne uden for Fællesskabet. Det er vigtigt at opretholde den dæmpede reallønsudvikling i 1988, således at den franske eksport kan fortsætte med at drage fordel af en forbedret konkurrencedygtighed på priser, og således at den udenlandske indtrængning på det franske marked, især for så vidt angår forbrugsvarer, i det mindste kan stabiliseres.

På udbudssiden har regeringen fortsat sine bestræbelser på at stimulere den økonomiske tilpasning. I 1986 vedrørte disse bestræbelser primært arbejdsmarkedet, bl.a. i form af tilpasninger af arbejdstiden og ændringer i afskedigelsesvilkårene, medens regeringen i 1987 har lagt hovedvægten på liberalisering af kapitalbevægelser og ophævelse af valutarestriktioner, smidiggørelse af pengemarkedet samt afvikling af de sidste restriktioner i forbindelse med priskontrollen. Alle disse tiltag ventes at bidrage til en bedre tilpasning til de skiftende betingelser på efterspørgselsiden og en styrket konkurrencedygtighed. De skulle kunne tilskynde til et øget investeringsniveau.

Regeringen har forbeholdt tre fjerdedele af de oprindeligt anslåede indtægter fra privatiseringerne til en afvikling af statsgælden, og den vil anvende den sidste fjerdedel til kapitaltilskud til offentlige virksomheder. Merindtægterne på omtrent 20 mia ffr. i forhold til de oprindelige beregninger vil med tilsvarende andele blive anvendt til henholdsvis afvikling af gæld og kapitaltilførsel til offentlige virksomheder. Således regner man med at kunne tilendebringe saneringen af de offentlige finanser og afviklingen af de offentlige virksomheders gæld.

Også pengepolitikken vil medvirke til at styrke erhvervsinvesteringerne ved at reducere den nominelle rente og realren-

ten. Det skulle fremover være muligt at forfølge dette mål ved at gøre brug af en strategi, der er i bedre overensstemmelse med markedskräfte. Fra 1. januar 1987 overtog rentesatserne kreditkontrollens hidtidige funktion som den primære regulerende faktor. Valutakontrollen er blevet lempet i flere tempi. Ved at ligestille virksomhedernes kommercielle papirer («billets de trésorerie») og bankernes omsættelige indlånsbeviser med statsgældsbeviser, hvad angår deres løbetid, har regeringen fjernet de eksisterende skel på dette værdipapirmarked, for derved at gøre det mere aktivt. Fremover vil virksomhedernes låneudgifter blive bestemt af forholdene på pengemarkedet snarere end af forretningsbankernes basisrente.

Hensigten med disse foranstaltninger er at påvirke de pengepolitiske aggregater og at skabe en mere direkte forbindelse til de rentesatser, der anvendes på de internationale markeder. Som følge af en forøget efterspørgsel på indlånsbeviser har væksten i M3 således i 1987 (ifølge tal fra slutningen af juli 1987) haft tendens til at stige hurtigere end den øvre grænse i det målinterval, de pengepolitiske myndigheder har fastlagt, medens M1 og M2 har udviklet sig langsommere end forudset. Efter rentesatsernes pludselige og voldsomme stigning forud for den tilpasning, der blev foretaget den 12. januar 1987, faldt disse igen gradvist.

For 1988 kunne de pengepolitiske myndigheder vælge en stigningstakt for de monetære aggregater, der ligger tæt op ad stigningstakten for den nominelle nationalindkomst. Den gunstige udvikling i inflationstakten, som efterhånden ligger på linje med den, der ses i andre Fællesskabslande, f. eks. Tyskland og Nederlandene, og de deraf følgende svækkede inflationsforventninger kunne forstærke faldet i de korte og lange rentesatser. Størrelsen af dette fald vil især være betinget af, hvor meget statskassen trækker på kapitalmarkedet.

Dette forventes dog at ske i forholdsvis begrænset omfang, og der ville således kunne skabes fordelagtige betingelser for en fortsat reduktion af realrentesatserne.

En styring af de offentlige finanser er af afgørende betydning ikke blot ud fra dette synspunkt, men også for at holde den indenlandske efterspørgsel inden for nogle rammer, der er kompatible med den eksterne ligevægt. Det er regeringens hensigt at skabe ligevægt på statsbudgettet (eksklusive renter) i 1989, dvs. begrænse underskuddet til omtrent 2% af bruttonationalproduktet, hvilket bliver baggrunden for dens budgetpolitik i 1988. Eftersom regeringen også har sat sig som mål i 1988 at reducere skattetrykket for virksomheder og private husstande (herunder en nedsættelse af moms-satsen på visse varer) med omtrent 30 mia ffr. (0,5% af BNP), vil det være nødvendigt at begrænse stigningen i de offentlige udgifter til omtrent 2% i nominelle termer. De besparelser, der skal gennemføres, vil primært ramme de offentlige virksomheders driftsudgifter og tilskud. Statens nettofinansieringsbehov vil således formentlig ikke komme op over 115 mia ffr. På den anden side vil det for at opnå balance inden for socialektoren måske blive nødvendigt, at der iværksættes nye saneringsbestræbelser udover de foranstaltninger, der blev truffet i maj 1987, hvilket vil kunne medføre en forhøjelse af socialsikringsbidragene og en rationaliseringsplan for udgifterne til sundhedsvæsenet. Det indtægtsloft, der er en følge af lønstramninger, den høje arbejdsløshed og de forhøjede ydelser, belaster fortsat den finansielle situation inden for denne sektor.

Som helhed forekommer de overordnede retningslinjer for de offentlige finanser at være i overensstemmelse med de krav, den øjeblikkelige situation og de nuværende perspektiver stiller. Såfremt verdenskonjunkturerne imidlertid forværres i forhold til de nuværende prognoser, kunne det give anledning til en revidering af retningslinjerne for budgetpolitikken, herunder især i hvilket omfang det vil være påkrævet at lade de automatiske stabilisatorer træde i kraft.

Frankrig: Hovedtræk af den økonomiske udvikling, 1983-1988

(årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986	1987 (1)	1988 (1)	
Bruttonationalprodukt	i løbende priser	10,5	8,9	7,5	6,9	4,5	4,6
	i faste priser	0,7	1,4	1,7	2,1	1,2	1,9
	BNP-deflator	9,7	7,5	5,7	4,8	3,3	2,6
Privat forbrug, deflator	9,7	7,5	5,7	2,5	3,1	2,6	
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	private	-3,6	-2,4	0,2	2,1	2,3	2,8
	offentlige	-3,6	-1,6	6,2	7,6	1,4	2,0
	i alt	-3,6	-2,3	1,1	3,0	2,2	2,7
heraf: byggeri	-2,9	-3,4	0,2	1,4	1,8	2,3	
kapitalgoder	-4,1	-1,4	1,8	4,3	2,5	3,0	
Indenlandsk efterspørgsel i konstante priser	-0,4	0,6	2,2	3,5	2,2	2,0	
Forskel i henhold til andre EF-lande (2)	-1,7	-1,6	-0,3	0,0	-0,7	-0,5	
Lønsum pr. lønmodtager	nominel	10,1	8,6	6,7	4,0	3,0	3,5
	real A (3)	0,4	1,0	0,9	-0,8	-0,3	0,9
	B (3)	0,4	1,0	0,9	1,5	-0,1	0,9
Produktivitet (4)	1,3	2,5	2,0	1,7	1,4	1,9	
Reallønsmkostninger pr. produceret enhed	-0,9	-1,5	-1,1	-2,5	-1,7	-1,0	
Rentabilitet (5)	3,2	16,9	5,8	13,5	1,5	1,5	
idem (1970-1973 = 100)	52,2	61,0	64,6	73,3	74,4	75,5	
Konkurrenceevne (6)	-2,9	-2,6	1,7	4,2	-0,5	-1,5	
Beskæftigelse	-0,6	-1,0	-0,3	0,3	-0,2	0,0	
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke (7)	8,8	9,9	10,3	10,5	10,7	11,0	
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP (8)	-0,9	-0,1	0,0	0,6	0,0	0,0	
Lang rente	14,4	13,4	10,9	8,4	9,0	8,5	
Pengemængde (9) *	11,2	8,3	5,6	4,4	6,3	6,0	
Offentlig nettolånoptagelse eller -långivning i % af BNP	-3,2	-2,7	-2,9	-2,9	-2,8	-2,3	
Offentlig gæld i % af BNP	30,7	32,9	35,2	37,0	38,9	40,3	
Renter af offentlig gæld i % af BNP	2,6	2,8	2,8	2,8	2,8	2,7	

(1) Skøn fra Kommissionens tjenestegrene.

(2) Forskel i procentpoints.

(3) A: BNP-deflator; B: privatforbrugsdeflator.

(4) Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.

(5) Nettodriftsoverskud i forhold til nettokapitalapparatet til genanskaffelsesomkostninger.

(6) Real effektiv valutakurs (over for 19 andre industrilande) på basis af lønomkostningerne pr. produceret enhed i økonomien som helhed. Positive tal = tab af konkurrenceevne.

(7) Eurostat definition.

(8) Ifølge nationale regnskabsdefinitioner. Ifølge den franske centralbanks definitioner er tallene følgende:

1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
-0,8	-2,2	-0,9	-0,2	0,0	0,5	0,0	0,0

(9) Ultimo året.

IRLAND

I Irland skrider den økonomiske genopretning i 1987 fremad i et langsomt, men støt tempo. Til trods for en betragtelig stramning af en i forvejen stram budgetpolitik ventes BNP i faste priser at stige med mere end 2% i indeværende år mod nulvækst i 1986. Det private forbrug øges fortsat i et moderat tempo, men udviklingen i de samlede investeringer udviser et ujævnt billede. Medens de indenlandske rentefald har sat skub i investeringerne i kapitaludstyr, er aktiviteten i bygge- og anlægssektoren fortsat lav på grund af vigende efterspørgsel inden for boligbyggeriet og et nedsat aktivitetsniveau i den offentlige sektor. Hvad udenrigshandelen angår, er eksportmængden steget kraftigt i år, og eftersom importen er steget langsommere, har der vist sig et betydeligt handelsoverskud. Forbrugerpriserne ventes at stige med gennemsnitligt 3% i 1987, hvilket er den laveste inflationsrate siden 1960'erne, en udvikling, der er blevet hjulpet på vej af lave import- og engrospriser og de forsinkede virkninger af olieprisfaldet i 1986. I forhold til de vigtigste handelspartners valutaer har kursen på det irske pund gennem det meste af året været stabil, samtidig med at den målbevidste budgetpolitik og udviklingen på de internationale pengemarkeder har ført til et betydeligt fald i det indenlandske renteniveau. I mangel af nævneværdig vækst i den samlede beskæftigelse er arbejdsløshedsprocenten dog fortsat med at krybe opad.

Den økonomiske vækst skulle fortsætte i 1988, men dog i et mere afdæmpet tempo, idet der ventes endnu en voldsom budgetstramning. Den langsomme stigning i det private forbrug vil sandsynligvis fortsætte, og den fornyede fortrøstningsfuldhed i erhvervslivet, der er affødt af de fremskridt, der er gjort med at mindske budgetunderskuddet, vil medvirke til at sætte skub i de private investeringer. En fortsat lav inflationstakt og en efter al sandsynlighed fortløbende nedgang i det indenlandske renteniveau vil medvirke til at sikre, at eksportsektorens konkurrenceevne opretholdes på det nuværende niveau, og selv om importmængden skulle stige i takt med forbrugsefterspørgslen, vil handelsbalancen efter al sandsynlighed endnu en gang udvise et positivt resultat. Væksten i BNP ventes i 1988 at komme til at ligge på omkring 1,25% i faste priser. Dette skulle være tilstrækkeligt til en vis forøgelse af beskæftigelsen i den private sektor med undtagelse af landbruget, hvilket kunne gøre sit til at dæmpe op for den opadgående tendens i arbejdsløshedstallet.

Statsfinanserne og arbejdsløsheden er helt klart de største strukturelle problemer, som økonomien slås med. Selv om den seneste demografiske udvikling, ikke mindst emigrationen, har opvejet den underliggende kraftige stigning i udbuddet af arbejdskraft, kan der ikke ventes nogen nævneværdig nedgang i arbejdsløsheden uden en vedholdende stigning i efterspørgslen på arbejdsmarkedet. Dette afhænger på sin side af, at økonomien som helhed bringes til at yde mere. Genskabelsen af gunstige betingelser for vækst gennem fornyede budgetmæssige tiltag er således en altafgørende forudsætning for, at det lykkes at mindske arbejdsløsheden. For at sikre, at væksten får en stor beskæftigelsesfremmende

virkning, må man tillige i højere grad være opmærksom over for økonomiens udbudsside, hvor en større fleksibilitet er påkrævet. De ændringer, der skete i løndannelsen i begyndelsen af indeværende årti, har ført til en mere smidig og omkostningsbetinget lønudvikling, men der er andre områder af arbejdsmarkedet, f. eks. arbejdstidstilrettelæggelsen, arbejderbeskyttelseslovgivningen og administrationsomkostningerne i forbindelse med nyansættelser, som også kunne underkastes en nærmere undersøgelse. Hvorom alting er, er løntilbageholdenhed af afgørende betydning for at sikre det nuværende beskæftigelsesniveau. Videreuddannelse og jobskabesordninger er fortsat vigtige midler til på kort sigt at imødegå vanskelighederne på arbejdsmarkedet. Hvad erhvervsuddannelserne angår, må der lægges større vægt på uddannelserne i ledelse og markedsføring, således at disse kommer til at tjene som støtte for de sideløbende bestræbelser på at øge aktiviteten i eksporterhvervene.

Budgetpolitikken har i 1987 været kendetegnet ved en forholdsvis kraftig finanspolitisk stramning. I procent af BNP ventes statens lånebehov at falde med omkring 2% til under 10%. Underskuddet på statens driftsbudget skulle falde med mere end 1% af BNP. Stramningen i statsfinanserne tilvejebringes ved at bortskære eller udskyde kapitaludgifter, ved at foretage diverse besparelser på serviceydelser og ved at gennemføre en stram styring af stigningerne i statens lønudgifter. I det hele taget er en afdæmpet lønudvikling i hele den offentlige sektor et nøgleelement i budgetstrategien som et middel til at få styr på statens udgifter og tilskynde til mere beherskede lønkrav i andre sektorer af økonomien. I denne bestræbelse som i så mange andre har budgetpolitikken i 1987 stort set været kronet med held og har medvirket til at tilvejebringe et konstant fald i det indenlandske realrenteniveau, som endnu ved årets begyndelse lå på over 10% på det korte marked.

Vedvarende uligevægt i statens finanser lægger en alvorlig dæmper på den økonomiske vækst derved, at den medfører et højt renteniveau, høje skatter og anvendelse af offentlige midler til nedbringelse af gæld i stedet for til mere produktive formål, og betydelige budgetstramninger er påkrævede gennem en række år. For at kunne stabilisere det indbyrdes forhold mellem statsgælden og BNP er det på grundlag af realistiske antagelser om vækstraten og renteniveauet på mellemlang sigt nødvendigt, at statens lånebehov nedsættes til omkring 5-6% af BNP. Dette indebærer, at staten må gennemføre yderligere store nedskæringer af de andre udgifter, end renteudgifterne, i løbet af de kommende år.

I 1988 må den stramme budgetpolitik derfor videreføres; det ville være passende, om der kunne opnås en ny gradvis nedsættelse af statens lånebehov med mindst 1,5 procent-

points af BNP i forhold til det for indeværende år forventede resultat. Dette skulle være foreneligt med en fortsat realvækst i BNP i 1988. En sådan finanspolitisk stramning udelukker enhver lempelse i det samlede skattetryk i 1988, selv om de finanspolitiske myndigheder burde overveje, hvilke muligheder der er for at udvide beskatningsgrundlaget og rationalisere skattesystemet i de kommende år. Ved afgørelsen af på hvilke områder det er muligt at skære ned på de offentlige udgifter, forekommer det hensigtsmæssigt at koncentrere opmærksomheden om de områder, hvor der ligeledes kan

gennemføres besparelser på mellemlang sigt. Et område, der umiddelbart falder i øjnene i denne forbindelse, er statens lønudgifter, hvor en øget styring kan give betydelige besparelser. I betragtning af den trange situation for beskæftigelsen er en afdæmpet lønudvikling i økonomien som helhed af afgørende betydning for at bevare konkurrenceevnen og genskabe en sund vækst, der hviler på et opsving i investeringer og eksport. Stigninger i overførselsindkomsterne bør ligeledes begrænses, og der bør lægges større vægt på at afpasse ydelserne efter behovet på en mere effektiv måde.

Irland: Hovedtræk af den økonomiske udvikling, 1983-1988

(Årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽²⁾	1988 ⁽²⁾	
Bruttonationalprodukt	{ i løbende priser i faste priser BNP-deflator	9,7	11,1	6,1	5,4	5,5	4,1
		-0,6	3,2	1,1	-0,3	2,5	1,3
		10,3	7,7	5,0	5,7	2,9	2,7
Privat forbrug, deflator		8,6	9,4	4,5	3,6	3,0	3,2
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	{ private offentlige i alt	:	:	4,7	2,0	5,3	6,8
		:	:	-5,2	-8,0	-8,0	-6,5
		-9,0	-2,4	-4,4	-2,3	-0,7	1,0
heraf: byggeri		-14,4	-3,9	-9,6	-5,3	-5,0	-4,1
kapitalgoder		-2,3	-0,9	0,9	0,3	3,0	5,0
Indenlandsk efterspørgsel i konstante priser		-2,9	0,2	-1,3	0,8	0,0	0,2
Forskel i forhold til andre EF-lande ⁽³⁾		-2,9	-1,7	-3,6	-2,9	-2,8	-2,3
Lønsum pr. lønmodtager	{ nominel real A ⁽⁴⁾ B ⁽⁴⁾	11,9	11,8	6,5	6,1	6,1	4,9
		-1,4	3,8	1,4	0,4	3,1	2,1
		3,0	2,2	1,9	2,4	3,0	1,6
Produktivitet ⁽⁵⁾		0,0	6,2	4,6	0,1	2,8	1,1
Reallønsmkostninger pr. produceret enhed ⁽⁶⁾		-0,2	-0,5	-2,3	0,3	0,3	0,9
Konkurrenceevne ⁽⁷⁾		-2,4	-2,2	-0,2	7,4	-2,1	0,8
Beskæftigelse		-1,9	-1,9	-2,2	-0,4	-0,3	0,2
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke ⁽⁸⁾		14,9	16,6	17,9	18,4	18,5	18,2
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP		-6,3	-5,5	-3,2	-1,8	-1,1	-0,3
Lang rente		13,9	14,6	12,6	11,1	11,3	10,5
Pengemængde ⁽⁹⁾		5,6	10,1	5,3	-1,0	9,3	6,4
Offentlig nettolånoptagelser eller -långivning i % af BNP		-11,8	-9,7	-11,4	-11,2	-10,0	-7,5
Offentlig gæld i % af BNP		107,4	113,3	117,9	133,2	136,0	138,0
Renter af offentlig gæld i % af BNP		9,1	9,6	10,6	10,9	10,3	10,2

⁽¹⁾ Skøn fra Kommissionens tjenestegrene, september 1987.⁽²⁾ Prognose fra Kommissionens tjenestegrene på basis af nuværende politik, september 1987.⁽³⁾ Forskel i procentpoints.⁽⁴⁾ A: BNP-deflator, B: privatforbrugsdeflator.⁽⁵⁾ Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.⁽⁶⁾ Reale lønomkostninger pr. beskæftiget i forhold til produktivitet.⁽⁷⁾ Real effektiv valutakurs (over for 19 andre industrilande) på basis af lønomkostningerne pr. produceret enhed i økonomien som helhed. Positive tal = tab af konkurrenceevne.⁽⁸⁾ Eurostatdefinition.⁽⁹⁾ M3; ultimo året.

ITALIEN

Italien oplevede i 1987 en kraftig stigning i den indenlandske efterspørgsel og i importen som følge af de sene virkninger af olieprisfaldet, de lønforhøjelser, der blev vedtaget i begyndelsen af året ved de treårige overenskomstforhandlinger, samt den tiltagende stigning i de offentlige udgifter. Den kraftige efterspørgsel har forringet handelsbalancen og bevirket, at myndighederne umiddelbart efter regeringsdannelsen efter valget den 15. juni 1987 strammede pengepolitikken og traf en række skattepolitiske foranstaltninger med henblik på at begrænse husholdningernes forbrug og afværge en forøgelse af inflationsforventningerne.

For 1987 som helhed vil den indenlandske efterspørgsel stige med over 4 %, forringelsen af den eksterne balance i faste priser vil blive tre gange så kraftig som i 1986 — hvilket også skyldes den faldende eksport — og væksten i BNP vil være på ca. 3 %. Til trods for at 1987 har været et godt år for turismen, vil sidste års overskud på betalingsbalancens løbende poster i vid udstrækning forsvinde. Den stigning i inflationen, der har kunnet noteres siden juli, vil formodentlig fortsætte endnu et stykke tid som følge af en række afgiftsforhøjelser. Selv om beskæftigelsen igen er steget inden for den tertiære sektor, har de træge eksportmarkeder og en vis forringelse af produktionsudsigterne begrænset nyansættelserne inden for industrien, og arbejdsløsheden er fortsat steget.

I 1988 vil stigningen i den indenlandske efterspørgsel formodentlig aftage som følge af en langsommere stigning i husholdningernes disponible indkomster samt de budget- og kreditpolitiske foranstaltninger. Den stigning i eksporten, der forventes som følge af en kraftigere vækst på de internationale markeder, vil i væsentlig grad kunne formindske den eksterne balances negative bidrag til væksten. BNP i faste priser skulle stige med ca. 3 %, dvs. en smule mindre end i 1987. Under disse omstændigheder og under forudsætning af et uændret bytteforhold vil betalingsbalancens løbende poster kun udvise et beskedent underskud. Arbejdsløsheden vil næppe ændre sig i forhold til 1987.

Der synes at være mulighed for en forbedring af inflationen i 1988, dels på grund af de nye kollektive overenskomster, der indeholder tilsagn om, at lønningerne ikke vil stige ud over det allerede fastsatte, dels på grund af den stramme pengepolitik. Det er dog stadig uvist, hvor meget prisstigningerne vil aftage. Det er regeringens mål at opnå en inflation på 4,5 % i gennemsnit for 1988, og dette forudsætter, at prisstigningerne aftager i årets løb (ca. 1 procentpoint fra januar til december), men der er ikke nogen sikkerhed for, at dette sker i betragtning af produktivitetsudviklingen, og udviklingen i de offentlige finanser, navnlig udgifterne.

Budgetpolitikken er nemlig fortsat præget af det strukturbestemte problem, som det store underskud og den vedvarende stigning i den offentlige gæld, medfører. På grundlag af de reviderede nationalregnskaber ⁽¹⁾ er gælden nu nået op på 90 % af BNP. Den plan, der blev godkendt i juni 1986, og som skulle gælde på mellemlang sigt, har til formål at stabilisere dette forhold inden 1990 ved at fjerne underskuddet, eksklusive renter, uden at ændre skattetrykket, og ved at holde rente- og afdragsbetalingerne på ca. 6 % af BNP. Dette ville betyde en nedskæring på ca. halvdelen af statens underskud i procent af BNP i forhold til 1986, under forudsætning af at realvæksten holder sig på gennemsnitlig ca. 3,5 % indtil 1990, og at inflationstakten nedbringes til 3 % fra 1988. På grund af udviklingen i den økonomiske aktivitet, der var dårligere end ventet, og tendensen i realrentesatserne siden udgangen af 1986 har disse prognoser dog måttet ajourføres. Den nye makro-økonomiske plan omfatter dog en vækst på lidt over 3 % årligt i perioden 1988-1990 og et fortsat fald i inflationen. Det er stadig målet at opnå ligevægt i statens nettolånebehov i 1990, eksklusive renter, hvilket fortsat vil indebære en beskedent stigning i den offentlige gæld i forhold til BNP ved udgangen af dette tiår.

Dette mål forekommer ambitiøst, navnlig i betragtning af udviklingen i de offentlige finanser i 1987 og finanslovsforslagene for 1988, der blev fremsat sidst i september. Medens statens lånebehov ikke burde have været mere end 102 000 mia lire (10,2 % af BNP) i 1987, vil det nærmere komme til at ligge på 110 000 mia lire på grund af den kraftigere stigning i udgifterne bl.a. som følge af de nye lønoverenskomster. I 1988 agter regeringen at begrænse lånebehovet til 103 500 mia lire, hvilket vil begrænse underskuddet til 9,9 % af BNP, hvilket kun er lidt under det niveau, der oprindeligt var fastsat som mål for 1987, men stadig være 2,5 procentpoints større end det underskud, der er målet for 1990 (ca. 7,5 % af BNP). Finanslovsforslagene knytter en nedskæring i den personlige indkomstbeskatning (IRPEF) til overholdelse af den planlagte inflationsrate og udskyder momsforhøjelsen. Der påregnes øgede indtægter, navnlig som følge af en række afgiftsforhøjelser og en hurtigere opkrævning af de direkte skatter. Ikke desto mindre vil det være nødvendigt at nedskære udgifterne væsentligt, navnlig indenfor sundhedssektoren, for at begrænse det offentlige underskud i 1988. Dette vil være et vigtigt skridt i retning af den ligevægt på budgettet, der er målet for 1990, og som er af væsentlig betydning, ikke blot for at opnå ligevægt på de offentlige finanser, men også for at genoprette en vedvarende pengepolitisk stabilitet.

⁽¹⁾ I de reviderede nationalregnskaber, der blev offentliggjort i 1987, blev BNP forhøjet med 17,7 % i 1986, hvilket automatisk nedbragte en række budgetindikatorers relative størrelse i procent af BNP (den offentlige gæld, lånebehovet, skattebyrden osv.).

Den stadig strammere pengepolitik i 1987 skyldtes den kraftige forøgelse af kreditefterspørgslen i den private sektor og overskridelsen af de budgetpolitiske mål. De grænser, der er sat for væksten i de vigtigste låneaggregater indtil årets udgang (6-9% for private lån og 11% for de samlede indenlandske lån på basis af et statsunderskud på 100 000 mia lire), blev overskredet i første halvår. Situationen på kapitalmarkedet blev stadig mere spændt i tredje kvartal og gjorde det nødvendigt for myndighederne at hæve rentesatserne flere gange. Disse forholdsregler skal ses på baggrund af de foranstaltninger, der blev indført i maj med henblik på at liberalisere kapitalbevægelserne; man afskaffede i denne forbindelse det obligatoriske rentefrie depositum ved køb af udenlandske værdipapirer. Kommissionen kunne således i begyndelsen af august 1987 ophæve den bemyndigelse, den havde givet Italien i henhold til EØF-Traktatens artikel 108, stk. 3. Da kapitaleksporten er vokset i sommerens løb, og da der hertil og til andre kortfristede transaktioner synes at være anvendt indenlandske lån, har de pengepolitiske myndigheder for nylig genindført udlånsloftet. De potentielle risici, der er forbundet med den interne og eksterne ligevægt, gør det ønskeligt at lempe pengepolitikken i 1988. For væksten i hovedaggregaterne vil det være hensigtsmæssigt at anvende vejledende satser, som er forenelige med en nominel vækst i BNP på ca. 7,5%.

Den ændrede indeksregulering af lønningerne samt de lønstigninger, der forventes i de kommende år, vil gradvis kunne skabe prisfald, forudsat at lønningerne ikke stiger mere end allerede planlagt; men hurtige prisfald er usandsynlige uden en stærk vækst i investeringerne, der er den eneste måde, hvorpå afhængigheden af udlandet varigt kan formindskes, og hvorpå produktivitetstigningerne kan forøges. Erhvervsinvesteringerne bør blive en nøglefaktor, når der er tale om at bevare en tilstrækkelig hurtig og sund vækst i den italienske økonomi.

De gode resultater, der er opnået i de senere år, skyldes i høj grad, at den økonomiske politik har været baseret på en stram pengepolitik og fleksible løntilpasninger. Med henblik på Fællesskabets indre marked, der skal være gennemført inden 1992, synes det nødvendigt at styrke de interne strukturer, således at åbningen af markederne kan bidrage til at øge vækstpotentialet. Ud fra dette synspunkt er sundere offentlige finanser og frie kapitalbevægelser to hovedmål. Hvis penge- og kapitalmarkederne åbnes, vil penge- og finansieringsinstitutterne få flere investeringsmuligheder og øge kapitalstrømmene. Myndighederne spiller en særlig rolle i forbindelse med styrkelsen af produktionskapaciteten, idet en sådan styrkelse forudsætter en forbedring af den økonomiske infrastruktur samt en omlægning af de offentlige serviceydelser. I denne forbindelse ville det også være hensigtsmæssigt at foretage en ny vurdering af de energipolitiske foranstaltninger i betragtning af Italiens stærke afhængighed af importeret energi og de risici, som en forøgelse af olieregningen vil medføre for betalingsbalancen.

Beskyttelse af den italienske økonomis konkurrenceevne er af afgørende betydning for en fortsat sund ekspansion og en nedbringelse af arbejdsløsheden. Selv om den økonomiske vækst relativt set har været mere tilfredsstillende i Italien i de senere år end i de fleste andre EF-lande, har den, undtagen i 1986, været forbundet med en langt større vækst i den indenlandske efterspørgsel end i de øvrige EF-lande, medens lirens realvekselkurs apprecieredes indtil begyndelsen af 1987. Penge- og finanspolitikken skal sammen bidrage til at begrænse både omkostningsstigninger og stigningen i den indenlandske efterspørgsel i et sådant omfang, at der kan opretholdes en ekstern ligevægt. Myndighederne ville naturligvis have et større råderum, hvis medlemsstaterne kunne forøge deres samhandel gennem en fælles indsats.

Italien: Hovedtræk af den økonomiske udvikling, 1983-1988

(årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾	
Bruttonationalprodukt	i løbende priser	15,9	14,1	11,8	11,0	8,7	7,6
	i faste priser	0,5	3,5	2,7	2,7	3,0	2,8
	BNP-deflator	15,3	10,2	8,9	8,0	5,5	4,7
Privat forbrug, deflator	14,9	11,4	9,3	6,3	4,8	4,9	
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	private	:	:	:	:	:	:
	offentlige	:	:	:	:	:	:
	i alt	-1,6	4,4	3,3	1,2	3,5	2,8
heraf: byggeri	0,8	0,6	-0,5	-0,7	1,0	2,1	
kapitalgoder	-4,2	8,9	7,4	3,1	6,0	3,5	
Indenlandsk efterspørgsel i konstante priser	-0,4	4,4	3,1	3,2	4,5	3,3	
Forskel i forhold til andre EF-lande ⁽²⁾	-1,8	3,0	1,1	-0,6	2,0	1,0	
Lønsum pr. lønmodtager	nominel	16,0	11,4	10,2	7,7	8,3	6,0
	real A ⁽³⁾	0,6	1,1	1,2	-0,3	2,8	1,3
	B ⁽³⁾	1,0	—	0,8	1,4	3,5	1,1
Produktivitet ⁽⁴⁾	0,1	3,4	1,8	1,9	3,0	2,1	
Reallønsmkostninger pr. produceret enhed	1,0	-2,6	-0,5	-0,6	0,3	-1,1	
Konkurrenceevne ⁽⁵⁾	11,9	2,0	3,1	10,5	7,2	2,9	
Beskæftigelse	0,5	0,8	1,4	0,8	0,3	0,2	
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke ⁽⁶⁾	10,9	11,9	12,9	13,0	14,2	14,3	
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP	0,4	-0,6	-0,7	0,8	0,2	0	
Lang rente	18,0	14,9	14,3	11,7	10,9	11,6	
Pengemængde ⁽⁷⁾	13,2	12,1	11,1	9,4	8,9	6,6	
Offentlig nettolånoptagelse eller -långivning i % af BNP	-11,0	-10,8	-12,3	-11,3	-10,4	-10,4	
Offentlig gæld i % af BNP	72,1	77,7	84,6	88,6	93,6	97,9	
Renter af offentlig gæld i % af BNP	7,5	7,6	8,1	8,5	7,7	7,9	

⁽¹⁾ Prognose fra Kommissionens tjenestegrene på basis af den nuværende politik, september 1987.⁽²⁾ Forskel i procentpoints.⁽³⁾ A: BNP-deflator; B: privatforbrugsdeflator.⁽⁴⁾ Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.⁽⁵⁾ Real effektiv valutakurs (over for 19 andre industrilande) på basis af lønomkostningerne pr. produceret enhed i økonomien som helhed. Positive tal = tab af konkurrenceevne.⁽⁶⁾ Eurostatdefinition.⁽⁷⁾ Ultimo året.

LUXEMBOURG

I *Luxembourg* skete der en afmatning af den økonomiske vækst i 1987, og væksten i bruttonationalproduktet i faste priser faldt til 2 %. Husholdningernes forbrug steg som følge af en væsentlig forøgelse af deres disponible indkomster, der bl.a. skyldes skattelettelser; de faste bruttoinvesteringer inden for industrien, der tidligere var vokset kraftigt, udviklede sig forholdsvis tøvende på grund af den faldende efterspørgsel inden for stålindustrien. Den træge omsætning af stålprodukter medførte desuden en lavere stigning i den samlede eksport. Også importen aftog. Inflationstakten var fortsat beskeden takket være faldet i importpriserne, og arbejdsløsheden steg kun ganske lidt.

Bruttonationalproduktet forventes i 1988 at stige med ca. 1,8 % i faste priser. Som følge af den dårligere afsætning af stålprodukter vil den samlede eksport kun stige langsomt. Selv om lønstigningen pr. capita formodentlig vil svare til stigningen i det foregående år, vil skattelettelserne blive mindre mærkbare for husholdningerne, og stigningen i deres disponible indkomst i faste priser vil aftage i forhold til 1987. Der forventes derfor en aftagende stigning i privatforbruget. Tilbagegangen i erhvervsinvesteringerne, der begyndte at kunne spores i 1987, vil antagelig fortsætte, og boligbyggeriet skulle blive stabiliseret. Stigningen i prisindekset for det private forbrug vil formodentlig tage klart til som følge af de højere importpriser. Afskedigelserne inden for jern- og stålindustrien vil kun få ringe indvirkning på arbejdsløshedsprocenten, der forventes at falde en smule.

Luxembourgs økonomiske politik svarer på mange punkter til hovedlinjerne i samarbejdsstrategien for en mere beskæftigelsesfremmende vækst. Det budgetmæssige råderum, der opstår, efterhånden som strukturomlægningen inden for jern- og stålindustrien skrider frem, anvendes til at tilvejebringe finansielle midler til de offentlige investeringsfonde og til at styrke virksomhedernes konkurrencemæssige stilling, navnlig gennem en nedskæring af den direkte selskabsbeskatning. Skattelettelserne for virksomheder og husholdninger udgjorde næsten 2,5 % af BNP i 1987, uden at dette bragte budgetligevægten i fare.

Lønudviklingen er til gengæld foruroligende i betragtning af, at den luxembourgske økonomi er meget åben, og at det er nødvendigt ikke blot at forbedre virksomhedernes rentabilitet, men også at beskytte deres konkurrencemæssige stilling. For økonomien som helhed steg lønningerne pr. capita i faste priser med 3,9 % i 1987, medens de for 1988 forventes at stige med ca. 2,0 %, hvilket langt overstiger produktivitetstigningen (0,4 % i 1987 og 1,2 % i 1988). Der er fare for, at de akkumulerede lønstigninger og socialsikringsudgifter vil bremse den økonomiske udvikling på længere sigt.

Bestræbelserne på at differentiere og omstrukturere produktionsapparatet har ikke blot gjort økonomien mindre afhængig af jern- og stålindustrien, men har også gjort det muligt at oprette nye arbejdspladser. Endvidere har særlige foranstaltninger, såsom førtidspensionering, bidraget til at holde arbejdsløshedstallet nede. Da der i stadig stigende grad ansættes grænsearbejdere og indvandrere inden for forskellige erhverv, har regeringen intensiveret erhvervsuddannelsen og -vejledningen for at få bugt med den sidste hårdnakkede arbejdsløshed. Den agter endvidere at indføre en lovgivning, der kan gøre arbejdsmarkedet mere fleksibelt gennem andre foranstaltninger, såsom omlægning af arbejdsugen og revision af reglerne for søndagsarbejde, forudsat at alle berørte parter vil medvirke dertil.

I 1988 vil den offentlige sektors nettolångivning antagelig blive en smule større end i 1987, hvilket skulle gøre det muligt at styrke de offentlige investeringsfonde. Stigningen i de offentlige udgifter vil ikke kunne opveje virkningerne af den træge udenlandske efterspørgsel, men nedsættelsen af den direkte selskabsbeskatning, der er bevilget over 1987- og 1988-budgettet, vil bidrage effektivt til bestræbelserne for øget differentiering af den økonomiske struktur, ligesom nedsættelsen af personbeskatningen skulle stimulere forbruget. Det er dog fortsat nødvendigt at udvise en vis forsigtighed med hensyn til forvaltningen af udgifterne, da de socialpolitiske foranstaltninger (førtidspensionering, pensioner, lønninger inden for det offentlige) ikke vil kunne undgå af formindske de disponible budgetmidler.

Luxembourg: Hovedtræk af den økonomiske udvikling, 1983-1988

(årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽²⁾	1988 ⁽²⁾	
Bruttonationalprodukt	i løbende priser	11,2	12,1	5,5	6,7	4,6	4,0
	i faste priser	3,2	5,5	2,9	2,5	2,0	1,8
	BNP-deflator	7,7	6,3	2,5	4,1	2,5	2,2
Privat forbrug, deflator	8,1	6,4	3,3	0,3	0,5	2,3	
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	private	-8,0	-0,6	2,6	5,3	2,8	1,2
	offentlige	-9,0	-3,7	0,6	3,1	2,2	3,2
	i alt	-8,3	-1,3	2,1	4,8	2,7	1,7
heraf: byggeri	-8,6	-3,1	1,2	3,2	3,0	1,8	
kapitalgoder	-7,5	2,5	4,0	7,9	2,0	1,5	
Indenlandsk efterspørgsel i konstante priser	0,5	1,7	0,8	3,7	3,3	2,1	
Forskel i forhold til andre EF-lande ⁽³⁾	:	:	:	:	:	:	
Lønsum pr. lønmodtager	nominel	6,9	7,0	4,1	4,0	4,4	4,2
	real A ⁽⁴⁾	-0,7	0,7	1,5	-0,2	1,8	1,9
	B ⁽⁴⁾	-1,1	0,5	0,7	3,6	3,9	1,9
Produktivitet ⁽⁵⁾	3,9	4,6	1,6	0,4	0,4	1,2	
Reallønsmkostninger pr. produceret enhed	-4,5	-3,7	-0,1	-0,5	1,5	0,7	
Beskæftigelse	-0,4	0,6	1,4	2,4	1,0	0,4	
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke ⁽⁶⁾	1,6	1,7	1,6	1,4	1,5	1,4	
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP	38,5	38,9	41,9	40,4	38,7	37,8	
Lang rente	9,8	10,3	9,5	8,7	(8,2)	:	
Pengemængde ⁽⁷⁾	:	:	:	:	:	:	
Offentlig nettolånoptagelse eller -långivning i % af BNP	0,2	2,0	4,4	3,9	2,8	3,1	
Offentlig gæld i % af BNP	14,6	14,6	14,4	14,7	14,7	14,8	
Renter af offentlig gæld i % af BNP	1,0	1,2	1,3	1,3	1,3	1,1	

⁽¹⁾ Skøn fra Kommissionens tjenestegrene, september 1987.⁽²⁾ Prognose fra Kommissionens tjenestegrene på basis af den nuværende politik, september 1987.⁽³⁾ Forskel i procentpoints.⁽⁴⁾ A: BNP-deflator, B: privatforbrugsdeflator.⁽⁵⁾ Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.⁽⁶⁾ Eurostatdefinition.⁽⁷⁾ Ultimo året.

NEDERLANDENE

I *Nederlandene* faldt væksten i bruttonationalproduktet i faste priser i 1987 til ca. 1,7 % bl. a. på grund af en faldende efterspørgsel på hjemmemarkedet. Ligesom i 1986 steg det private forbrug med næsten 3 % i faste priser, bl. a. som følge af en betydelig stigning i husholdningernes disponible indkomst, medens det offentlige forbrug og investeringer gik tilbage. Efter at have været i stærk stigning i en årrække faldt virksomhedernes investeringer betydeligt, især investeringerne i kapitalgoder, medens de offentlige investeringer udviste et fald hovedsagelig på grund af afslutningen af de store vandbygningsprojekter. Medens eksporten af naturgas igen lå under niveauet det foregående år, holdt eksporten af forarbejdede varer sig forholdsvis støt på trods af den betydelige stigning i hfl.-kursen i 1986 og 1987. Dette positive resultat blev opnået ved at nedsætte avancen ved eksport.

Antallet af beskæftigede steg med 1,4 % i 1987, delvis som et resultat af øget deltidsarbejde, og arbejdsløsheden faldt. Overskuddet på handelsbalancen reduceredes betydeligt, og saldoen på løbende poster faldt derfor fra næsten 3 % af BNP i 1986 til 1,9 % i 1987.

Det forventes, at væksten i bruttonationalproduktet, der som i 1987 påvirkes af en faldende energiproduktion, i 1988 vil blive mindre og næppe nå op på 1,2 % i faste priser. Eksporten af varer skulle kunne stige i næsten samme omfang som i 1987, men væksten i den indenlandske efterspørgsel vil sandsynligvis blive dæmpet betydeligt. Stigningen i den disponible privatindkomst vil næppe nå op på 1,2 % i faste priser, specielt på grund af den lavere stigningstakt i lønningerne. Selv med en lavere opsparingskvote end i 1987 vil det private forbrug nok kun stige svagt. Medmindre der sker en væsentlig forbedring i den internationale situation, vil virksomhedernes investeringer næppe stige i 1988, og de offentlige investeringer vil stagnere. Efter at være faldet i 1987 vil forbrugerpriserne kunne udvise en lettere stigning, efterhånden som virkningerne af de lavere naturgas- og importpriser fortoner sig. På trods af en lettere forringelse af bytteforholdet, vil overskuddet på betalingsbalancens løbende poster kunne stabilisere sig på 1987-niveauet. Antallet af beskæftigede forventes at stige med ca. 1 %, delvis som et resultat af gennemførelsen af beskæftigelses- og uddannelsesprogrammer og øget deltidsarbejde; arbejdsløsheden vil således kunne falde til kun 11 % af den erhvervsaktive befolkning.

Den målsætning for den økonomiske politik, der har været gældende siden efteråret 1982, og som har medført en væsentlig begrænsning af underskuddet inden for den offentlige sektor, en øget beskæftigelse og et mere fleksibelt arbejdsmarked, er blevet bekræftet af den nye regering, der tiltrådte i juli 1986. I regeringsaftalen understreges nødvendigheden af at begrænse de vigtigste uligevægte — dvs. budgetunderskuddet og den høje arbejdsløshedsprocent — uden at skattebyrden derved øges; tværtimod bør den om-

muligt lattes, ligesom husholdningernes købekraft generelt bør bevares. Myndighederne satser på at nedbringe antallet af arbejdsløse med 200 000, således at det falder til 500 000 inden 1990.

For så vidt angår budgettet, omfatter regeringens program en begrænsning af statens underskud fra 8 % af nettonationalindkomsten i 1988 til 7 % i 1988, 6 % i 1989 og 5,25 % i 1990. På grund af forpligtelsen til at stabilisere skatte- og afgiftsbyrden, vil tilpasningen hovedsagelig skulle ske via udgiftsbesparelser. Der vil kunne opnås store besparelser gennem en fastfrysning af de sociale overførsler, en væsentlig beskæring af støtten til den private sektor og nedskæring af antallet af offentligt ansatte. Disse mål er baseret på en forventning om et gunstigt internationalt klima, stabilisering af lønningernes andel af BNP mellem 1986 og 1990, en stigning i beskæftigelsen, udtrykt i mandår, på over 3 % i samme periode, nedsættelse af arbejdstiden og større udbredelse af deltidsarbejde. En økonomisk udvikling, der er mindre gunstig end forudsat, vil nødvendiggøre en yderligere indsats, hvis den tilpasning, som myndighederne ønsker, skal kunne gennemføres.

Siden 1983 er der gjort reelle fremskridt med hensyn til at konsolidere de offentlige finanser, således at det er blevet muligt at nedbringe det offentlige nettounderskud; imidlertid betød det internationale klima og nedgangen i ikke skattemæssige indtægter i 1986 og 1987 en opbremsning på vejen mod de flerårige mål. I 1988 vil hovedlinjerne i budgetpolitikken efter al sandsynlighed ikke afvige meget fra de nuværende, som hovedsagelig tager sigte på at undgå en forøgelse af udgifterne.

En større vækst i skatteprovenuet end forventet medførte, at myndighederne nedsatte beskatningen af personlige indkomster med 1,35 mia hfl. for 1988. Muligheden for en overskridelse af de budgetterede udgifter har imidlertid tvunget regeringen til at foretage endnu flere nedskæringer end dem, der allerede var planlagt i henhold til regeringsaftalen. Slutresultatet bliver en mindre ændring af målsætningen for budgettet (statens underskud vil sandsynligvis blive på 7,2 % af nettonationalindkomsten i 1988, hvor det oprindelige mål var 7 %, og det tilsvarende underskud for 1987's vedkommende er på 7,6 %). Denne overskridelse er acceptabel i betragtning af den svage vækst, som ikke fremmer bestræbelserne for at få bragt de offentlige finanser ind i en sund udvikling. Det betyder dog, at der skal foretages noget større udgiftsnedskæringer i de kommende år, hvis de flerårige målsætninger skal opfyldes, specielt på baggrund af den fortsat øgede rentebyrde i forbindelse med udlandsgælden frem til 1991.

Centralbankens ledelse lægger stor vægt på at opretholde kursforholdet mellem hlf. og DM. Den forskel i renten, som dette medfører, kunne gradvis blive mindre, såfremt forventningerne om, at der vil indtræffe svage prisstigninger, holder stik. Investeringslysten vil således blive stimuleret. På nationalt plan indgik de monetære myndigheder en aftale med bankerne i slutningen af 1986, i henhold til hvilken disse i to år vil begrænse deres likviditetsskabelse til 11-12%. Centralbankens målsætning for udvidelsen af pengemassen synes at være passende, for så vidt som det drejer sig om at sikre en tilstrækkelig likviditet i økonomien, samtidig med at man forsøger at holde inflationen nede.

Selv om budgetpolitikken er restriktiv, indebærer den ikke desto mindre, at der anvendes betydelige midler til relevant uddannelse af arbejdskraft og jobskabelse for unge og ældre arbejdsløse. Endvidere fortsætter decentraliseringen af løn-

forhandlingerne, hvilket vil gøre det muligt i højere grad at tilpasse lønningerne til produktivitetstigningerne inden for de enkelte sektorer og således generelt dæmpe stigningen i reallønnen. Bestræbelserne på at smidiggøre arbejdsmarkedet omfatter ligeledes en fastfrysning af mindstelønnen, hvilket påvirker de forskellige primære indkomster og har betydning for udviklingen i virksomhedernes lønomkostninger på grund af disse lønningers store betydning for gennemsnitslønnen. Da myndighederne formelt holder sig uden for fastsættelsen af lønningerne, vil udviklingen i de faktiske lønomkostninger i højere grad afhænge af markedskræfterne og af holdningerne hos arbejdsmarkedets parter. Ved at sænke personskatten bidrager myndighederne til at sikre løntilbageholdenhed. Da produktivitetsforøgelsen stadig er lav, bør stigningen i reallønnen fortsat være meget begrænset, således at man kan fremme den investeringsbestemte vækstproces, der indledtes i 1985 og 1986, men som siden har vist en tendens til igen at blive svækket.

Nederlandene: Hovedtræk af den økonomiske udvikling, 1983-1988

(årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽²⁾	1988 ⁽²⁾	
Bruttonationalprodukt	i løbende priser	3,3	5,0	4,1	3,1	0,7	1,7
	i faste priser	1,4	3,2	2,3	2,4	1,7	1,2
	BNP-deflator	1,9	1,8	1,8	0,7	-1,0	0,5
Privat forbrug, deflator	2,7	2,0	2,5	0,2	-0,8	1,0	
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	private	3,3	5,1	7,4	9,6	3,9	0,8
	offentlige	-4,6	7,6	-7,7	-8,8	-1,1	0,0
	i alt	2,1	5,5	5,1	7,2	3,3	0,7
heraf: byggeri	-2,6	3,6	-3,1	4,9	2,6	0,5	
kapitalgoder	10,0	8,2	16,9	9,9	4,1	0,9	
Indenlandske efterspørgsel i konstante priser	1,5	1,7	2,5	3,9	2,3	1,0	
Forskel i forhold til andre EF-lande ⁽³⁾	0,4	-0,5	0,2	0,2	-0,3	-1,4	
Lønsum pr. lønmodtager	nominel	3,2	0,2	1,4	1,6	1,9	1,6
	real A ⁽⁴⁾	1,3	-1,5	-0,4	0,8	3,0	1,1
	B ⁽⁴⁾	0,4	-1,7	-1,1	1,4	2,7	0,6
Produktivitet ⁽⁵⁾	3,4	3,2	1,0	0,6	0,8	1,0	
Reallønsmkostninger pr. produceret enhed	-2,0	-4,6	-1,3	0,2	2,1	0,1	
Konkurrenceevne ⁽⁶⁾	-2,8	-7,0	-2,6	5,8	2,7	-0,7	
Beskæftigelse	-1,9	-0,1	1,3	1,8	0,9	0,2	
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke ⁽⁷⁾	14,0	14,3	13,1	12,1	11,4	11,0	
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP	3,1	4,2	4,3	2,8	1,9	1,8	
Lange rente	8,8	8,6	7,3	6,4	6,3	6,4	
Pengemængde ⁽⁸⁾	10,5	7,7	10,5	4,4	3,5	5,5	
Offentlig nettolånoptagelse eller -långivning i % af BNP	-6,4	-6,3	-4,7	-4,7	-5,6	-5,9	
Offentlig gæld i % af BNP	61,9	66,4	69,9	73,0	79,3	85,2	
Renter af offentlig gæld i % af BNP	5,7	5,9	6,0	6,0	6,0	5,9	

⁽¹⁾ Skøn fra Kommissionens tjenestegrene, september 1987.⁽²⁾ Prognose fra Kommissionens tjenestegrene på basis af nuværende politik, september 1987.⁽³⁾ Forskel i procentpoints.⁽⁴⁾ A: BNP-deflator; B: privatforbrugsdeflator.⁽⁵⁾ Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.⁽⁶⁾ Real effektiv valutakurs (over for 19 andre industrilande) på basis af lønomkostningerne pr. produceret enhed i økonomien som helhed. Positive tal = tab af konkurrenceevne.⁽⁷⁾ Eurostatdefinition.⁽⁸⁾ Ultimo året.

PORTUGAL

Det opsving i den økonomiske aktivitet, der tog sin begyndelse allerede i 1985, er siden fortsat under indflydelse af en kraftig stigning i den indenlandske efterspørgsel. BNP i faste priser ⁽¹⁾ forventes imidlertid efter en kraftig stigning i 1986 (+4,3%) at stige lidt mindre i 1987 (3,75%). Denne afmatning skyldes udelukkende den voksende kontraktive indvirkning fra balancen over for udlandet og den langsommere lageropbygning. Til gengæld fortsatte den kraftige stigning i det private forbrug, medens væksten i investeringerne under indvirkning af Portugals medlemskab af EF var betydelig. Beskæftigelsesforbedringen blev øget, og arbejdsløsheden faldt kraftigt (fra 8,6% i 1986 til 7,2% i 1987). Samtidig aftog inflationen betydeligt, selv om der stadig er en markant inflationsforskel i forhold til de øvrige medlemslande. Overskuddet over for udlandet er skrumpet ind efter et markant opsving i 1985 og 1986.

På baggrund af en betydelig afmatning i den indenlandske efterspørgsel forventes BNP-væksten i faste priser ⁽¹⁾ trods gode eksporttal at falde til 3% i 1988. Beskæftigelsesstigningen forventes at blive mindre kraftig, hvilket giver sig udslag i en langsommere nedgang i arbejdsløsheden. I overensstemmelse med myndighedernes mål vil der på ny kunne registreres markante fremskridt med inflationsdæmpningen. Betalingsbalancens løbende poster vil fortsat blive forringet og ventes for første gang siden 1984 at udvise et underskud (ca. 1% af BNP).

Hvad angår den indenlandske efterspørgsel, vil der fortsat i 1988 være forskel mellem Portugals og de øvrige medlemslandes stigningstakter, omend den bliver mindre end i årene før. Denne forskel er ganske vist begrundet i nødvendigheden af en fortsat nedbringelse af Portugals strukturproblemer gennem en varig forbedring af investeringskvoten, der fortsat ligger betydeligt under niveauet indtil begyndelsen af 80'erne. I betragtning af den usikkerhed, der omgiver det eksterne miljø og den portugisiske økonomis store afhængighed af olieimport og stigende åbning over for udlandet, indebærer en sådan udvikling imidlertid en risiko for betalingsbalancens løbende poster. Gennemførelsen af det program for strukturel genopretning af betalingsbalance- og beskæftigessituationen (PCEDE-programmet), der blev vedtaget i marts og bekræftet ultimo august ved den nye regerings forelæggelse af sit politiske program i parlamentet, vil gøre det muligt at undgå denne risiko, så meget desto mere som den påtænkte politik i hovedlinjerne stemmer overens med Fællesskabets samarbejdsstrategi for mere vækst og beskæftigelse.

Der er allerede gjort betydelige fremskridt med henblik på at forbedre vilkårene på efterspørgsels- og udbudssiden. Især har den planlagte depreciering af escudoen og lønpolitikken været benyttet til at skabe større nominal konvergens i forhold til de øvrige medlemsstater. Siden juli 1986 har et permanent rådgivende organ med deltagelse af arbejdsmarkedets parter spillet en aktiv rolle på dette område. Endvidere er investeringsbestræbelserne blevet støttet af tilpasningsforanstaltninger på skatte- og afgiftsområdet og foranstaltninger til modernisering af finansmarkederne. Fællesskabet yder fortsat et betydningsfuldt bidrag til at fremme en større reel konvergens og til at mindske afstanden til de øvrige medlemsstaters udviklingstrin. Således er den relative andel af Fællesskabets strukturfonde og finansieringsinstrumenter i 1986 nået op på godt 2,8% af Portugals bruttonationalprodukt. Alt i alt er den udvikling hen imod såvel realøkonomisk som nominal konvergens, der nu har taget sin begyndelse, imidlertid både utilstrækkelig og usikker. Denne proces må derfor fortsættes aktivt og endog styrkes.

I den forbindelse har budgetpolitikken en særlig vigtig rolle. Ligesom i 1985 lykkedes det myndighederne at reducere det offentlige finansieringsbehov i 1986, navnlig gennem afgiften på olie og gas og indførelse af moms. Imidlertid viser udviklingstendenserne for statsbudgettet i 1987, at der er behov for en stram ledsagepolitik for at nå budgetmålene på indtægtssiden, bl. a. for så vidt angår merværdiafgiften. Det mål for nedsættelse af statens finansieringsbehov på mellem-lang sigt, der første gang blev fastsat i 1987, og som sigter på at reducere dette behov fra 8,8% af BNP i 1987 til under 5% af BNP allerede fra 1990/91, kan ikke nås, uden at der gøres en vedvarende indsats for at holde driftsudgifterne nede, for at nedsætte transfereringerne, bl. a. til virksomhederne i den private sektor, og for at udvide beskatningsgrundlaget. En hurtig gennemførelse af skattereformen vil kunne spille en positiv rolle i så henseende. I mangel af konkrete resultater på disse områder, vil det blive vanskeligt at få gennemført de fornødne infrastrukturforbedringer, og mere generelt, den nødvendige budgetpolitiske indsats med henblik på at øge investeringskvoten i Portugal, forbedre erhvervsuddannelsen og fremme en bedre udnyttelse af de menneskelige ressourcer. Dette vil især være tilfældet, hvis der i mangel af en tilstrækkelig nedbringelse af det offentlige underskud allerede i 1988 sker en så hurtig forringelse af betalingsbalancen, at det bliver nødvendigt at vende tilbage til de restriktive politikker, der indtil for nylig hæmmede landets vækstproces og muligheder for at opsuge underbeskæftigelsen i landbruget.

Det er vigtigt, at budgetmålene gennemføres, idet det vil kunne lette pengepolitikken såvel med hensyn til den nødvendige afdæmpning af stigningen i de pengepolitiske aggregater på det interne plan som med hensyn til udviklingen i valutakursen. Dette er forudsætningen for en fortsat dæmpning af inflationsforventningerne og et yderligere

⁽¹⁾ 1985-priser. På grundlag af sidste års priser forventes væksten at blive på 5,2% i 1987 og 4,2% i 1988.

rentefald. Nye fremskridt med moderniseringen af de finansielle kredsløb vil kunne virke i samme retning.

Den fortsat aktive politik til fremme af ro på arbejdsmarkedet udgør som følge af sin indvirkning på inflationsforventningerne og på udviklingen i produktionsomkostningerne et andet hovedelement i den afbalancerede og varige ekspansion, der er nødvendig, for at den gradvise integration af Portugals økonomi i Fællesskabet kan lykkes. Det er især vigtigt, at der fortsat er bred enighed om målet om en

inflationsrate på 6 % for 1988, og at der i fuldt omfang tages hensyn hertil i lønforhandlingerne for næste år.

Konklusionen er, at der må ske en konsekvent gennemførelse af de forskellige foranstaltninger, der er nødvendige for at opnå de af myndighederne fastlagte makro-økonomiske mål. Kun derved er det muligt at opretholde en tilfredsstillende vækst, såvel kvantitativt som kvalitativt, og gradvis få inflationstakten bragt ned i nærheden af fællesskabsgennemsnittet.

Portugal: Hovedtræk af den økonomiske udvikling, 1983-1988

(Årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽²⁾	1988 ⁽²⁾	
Bruttonationalprodukt	i løbende priser	23,7	23,4	25,9	23,1	15,3	10,5
	i faste priser	-0,3	-1,7	3,7	4,3	3,7	3,0
	BNP-deflator ⁽³⁾	24,1	25,6	21,3	18,0	11,2	7,3
Privat forbrug, deflator	25,5	29,3	19,3	12,1	9,3	6,5	
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	private	:	:	:	:	:	
	offentlige	:	:	:	:	:	
	i alt	-7,5	-18,0	-1,8	9,9	14,6	10,5
heraf: byggeri	-3,0	-13,5	-4,0	4,7	9,5	9,0	
kapitalgoder	-13,1	-23,0	1,0	16,0	20,0	12,0	
Indenlandsk efterspørgsel i konstante priser	-7,0	-7,0	0,6	8,5	8,3	5,0	
Forskel i forhold til andre EF-lande ⁽⁴⁾	-8,7	-8,4	-1,7	4,3	5,1	2,4	
Lønsum pr. lønmodtager	nominel	21,6	19,8	22,0	16,7	11,9	8,5
	real A ⁽⁵⁾	-2,0	-4,6	0,6	-1,1	0,6	1,1
	B ⁽⁵⁾	-3,1	-7,4	2,2	4,1	2,4	1,9
Produktivitet ⁽⁶⁾	1,4	-0,4	4,2	4,0	1,3	1,9	
Reallønsumkostninger pr. produceret enhed	-3,4	-4,2	-3,6	-4,9	-0,6	-0,8	
Konkurrenceevne ⁽⁷⁾	-8,3	-4,9	-1,2	1,2	-0,2	-1,2	
Beskæftigelse	-1,7	-1,3	-0,5	0,2	2,3	1,0	
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke ⁽⁸⁾	7,9	8,5	8,7	8,6	7,2	6,8	
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP	-7,2	-3,0	1,7	3,9	1,4	-1,0	
Lang rente	30,3	32,5	25,4	17,9	15,1	14,3	
Pengemængde ⁽⁹⁾	16,3	24,7	29,1	25,7	17,0	13,0	
Offentlig nettolånoptagelse eller -långivning i % af BNP	A ⁽¹⁰⁾	10,4	13,3	11,0	9,2	9,4	8,3
	B ⁽¹⁰⁾	9,1	12,0	10,0	8,2	8,8	7,8
Offentlig gæld i % af BNP	56,2	61,2	64,8	67,1	71,8	78,5	
Renter af offentlig gæld i % af BNP	6,4	7,1	7,8	9,3	8,1	7,2	

⁽¹⁾ Skøn fra Kommissionens tjenestegrene, september 1987.⁽²⁾ Prognose fra Kommissionens tjenestegrene på basis af nuværende politik, september 1987.⁽³⁾ Tallene afviger fra Kommissionens officielle prisindeks.⁽⁴⁾ Forskel i procentpoints.⁽⁵⁾ A: BNP-deflator; B: privatforbrugsdeflator.⁽⁶⁾ Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.⁽⁷⁾ Real effektiv valutakurs (over for 19 andre industrilande) på basis af lønsumkostningerne pr. produceret enhed i økonomien som helhed. Positive tal = tab af konkurrenceevne.⁽⁸⁾ Eurostatdefinition.⁽⁹⁾ Ultimo året.⁽¹⁰⁾ A: inkl. lån og kapitalinteresser, B: ekskl. lån og kapitalinteresser.

DET FORENEDE KONGERIGE

I *Det Forenede Kongerige* har den øgede økonomiske aktivitet, som har været i gang uden afbrydelse siden 1981, fået fornyet styrke siden midten af 1986, og væksten i BNP i faste priser ventes i 1987 at blive på ca. 3,5%. Antallet af registrerede ledige har klart været for nedadgående siden midten af 1986, og beskæftigelsen er igen begyndt at stige hurtigere. Selv om det bratte fald i inflationen sidste år til en vis grad er vendt, er detailprisindekset på tolv måneders basis kun steget en anelse i løbet af 1987 og har holdt sig tæt på 4%. Svækkelsen på betalingsbalancens løbende poster blev mindre, end man tidligere anså for sandsynligt, og dette på trods af en forværring i bytteforholdet på over 3% i løbet af 1986 og 1987.

Økonomiens relative styrke i 1987 afspejles i udviklingen i den effektive valutakurs, der fra tredje kvartal 1985 til sidste kvartal 1986 faldt med 17%, hvilket forbedrede økonomiens konkurrencedygtighed på priser. Den lave vækst på eksportmarkedet er således slået mindre igennem i *Det Forenede Kongerige* end i lande med en aprecieret valuta. Eksporten rettede sig kraftigt op i den sidste del af 1986 og har holdt sig på et højt niveau gennem hele indeværende år på trods af 5%-stigningen i det britiske pounds værdi i månederne op til parlamentsvalget i juni. Desuden vidner en behersket import i begyndelsen af 1987 om, at der har fundet en vis imports substitution sted, og at økonomien har reageret med et øget udbud.

Selv om det private forbrug ikke længere er den dominerende drivkraft bag væksten, er det fortsat steget kraftigt i 1987. Større inflation og en stabilisering af opsparingskvoten efter nedgangen sidste år har kun delvis opvejet den stimulering af forbruget, som udspringer af den kraftige stigning i nominalindkomsterne og andre personindkomster samt af nedsættelsen i grundsatsen i personbeskatningen til 27% i det statsbudget, der blev fremlagt i marts. Generelt set har forventningerne i erhvervslivet og blandt forbrugerne haft en tendens til at gå i positiv retning, og der er sket et fornyet opsving i erhvervsinvesteringerne, navnlig i industrien, efter en periode med afmatning siden 1985, som til dels kunne tilskrives ændringer i selskabsbeskatningen. Det opadgående pres på pundet i årets første halvdel satte pengeinstitutterne i stand til at sætte basisrentesatserne ned med i alt 2 procentpoints, hvilket yderligere stimulerede den indenlandske efterspørgsel, selv om denne tendens delvis vendte i august som følge af dels en vis midlertidig svækkelse af pundet og dels en stor kreditefterspørgsel.

På baggrund af de forholdsvis opmuntrende udsigter for verdensøkonomien skulle den positive udvikling fortsætte i 1988. En ny kraftig stigning i det private forbrug vil sandsynligvis indtræffe, specielt hvis inflationsraten som forventet stabiliseres, og der sker en yderligere nedsættelse af grundsatsen i personbeskatningen. Væksten i de faste investeringer skulle blive mere markant. Det kan dog tænkes, at eksportmængden stiger i et langsommere tempo, hvilket vil indebære en vis forværring i betalingsbalancens løbende

poster. I alt ventes BNP i faste priser at stige med ca. 2,5%, dvs. noget langsommere end i 1987.

Aktivitetsforøgelsen er begyndt at få en stadig større indvirkning på arbejdsløshedstallene. Der er blevet skabt omkring 1,250 mio nye arbejdspladser siden lavpunktet i beskæftigelsen i 1983. Væksten i beskæftigelsen er øget, især i løbet af de seneste kvartaler, med en kraftig stigning i beskæftigelsen blandt mænd ved starten af 1987. Indtil for nylig var strukturen i beskæftigelsesvæksten af en sådan art, at den afsvækkede den stigende beskæftigelses indvirkning på den samlede ledighed, men den nedadgående tendens i ledigheden er nu en fastslået kendsgerning, som i hovedsagen synes at kunne tilskrives den kraftige økonomiske vækst. Det offentlige jobskabelses- og uddannelsesprogrammer har også medvirket til at øge beskæftigelsen og mindske arbejdsløsheden. Inden for de seneste måneder var 400 000 mennesker omfattet af disse ordninger, hvilket er lidt flere end året før.

Arbejdsløshedsprocenten ligger stadig på over 10, og den fortsatte kraftige stigning i indkomsten pr. indbygger og i lønomkostningerne pr. produceret enhed giver anledning til bekymring. Henimod slutningen af 1986 skete der en vis opbremsning i stigningstakten i overenskomstlønningerne, men på grund af øget overarbejde havde dette ingen indflydelse på den bagvedliggende stigningstakt i gennemsnitslønningerne, som er fortsat med at stige næsten uforandret med henved 7,5% siden 1983. I realiteten synes overenskomstlønningerne at være begyndt at stige igen for nylig. Bortset fra en nedgang i reallønnen i begyndelsen af 1980'erne, der havde sin forklaring i det økonomiske tilbageslag, er reallønnen steget kraftigt i indeværende årti. Men samtidig er der sket en ikke ubetydelig forbedring i rentabiliteten takket være en betragtelig produktivitetstigning, ikke mindst inden for industrien. Kapitalapparatet er kun forøget langsomt i de senere år. I en situation, hvor stadig flere virksomheder melder om kapacitetsproblemer, og hvor ledigheden fortsat er meget høj, er det så meget desto mere nødvendigt med en betragtelig forøgelse af de produktive investeringer. I denne forbindelse er det opmuntrende at konstatere, at der på det seneste har været klare tegn på en fornyet vækst i erhvervsinvesteringerne.

I 1986, da olieprisen faldt, og den kraftige udvidelse af det private forbrug medførte en stigning i importen, indtraf der en markant forværring af handelsbalancen. Den forbedrede konkurrenceevne bidrog for en tid til at stabilisere situationen i den første halvdel af 1987, men en yderligere forværring forekommer nu sandsynlig i takt med, at importen igen øges på grund af en stigende forbrugsefterspørgsel, og den indenlandske produktion af olie gradvis falder på mellem-lang sigt. For at modvirke denne forværring er det nødvendigt at styrke udbudssiden, hvilket på sin side kræver, at konkurrenceevnen bevares ved i lighed med *Det Forenede Kongeriges* vigtigste konkurrenter at sikre en passende udvikling i lønomkostningerne pr. produceret enhed, ved at

fastholde fastkurspolitikken, samt ved at udvide produktionskapaciteten i et støt tempo. Hvad betalingsbalancens usynlige poster angår, er indtægtsstrømmen fra den voksende masse af fordringer på udlandet gået op. Selv om det ikke er særlig sandsynligt, at den kraftige stigning i nettofaktorindkomsten i 1986 vil fortsætte på mellemlang sigt, skulle indtægten fra de usynlige poster være tilstrækkelig til at opveje en stor del af indeværende års handelsbalanceunderskud og til i de efterfølgende år at yde et betydeligt bidrag til at holde betalingsbalanceunderskuddet nede på et niveau, som ikke i væsentlig grad hæmmer den økonomiske vækst.

Der er gjort betydelige fremskridt med at nå de budgetmål, der blev fastsat inden for rammerne af den finansielle strategi på mellemlang sigt. Den rigelige indtægtsstrøm (olieindtægterne ikke medregnet) og fremskyndelsen af privatiseringsprogrammet gjorde det muligt at nå det langsigtede mål om at bringe den offentlige sektors lånebehov ned på 1 % af BNP i løbet af regnskabsåret 1986/87, dvs. forud for tidsplanen. Eftersom lånoptagelsen nu er bragt ned på et lavt niveau, er der foretaget en politisk omprioritering, der indebærer, at det råderum, som den stramme udgiftsstyring har skabt, benyttes til at lette skattetrykket, når det skønnes hensigtsmæssigt (det konkrete mål er at nedsætte grundsatsen i personbeskatningen til 25 %). I indeværende regnskabsår 1987/88 er der dog stadig opadgående pres på udgifterne, navnlig fra de offentligt ansattes lønninger og fra de lokale myndigheders udgifter, som staten har forholdsvis ringe kontrol med. Men på grund af de rigelige indtægter, navnlig efter stigningen i olieprisen, vil en eventuel overskridelse af budgetrammerne, som ikke kan dækkes af reserverne, sandsynligvis ikke føre til overskridelse af det budgetterede offentlige lånebehov på 1 % af BNP.

Hvad pengepolitikken angår, har fastsættelsen af mål for de specifikke pengepolitiske størrelser bortset fra M0, som er det snævraste mål for pengeforsyningen, mistet en del af sin hidtidige betydning. Informationsindholdet i de bredere aggregater for væksten i den nominelle indkomst er blevet udvisket i takt med den øgede liberalisering og innovation på kapitalmarkederne. Ikke desto mindre har de pengepolitiske myndigheder fastslået, at udviklingen i likviditeten er en nøgelfaktor ved vurderingen af den pengepolitiske situation. Den voldsomme vækst i M3 i år giver muligvis, selv om den delvis har sin forklaring i de omfattende interventioner fra centralbankens side for at dæmpe pundets stigning i årets første halvdel, et fingerpeg om en for kraftig vækst i kreditgivning til private og må holdes under opsyn. I mange år har målet for pengepolitikken været at finde den rette balance mellem den indenlandske pengepolitiske situation og valutakursen, således at resultatet bliver en konstant inflationsdæmpning. Der synes dog efterhånden at blive tillagt valutakursen større betydning som indikator for den pengepolitiske situation. Myndighederne accepterede en betydelig nedjustering af valutakursen i 1986 efter faldet i olieprisen og klarede dette uden nævneværdige følger for renten. Efter Louvreaftalen i februar 1987 udtalte den britiske finansminister, at det var ønskeligt med en periode med stabile kurser på pundet og andre valutaer, og ved at sikre den rette kombination af interventioner og rentejusteringer har man kunnet holde de indbyrdes udsving mellem pundet og DM inden for forholdsvis snævre grænser.

Regeringen presser fortsat på med en strukturpolitik, der tager sigte på at sikre, at markederne fungerer fleksibelt og efter hensigten. For kapitalmarkedernes vedkommende er en lang række kontrolforanstaltninger af lovgivningsmæssig og anden art blevet afskaffet siden 1979. I øjeblikket er hovedproblemet på dette område, hvordan der sikres en passende grad af tilsyn, som går i spænd med liberaliseringen. Af andre foranstaltninger på udbudssiden kan nævnes nedsættelserne af grundsatsen i personbeskatningen, skatteincitamenten for at fremme ordninger, hvor en del af lønnen afhænger af virksomhedens overskud, omfattende beskæftigelsesfremmende ordninger og videreuddannelsesprogrammer, støtte til de små virksomheder, som anses for at være en betydelig kilde til økonomisk vækst, fagforeningsreformer og en mærkbar udvidelse af privatiseringsprogrammet.

Et problem, som myndighederne muligvis kan komme til at stå over for, er, hvordan der skal reageres, hvis det eksterne miljø skulle vise sig at blive svagere i 1988 end forudset. Hvis BNP i løbende priser vokser langsommere end planlagt, kan det være på sin plads at føre en lempeligere politik, f. eks. ved midlertidigt at tillade den offentlige sektors lånebehov at stige ud over niveauet på 1 % af BNP, som er målsætningen på mellemlang sigt, med det sigte at stimulere den nominelle efterspørgsel.

I 1988 og de efterfølgende år bliver det en hovedopgave at sikre, at den forbedring i forholdene på arbejdsmarkedet, der nu er undervejs, videreføres og styrkes. I betragtning af, at væksten i beskæftigelsen har været kraftigere i nogle områder end andre, og at der fortsat findes lommer med høj ledighed, synes det at være på sin plads, om myndighederne overvejede at gøre brug af muligheden for skattelettelser i det kommende regnskabsår til en målsrettet aktion i områder med høj arbejdsløshed, f. eks. ved at lette de skatter, der har en indvirkning på omkostningerne ved nyansættelser, således at man derved fremmer skabelsen af nye arbejdspladser og tiltrækker investeringer til disse områder. Et fremstød, der sigter mod at højne niveauet og effektiviteten i erhvervsuddannelserne, ville ligeledes være et fornuftigt skridt i betragtning af erhvervslivets bekymring over mangelen på kvalificeret arbejdskraft. I denne forbindelse ville det også være ønskeligt, om arbejdskraftmobiliteten blev fremmet ved, at der træffes de nødvendige foranstaltninger for at stille tilstrækkeligt med boliger i et rimeligt prislag til rådighed, især i den sydøstlige del af landet, hvor den økonomiske aktivitet er størst, idet netop mangelen på boliger af denne art hæmmer mobiliteten. Myndighederne har på det seneste lagt øget vægt på at gøre de områder i de indre bydele, som er i forfald, beboelige igen gennem en bedre koordinering af bestående offentlige programmer og initiativer, der har deres udspring i den private sektor. Dette kunne være en passende lejlighed til efter omhyggelig udvælgelse at øge kapitaludgifterne i disse områder, navnlig til genopbygning af infrastrukturen.

Selv om det kunne være ønskeligt med en bedre regional differentiering af reallønnen, er behovet for at dæmpe lønstigningstakten i økonomien som helhed mere presserende, hvis det skal lykkes at opretholde konkurrenceevnen og en tilfredsstillende vækst i beskæftigelsen. Regeringen går ikke ind for indkomstpøolitik, da den er uforenelig med målene om markedsliberalisering og større løndifferentiering. Stor tilbageholdenhed ved afslutningen af overenskom-

ster på det offentlige arbejdsmarked er imidlertid et vigtigt middel til at påvirke lønudviklingen i samfundet som helhed. En længere periode med valutakursstabilitet, som ville blive forstærket, hvis Det Forenede Kongerige fuldt ud tilsluttede sig Det Europæiske Monetære System, kunne også med tiden få en dæmpende virkning på lønstigningstakten i kraft af dens indflydelse på inflationsforventningerne. Samtidig bør

der på ny gøres en indsats for at gennemføre gennemgribende reformer i personbeskatningen og det sociale sikringsystem på trods af, at den grønne bog, som for nylig blev udgivet herom, ikke fik nogen særlig begejstret modtagelse. Derved ville man ikke blot anspore til en øget arbejdsindsats og reducere fattigdom og arbejdsløshed, men også bidrage til en afdæmpet lønudvikling.

Det Forenede Kongerige: Hovedtræk af den økonomiske udvikling, 1983-1988

(årlig ændring i %)

	1983	1984	1985	1986	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾	
Bruttonationalprodukt ⁽²⁾	{ i løbende priser i faste priser BNP-deflator	8,9	6,4	9,9	6,5	7,4	7,6
		3,6	2,0	3,7	2,9	3,2	2,7
		5,2	4,3	5,9	3,5	4,0	4,7
Privat forbrug, deflator	5,0	4,7	5,2	3,6	3,0	3,9	
Faste bruttoinvesteringer i faste priser	{ private offentlige i alt	2,7	8,6	4,1	-0,5	4,7	3,8
		36,6	11,9	-3,1	4,4	-2,5	3,7
		5,2	8,2	3,1	0,3	3,8	3,9
heraf: byggeri	7,3	7,9	-3,2	4,3	3,5	4,0	
kapitalgoder	4,2	10,3	8,1	-4,0	4,2	3,7	
Indenlandsk efterspørgsel i konstante priser	4,5	2,7	2,9	3,8	3,2	3,3	
Forskel i forhold til andre EF-lande ⁽³⁾	4,2	1,0	0,8	0,0	0,6	1,2	
Lønsum pr. lønmodtager	{ nominal real A ⁽⁴⁾ B ⁽⁴⁾	9,1	5,1	7,3	7,2	6,8	6,6
		3,7	0,8	1,3	3,6	2,7	1,8
		3,9	0,4	2,0	3,5	3,7	2,6
Produktivitet ⁽⁵⁾	4,7	0,2	2,4	2,3	1,8	1,8	
Reallønsumkostninger pr. produceret enhed ⁽⁶⁾	-1,0	0,6	-1,1	1,3	0,9	0,0	
Rentabilitet ⁽⁷⁾	9,9	0,7	2,2	-1,4	-1,5	-1,8	
idem (1970 = 100)	84,7	85,3	87,1	85,9	84,7	83,1	
Konkurrenceevne ⁽⁸⁾	-7,6	-2,9	1,1	-5,3	-0,3	3,0	
Beskæftigelse	-0,8	1,7	1,5	0,6	1,4	0,9	
Registrerede arbejdsløse i % af den civile arbejdsstyrke ⁽⁹⁾	11,6	11,8	12,0	12,1	11,0	10,4	
Saldo på betalingsbalancens løbende poster i % af BNP	1,0	0,4	0,8	-0,3	-0,5	-0,8	
Lang rente	10,8	10,7	10,6	9,8	9,3	9,5	
Pengemængde ⁽¹⁰⁾	10,3	9,8	13,1	18,9	21,7	11,9	
Offentlig nettolånoptagelse eller -långivning i % af BNP	-3,6	-3,9	-2,9	-2,7	-2,0	-2,0	
Offentlig gæld i % af BNP ⁽¹¹⁾	57,5	59,3	57,5	57,6	56,2	54,1	
Renter af offentlig gæld i % af BNP	4,7	4,9	5,0	4,5	4,3	4,1	

⁽¹⁾ Prognose fra Kommissionens tjenestegrene på basis af nuværende politik, september 1987.⁽²⁾ Udgift målt i markedspriser. På basis af et gennemsnitligt skøn over BNP i faktorpriser er de tilsvarende tal i faste priser for 1986, 1987 og 1988 henholdsvis 3,0%, 3,8% og 2,7%.⁽³⁾ Forskel i procentpoints.⁽⁴⁾ A: BNP-deflator, B: privatforbrugsdeflator.⁽⁵⁾ Bruttoværditilvækst pr. beskæftiget i hele økonomien.⁽⁶⁾ Reale lønomkostninger pr. beskæftiget i forhold til produktivitet.⁽⁷⁾ Nettooverskud på driften divideret med nettokapitalmængde opgjort til løbende genanskaffelsespriser.⁽⁸⁾ Real effektiv valutakurs (over for 19 andre industrilande) på basis af lønomkostningerne pr. produceret enhed i økonomien som helhed. Positive tal = tab af konkurrenceevne.⁽⁹⁾ Eurostatdefinition.⁽¹⁰⁾ M 3 i pund sterling, ultimo året.⁽¹¹⁾ Samlet bruttostatsgæld i markedsværdi.

STATISTISK BILAG

ØKONOMISK ÅRSBERETNING 1987/88

TABELLER

	<i>side</i>
1. Oversigt over de vigtigste makro-økonomiske aggregater opdelt på lande, 1960-1988	76
2. Oversigt over de vigtigste makro-økonomiske aggregater for EUR 12, 1960-1988	79
3. Produktion, samhandel og verdensmarkedspriser	80
4. Bidrag til væksten i BNP i faste priser	81
5. Vareimport og -eksport (i faste priser)	81
6. Handelsbalancer i faste priser, 1985-1988	82
7. Udviklingslandenes betalingsbalancer	82
8. De kapitalimporterende udviklingslandes internationale lånoptagelse og gæld	83
9. Sammenligning af prognoserne for 1987 (EUR 12)	83
10. Bilaterale nominelle vekselkurser, effektive nominelle vekselkurser og effektive realvekselkurser	84
11. Resultaterne af undersøgelsen vedrørende ændringer af planer og forventninger som reaktion på ændrede valutakurser (vejet netttotal)	85
12. Prisindeks for privat konsum og konvergerende prisudvikling	85
13. Realøkonomisk konvergens — BNP pr. capita og spredningen heri inden for Fællesskabet .	86
14. Pengeløn, realløn og reale enhedsomkostninger	86
15. Beskæftigelsesudviklingen i enkeltsektorer (EUR 10)	87
16. Antal deltidsansatte i % af samtlige lønmodtagere	88
17. Beskæftigelse på kontrakter af bestemt varighed	88
18. Arbejdsløshedens struktur (EUR 12)	88
19. Antal langtidsledige i % af det samlede arbejdsløshedstal	89
20. Udvikling i arbejdsløhedsprocenterne fra region til region	89
21. Udviklingen i arbejdsstyrken, 1985-1995	89
22. Sammenligning mellem EF-Kommissionens prognoser på mellemlang sigt og de faktiske tal (EUR 10)	90
23. Vigtigste arbejdshypoteser for grundfremskrivningen 1987-1991 fra september 1987	90
24. Grundfremskrivning 1987-1991 fra september 1987 (EUR 12)	91
25. Balanceret vækst ud fra et efterspørgsels synspunkt	91
26. EF-medlemsstaternes indbyrdes samhandel i % af den samlede vareimport	92
27. EF-medlemsstaternes indbyrdes samhandel i % af den samlede vareeksport	92
28. Direkte eksportvirkning i medlemsstaterne af en forøgelse af deres import med 10%	93
29. Effekter af en forøgelse af de offentlige investeringer i visse af Fællesskabets medlemsstater under hensyntagen til EF-medlemsstaternes indbyrdes afhængighed	94
30. Realøkonomisk konvergens, investeringskvoter, kapitalens produktivitet og betalingsbalancer	95
31. Eksportmarksandele	96
32. Gevinst og tab af eksportmarksandele i tidsrummet 1979-1985	97
33. Stigningstakter for industriens faste bruttoinvesteringer opdelt på sektorer	98
34. Stigningstakter for beskæftigelse opdelt på sektorer	98
35. De Europæiske Fællesskabers almindelige budget 1985-1988: betalingsbevillinger, mio ECU i % af det samlede beløb	99
36. Penge- og kreditpolitiske mål og de dertil svarende faktiske tal	100
37. Nominelle langfristede rentesatser	101
38. Sammenfattende budgetpolitiske indikatorer for Fællesskabet	102
39. Det offentlige udgifter, indtægter og finansieringsevne	103
40. En række offentlige indtægts- og udgiftsposter opgjort i % af BNP	105

DIAGRAMMER

	<i>Pagina</i>
1. Vekselkurser ECU/US \$	106
2. Verdensmarkedspriser for råolie, råvarer (eksl. brændselsstoffer) og færdigvarer i US \$...	107
3. Betalingsbalancesaldo over for resten af verden (i % af BNP)	108
4.—11. Sammenligning af den økonomiske udvikling i EF, De Forenede Stater og Japan, 1984-1987	109
12. Rentabilitet, samlet endelig efterspørgsel og private investeringer	111
13. Vækst, beskæftigelse og arbejdsløshed ifølge grundfremskrivningerne fra 1986 og 1987 — EUR 12	112
14. EF-industrieksportens verdensmarkedsandele	113
15. Realpengemængde og opbremsning i de nominelle variabler (årlige procentvise stigningstakter på basis af årsgennemsnit) — EUR 12	114
16. Lang- og kortfristede nominelle rentesatser	115

TABEL 1

Oversigt over de vigtigste makro-økonomiske aggregater opdelt på lande, 1960-1988

a) BNP i faste priser

(årlige procentvise ændringer)

	1973/1960	1980/1973	1981	1982	1983	1984	1985	1986 (¹)	1987 (¹)	1988 (¹)
B	4,9	2,5	-1,5	1,9	-0,3	1,7	1,5	2,3	1,3	1,8
DK	4,3	1,6	-0,9	3,0	2,5	3,5	3,9	3,4	-0,2	0,9
D	4,4	2,2	0,2	-0,6	1,5	2,7	2,6	2,6	1,4	1,9
GR	7,7	3,4	-0,3	-0,2	0,4	2,8	2,1	1,3	-0,8	0,5
E	7,3	2,4	-0,2	1,2	1,8	1,9	2,2	3,5	4,1	3,7
F	5,6	2,8	0,5	1,8	0,7	1,5	1,1	2,0	1,2	1,9
IRL	4,4	4,4	3,4	1,4	-1,9	4,2	2,0	-0,3	2,5	1,3
I	5,3	2,8	1,1	0,2	0,5	3,5	2,7	2,7	3,0	2,8
L	4,1	1,5	-1,0	1,5	3,2	5,5	2,9	2,5	2,0	1,8
NL	4,8	2,4	-0,7	-1,4	1,4	2,4	1,7	2,4	1,7	1,2
P	6,9	3,3	0,5	3,2	-0,3	-1,6	3,3	4,3	3,7	3,0
UK	3,1	0,9	-1,2	1,0	3,8	2,2	3,7	2,9	3,2	2,7
EUR 12	4,8	2,3	0,0	0,6	1,5	2,4	2,5	2,6	2,2	2,3
USA	3,9	2,1	2,1	-2,5	3,4	6,6	2,9	2,9	2,3	2,7
Japan	9,6	3,7	3,9	2,8	3,2	5,0	4,5	2,4	2,9	3,5

b) Endelig intern realefterspørgsel (inkl. lagerændringer)

(årlige procentvise ændringer)

	1973/1960	1980/1973	1981	1982	1983	1984	1985	1986 (¹)	1987 (¹)	1988 (¹)
B	4,8	2,6	-4,3	0,4	-2,5	1,8	1,2	3,4	1,6	1,7
DK	4,6	0,7	-4,1	3,5	1,4	4,1	5,4	5,7	-1,9	-0,7
D	4,5	2,3	-2,6	-2,0	2,3	1,9	1,5	3,7	2,5	2,3
GR	8,2	2,1	1,8	2,9	0,8	-0,4	5,3	-0,3	-0,6	0,3
E	7,8	2,2	-2,3	1,1	-0,1	-0,5	2,7	6,5	6,2	4,8
F	5,8	2,9	-0,3	3,7	-0,4	0,6	1,9	3,5	2,2	2,0
IRL	5,4	3,6	3,0	-2,9	-4,1	1,0	-0,4	0,8	0,0	0,2
I	5,5	2,5	-1,2	0,3	-0,5	4,5	3,2	3,2	4,5	3,3
L	3,9	2,1	0,7	0,4	0,5	1,7	0,8	3,8	3,3	2,1
NL	4,9	2,4	-4,6	-0,9	1,5	1,4	2,2	3,9	2,3	1,0
P	7,5	2,8	2,5	3,4	-7,4	-6,6	0,5	8,5	8,3	5,0
UK	3,2	0,4	-1,7	2,1	4,7	2,8	2,8	3,8	3,2	3,3
EUR 12	5,0	2,1	-1,7	0,9	1,0	1,9	2,4	3,8	3,2	2,7
USA	4,0	1,8	2,8	-1,5	5,1	8,6	3,4	3,9	1,7	2,0
Japan	9,9	2,7	2,1	2,8	1,8	3,8	3,6	4,0	3,9	4,1

c) Betalingsbalancesaldo over for resten af verden

(% af BNP)

	1973/1960	1980/1973	1981	1982	1983	1984	1985	1986 (1)	1987 (1)	1988 (1)
B	1,0	-1,4	-4,6	-3,3	-0,5	-0,4	0,5	2,4	2,3	2,3
DK	-1,9	-3,5	-3,0	-4,2	-2,6	-3,5	-4,6	-5,1	-2,9	-2,2
D	0,8	1,0	-0,5	0,5	0,6	1,1	2,2	4,1	3,7	3,2
GR	-2,9	-1,8	-0,7	-4,4	-5,1	-4,1	-8,3	-5,4	-4,2	-4,1
E	0,1	-1,9	-2,7	-2,5	-1,5	1,3	1,7	2,0	0,6	-0,4
F	0,3	-0,8	-1,4	-3,0	-1,7	-0,8	-0,8	0,6	-0,0	0,0
IRL	-2,3	-7,7	-14,7	-10,6	-7,0	-6,1	-3,8	-1,8	-1,1	-0,3
I	1,4	-0,5	-2,2	-1,6	0,3	-0,6	-0,9	0,8	0,2	0,0
L	7,0	20,7	23,0	35,2	38,5	38,9	42,4	40,4	38,7	37,8
NL	0,7	0,8	2,2	3,2	3,1	4,1	4,3	2,8	1,9	1,8
P	0,1	-6,1	-11,8	-12,7	-6,3	-1,9	3,0	3,9	1,4	-1,0
UK	-0,1	-0,9	2,3	1,2	0,7	-0,3	1,0	-0,3	-0,5	-0,8
EUR 12	0,4	-0,4	-1,0	-1,1	-0,2	0,1	0,6	1,5	1,1	0,8
USA	0,5	0,3	0,3	-0,0	-1,0	-2,4	-2,9	-3,3	-3,5	-3,1
Japan	0,5	0,1	0,5	0,7	1,8	2,8	3,7	4,5	3,8	3,3

d) Prisindeks for privat konsum

(årlige procentvise ændringer)

	1973/1960	1980/1973	1981	1982	1983	1984	1985	1986 (1)	1987 (1)	1988 (1)
B	3,7	7,8	8,0	7,3	7,5	6,2	4,8	1,3	1,8	2,5
DK	6,6	10,8	12,0	10,2	6,8	6,5	4,8	3,6	4,1	4,0
D	3,6	4,9	6,0	4,7	3,2	2,4	2,1	-0,5	0,6	1,8
GR	3,5	16,0	23,4	20,8	17,9	18,4	18,6	22,1	16,0	12,0
E	6,7	17,8	14,3	14,5	12,3	10,7	8,3	8,9	5,4	4,2
F	4,7	10,8	12,8	11,2	9,5	7,2	5,5	2,5	3,1	2,6
IRL	6,0	16,1	19,6	15,9	10,0	7,5	4,2	3,6	3,0	3,2
I	4,8	17,6	17,9	15,9	14,8	11,4	9,3	6,3	4,8	4,9
L	3,1	7,4	8,7	10,8	8,1	6,4	3,3	0,3	0,5	2,3
NL	5,0	7,2	6,3	5,3	2,7	2,5	2,6	0,1	-0,8	1,0
P	3,4	22,0	18,3	22,5	25,5	29,3	19,0	12,1	9,3	6,5
UK	4,8	15,7	11,4	8,7	5,0	4,8	5,2	3,6	3,0	3,9
EUR 12	4,6	12,3	12,0	10,4	8,5	7,0	5,9	3,7	3,2	3,4
USA	3,1	8,0	8,7	5,8	4,0	3,9	3,3	2,2	4,1	4,9
Japan	6,2	9,0	4,4	2,6	1,9	2,1	2,2	0,7	0,2	1,5

e) Samlet beskæftigelse

(årlige procentvise ændringer)

	1973/1960	1980/1973	1981	1982	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
B	0,6	0,1	-2,0	-1,3	-1,1	0,0	0,8	1,0	0,1	0,2
DK	1,1	0,4	-1,3	0,4	0,3	1,5	2,8	2,0	0,8	-0,1
D	0,2	-0,3	-0,7	-1,7	-1,5	0,1	0,7	1,0	0,6	0,3
GR	-0,5	0,8	4,9	-0,8	1,1	0,3	1,0	0,3	-1,0	0,3
E	0,8	-1,3	-3,0	-1,0	-0,8	-3,0	-1,0	2,0	2,4	1,7
F	0,7	0,3	-0,6	0,1	-0,4	-0,9	-0,3	0,3	-0,2	-0,0
IRL	0,1	1,2	-0,9	0,1	-2,2	-1,6	-2,8	-0,4	-0,3	0,2
I	-0,4	0,8	-0,0	0,6	0,5	0,8	1,4	0,6	0,6	0,8
L	1,1	0,6	0,3	-0,3	-0,3	0,6	1,4	2,4	1,0	0,4
NL	0,9	0,3	-1,5	-2,5	-1,9	-0,4	1,1	1,8	0,9	0,2
P	-0,5	0,3	1,2	-0,4	4,3	-1,5	0,3	0,2	2,3	1,0
UK	0,3	0,1	-3,9	-1,8	-1,2	2,0	1,3	0,6	1,4	0,9
EUR 12	0,3	0,1	-1,3	-0,8	-0,5	0,1	0,6	0,8	0,8	0,6
USA	1,9	2,0	0,9	-0,5	1,0	4,8	2,4	2,3	2,5	1,9
Japan	1,3	0,7	0,8	1,0	1,7	0,6	0,7	0,8	0,8	1,0

f) Arbejdsløshed⁽²⁾ opgjort

(% af den civile arbejdsstyrke)

	1973/1960	1980/1973	1981	1982	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
B	2,4	6,8	11,1	13,0	14,3	14,4	13,6	12,6	12,4	12,1
DK	1,2	5,5	8,7	9,3	10,1	9,9	8,7	7,6	7,7	8,6
D	0,9	3,6	4,8	6,9	8,4	8,4	8,4	8,1	8,1	8,3
GR	:	:	4,2	5,8	7,8	8,1	7,8	7,4	7,4	7,5
E	:	:	14,4	16,2	17,7	20,6	21,9	21,5	20,7	20,3
F	1,1	4,7	7,7	8,7	8,9	10,0	10,5	11,1	11,3	11,7
IRL	5,1	8,1	10,2	12,3	14,9	16,6	17,9	18,4	18,5	18,2
I	5,7	5,9	8,1	9,7	11,0	12,0	12,9	13,0	14,2	14,3
L	0,1	0,4	1,0	1,3	1,6	1,8	1,7	1,4	1,5	1,4
NL	1,4	5,3	8,8	11,8	14,2	14,5	13,3	12,1	11,4	10,9
P	:	:	:	:	:	8,5	8,6	8,6	7,2	6,8
UK	2,2	4,5	9,1	10,6	11,6	11,8	12,0	12,1	11,0	10,4
EUR 12	:	:	:	:	:	11,7	12,1	11,9	11,8	11,7
EUR 9	2,2	5,1	7,7	9,3	10,4	10,9	11,1	:	:	:
USA	5,3	6,8	7,6	9,7	9,6	7,5	7,2	7,0	6,3	6,0
Japan	1,4	1,9	2,2	2,4	2,7	2,7	2,6	2,8	3,0	2,9

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.⁽²⁾ De fremlagte tal vedrører den registrerede arbejdsløshed opgjort efter den harmoniserede Eurostatdefinition, undtagen hvad angår Grækenland, Spanien og Portugal, for hvis vedkommende materialet stammer fra nationale opgørelser.

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 2

Oversigt over de vigtigste økonomiske aggregater for EUR 12, 1960-1988

(procentvise ændringer)

	1973/ 1960	1981/ 1973	1982	1983	1984	1985	1986	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
Bruttonationalprodukt									
— løbende priser	10,2	14,4	11,2	10,1	9,1	8,7	8,4	6,2	5,9
— faste priser	4,8	2,0	0,6	1,5	2,4	2,5	2,6	2,2	2,3
— BNP-prisindeks	5,1	12,2	10,6	8,5	6,5	6,1	5,6	3,9	3,5
Faste bruttoinvesteringer ⁽²⁾	5,5	-0,2	-1,8	0,2	1,6	2,3	3,4	3,6	3,3
— bygge- og anlægsvirksomhed	:	-1,4	-2,4	0,4	1,2	-3,1	2,7	2,0	2,6
— maskiner og inventar	:	1,7	-1,0	2,1	5,8	9,2	4,2	5,3	4,0
Faste bruttoinvesteringer i forhold til BNP									
— samlede investeringer	23,1	22,1	20,1	19,6	19,3	19,1	18,9	19,1	19,2
— offentlige investeringer	3,8 ⁽¹¹⁾	3,3 ⁽¹²⁾	3,0	2,9	2,8	2,8	2,7	2,7	2,8
Privat konsum ⁽²⁾	5,0	2,3	0,7	1,3	1,4	2,5	3,9	3,1	2,7
Intern efterspørgsel (inkl. lagerændringer)									
— i Fællesskabet	5,0	1,6	0,9	1,0	1,9	2,4	3,8	3,2	2,7
— afgivelse fra de øvrige OECD-lande	-0,5	-0,6	0,9	-1,8	-3,4	-1,1	0,1	0,5	0,0
Inflation (prisindeks for privatkonsum)	4,6	12,2	10,4	8,5	7,0	5,9	3,7	3,2	3,4
Lønudgift pr. lønmodtager									
— løbende priser	10,0	14,8	11,1	9,9	7,4	6,8	6,0	5,4	4,7
— deflateret med prisindekset for privat konsum	5,1	2,3	0,6	1,3	0,3	0,9	2,2	2,1	1,3
— deflateret med BNP-priser	4,6	2,4	0,4	1,3	0,8	0,7	0,4	1,5	1,2
Produktivitet ⁽³⁾	4,5	2,1	1,5	2,0	2,3	1,8	1,8	1,4	1,7
Reale enhedslønøkonomkostninger ⁽⁴⁾	100,3	104,0	102,9	102,2	100,7	99,6	98,2	98,3	97,8
Rentabilitet ⁽⁵⁾	108,2	72,8	63,5	66,4	72,7	77,7	82,1	80,9	81,1
Konkurrenceevne ⁽⁶⁾	101,3	108,9	99,2	93,6	86,6	85,8	95,3	101,6	101,8
Beskæftigelse	0,3	-0,1	-0,8	-0,5	0,1	0,6	0,8	0,8	0,6
Civil arbejdsstyrke	2,2 ⁽⁷⁾	5,1 ⁽⁷⁾	9,3 ⁽⁷⁾	10,4 ⁽⁷⁾	11,7 ⁽⁷⁾	12,1 ⁽⁷⁾	11,9	11,8	11,7
Betal. balanc. løb. poster (i % af BNP)	0,4	-0,6	-1,1	-0,2	0,1	0,6	1,5	1,1	0,8
Den offentlige sektors finansieringsbehov eller -evne (i % af BNP)	-1,0 ⁽⁸⁾	-4,1 ⁽⁸⁾	-5,5	-5,3	-5,3	-5,2	-4,8	-4,5	-4,5
Offentlig gæld (i % af BNP)	37,5 ⁽⁹⁾	43,4 ⁽⁹⁾	48,2	51,5	54,8	57,4	59,0	61,4	63,6
Pengemængde ⁽¹⁰⁾	11,4 ⁽⁷⁾	13,7	11,3	11,2	9,5	8,5	10,2	10,2	8,6
Langfristede rentesatser ⁽¹³⁾	7,1	10,7	12,6	10,7	10,4	9,6	7,9	7,8	7,7

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.⁽²⁾ I faste priser.⁽³⁾ BNP i faste priser pr. erhvervsaktiv i den samlede økonomi.⁽⁴⁾ Lønudgift pr. lønmodtager deflateret med BNP-priser og divideret med BNP i faste priser pr. erhvervsaktiv, indeks 1970 = 100.⁽⁵⁾ Skøn for EUR 4: samlede markedsbestemte sektor ekskl. landbrug. Indeks 1970 = 100. Nettosats i forhold til nettokapitalmængde.⁽⁶⁾ Fællesskabets enhedslønøkonomkostninger opgjort i forhold til dets ni vigtigste industrialiserede partners enhedslønøkonomkostninger, 1970 = 100.⁽⁷⁾ EUR 9 (EUR 12 minus Grækenland, Spanien og Portugal).⁽⁸⁾ EUR 9 (EUR 12 minus Grækenland, Irland og Portugal), henholdsvis 1973 og 1981.⁽⁹⁾ 1981 (EUR 12).⁽¹⁰⁾ Årsgennemsnit. Pengemængde i bred forstand, M2 eller M3 i de forskellige lande.⁽¹¹⁾ EUR 9 (EUR 12 minus Grækenland, Irland og Portugal), 1970-1973.⁽¹²⁾ EUR 9 (EUR 12 minus Grækenland, Irland og Portugal).⁽¹³⁾ EUR 10 (EUR 12 minus Spanien og Portugal). Talmaterialet går tilbage til 1961 og viser renteniveauer.

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 3

Produktion, samhandel og verdensmarkedspriser

	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
Bruttonationalprodukt i indkomst i faste priser			
	<i>(procentvis ændring i forhold til året før)</i>		
EUR 12	2,6	2,2	2,3
Øvrige OECD-lande	2,8	2,5	2,9
— USA	2,9	2,3	2,7
— Canada	3,2	3,2	2,9
— Japan	2,4	2,9	3,5
— Resten af OECD	2,6	2,2	2,3
OECD i alt	2,7	2,4	2,7

Vareimporten på verdensplan

	<i>(procentvis ændring i forhold til året før)</i>		
EUR-definition ⁽²⁾			
— ekskl. EUR	3,8	2,1	3,5
— inkl. EUR	4,9	3,5	3,9
OECD-definition ⁽³⁾			
— ekskl. EUR	4,2	3,1	3,9
— inkl. EUR	4,3	3,4	4,0

Verdensmarkedspriser (eksport) i US \$

	<i>(procentvis ændring i forhold til året før)</i>		
Råvarer ekskl. brændselsstoffer	5,1	4,1	4,8
Råolie (fob)	-49,7	26,2	4,1
Færdigvarer	19,2	11,4	5,9

Betalingsbalancens løbende poster

	<i>(mia US \$)</i>		
EUR 12	52,8	44,8	36,3
Øvrige OECD-lande	-87,8	-94,8	-89,9
— USA	-141,3	-154,3	-147,3
— Canada	-6,3	-4,0	-1,5
— Japan	85,8	84,9	79,0
— Resten af OECD	-25,9	-21,5	-20,0
OECD i alt	-35,0	-50,1	-53,6
OPEC-landene	-33,0	-6,9	-2,4
Andre udviklingslande ⁽⁴⁾	-7,2	-8,6	-14,4
Andre lande ⁽⁵⁾	-2,5	-0,6	-0,3
Fejl og udeladelser	-77,7	-66,2	-70,7

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.⁽²⁾ Stigningstakter for importen på verdensplan.⁽³⁾ Det aritmetiske gennemsnit af stigningstakterne for importen henholdsvis eksporten på verdensplan.⁽⁴⁾ Posten »andre udviklingslande« omfatter Kina, Jugoslavien og Sydafrika.⁽⁵⁾ Posten »andre lande« omfatter ikke COMECON-landenes indbyrdes samhandel.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 4
Bidrag til væksten i BNP i faste priser

(procentpoints, 1980-priser) ⁽²⁾

	1981	1982	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
EUR 12								
Intern efterspørgsel (ekskl. lagerændringer)	-0,5	0,3	1,1	1,4	2,3	3,5	2,9	2,7
Lagerændringer	-1,3	0,6	-0,1	0,5	0,0	0,2	0,3	0,1
Vare- og tjenestebalancens saldo	1,7	-0,3	0,5	0,5	0,1	-1,2	-1,0	-0,4
Vækst i BNP	0,0	0,6	1,5	2,4	2,5	2,6	2,2	2,3
Forskel mellem vækst i intern efterspørgsel og samme størrelse i de øvrige OECD-lande ⁽³⁾	-3,5	0,9	-1,8	-3,4	-1,1	0,1	0,5	0,0
USA								
Intern efterspørgsel (ekskl. lagerændringer)	1,9	0,0	4,7	6,9	5,1	4,1	1,3	2,3
Lagerændringer	0,9	-1,5	0,5	2,0	-1,5	0,3	0,7	-0,1
Vare- og tjenestebalancens saldo	-0,8	-1,0	-1,8	-2,4	-0,7	-1,2	0,3	0,5
Vækst i BNP	2,1	-2,5	3,4	6,6	3,1	2,9	2,3	2,7
Forskel mellem vækst i intern efterspørgsel og samme størrelse i de øvrige OECD-lande ⁽³⁾	2,5	-1,2	3,2	5,4	0,3	0,3	-1,0	-0,7
Japan								
Intern efterspørgsel (ekskl. lagerændringer)	2,2	2,8	2,1	3,2	3,4	4,1	4,4	4,0
Lagerændringer	-0,1	-0,1	-0,4	0,5	0,1	0,6	0,1	0,1
Vare- og tjenestebalancens saldo	1,7	0,1	1,4	1,3	1,0	-1,3	-0,8	-0,4
Vækst i BNP	3,9	2,8	3,2	5,0	4,5	2,4	2,9	3,5
Forskel mellem vækst i intern efterspørgsel og samme størrelse i de øvrige OECD-lande ⁽³⁾	1,4	3,6	-1,5	-1,6	0,6	0,2	1,6	1,7

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.⁽²⁾ Som følge af statistiske justeringer er bidragenes sum ikke nøjagtig lig med BNP's samlede vækst.⁽³⁾ Forskel mellem væksten i den interne efterspørgsel (inkl. lagerændringer) og det vejede gennemsnit for partnerne i OECD — der er anvendt samme sammenvejningsgrundlag som det, der er benyttet ved beregningen af de effektive vekselkurser.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 5
Vareimport og -eksport (i faste priser)

(procentvis ændring i forhold til året før)

	Import			Eksport			Markedets vækst ⁽¹⁾			Eksportens dynamik ⁽²⁾		
	1986	1987 ⁽²⁾	1988 ⁽²⁾	1986	1987 ⁽²⁾	1988 ⁽²⁾	1986	1987 ⁽²⁾	1988 ⁽²⁾	1986	1987 ⁽²⁾	1988 ⁽²⁾
EUR 12 i alt	6,7	5,7	4,6	2,0	2,0	3,3	4,1	3,3	3,9	-2,0	-1,3	-0,6
— mellem EUR-landene indbyrdes ⁽⁴⁾	6,0	4,5	3,9	5,6	5,3	4,7	7,2	5,5	4,5	-1,5	-0,2	0,2
— over for tredjelands ⁽⁴⁾	7,4	7,5	5,7	-2,1	-1,9	1,5	0,5	0,7	3,1	-2,6	-2,6	-1,6
USA	13,9	2,5	2,6	7,7	11,8	11,1	2,7	3,0	4,4	4,9	8,6	6,4
Japan	10,1	6,2	5,2	-2,7	-4,9	0,6	3,8	2,6	3,4	-6,3	-7,3	-2,7
OPEC	-20,5	-17,0	-0,0	6,0	2,5	4,4						
Øvrige udviklingslande	-0,9	4,3	4,9	6,0	4,6	4,4						
Hele verden	4,9	3,5	3,9	3,4	3,4	4,4						
Hele verden ekskl. EUR	3,8	2,1	3,5	4,2	4,1	5,0						

⁽¹⁾ Variationer i importen fra tredjelands sammenvejnet med eksportens regionale struktur i de lande eller den zone, der er tale om.⁽²⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.⁽³⁾ Indekset for eksport divideret med indekset for markedets vækst.⁽⁴⁾ Skøn fra Kommissionens tjenestegrene.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 6

Handelsbalancer i faste priser, 1985-1988 ⁽²⁾

	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾	variat. 1985/86	variat. 1985/88
a) i mia US \$ i 1985-priser						
USA	-124,5	-155,1	-137,5	-119,1	-30,6	36,0
Japan	56,0	39,4	23,0	16,9	-16,6	-22,5
EUR 12	11,9	17,3	-42,3	-52,8	-29,2	-35,5
Forbundsrepublikken Tyskland	28,1	21,7	16,1	14,6	-6,4	-7,1
Udviklingslandene						
— OPEC	57,1	86,6	104,1	111,5	29,5	24,9
— Øvrige udviklingslande	-4,4	19,0	21,0	20,1	23,4	1,1
b) i % af BNP i 1985-priser						
USA	-3,1	-3,8	-3,3	-2,7		
Japan	4,2	2,9	1,6	1,2		
EUR 12	0,5	-0,7	-1,6	1,9		
Forbundsrepublikken Tyskland	4,5	3,4	2,5	2,2		

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.⁽²⁾ Ifølge nationalregnskaberne, fob-fob.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 7

Udviklingslandenes betalingsbalancer

(mia US \$)

	Samtlige udviklingslande under ét ⁽²⁾			Brændselsstof-eksporterende lande			Ikke brændselsstof-eksporterende lande			Færdigvareeksporterende lande		
	1981	1985	1986	1981	1985	1986	1981	1985	1986	1981	1985	1986
Løbende poster i alt	-48,5	-23,8	-46,3	34,8	3,0	-37,1	-83,2	-26,8	-9,2	-15,2	-4,2	13,0
— handelsbalance	37,1	45,4	7,2	120,4	67,4	15,2	-83,2	-22,0	-8,0	-25,2	-12,2	1,9
— tjenestebalance	-100,7	-90,6	-79,5	-68,8	-50,6	-40,0	-31,9	-40,0	-39,5	0,8	-2,6	-0,5
— ensidige overførsler	15,1	21,3	26,0	-16,8	-13,8	-12,3	31,9	35,1	38,3	9,1	10,6	11,5
Saldo for oliehandel	216,8	118,4	63,8	278,1	155,2	87,4	-61,4	-36,8	-23,6	-25,3	-15,6	-10,0
Ressourcesaldo ⁽¹⁾	-30,7	20,0	-3,5	17,2	1,6	-39,2	-47,8	18,5	35,7	-5,2	4,0	21,2

⁽¹⁾ Resourcesaldoen anses for at repræsentere de eksterne ressourcer, der står til den pågældende økonomis rådighed. I den aktuelle sammenhæng er den beregnet som saldoen på betalingsbalancens løbende poster minus nettoindtægter i form af renter og udbytter. En positiv resourcesaldo betyder udstømning af finansielle ressourcer og vice versa.⁽²⁾ Landene inddeles på basis af deres dominerende eksportvare. De brændselsstofeksporterende og de ikke brændselsstofeksporterende lande udgør undergrupper af det samlede antal. De færdigvareeksporterende lande er ikke brændselsstofeksporterende lande, hvis eksport af færdigvarer i 1980 udgjorde over 50 % af den samlede eksport.

Kilde: IWF World Economic Outlook 1987 og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 8

De kapitalimporterende udviklingslandes internationale lånoptagelse og gæld

(mia US \$)

	Kapitalimporterende lande ⁽¹⁾			Lande, der for nylig har haft problemer med amortiseringen af udlandsgælden			Undergrupper ⁽⁷⁾ : de femten mest gældstyngede lande			Afrika syd for Sahara		
	1981	1985	1986	1981	1985	1986	1981	1985	1986	1981	1985	1986
(a) International lånoptagelse												
International nettolånoptagelse	129,5	44,2	41,5	86,3	13,7	14,4	65,2	5,7	9,1	9,2	4,0	5,7
— langfristede lån hos officielle kreditorer	31,4	24,0	30,6	17,1	16,2	16,5	6,5	7,7	6,7	4,8	4,0	4,0
— forpligtelser i tilknytning til reserver	12,2	2,8	7,1	9,1	2,4	7,3	1,4	-0,5	2,2	2,4	1,8	0,4
— anden international lånoptagelse ⁽⁶⁾	85,8	17,4	3,8	60,1	-4,9	-9,4	57,3	-1,5	0,2	2,0	-1,8	1,4
(b) Udlandsgæld												
Samlet gæld ⁽²⁾	708,0	954,1	1 036,3	462,0	585,9	621,6	332,3	416,5	433,5	48,6	65,1	74,1
Gældskvoté ⁽³⁾	30,4	39,8	41,5	37,6	48,6	50,3	32,8	46,2	60,3	44,6	65,7	67,8
Rente- og afdragsbetalinger på udlandsgælden i % af eksporten ⁽⁴⁾	22,2	25,0	27,1	32,9	36,7	42,0	39,3	42,1	49,8	19,3	24,9	29,6
Rentebetalinger på udlandsgælden i % af eksporten ⁽⁵⁾	12,3	14,2	13,3	18,6	23,8	23,2	22,8	29,6	30,0	9,1	11,1	11,3

⁽¹⁾ Samtlige udviklingslande minus Iran, Irak, Kuwait, Libyen, Oman, Qatar, Saudiarabien og De Forenede Arabiske Emirater.

⁽²⁾ For alle udviklingslande under ét (både kapitaleksporterende og -importerende) androg den samlede udlandsgæld i 1986 rundt regnet 1 101 mia US \$. IMF forventer, at denne gæld i 1987 vil vokse til 1 198 mia US \$, heraf 1 128 mia US \$ for alle kapitalimporterende lande under ét.

⁽³⁾ Samlet udlandsgæld i forhold til BNP.

⁽⁴⁾ Renter og afdrag i forhold til vare- og tjenesteeksporten.

⁽⁵⁾ Renter i forhold til vare- og tjenesteeksporten.

⁽⁶⁾ Beregnet som residualstørrelse. De angivne beløb omfatter hovedsagelig international nettolånoptagelse hos private kreditorer og kortfristede mellemværender.

⁽⁷⁾ Ifølge diverse aktuelle klassifikationer.

Kilde: IWF World Economic Outlook 1987 og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 9

Sammenligning af prognoserne for 1987 (EUR 12): oktober 1986 til september 1987

(procentvis ændring i forhold til året før)

	oktober 1986 ⁽¹⁾	september 1987 ⁽²⁾
BNP i faste priser	2,8	2,2
Privat konsum	3,5	3,1
Faste bruttoinvesteringer	5,1	3,6
— bygge- og anlægsarbejder	3,2	2,0
— maskiner og inventar	6,9	5,3
Vare- og tjenesteeksport	3,7	1,9
Prisindeks for privatkonsum	3,0	3,2
Beskæftigelse	0,8	0,8
Betalingsbalancens løbende poster ⁽³⁾	0,9	1,1
Arbejdsløshedsprocent ⁽⁴⁾	11,7	11,8

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, oktober 1986.

⁽²⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.

⁽³⁾ % af BNP.

⁽⁴⁾ % af den civile arbejdsstyrke.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 10

Bilaterale nominelle vekselkurser, effektive nominelle vekselkurser og effektive realvekselkurser

(indeks 1970 = 100 og procentvise ændringer i forhold til året før)

	Bilaterale nominelle vekselkurser		Effektive nominelle vekselkurser ⁽¹⁾		Relative enheds-lønøkonomkostninger i national valuta ⁽²⁾		Effektive realvekselkurser ⁽³⁾	
	niveau	variat.	indeks	variat.	indeks	variat.	indeks	variat.
EUR 12	ECU/US \$							
gennemsnit 1960-1969	1,059		101,9		98,5		100,3	
gennemsnit 1970-1977	1,139		100,8		103,8		104,7	
1978	1,274	11,7	94,7	0,6	111,5	1,9	105,7	2,4
1979	1,371	7,6	100,9	6,5	114,4	2,5	115,4	9,3
1980	1,392	1,6	102,6	1,6	119,9	4,8	122,9	6,5
1981	1,116	-19,8	86,1	-16,1	122,4	2,1	105,3	-14,3
1982	0,980	-12,2	80,0	-7,0	123,9	1,2	99,2	-5,9
1983	0,890	-9,1	73,2	-8,5	127,8	3,2	93,6	-5,6
1984	0,789	-11,4	66,6	-9,1	130,1	1,8	86,6	-7,5
1985	0,763	-3,3	65,3	-1,8	131,4	1,0	85,8	-0,9
1986	0,984	29,0	72,4	10,8	131,7	0,2	95,3	11,1
1987 ⁽⁴⁾	1,136	15,4	77,2	6,6	131,6	0,0	101,6	6,6
1988 ⁽⁴⁾	1,180	3,9	78,2	1,3	130,2	-1,1	101,8	0,2
USA	US \$/ECU							
gennemsnit 1960-1969	0,945		98,9		99,6		98,6	
gennemsnit 1970-1977	0,879		89,7		88,4		79,3	
1978	0,785	-10,4	80,2	-9,2	79,7	1,4	63,9	-8,0
1979	0,730	-7,0	77,9	-2,8	82,0	2,9	63,9	-0,0
1980	0,718	-1,6	77,8	-0,2	82,4	0,5	64,1	0,4
1981	0,896	24,7	87,7	12,8	82,0	-0,4	72,0	12,3
1982	1,021	14,0	98,3	12,0	83,1	1,3	81,6	13,4
1983	1,123	10,1	103,9	5,7	82,3	-1,0	85,5	4,7
1984	1,267	12,8	112,0	7,8	82,2	-0,1	92,0	7,7
1985	1,310	3,4	116,5	4,0	82,8	0,7	96,5	4,8
1986	1,016	-22,5	95,0	-18,4	81,5	-1,6	77,5	-19,7
1987 ⁽⁴⁾	0,881	-13,3	85,0	-10,5	81,3	-0,2	69,1	-10,8
1988 ⁽⁴⁾	0,848	-3,7	82,1	-3,4	82,0	0,9	67,4	-2,5
Japan	Yen/ECU							
gennemsnit 1960-1969	0,00262		98,1		101,3		99,3	
gennemsnit 1970-1977	0,00291		111,3		113,5		127,5	
1978	0,00374	14,5	153,5	21,8	116,5	-3,6	178,8	17,4
1979	0,00333	-11,1	142,2	-7,4	109,0	-6,4	155,0	-13,3
1980	0,00317	-4,6	136,4	-4,0	100,6	-7,7	137,3	-11,4
1981	0,00408	28,4	155,0	13,6	95,1	-5,5	147,5	7,4
1982	0,00411	0,8	147,3	-5,0	89,7	-5,7	132,1	-10,5
1983	0,00473	15,2	163,3	10,9	87,2	-2,7	142,4	7,8
1984	0,00535	13,0	172,2	5,5	84,2	-3,5	145,0	1,8
1985	0,00554	3,6	177,4	3,0	80,9	-3,9	143,5	-1,0
1986	0,00606	9,4	228,5	28,8	80,7	-0,2	184,4	28,5
1987 ⁽⁴⁾	0,00601	-0,9	246,6	7,9	80,0	-0,9	197,3	7,0
1988 ⁽⁴⁾	0,00612	1,9	256,9	4,2	79,8	-0,3	204,9	3,8

(1) Den effektive nominelle vekselkurs er et vejet gennemsnit af kurserne mellem en given valuta og De Ni (EUR 12) eller de 19 vigtigste konkurrenters valutaer. Den vægt, der tildeles hver enkelt valuta, afspejler landets betydning som bilateral handelspartner og som konkurrent på tredjelandes markeder (dobbelt eksportsammenvæjning).

(2) Indeks for det pågældende lands eller den pågældende zones enhedslønomkostninger sat i forhold til det vejede gennemsnit af De Ni (EUR 12) eller 19 konkurrenters enhedslønomkostninger udtrykt i national valuta. Indekset angiver det pågældende lands eller den pågældende zones relative konkurrenceevne i en situation, hvor der ikke foretages ændringer af vekselkurserne.

(3) Indekset for den effektive realvekselkurs fremkommer ved multiplikation af indekset for den effektive nominelle vekselkurs og et indeks, beregnet på analog måde, for relative pris- eller omkostningsvariationer i national valuta, i dette tilfælde enhedslønomkostningerne i den samlede økonomi. Et sådant indeks kan også benyttes som indikator for et lands konkurrenceevne, idet højere indekssværdier (indeks for relative enhedslønomkostninger i fælles måleenhed) udtrykker forringet konkurrenceevne på omkostninger.

(4) Økonomiske budgetter, september 1987.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 11

Resultaterne af undersøgelsen vedrørende ændringer af planer og forventninger som reaktion på ændrede vekselkurser (vejet netttotal) ⁽¹⁾

	B	D	GR	E	F	IRL	I	L	NL	UK
Intern produktion	-23	-10	-15	-1	-18	-11	-6	-41	-25	+2
Antal ansatte	-15	-13	:	-19	:	:	:	-42	-25	-8
Interne investeringer (nominelt)	-10	-8	-18	+23	-8	-11	+10	+4	-9	-2
Investeringer i udlandet (i national valuta)	-8	-2	:	+2	-1	0	:	+3	-6	-3
Overskud	-39	-35	-59	:	-37	-12	:	-51	-49	-32
Interne salgspriser	-14	-5	+55	0	-12	-10	0	-6	-42	+20
Eksportpriser (i national valuta)	-51	-19	+25	0	-28	-22	-2	-89	-68	+4
Forventet afsætning på mellemlang sigt	-23	-15	:	:	:	-19	:	-34	-41	-5
pm: valutakursvariation fra januar 1986 til maj 1987 over for:										
— US \$	+34,9	+36,8	+11,5	+22,3	+25,6	+20,2	+29,1	+34,9	+36,8	+17,1
— et vejet gennemsnit af de 19 vigtigste handelspartners valutaer	+7,5	+11,6	-10,8	-0,4	+1,1	-1,5	+4,7	+7,5	+8,4	-4,2

(¹) Denne særundersøgelse blev foretaget i april/maj 1987. Spørgsmålet havde følgende udformning: »De successive opskrivninger af den nationale valuta har ført til følgende ændringer af vore planer for eller forventninger til 1987 i forhold til sidste efterår«. Der var følgende svarmuligheder: uændret/intet svar, kraftigt opjusteret, svagt opjusteret, kraftigt nedjusteret, svagt nedjusteret. Nettotallet beregnes for den samlede industri, idet de kraftige justeringer tillægges dobbelt vægt.

Resultaterne for Portugal foreligger endnu ikke.

Danmark deltog ikke i denne særundersøgelse.

Kilde: Konjunkturundersøgelse foretaget af Det Europæiske Fællesskab.

TABEL 12

Prisindeks for privatkonsum og konvergerende prisudvikling

	1969/1960	1977/1969	1981/1977	1982	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
B	3,2	7,4	5,6	7,3	7,5	6,2	4,8	1,3	1,8	2,5
DK	5,7	10,0	10,6	10,2	6,8	6,5	4,8	3,6	4,1	4,0
D	2,7	5,5	4,7	4,7	3,2	2,4	2,1	-0,5	0,6	1,8
GR	2,4	10,7	18,6	20,8	17,9	18,4	18,6	22,1	16,0	12,0
E	5,9	13,5	16,3	14,5	12,3	10,7	8,3	8,9	5,4	4,2
F	4,2	8,3	11,3	11,2	9,5	7,2	5,5	2,5	3,1	2,6
IRL	4,5	13,8	15,2	15,9	10,0	7,5	4,2	3,6	3,0	3,2
I	3,7	13,0	16,5	15,9	14,8	11,4	9,3	6,3	4,8	4,9
L	2,3	6,8	6,2	10,8	8,1	6,4	3,3	0,3	0,5	2,3
NL	4,1	8,0	5,5	5,3	2,7	2,5	2,6	0,2	-0,8	1,0
P	2,7	13,4	21,6	22,5	25,5	29,3	19,0	12,1	9,3	6,5
UK	3,7	12,6	12,6	8,7	5,0	4,8	5,2	3,6	3,0	3,9

Vejet gennemsnit

EUR 12	3,7	9,9	11,3	10,4	8,5	7,0	5,9	3,7	3,2	3,4
EMS	3,6	8,7	9,9	9,8	8,3	6,4	5,1	2,4	2,5	2,9

Spredningsindeks beregnet i forhold til gennemsnitter ⁽²⁾

EUR 12	0,9	2,5	4,7	4,6	4,7	4,6	3,9	4,1	2,7	1,8
EMS	0,8	2,2	3,9	3,4	2,8	1,9	1,7	1,8	1,6	0,8

Spredningsindeks beregnet i forhold til det laveste niveau ⁽²⁾

EUR 12	1,4	4,7	7,4	7,7	7,6	7,0	5,2	5,8	5,0	3,2
EMS	1,5	3,6	4,8	5,5	5,1	3,8	2,5	2,7	2,9	1,7

(¹) Økonomiske budgetter, september 1987.

(²) Spredningsindekset er en ikke-vejet sum af de absolutte afvigelser fra en referencestørrelse (f.eks. vejet gennemsnit eller laveste værdi).

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 13

Realøkonomisk konvergens — BNP pr. capita og spredningen heri inden for Fællesskabet ⁽²⁾

	1960	1970	1975	1980	1985	1986	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
B	96,1	99,5	103,0	104,4	101,7	101,8	101,2	101,0
DK	119,8	116,7	111,3	109,5	116,7	117,8	115,1	113,6
D	118,2	113,6	109,6	114,2	116,0	116,2	115,6	115,4
GR	38,7	51,7	57,1	58,4	56,1	55,3	53,7	52,6
E	58,3	72,3	80,1	73,8	72,3	72,7	73,9	74,6
F	101,4	106,1	110,4	111,6	109,0	108,2	106,8	106,2
IRL	61,9	61,4	63,0	64,7	63,8	62,3	62,7	62,3
I	91,4	100,6	97,7	102,0	103,2	103,5	104,4	105,1
L	141,3	125,3	122,7	120,5	127,5	127,5	127,4	127,0
NL	120,0	117,3	116,3	112,4	107,3	106,7	105,9	104,4
P	38,2	47,4	50,3	54,3	52,6	53,2	53,8	54,1
UK	128,3	108,0	105,7	100,7	103,9	104,2	105,3	105,8
EUR 12	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vejret standard- afvigelse EUR 12	26,2	17,9	15,5	16,8	17,6	17,5	17,2	17,1
Forhold mellem de fire fattigste og de fire rigeste lande	41,0	56,3	63,4	60,0	58,6	58,9	59,9	60,4

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.⁽²⁾ BNP pr. capita i løbende priser og løbende købekraftstandarder i % af EF-gennemsnittet.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 14

Pengeløn, realløn og reale enhedsomkostninger

(årlig procentvis ændring)

	1973/ 1960	1980/ 1973	1981	1982	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
--	---------------	---------------	------	------	------	------	------	---------------------	---------------------	---------------------

a) Nominel lønudgift pr. lønmodtager

B	8,9	11,6	6,5	8,2	6,0	5,8	4,4	2,5	3,7	3,0
DK	10,7	11,7	9,2	11,9	8,2	5,3	4,8	5,1	7,2	5,2
D	9,2	7,4	5,2	4,2	3,8	3,4	3,0	3,9	3,3	2,9
GR	10,2	21,1	21,5	27,8	21,3	21,2	21,7	13,7	12,5	12,0
E	14,5	21,8	15,7	13,8	14,5	11,8	9,9	8,7	6,5	5,3
F	9,9	14,7	14,3	13,7	10,6	8,1	5,8	4,0	3,0	3,5
IRL	11,3	19,5	18,1	14,4	11,6	11,8	7,5	6,1	6,1	4,9
I	11,6	20,2	22,6	16,2	16,0	11,4	10,2	7,7	8,3	6,0
L	7,4	11,0	8,5	6,9	6,8	7,2	4,1	4,0	4,4	4,2
NL	11,4	9,5	3,5	5,8	3,2	0,4	1,3	1,6	1,9	1,6
P	12,0	25,2	19,9	20,1	16,6	18,7	19,9	16,7	11,9	8,5
UK	8,3	17,5	13,2	9,3	9,1	5,1	7,3	7,2	6,8	6,6
EUR 12	10,0	15,1	13,0	11,1	9,9	7,4	6,8	6,0	5,4	4,7

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.

(årlig procentvis ændring)

	1973/ 1960	1980/ 1973	1981	1982	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
--	---------------	---------------	------	------	------	------	------	---------------------	---------------------	---------------------

b) Nominel lønudgift pr. lønmodtager deflateret med prisindekset for privatkonsum

B	5,1	3,5	-1,4	0,9	-1,4	-0,4	-0,3	1,2	1,9	0,5
DK	3,8	0,8	-2,5	1,5	1,3	-1,1	0,0	1,5	2,9	1,2
D	5,4	2,4	-0,8	-0,5	0,6	1,0	0,9	4,4	2,6	1,1
GR	6,5	4,4	-1,6	5,8	2,9	2,4	2,6	-6,9	-3,0	0,0
E	7,3	3,4	1,2	-0,6	1,9	1,0	1,5	-0,2	1,0	1,1
F	5,1	3,5	1,3	2,3	1,0	0,8	0,4	1,4	-0,1	1,0
IRL	5,0	2,9	-1,2	-1,3	1,5	4,0	3,2	2,4	3,0	1,6
I	6,5	2,3	3,9	0,2	1,0	0,0	0,8	1,3	3,3	1,0
L	4,2	3,4	-0,2	-3,5	-1,2	0,7	0,7	3,6	3,9	1,9
NL	6,0	2,2	-2,7	0,5	0,4	-2,0	-1,3	1,4	2,7	0,6
P	8,3	2,7	1,3	-2,0	-7,1	-8,2	0,8	4,1	2,4	1,9
UK	3,3	1,6	1,6	0,6	3,9	0,4	2,0	3,5	3,6	2,6
EUR 12	5,1	2,5	0,9	0,6	1,3	0,3	0,9	2,2	2,1	1,3

c) Reale enhedslønmodkostninger ⁽²⁾

B	0,3	1,4	1,0	-2,0	-1,1	-1,2	-1,3	-3,1	0,4	-0,8
DK	0,2	0,5	-1,2	-1,3	-1,7	-2,3	-1,5	-1,1	3,4	0,0
D	0,5	0,0	0,3	-1,2	-2,5	-1,2	-1,1	-0,8	0,6	-0,5
GR	-2,5	1,9	6,5	1,7	2,5	-1,6	2,4	-5,4	-3,8	0,1
E	0,5	-0,2	0,4	-2,2	0,0	-4,0	-2,1	-3,7	-0,9	-0,8
F	0,0	1,0	1,2	-0,7	-0,1	-1,6	-1,4	-2,5	-1,6	-1,0
IRL	-0,4	1,2	-3,5	-2,4	0,0	-0,7	-2,4	0,3	0,3	1,0
I	0,2	0,3	2,2	0,3	0,6	-1,6	-0,1	-2,4	0,3	-0,7
L	-0,2	3,3	1,7	-5,0	-4,3	-3,9	-0,7	-0,3	0,9	0,6
NL	1,0	0,2	-2,7	-1,3	-2,0	-4,4	-1,6	0,2	2,1	0,1
P	0,3	1,4	4,0	-5,2	-1,5	-5,0	-4,8	-5,0	-0,7	-0,8
UK	0,2	0,0	-1,3	-1,3	-1,1	0,8	-1,0	1,2	0,8	-0,1
EUR 12	0,1	0,3	0,5	-1,0	-0,7	-1,5	-1,1	-1,4	0,1	-0,5

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.⁽²⁾ Lønudgift pr. lønmodtager deflateret med BNP-prisindekset og divideret med BNP i faste priser pr. beskæftiget.

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 15

Beskæftigelsesudviklingen i enkeltsektorer (EUR 10)

	Gennemsnitlig årlig procentvis ændring						I % af den samlede beskæftigelse	
	1980/1970	1983/1980	1985/1983	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾ ⁽²⁾	1988 ⁽¹⁾ ⁽²⁾	1970	1985
Beskæftigelse i								
— landbrug	-3,2	-2,4	-2,4	—	—	—	11,2	7,0
— industri	-0,8	-3,3	-1,4	-0,2	-0,5	-0,3	41,7	33,2
— servicefag	1,9	0,9	2,0	—	—	—	47,1	59,8
I alt	0,3	-0,6	0,5	0,8	0,8	0,6	100	100

⁽¹⁾ EUR 12.⁽²⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 16

Antal deltidsansatte i % af samtlige lønmodtagere

	B	DK	D	F	IRL	I	L	NL	UK	EUR 9
1975	4,1	22,3	10,1	6,5	4,7	4,0	4,8	8,8	17,9	10,2
1979	5,5	24,6	10,8	6,9	4,1	3,7	5,4	10,8	17,9	10,8
1983	8,3	25,6	12,0	8,9	5,8	3,5	6,2	20,9	19,4	12,3
1985	9,3	25,3	12,3	10,5	5,8	4,5	7,1	22,4	21,7	13,5

Kilde: Eurostat, Beskæftigelse og arbejdsløshed — 1987. Tabel VI/2 — og tidligere publikationer — Beregninger baseret på stikprøveundersøgelsen af Fællesskabets arbejdsstyrke.

TABEL 17

Beskæftigelse på kontrakter af bestemt varighed

	Det Forenede Kongerige		Frankrig		Tyskland	
	1983	1985	1983	1985	1984	1985
Antal kontrakter af bestemt varighed i % af samtlige kontrakter:						
— samtlige lønmodtagere	5,0	5,5	2,3	3,2	4,2	6,8
— mænd	3,8	4,0	2,0	3,1	4,2	7,0
— kvinder	7,0	7,4	2,7	3,3	4,1	6,4
— deltidsansatte	11,5	13,2	2,1	4,1	7,6	8,9
— fuldtidsansatte	2,5	2,4	2,3	2,8	3,6	6,4
— unge under 25 år	10,2	9,8	7,0	10,9	9,5	16,7
	1985/1983		1985/1983		1985/1984	
Procentvis ændring:						
— beskæftigelse på kontrakter af bestemt varighed	+ 11,2		+ 36,2		+ 64,0	
— samlet beskæftigelse	+ 1,9		- 1,0		+ 0,8	

Kilde: Wissenschaftszentrum Berlin på grundlag af stikprøveundersøgelsen af Fællesskabets arbejdsstyrke for Frankrig og Det Forenede Kongerige; 1985-stikprøveundersøgelsen (Statistisches Bundesamt) for Tyskland.

TABEL 18

Arbejdsløshedens struktur (EUR 12) ⁽¹⁾

Arbejdsløshedsprocenter	1984	1985	1986
— i alt	10,5	10,7	10,8
— mænd	9,3	9,4	9,3
— kvinder	12,5	12,7	13,2
— under 25-årige	23,5	22,9	22,7
— over 25-årige	7,3	7,6	7,8

⁽¹⁾ Tallene er udledt af stikprøveundersøgelsen af arbejdsstyrken udført på et harmoniseret EF-grundlag. Arbejdsløshedsprocenterne afviger derfor fra de opgørelser, som offentliggøres på basis af det registrerede arbejdsløshedstal opgjort i procent af den civile arbejdsstyrke.

Kilde: Eurostat: Beskæftigelse og arbejdsløshed 1987. Tabel VI/1. Beregningerne er baseret på stikprøveundersøgelsen af Fællesskabets arbejdsstyrke.

TABEL 19
Aantal langtidsledige ⁽¹⁾ i % af det samlede arbejdsløshedstal

	1983	1984	1985
B	64,1	67,1	68,2
D	38,4	43,4	46,9
DK	32,2	30,9	32,0
GR	32,3	37,1	43,4
E	52,5	53,4	56,3
F	39,6	39,1	43,8
I	54,6	60,5	63,6
IRL	35,2	44,5	62,2 ⁽³⁾
L	32,7	29,3	36,8
NL	46,9	n.a.	56,4
P	45,2	43,5	48,4
UK	44,8	45,5	48,7
EUR 12	46,3 ⁽²⁾	48,3 ⁽²⁾	52,1 ⁽²⁾

⁽¹⁾ Ledighed af mere end et års varighed.

⁽²⁾ Skøn.

⁽³⁾ Ændringerne i 1985-spørgeskemaet har øjensynlig påvirket svarene.

Kilde: KOM(87) 231 — endelig udg. — beregninger på grundlag af stikprøveundersøgelsen af Fællesskabets arbejdsstyrke.
Spanien: national undersøgelse.
Portugal: national arbejdsløshedsdefinition.

TABEL 20
Udvikling i arbejdsløshedsprocenterne fra region til region (i % af arbejdsstyrken)

	1976	1980	1985
EUR 11 ⁽¹⁾	4,6	6,2	11,7
De 25 ringest stillede regioner	8,0	11,7	21,1
De 25 mest avancerede regioner	2,4	3,0	6,6

⁽¹⁾ EUR 12 minus Grækenland.

Kilde: KOM(87) 320 — bilag s. 134.

TABEL 21
Udviklingen i arbejdsstyrken, 1985-1995 ⁽¹⁾

	Forøgelse i 1 000 (1985-1995)	Gennemsnitlig årlig stigningstakt
Ugunstigt stillede lande og regioner i alt	3 442	1,0
— Spanien	1 380	0,9
— Portugal	387	0,8
— Grækenland	338	0,8
— Irland	291	1,9
— Mezzogiorno	1 046	1,3
Avancerede regioner i alt	3 256	0,3
EUR 12 i alt	6 698	0,5

⁽¹⁾ Under forudsætning af, at der ikke er nogen nettovandring mellem regionerne.

Kilde: KOM(87) 320, bilag s. 149.

TABEL 22

Sammenligning mellem EF-Kommissionens prognoser på mellemlang sigt og de faktiske tal — EUR 10

(Årlig procentvis ændring)

	Prognose	Faktiske tal
<i>Europæisk Økonomi nr. 5, juli 1981 — 5. program</i>		
BNP i faste priser 1985/1980	1,9	1,2
Beskæftigelse 1985/1980	-0,2	-0,5
Arbejdsløshedsprocent ⁽¹⁾ 1985, % af civil arbejdsstyrke	10,2	11,1
<i>Europæisk Økonomi nr. 14, november 1982</i>		
BNP i faste priser 1987/1980	1,6	1,4
Beskæftigelse 1987/1980	-0,2	-0,2
Arbejdsløshedsprocent ⁽¹⁾ 1987, % af civil arbejdsstyrke	11,1	10,5
<i>Europæisk Økonomi nr. 18, november 1983</i>		
BNP i faste priser 1987/1982	1,9	1,9
Beskæftigelse 1987/1982	-0,1	0,2
Arbejdsløshedsprocent ⁽¹⁾ 1987, % af civil arbejdsstyrke	10,4	10,5

⁽¹⁾ Sætserne er opnået ved aggregering af medlemsstaternes procentsatser beregnet på basis af nationale definitioner. De kan derfor afvige fra de af Eurostat offentliggjorte harmoniserede satser.

TABEL 23

Vigtigste arbejdshypoteser for grundfremskrivningen 1987-1991 fra september 1987 — EUR 12
(gennemsnitlige årlige procentvise vækstrater, medmindre andet er angivet)

	1970/ 1960	1980/ 1970	1985/ 1980	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1991/ 1986
<i>Arbejdshypoteser vedrørende internationale forhold</i>										
Oliepris (US \$/tønne) ⁽¹⁾	1,3	28,7	27,5	13,7	17,3	18,0	19,0	22,0	24,0	24,0
Vekselkurs ECU/US \$	0,3	-3,0	12,8	-22,7	-13,3	-3,7	-1,0	-1,0	-1,0	-4,2
Vekselkurs Yen/US \$	0,0	-4,5	0,9	-29,3	-12,6	-5,5	-3,0	-3,0	-3,0	-5,5
Vareimport (1980-priser)										
— USA	8,4	4,5	6,5	13,9	2,5	2,6	3,5	4,0	4,5	3,4
— Japan	14,4	5,1	1,4	10,1	6,2	5,2	5,5	5,5	5,5	5,6
— Øvrige OECD-lande	7,6	4,1	4,5	6,0	2,0	3,1	3,5	4,0	4,5	3,4
— OPEC	4,5	15,4	-0,4	-20,5	-17,0	0,0	10,0	10,0	7,5	1,5
— Udviklingslande	6,2	4,9	2,0	-0,9	4,3	4,9	5,0	5,0	5,0	4,8
— Andre lande	7,8	7,5	2,6	-2,0	4,5	3,0	4,0	4,0	4,0	3,9
Verdenshandel ekskl. EUR 12	7,8	5,7	3,2	3,8	2,1	3,5	4,5	4,8	4,8	3,9
<i>Arbejdshypoteser vedrørende den økonomiske politik</i>										
Offentligt konsum i faste priser	3,6	3,1	1,5	2,4	1,8	2,0	1,5	1,4	1,3	1,6
Offentlige realinvesteringer	4,0 ⁽²⁾	-0,2	-0,3	1,0	2,9	3,3	2,5	2,5	2,5	2,7
Gennemsnitlig årlig variation i de offentlige løbende indtægters andel i BNP (målt i procentpoints)	0,6	0,6	0,5	-0,2	-0,0	-0,2	-0,0	-0,2	-0,0	-0,1
Pengemængde (M2/M3)	10,2 ⁽²⁾	14,8	10,4	10,2	10,2	8,6	8,0	8,0	8,0	8,6
Langfristede nominelle rentesatser	6,7 ⁽²⁾	9,9 ⁽²⁾	11,5 ⁽²⁾	9,2	9,1	9,1	9,0	8,8	8,6	8,9
Lønudgift pr. capita	9,2	14,3	9,6	6,0	5,4	4,7	4,7	5,0	5,1	5,0
Reallønudgift pr. capita (deflateret med BNP-priser)	4,6	3,2	1,0	0,4	1,4	1,2	1,4	1,7	1,8	1,5

⁽¹⁾ Niveau ved periodens udgang.

⁽²⁾ EUR 10 (EUR 12 minus Spanien og Portugal).

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 24

Grundfremskrivning 1987-1991 fra september 1987 — EUR 12
(gennemsnitlige årlige procentvise vækstrater, medmindre andet er angivet)

	1970/ 1960	1980/ 1970	1985/ 1980	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1991/ 1986
1. BNP i faste priser	4,8	3,0	1,2	2,6	2,2	2,3	2,3	2,6	2,8	2,5
2. Arbejdsløshedsprocent (% af arb. styrke)	2,0 ⁽⁵⁾	6,1 ⁽⁵⁾	12,1	11,9	11,8	11,7	11,4	11,1	10,6	10,6
3. Prisindeks for privatkonsum	3,8	10,6	8,7	3,7	3,2	3,4	3,3	3,4	3,4	3,3
4. Betalingsbalancens løbende poster (% BNP) ⁽¹⁾	0,5	-1,3	0,5	1,5	1,1	0,8	0,7	0,4	0,2	0,2
5. Intern realefterspørgsel	4,9	2,9	0,6	3,8	3,2	2,7	2,5	2,7	2,8	2,8
6. Privat konsum i faste priser	4,9	3,4	1,0	3,9	3,1	2,7	2,6	2,7	2,8	2,8
7. Private investeringer	6,4 ⁽²⁾	1,8	0,6	3,8	3,7	3,3	3,7	4,2	4,4	3,9
8. Vare- og tjenesteeksport i faste priser	7,9	5,8	4,3	1,6	1,9	3,2	4,2	4,5	4,8	3,7
9. Vare- og tjenesteimport i faste priser	8,7	5,4	2,4	5,9	5,3	4,4	4,5	4,8	4,8	4,8
10. Samlet beskæftigelse	0,2	0,2	-0,5	0,8	0,8	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7
11. Produktivitet (BNP pr. beskæftiget)	4,6	2,8	1,7	1,8	1,4	1,7	1,7	2,0	2,1	1,8
12. Reale enhedslønmodkostninger ⁽³⁾	0,0	0,4	-0,7	-1,4	0,0	-0,5	-0,3	-0,2	-0,2	-0,3
13. Langfristede realrentesatser	2,3	-0,9	3,0	3,6	5,2	5,6	5,7	5,6	5,4	5,5
14. Indeks for kapitalens rentabilitet ⁽⁴⁾ (1960—1969 = 100)	98,9	75,0	61,9	75,9	76,1	78,3	79,6	80,7	81,8	79,3
15. Offentlige sektors underskud (% af BNP)	-0,6	-2,8	-5,2	-4,8	-4,5	-4,5	-4,1	-3,9	-3,4	-4,1

⁽¹⁾ Niveau ved periodens udgang (i procentpoints).

⁽²⁾ EUR 10 (EUR 12 minus Spanien og Portugal).

⁽³⁾ Beregnet som forholdet mellem reallønudgift pr. lønmodtager og BNP pr. beskæftiget.

⁽⁴⁾ Modellens resultater skal betragtes som en sammenfattende indikator og er derfor ikke direkte sammenlignelige med de data for den markedsbestemte sektor, som fremlægges andetsteds.

⁽⁵⁾ EUR 12 minus Grækenland, Spanien og Portugal.

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

Fremskrivningerne for tidsrummet 1987—1988 svarer til de af Kommissionens tjenestegrene opstillede kortfristede prognoser (økonomiske budgetter 1987—1988, september 1987), og disse er fremskrevet til 1991 ved hjælp af COMPACT-modellen.

TABEL 25

Balanceret vækst ud fra et efterspørgselssynspunkt, dvs. i BNP, privat konsum, private investeringer og nettoeksport inden for Fællesskabet (gennemsnitlige årlige procentvise vækstrater, faste priser)

(%)

	BNP	Privat konsum	Private investeringer ⁽²⁾	Nettoeksport ⁽³⁾ (i % af BNP)
1961—1973	4,8	5,0	5,9	0,3
1974—1985	1,8	2,0	0,7	-0,2
1986—1988 ⁽¹⁾	2,4	3,2	3,6	0,6

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.

⁽²⁾ EUR 10 indtil 1970 (ekskl. Spanien og Portugal).

⁽³⁾ Vare- og tjenestebalance i løbende priser.

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 26

EF-medlemsstaternes indbyrdes samhandel i % af den samlede vareimport (løbende priser)

	EUR 12	B/L	DK	D	GR	E	F	IRL	I	NL	P	UK
1958	35,2	55,5	60,0	36,3	53,7	31,8	28,3	68,9	30,2	50,7	53,4	21,8
1965	44,9	63,6	50,0	46,9	52,1	48,6	46,4	67,7	38,1	61,7	51,9	25,6
1970	50,3	66,3	48,7	51,7	50,9	40,9	56,0	70,1	47,5	63,4	52,6	29,4
1975	49,5	68,5	47,2	51,9	45,1	35,3	51,8	70,3	44,5	58,2	43,9	34,6
1980	49,2	61,6	50,3	49,4	40,9	31,3	52,0	75,3	46,2	54,7	45,3	40,9
1985	53,4	68,6	50,7	53,1	48,1	37,9	59,4	71,7	47,1	55,8	45,9	47,3
1986	57,8	69,9	53,2	54,2	58,3	51,3	64,4	73,0	55,4	61,0	58,8	50,4
1987 ⁽¹⁾	58,0	69,5	54,0	55,3	58,5	52,2	63,0	70,9	56,1	62,0	64,2	51,0
1988 ⁽¹⁾	58,4	69,7	53,7	56,6	58,4	52,6	63,0	69,4	56,3	61,7	64,0	52,0

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 27

EF-medlemsstaternes indbyrdes samhandel i % af den samlede vareeksport (løbende priser)

	EUR 12	B/L	DK	D	GR	E	F	IRL	I	NL	P	UK
1958	37,2	55,4	59,3	37,9	50,9	46,8	30,9	82,4	34,5	58,3	38,9	21,8
1965	49,6	70,8	52,1	46,9	46,6	53,6	51,8	83,8	51,1	69,2	44,0	29,6
1970	53,4	75,2	44,2	49,8	53,5	49,6	58,1	74,3	51,7	72,6	43,8	32,7
1975	52,4	72,4	46,6	46,9	51,6	48,1	53,2	80,4	49,2	73,0	53,8	35,2
1980	55,7	73,2	51,6	51,1	48,2	52,2	55,4	76,0	51,6	73,5	58,6	45,0
1985	54,9	70,1	44,8	49,7	54,2	53,4	53,7	68,9	48,2	74,6	62,5	48,8
1986	57,2	72,9	46,8	50,8	63,5	60,9	57,8	71,9	53,5	75,7	68,0	47,9
1987 ⁽¹⁾	58,1	74,5	47,5	52,9	63,4	63,3	56,1	74,0	53,9	76,3	70,0	49,0
1988 ⁽¹⁾	58,4	75,0	48,0	53,3	63,5	64,4	56,4	75,0	53,6	76,7	70,6	49,0

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 28

Direkte eksportvirkning i medlemsstaterne af en forøgelse af deres import med 10% (faste priser) ⁽¹⁾

	Som følge af en importforøgelse på 10% i:											
	B/L	DK	D	GR	E	F	IRL	I	NL	P	UK	EUR 12
<i>Forøges eksporten i ... med (%)</i>												
B/L	—	0,1	2,0	0,1	0,1	2,0	0,0	0,6	1,5	0,0	0,8	7,3
DK	0,2	—	1,7	0,1	0,1	0,5	0,1	0,5	0,4	0,0	1,2	4,7
D	0,7	0,2	—	0,1	0,2	1,1	0,1	0,9	0,9	0,1	0,9	5,1
GR	0,2	0,1	2,5	—	0,1	0,9	0,0	1,5	0,3	0,0	0,7	6,4
E	0,3	0,1	1,2	0,1	—	1,9	0,1	0,8	0,4	0,4	1,0	6,1
F	0,9	0,1	1,8	0,1	0,3	—	0,1	1,2	0,5	0,1	0,9	5,8
IRL	0,3	0,1	1,2	0,0	0,2	1,0	—	0,3	0,5	0,0	3,6	7,2
I	0,3	0,1	1,9	0,1	0,3	1,6	0,0	—	0,3	0,1	0,7	5,4
NL	1,5	0,2	2,9	0,1	0,1	1,0	0,1	0,7	—	0,0	1,0	7,6
P	0,4	0,3	1,6	0,0	0,6	1,5	0,1	0,4	0,6	—	1,5	6,8
UK	0,4	0,2	1,4	0,1	0,3	0,8	0,5	0,5	0,6	0,1	—	4,8
EUR 12	0,6	0,2	1,3	0,1	0,2	1,1	0,1	0,7	0,6	0,1	0,8	5,7

⁽¹⁾ Estimationer på basis af QUEST-modellen. QUEST-modellen er udviklet af Kommissionens tjenestegrene. Modellens metodologiske detaljer vedrørende udenrigshandelssektoren er beskrevet i »Estimation and simulation of international trade linkages in the QUEST model«, *Europæisk Økonomi* nr. 31, marts 1987.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 29

Effekter af en forøgelse af de offentlige investeringer i visse af Fællesskabets medlemsstater under hensyntagen til EF-medlemsstaternes indbyrdes afhængighed: Hvad sker der eksempelvis, når de offentlige investeringer vokser med 1 % af BNP (årgennemsnit for de første fem år)

(BNP-procentpoints)

	Som følge af en forøgelse af de offentlige investeringer i . . .				
	D	F	I	UK	EUR 4
<i>vokser den offentlige sektors finansieringssevne med</i>					
B	0,2	0,2	0,1	0,1	0,6
DK	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2
D	-0,7	0,1	0,0	0,1	-0,5
GR	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2
E	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
F	0,1	-0,8	0,1	0,1	-0,6
IRL	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3
I	0,0	0,0	-0,8	0,0	-0,6
NL	0,2	0,1	0,1	0,1	0,5
P	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2
UK	0,0	0,0	0,0	-0,7	-0,6
EUR 12	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,4
<i>forbedres betalingsbalancens løbende poster med</i>					
B	0,3	0,3	0,1	0,2	0,8
DK	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3
D	-0,3	0,1	0,1	0,1	-0,1
GR	0,1	0,1	0,1	0,0	0,2
E	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2
F	0,1	-0,4	0,0	0,1	-0,2
IRL	0,2	0,1	0,1	0,3	0,6
I	0,1	0,1	-0,3	0,0	-0,1
NL	0,2	0,2	0,1	0,2	0,6
P	0,1	0,1	0,0	0,1	0,4
UK	0,1	0,1	0,0	-0,4	-0,2
EUR 12	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1

Kilde: OECD's INTERLINK-model (1987) og beregninger foretaget af Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 30

Realøkonomisk konvergens, investeringskvoter, kapitalens produktivitet og betalingsbalancer

	GR	E	IRL	P	GR, E, IRL, P i alt	Øvrige med- lemsstater	EUR 12
BNP pr. capita (faste priser, gennemsnitlige årlige procentvise vækstrater)							
1961—1975	6,2	5,7	3,6	5,4	5,6	3,2	3,5
1976—1981	2,3	0,6	3,0	3,4	1,2	2,3	2,1
1982—1988 ⁽¹⁾	0,4	2,1	0,9	1,7	1,7	1,8	1,8
Investeringskvoter (i % af BNP)							
1961—1975	22,3	24,7	21,0	24,3	24,2	22,9	23,1
1976—1981	23,4	22,9	27,7	27,7	23,8	21,2	21,6
1982—1988 ⁽¹⁾	19,2	20,4	21,2	25,3	20,9	19,1	19,3
Kapitalens marginale produktivitet ⁽²⁾							
1963—1975	0,23	0,22	0,16	0,17	0,21	0,13	0,14
1976—1981	0,09	0,02	0,11	0,12	0,05	0,10	0,09
1982—1988 ⁽¹⁾	0,02	0,10	0,04	0,07	0,08	0,09	0,09
Betalingsbalancer (i % af BNP)							
1961—1975	-2,9	-0,4	-2,7	-0,6	-0,9	0,4	0,2
1976—1981	-1,2	-1,5	-9,6	-7,1	-2,6	-0,1	-0,4
1982—1988 ⁽¹⁾	-5,1	0,2	-4,4	-1,9	-1,0	0,5	0,3

⁽¹⁾ 1987/1988: Økonomiske budgetter, september 1987.

⁽²⁾ Ændring i BNP pr. ekstra kapitalenhed = ændring i BNP divideret med de faste bruttoinvesteringer.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 31
Eksportmarksandsænde (1)

	1963	1968	1973	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	Forskellen 1973/1968	Forskellen 1979/1973	Forskellen 1985/1979
<i>Industrien i alt</i>													
EUR 10 (2)	31,68	28,63	26,80	27,04	27,25	26,65	26,61	26,03	25,21	25,60	-1,83	+0,24	-1,44
USA	20,92	19,06	15,43	15,26	16,35	17,92	17,20	16,49	16,59	15,99	-3,63	-0,17	+0,73
Japan	6,39	8,92	10,53	11,38	12,43	15,16	14,62	15,60	16,94	16,75	+1,61	+0,85	+5,37
<i>Stor efterspørgsel (3)</i>													
EUR 10 (2)	35,00	31,39	27,96	27,40	27,00	25,79	25,75	25,23	24,01	24,86	-3,43	-0,56	-2,45
USA	24,26	22,47	17,51	18,08	19,18	20,70	20,91	20,11	20,74	19,32	-4,96	+0,57	+1,24
Japan	6,22	10,15	12,36	13,06	14,18	17,34	16,53	18,54	20,62	20,20	+2,21	+0,70	+7,14
<i>Mellemstor efterspørgsel (4)</i>													
EUR 10 (2)	31,52	28,17	26,98	26,69	27,66	26,49	26,32	25,34	24,32	24,27	-1,19	-0,29	-2,42
USA	25,43	23,26	18,65	17,66	18,26	20,42	19,12	18,21	17,95	17,87	-4,61	-0,99	+0,21
Japan	3,82	6,37	9,22	10,86	12,24	14,76	13,98	15,03	16,38	16,52	+2,85	+1,64	+5,66
<i>Lille efterspørgsel (5)</i>													
EUR 10 (2)	29,64	27,20	25,53	27,23	26,86	27,89	28,12	28,29	28,46	29,16	-1,67	+1,70	+1,93
USA	12,57	10,45	8,90	8,81	10,62	10,42	9,37	8,84	8,53	7,76	-1,55	-0,09	-1,05
Japan	9,98	11,64	10,93	10,53	10,99	13,43	13,52	12,90	13,02	12,38	-0,71	-0,40	+1,85

(1) Defineret som et givet lands eller en given zones andel i OECD-landenes samlede eksport i løbende priser inkl. EF-medlemsstaternes indbyrdes samhandel (løbende priser).

(2) EUR 10 ekskl. EF-medlemsstaternes indbyrdes samhandel.

(3) Varer med stor efterspørgsel:

elektrisk og elektronisk materiel, kontormaskiner, datamatik, kemiske produkter og lægemidler. Den internationale efterspørgsel voksede gennemsnitlig med ca. 6% om året.

(4) Varer med mellemstor efterspørgsel:

biler, andre transportmidler, næringsmidler, papir, gummi, plast, industri- og landbrugsmaskiner. Den internationale efterspørgsel voksede gennemsnitlig med 2-3% om året.

(5) Varer med lille efterspørgsel:

jern og stål, tekstiler, læder, beklædning, metalvarer, byggematerialer, ikke metallske mineraler. Den internationale efterspørgsel voksede gennemsnitlig med ca. 1% om året.

De årlige vækstrater er beregnet ved sammenholdelse af gennemsnittet for 1981/1982 og gennemsnittet for 1972/1973 (i US\$ i 1975-priser og til 1975-vekselkurser). Opdelingerne er foretaget på basis af vækstraterne for den samlede zone.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene, VOLIMEX-databanken.

TABEL 32

Gevinst (+) og tab (-) af eksportmarkedsandele i tidsrummet 1979 - 1985 (i aftagende rækkefølge) ⁽¹⁾EUR 10 ⁽²⁾

Branche	Tab	Branche	Gevinst
Elektrisk materiel	- 4,39	Læder og skotøj	+ 5,45
Køretøjer, motorcykler, biler	- 4,25	Træ, møbler	+ 4,86
Gummi og plast	- 2,53	Tekstil og beklædning	+ 3,87
Industrimaskiner	- 2,49	Mineraler og varer baseret på ikke metalliske mineraler	+ 2,47
Andre transportmidler	- 2,27	Næringsmidler, drikkevarer og tobak	+ 2,03
Kontor-, edb- og præcisionsmaskiner, optiske apparater o.lign.	- 2,23	Papir og tryksager	+ 1,25
Andre industrivarer	- 0,84	Mineraler, ferro- og non ferrometaller (ekskl. fertile og fissile)	+ 1,23
Metalvarer ekskl. maskiner og transportmidler	- 0,65	Kemiske produkter	+ 0,51

USA

Branche	Tab	Branche	Gevinst
Andre industrivarer	- 2,06	Andre transportmidler	+ 5,45
Tekstil og beklædning	- 1,41	Gummi- og plastvarer	+ 3,63
Mineraler, ferro- og nonferrometaller (ekskl. fertile og fissile)	- 1,29	Kontor-, edb- og præcisionsmaskiner, optiske apparater o.lign.	+ 3,30
Køretøjer, motorcykler, biler	- 0,86	Papir og tryksager	+ 0,68
Næringsmidler, drikkevarer og tobak	- 0,52	Elektrisk materiel og udstyr	+ 0,66
Træ, møbler	- 0,46	Læder og skotøj	+ 0,52
Mineraler og varer baseret på ikke metalliske mineraler	- 0,36		
Metalvarer ekskl. maskiner og transportmidler	- 0,24		
Kemiske produkter	- 0,01		
Industri- og landbrugsmaskiner	- 0,01		

Japan

Branche	Tab	Branche	Gevinst
Næringsmidler, drikkevarer og tobak	0,00	Elektrisk materiel	+ 11,66
		Køretøjer, motorcykler, biler	+ 9,40
		Kontor- og edb-maskiner	+ 5,47
		Præcisionsmaskiner, optiske apparater o.lign.	+ 5,26
		Andre industrivarer	+ 5,24
		Mineraler og varer baseret på ikke metalliske mineraler	+ 3,17
		Gummi og plast	+ 3,04
		Andre transportmidler	+ 2,71
		Tekstil og beklædning	+ 2,20
		Metalvarer ekskl. maskiner og transportmidler	+ 1,75
		Mineraler, ferro- og non ferrometaller (ekskl. fertile og fissile)	+ 1,63
		Kemiske produkter	+ 1,35
		Papir og tryksager	+ 0,78
		Læder og skotøj	+ 0,42
		Træ, møbler	+ 0,18

⁽¹⁾ Ved markedsandel forstås USA's, Japans eller EUR 10's eksport til resten af verden i forhold til OECD-landenes samlede eksport til hele verden.⁽²⁾ Der er her kun taget hensyn til samhandelen med tredjelande.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene, VOLIMEX-databanken.

TABEL 33

Stigningstakter for industriens faste bruttoinvesteringer opdelt på sektorer (i 1980-priser)

	1973—1979	1979—1985	1979—1982	1982—1985
<i>Industrien i alt</i>				
EUR 4 ⁽¹⁾	-0,4	1,1	-3,8	6,2
USA	5,5	-0,6	-3,4	2,2
Japan	-2,1	9,7	9,2	10,2
<i>Stor efterspørgsel</i>				
EUR 4 ⁽¹⁾	1,9	1,4	-5,5	8,9
USA	7,2	2,1	3,6	0,7
Japan	-0,8	15,8	13,0	18,6
<i>Mellemstor efterspørgsel</i>				
EUR 4 ⁽¹⁾	2,1	0,8	-2,3	3,9
USA	6,4	0,4	-4,1	5,0
Japan	-1,4	8,3	7,0	9,6
<i>Lille efterspørgsel</i>				
EUR 4 ⁽¹⁾	-5,0	0,1	-6,3	6,9
USA	3,0	-5,5	-10,0	-0,7
Japan	-3,6	5,4	8,4	2,5

⁽¹⁾ Forbundsrepublikken Tyskland, Frankrig, Italien og Det Forenede Kongerige.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene, sektordatabank.

TABEL 34

Stigningstakter for beskæftigelse opdelt på sektorer

	1973—1979	1979—1985	1979—1982	1982—1985
<i>Industrien i alt</i>				
EUR 7 ⁽¹⁾	-1,3	-2,5	-2,6	-2,3
USA	0,9	-1,4	-3,6	0,9
Japan	-1,7	1,3	0,9	1,7
<i>Stor efterspørgsel</i>				
EUR 7 ⁽¹⁾	-0,5	-1,6	-2,4	-0,7
USA	2,1	-0,3	-1,4	0,9
Japan	-2,0	4,9	4,3	5,4
<i>Mellemstor efterspørgsel</i>				
EUR 7 ⁽¹⁾	-0,6	-2,0	-1,8	-2,3
USA	1,3	-0,5	-2,9	2,0
Japan	-0,9	0,6	0,9	0,4
<i>Lille efterspørgsel</i>				
EUR 7 ⁽¹⁾	-1,9	-3,3	-3,5	-3,0
USA	-0,2	-3,3	-5,9	-0,7
Japan	-2,1	0,2	-0,6	0,9

⁽¹⁾ Forbundsrepublikken Tyskland, Frankrig, Italien, Det Forenede Kongerige, Nederlandene, Belgien og Danmark.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene, sektordatabank.

TABEL 35

**De Europæiske Fællesskabers almindelige budget, 1985-1988:
betalingsbevillinger, mio ECU i % af det samlede beløb**

	1985 ⁽¹⁾ EUR 10	1986 ⁽²⁾ EUR 12	1987 ⁽³⁾ EUR 12	1988 ⁽⁴⁾ EUR 12
<i>Udgifter</i>				
Landbruget, Garantisektionen	69,9	65,7	63,5	68,1
Landbruget, Udviklingssektionen	2,6	2,1	2,6	3,0
Fiskeri	0,3	0,4	0,5	0,6
Socialfonden	5,0	6,6	7,0	6,4
Regionalfonden	5,8	7,1	6,9	7,4
Integrerede middelhavsprogrammer	0,0	0,1	0,5	0,2
Transport	0,3	0,1	0,1	0,2
Energi og industri	0,5	0,2	0,4	0,5
Forskning og innovation	2,0	1,7	2,1	2,4
Fødevarerhjælp	1,9	0,9	1,6	0,9
Udviklingsbistand	1,9	1,1	1,5	1,2
Andre udgifter, herunder tilbagebetalinger til medlemsstaterne	9,8	14,1	13,3 ⁽⁵⁾	9,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
(p.m. absolut beløb i mio ECU)	(28 223)	(33 635)	(36 168)	(39 708)
<i>Indtægter</i>				
Landbrugsafgifter	7,7	6,8	8,9	7,6
Told	29,4	24,3	23,2	22,6
Merværdiafgift (moms)	53,8	66,1	64,8	44,2
Særtilskud	6,8	0,6	0,6	24,9 ⁽⁶⁾
Diverse	2,3	2,2	2,5	0,7
I alt	100,0	100,0 ⁽⁶⁾	100,0 ⁽⁷⁾	100,0 ⁽⁸⁾
(p.m. absolut beløb i mio ECU)	(28 272)	(33 635)	(36 168)	(39 708)
Maksimal momsats	1,0	1,4	1,4	1,0
Faktisk momsats	1,0	1,37 ⁽⁹⁾	1,27 ⁽¹⁰⁾	1,0 ⁽¹¹⁾
Samlet budget i % af BNP	0,85	0,98	1,00	1,03

⁽¹⁾ Gennemførelse — forvaltningsregnskaber for 1985.

⁽²⁾ Foreløbig gennemførelse — Beretning om 1986-budgettets gennemførelse.

⁽³⁾ Tillægs- og ændringsbudget nr. 1/1987 vedtaget den 3. august 1987.

⁽⁴⁾ Foreløbigt forslag til budget for 1988 fremsat af Kommissionen den 15. juni 1987.

⁽⁵⁾ Inkluderer et underskud til et skønnet beløb af 820 mio ECU for 1986.

⁽⁶⁾ Korrektionen af Det Forenede Kongeriges budgetuligevægt, der andrager 2 685 mio ECU, er opført blandt indtægterne.

⁽⁷⁾ Korrektionen af Det Forenede Kongeriges budgetuligevægt, der andrager 2 366 mio ECU, er opført blandt indtægterne.

⁽⁸⁾ Korrektionen af Det Forenede Kongeriges budgetuligevægt, der andrager 2 513 mio ECU, er opført blandt indtægterne.

⁽⁹⁾ Undtagen Forbundsrepublikken Tyskland (1,33) og Det Forenede Kongerige (0,67).

⁽¹⁰⁾ Undtagen Forbundsrepublikken Tyskland (1,35) og Det Forenede Kongerige (0,83).

⁽¹¹⁾ Hvis reformen ikke var blevet gennemført, ville det momsloft, hvorom man nåede til enighed i Fontainebleau (1,4%), have ført til et underskud på rundt regnet 6 mia ECU. Selv hvis momsloftet var blevet forhøjet til 1,6%, ville det ikke have været muligt at dække de i det foreløbige forslag fastsatte udgifter.

TABEL 36
Penge- og kreditpolitiske mål og dertil svarende faktiske tal

	1981		1985		1986		1987	
	Mål	Faktiske tal	Mål	Faktiske tal	Mål	Faktiske tal	Mål	Faktiske tal (på årsbasis)
<i>D</i>								
MZ ⁽¹⁾	4—7	3,5	3—5	4,4	3,5—5,5	7,8	3—6	7,3 (juli)
<i>F</i>								
M2 ⁽²⁾	10,0	11,4	4—6	6,9	3,0—5,0 ⁽⁶⁾	4,4	3—5	7,2 (juni)
<i>E</i>								
M3	14,5—18,5	16				—	—	7,2 (juni)
ALP ⁽⁶⁾			11,5—14,5	12,8	9,5—12,5	11,4	6,5—9,5	13,7 (juni)
<i>I</i>								
TDCE ⁽³⁾	16,0	18,2	16,8	17,9		—		
PSCE ⁽⁷⁾					7	11,4	7	14,2 (juni)
M2					7—11	9,4	6—9	12,3 (juni)
<i>UK</i> ⁽⁴⁾								
£M3 ⁽⁸⁾	6—10	13,8	5—9	15,1	11—15	18,1	—	20,9 (juli)
M0			3—7	6,0	2—6	5,2	2—6	5,3 (juli)
<i>USA</i> ⁽⁵⁾								
M1	3,5—6	2,3	4—7	11,9	3—8	16,5	—	10,5 (juli)
M2	6—9	9,2	6—9	8,0	6—9	8,9	5,5—8,5	5,7 (juli)
TDCE ⁽³⁾			9—12	12,7	8—11	12,2	8—11	11,3 (juli)

(1) »Zentralbankgeld«.

(2) For 1985 M2R (M2 for valutaindlændinge) og for 1986/1987 M3.

(3) TDCE: Samlet indenlandsk kredit.

(4) Før 1985 havde målene form af årlige satser for tidsrummet fra februar til april i det følgende år; fra og med 1985 har de form af tolv måneders stigningstakter, og resultatet angår den tolv månedersperiode, der slutter i december.

(5) De Forenede Stater har også et mål for M3.

(6) M3, ny definition.

(7) Intern kredit til den ikke statslige sektor.

(8) Likvide aktiver i offentlighedens besiddelse.

(9) Aggregatet £M3 blev i maj 1987 erstattet med M3.

TABEL 37
Nominelle langfristede rentesatser

Land	1961/ 1969	1970/ 1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987 ⁽¹⁾
B	6,1	8,1	8,5	9,7	12,2	13,8	13,4	11,8	12,0	10,6	7,9	7,7
DK	7,9	13,2	16,8	16,7	18,7	19,3	20,5	14,4	14,0	11,6	10,5	11,8
D	6,6	8,3	5,7	7,4	8,5	10,4	8,9	7,9	7,8	6,9	5,9	5,6
GR	—	9,8	10,0	11,2	17,1	17,6	15,4	18,2	18,5	15,8	15,8	17,4
E	—	—	12,0	13,3	16,0	15,8	16,0	16,9	16,5	13,4	11,4	12,1
F	6,2	9,6	10,6	10,9	13,1	15,8	15,6	13,6	12,5	10,9	8,4	9,0
IRL	—	12,2	12,8	15,1	15,4	17,3	17,0	13,9	14,6	12,7	11,1	11,5
I	6,5	10,2	13,7	14,1	16,1	20,6	20,9	18,0	14,9	14,3	11,7	10,6
NL	5,3	8,3	8,1	9,2	10,7	12,2	10,5	8,8	8,6	7,3	6,4	6,2
P	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25,4	17,9	15,2
UK	6,7	11,8	12,6	13,0	13,9	14,8	12,7	10,8	10,7	10,6	9,8	9,3
EUR 12 ⁽²⁾	6,5	9,8	10,3	11,2	12,9	15,0	14,2	12,6	11,8	10,8	9,1	8,9
EUR 10 ⁽²⁾	6,4	9,5	9,3	10,2	11,8	13,8	12,6	10,7	10,4	9,6	7,9	7,7
EMS ⁽²⁾	6,3	9,2	8,8	10,1	11,5	13,5	12,5	10,6	10,3	9,2	7,8	7,5
USA	4,6	6,5	7,9	8,7	10,8	12,9	12,2	10,8	12,0	10,8	8,1	8,2
Japan	—	7,7	6,3	8,3	8,9	8,4	8,3	7,8	7,3	6,5	5,2	4,5

Inflationskorrigerede⁽³⁾ langfristede rentesatser

Land	1961/ 1969	1970/ 1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987 ⁽¹⁾
B	2,7	0,2	4,0	4,9	8,1	8,5	6,0	5,1	6,4	5,2	3,4	5,5
DK	1,6	2,9	6,3	8,5	9,7	8,4	9,0	6,3	7,9	6,0	5,3	6,9
D	3,2	2,3	1,3	3,3	3,5	6,2	4,3	4,5	5,7	4,6	2,7	3,6
GR	—	-1,5	-2,6	-6,2	-0,5	-2,0	-7,6	-0,8	-1,3	-1,5	-2,7	0,6
E	—	—	-6,8	-2,9	1,8	3,4	1,9	4,7	5,0	4,3	0,2	6,1
F	1,9	0,9	1,0	0,5	0,8	3,6	2,7	3,7	4,9	4,7	3,4	5,5
IRL	—	-1,4	2,1	1,2	0,6	-0,1	1,1	2,3	7,8	7,3	5,1	8,4
I	2,1	-2,5	-0,2	-1,6	-3,7	1,8	4,0	2,3	4,3	5,1	3,4	4,8
NL	0,2	-0,1	2,6	5,1	4,7	6,4	4,2	6,8	6,3	4,8	5,6	7,3
P	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,1	-0,1	3,6
UK	2,7	-0,8	1,2	-1,3	-4,8	3,0	4,6	5,5	6,3	4,5	6,1	5,1
EUR 12 ⁽²⁾	2,3	-0,4	0,0	0,2	-0,3	3,6	3,3	3,8	5,0	4,4	3,3	4,8
EUR 10 ⁽²⁾	2,3	-0,3	0,2	-0,1	-1,1	2,7	2,4	2,6	4,3	3,8	3,0	4,0
EMS ⁽²⁾	2,2	0,3	0,4	1,0	0,4	2,8	2,1	2,1	4,2	3,8	3,9	4,3
USA	1,7	-0,3	0,6	-0,2	1,7	2,9	5,5	6,6	7,9	7,3	5,8	4,7
Japan	—	-1,3	1,4	5,1	4,9	5,0	6,3	6,9	5,9	4,7	3,2	3,8

(1) Gennemsnit for de syv første måneder.

(2) Beregnet ved aggregering af de disponible lantedata for de forskellige år.

(3) Deflateret med BNP-prisindekset.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 38

Sammenfattende budgetpolitiske indikatorer for Fællesskabet

(% af BNP)

	EUR 12 ⁽²⁾ : offentlig administration									
	1970 ⁽²⁾	1973 ⁽²⁾	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
<i>Indtægter</i>										
1. Indirekte skatter	13,1	12,2	12,6	12,7	12,9	13,1	12,9	13,1	13,1	13,1
2. Direkte skatter	9,5	9,8	11,6	11,8	12,0	12,2	12,4	12,2	12,4	12,2
3. Oppebårne bidrag til sociale sikringsordninger	10,3	11,3	14,0	14,4	14,7	14,6	14,6	14,5	14,6	14,8
4. Samlet skattetryk (1 + 2 + 3):	32,9	33,3	38,1	39,0	39,6	39,9	39,9	39,8	40,1	40,2
5. Andre løbende indtægter	3,0	3,0	3,7	3,8	3,8	3,8	4,0	3,9	3,6	3,5
6. Løbende indtægter i alt (4 + 5):	35,9	36,2	41,8	42,8	43,4	43,6	43,9	43,7	43,7	43,5
<i>Udgifter</i>										
7. Driftsudgifter (heraf renter)	30,8 (1,9)	33,0 (1,9)	43,1 (3,7)	44,4 (4,2)	45,0 (4,4)	45,2 (4,8)	45,1 (5,0)	44,7 (5,0)	44,5 (4,8)	44,3 (4,8)
8. Offentlige investeringer	4,0	3,6	3,0	3,0	2,9	2,8	2,8	2,7	2,7	2,8
9. Andre anlægsudgifter	0,8	0,7	1,0	0,9	0,9	1,0	1,1	0,9	0,9	0,8
<i>Budgetsaldo</i>										
10. I alt	0,3	-1,1	-5,3	-5,5	-5,3	-5,3	-5,2	-4,7	-4,4	-4,4
11. I alt ekskl. renter	2,2	0,8	-1,6	-1,4	-0,9	-0,6	-0,2	0,4	0,4	0,4
<i>Offentlig gæld</i>										
12. I % af BNP	—	36,9	43,1	48,2	51,5	54,3	56,9	58,1	60,4	62,8
13. Årlig procentvis ændring	—	—	—	11,8	6,8	5,4	4,8	2,6	4,0	4,0

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.⁽²⁾ EUR 12 ekskl. Grækenland, Irland og Portugal i 1970 og 1973.

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 39

Det offentlige udgifter, indtægter og finansieringsevne

(% af BNP)

	1970	1973	1981	1982	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
a) Løbende indtægter i alt										
B	36,5	38,2	45,2	46,8	46,1	47,3	47,8	46,1	46,5	46,3
DK	46,2	47,3	52,9	52,0	54,4	56,7	57,4	58,7	58,5	59,0
D	38,9	42,9	45,6	46,1	45,8	46,1	46,4	45,5	45,4	45,1
GR	26,5	25,1	28,9	32,0	33,2	34,2	34,5	36,0	37,0	37,4
E	22,9	24,1	31,7	31,9	34,0	33,8	35,4	36,4	37,2	37,2
F	39,8	39,4	46,7	47,6	48,2	49,1	49,2	48,8	48,7	48,9
IRL	:	:	38,4	40,5	42,7	43,0	43,1	43,3	44,2	44,3
I	26,7	26,7	34,1	36,2	38,1	38,0	38,5	39,2	39,7	39,9
L	35,8	39,4	54,7	54,1	56,4	54,5	56,9	55,2	54,2	54,2
NL	41,1	46,4	53,8	54,2	55,6	54,4	55,1	53,4	53,1	52,2
P	:	:	33,0	33,3	37,1	34,4	33,1	35,5	33,9	33,9
UK	39,8	35,6	41,8	42,5	41,8	42,0	41,8	41,0	40,6	39,7
EUR 12	35,9 ⁽²⁾	36,2 ⁽²⁾	41,8	42,8	43,4	43,6	43,9	43,7	43,7	43,5

b) Samlede udgifter inkl. anlægsudgifter⁽³⁾

B	38,6	41,5	58,0	57,8	57,5	56,7	56,2	54,9	53,1	52,4
DK	42,1	42,1	59,8	61,2	61,6	60,7	59,5	55,4	56,6	57,3
D	38,7	41,7	49,2	49,4	48,4	48,0	47,5	46,7	47,0	47,1
GR	:	:	39,9	39,7	41,5	44,3	48,1	46,7	47,6	47,3
E	22,1	22,9	35,6	37,5	38,8	39,3	42,2	42,1	42,2	42,1
F	38,9	38,5	48,6	50,3	51,4	51,8	52,1	51,8	51,5	51,3
IRL	:	:	51,8	54,3	54,5	52,9	54,7	54,0	53,2	52,1
I	29,7	32,8	45,5	47,6	48,8	49,5	50,8	50,5	50,1	50,3
L	33,1	36,1	57,9	55,7	56,2	52,5	52,5	51,4	51,4	51,2
NL	42,3	45,4	59,2	61,3	62,0	60,7	59,9	58,0	58,8	58,2
P	:	:	42,5	43,6	46,2	46,4	43,1	43,7	42,7	41,7
UK	36,9	38,3	44,4	45,0	45,2	45,9	44,6	43,6	42,6	41,7
EUR 12	35,6 ⁽²⁾	37,3 ⁽²⁾	47,1	48,3	48,7	49,0	49,1	48,4	48,1	47,8

c) Samlet finansieringsevne (+) eller -behov (-) inkl. renter

B	-2,2	-3,3	-12,8	-11,0	-11,3	-9,4	-8,4	-8,7	-6,6	-6,1
DK	4,1	5,2	-6,9	-9,1	-7,2	-4,1	-2,1	3,3	1,9	1,7
D	0,2	1,2	-3,7	-3,3	-2,5	-1,9	-1,2	-1,2	-1,6	-2,0
GR	:	:	-11,0	-7,7	-8,3	-10,0	-13,6	-10,7	-10,6	-9,8
E	0,7	1,1	-3,9	-5,6	-4,8	-5,5	-6,7	-5,7	-5,0	-4,9
F	0,9	0,9	-1,9	-2,8	-3,2	-2,7	-2,9	-3,0	-2,8	-2,3
IRL	:	:	-13,4	-13,7	-11,8	-9,9	-11,6	-11,2	-10,0	-7,5
I	-3,1	-6,1	-11,5	-11,3	-10,7	-11,5	-12,3	-11,3	-10,4	-10,4
L	2,7	3,3	-3,2	-1,6	0,2	2,0	4,4	3,9	2,8	3,1
NL	-1,2	1,0	-5,5	-7,1	-6,4	-6,3	-4,7	-4,6	-5,7	-6,0
P	:	:	-9,5	-10,3	-9,1	-12,0	-10,0	-8,2	-8,8	-7,8
UK	2,9	-2,7	-2,5	-2,4	-3,4	-3,9	-2,9	-2,7	-2,0	-2,0
EUR 12	0,3 ⁽²⁾	-1,0 ⁽²⁾	-5,3	-5,5	-5,3	-5,3	-5,2	-4,8	-4,5	-4,5

	1970	1973	1981	1982	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
--	------	------	------	------	------	------	------	---------------------	---------------------	---------------------

d) Betalte renter på offentlig gæld

B	3,4	3,3	7,9	9,2	9,4	9,9	10,6	11,1	10,9	11,0
DK	1,3	1,3	5,3	6,0	8,1	9,7	9,9	8,8	8,2	7,8
D	1,0	1,1	2,3	2,8	3,0	3,0	3,0	3,0	2,9	2,9
GR	:	:	3,2	2,6	3,7	4,6	5,4	5,9	6,5	6,9
E	0,6	0,6	0,8	1,0	1,3	2,0	3,4	3,9	3,7	3,7
F	1,1	0,8	2,0	2,0	2,6	2,7	2,9	2,9	2,8	2,8
IRL	:	:	7,4	9,0	9,4	9,6	10,9	10,1	10,4	10,7
I	1,5	2,2	6,2	7,2	7,6	8,1	8,1	8,5	7,7	7,9
L	1,1	1,0	0,9	1,0	1,0	1,2	1,3	1,3	1,3	1,1
NL	2,9	2,8	4,4	5,1	5,7	5,9	6,3	6,0	6,0	5,9
P	:	:	5,2	5,4	6,4	7,1	7,8	9,3	8,1	7,2
UK	3,9	3,7	5,1	4,7	4,9	5,0	5,0	4,5	4,3	4,1
EUR 12	1,9 ⁽²⁾	1,9 ⁽²⁾	3,7	4,1	4,4	4,8	5,0	5,0	4,8	4,8

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.

⁽²⁾ Ekskl. Grækenland, Irland og Portugal.

⁽³⁾ Efter fradrag af indgående kapitaloverførsler.

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

TABEL 40

En række offentlige indtægts- og udgiftsposter opgjort i % af BNP

	1970/1973	1974/1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986 ⁽¹⁾	1987 ⁽¹⁾	1988 ⁽¹⁾
a) Offentlige faste bruttoinvesteringer										
B	4,4	3,7	3,7	3,4	3,0	2,6	2,2	1,9	1,7	1,7
DK	4,4	3,7	3,0	2,8	2,3	1,9	2,2	1,7	2,1	2,1
D	4,3	3,6	3,2	2,8	2,5	2,4	2,3	2,4	2,4	2,4
GR	:	:	3,9	2,9	3,3	4,1	4,4	4,1	3,7	3,5
E	2,7	2,2	2,3	3,1	2,8	3,0	3,6	3,4	3,6	3,7
F	3,7	3,4	3,2	3,4	3,3	3,0	3,1	3,2	3,2	3,2
IRL	:	5,3	5,7	5,1	4,4	3,8	3,8	3,5	3,2	2,9
I	2,6	2,9	3,6	3,7	3,7	3,5	3,7	3,4	3,3	3,4
L	4,7	6,3	6,7	6,7	5,4	4,9	4,8	4,6	4,6	4,6
NL	4,4	3,5	3,1	2,9	2,7	2,8	2,5	2,2	2,2	2,2
P	:	:	4,3	3,4	3,1	2,6	2,5	3,0	3,5	4,1
UK	4,7	3,6	1,8	1,6	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9
EUR 12	3,8 ⁽²⁾	3,3 ⁽²⁾	3,0	3,0	2,9	2,8	2,8	2,7	2,7	2,8

b) Direkte skatter

B	12,1	16,8	18,0	19,3	18,6	19,2	19,1	18,4	18,4	18,3
DK	23,8	25,2	25,8	25,4	26,6	27,6	28,5	29,0	28,5	29,5
D	11,5	12,8	12,2	12,1	12,0	12,1	12,5	12,2	12,2	11,9
GR	3,7	4,7	4,7	5,9	5,5	5,9	5,6	6,0	6,1	6,4
E	3,7	5,2	7,2	6,8	7,9	8,3	8,5	8,4	9,7	9,7
F	6,9	7,8	8,6	8,8	8,9	9,1	9,0	9,2	9,3	9,3
IRL	:	10,9	12,9	13,3	14,0	14,9	14,8	15,6	16,3	16,4
I	5,0	7,4	10,9	11,8	12,4	12,7	13,0	12,9	13,7	13,7
L	13,0	18,2	18,0	17,9	19,4	18,2	20,0	18,7	17,5	17,8
NL	14,0	17,0	15,1	14,7	13,6	12,7	12,7	13,4	13,7	13,5
P	:	:	7,7	7,6	8,5	8,3	8,3	7,1	6,4	6,3
UK	13,3	14,2	14,3	14,6	14,4	14,6	14,7	14,0	13,8	13,3
EUR 12	9,6 ⁽²⁾	10,9 ⁽²⁾	11,6	11,8	12,0	12,2	12,4	12,2	12,4	12,3

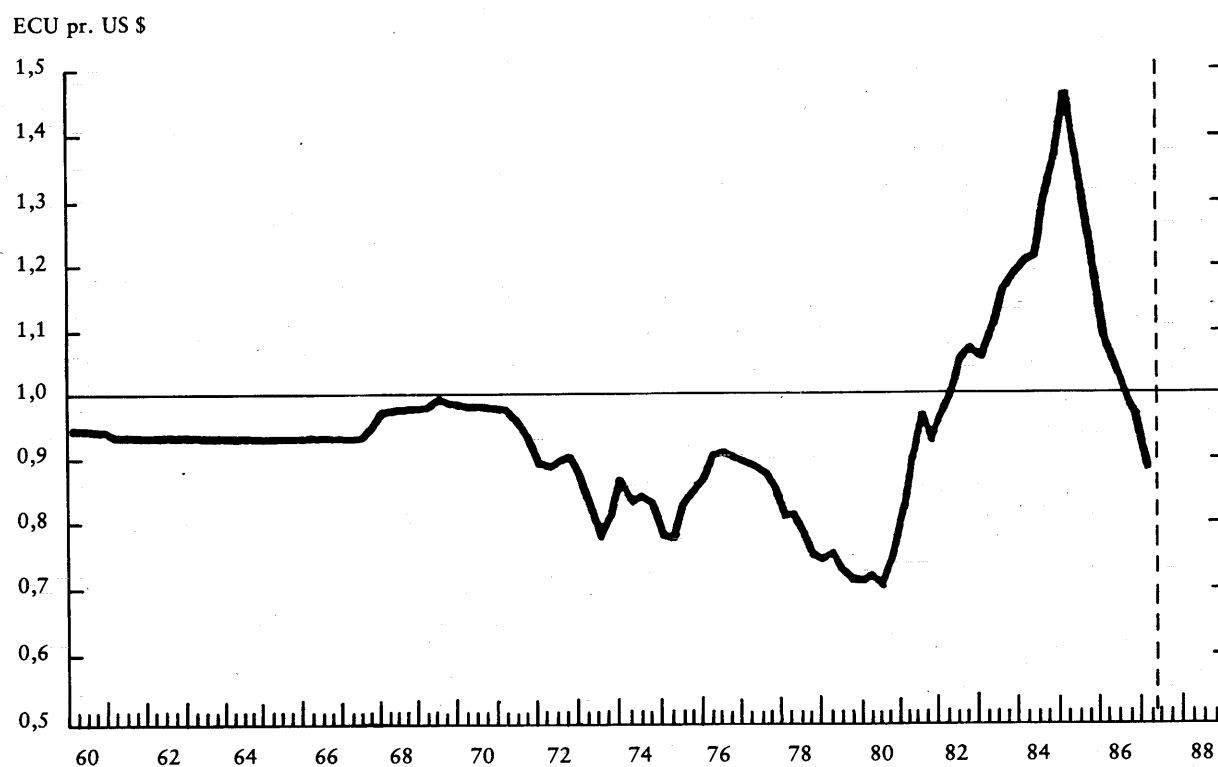
c) Bidrag til sociale sikringsordninger

B	10,8	12,3	12,7	12,7	13,2	14,0	14,7	14,4	14,7	14,6
DK	2,3	1,6	2,1	2,4	2,9	2,9	2,9	2,5	3,0	3,1
D	13,5	16,4	17,4	17,8	17,3	17,3	17,5	17,4	17,6	17,6
GR	6,6	7,8	9,1	10,2	10,9	11,1	11,5	11,8	11,7	12,3
E	7,4	10,7	13,4	13,3	13,7	13,1	13,1	12,9	12,7	12,6
F	14,8	17,8	19,6	20,2	20,7	21,0	21,2	21,0	21,1	21,4
IRL	:	4,4	4,9	5,5	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8	5,9
I	10,8	12,1	12,8	13,7	14,1	13,7	13,7	14,0	13,8	13,8
L	10,5	14,6	15,6	14,9	14,4	13,6	13,6	13,4	13,7	13,7
NL	14,8	17,4	18,7	19,7	21,9	20,7	20,6	19,5	20,0	20,0
P	:	:	9,3	9,6	10,0	9,3	9,0	8,3	8,2	8,2
UK	5,2	6,2	6,3	6,5	6,9	7,0	6,9	7,0	7,0	7,0
EUR 12	10,8 ⁽²⁾	13,1 ⁽²⁾	14,0	14,4	14,7	14,6	14,6	14,5	14,6	14,6

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.⁽²⁾ EUR-12 ekskl. Grækenland, Irland og Portugal.

Kilde: Eurostat og Kommissionens tjenestegrene.

DIAGRAM 1

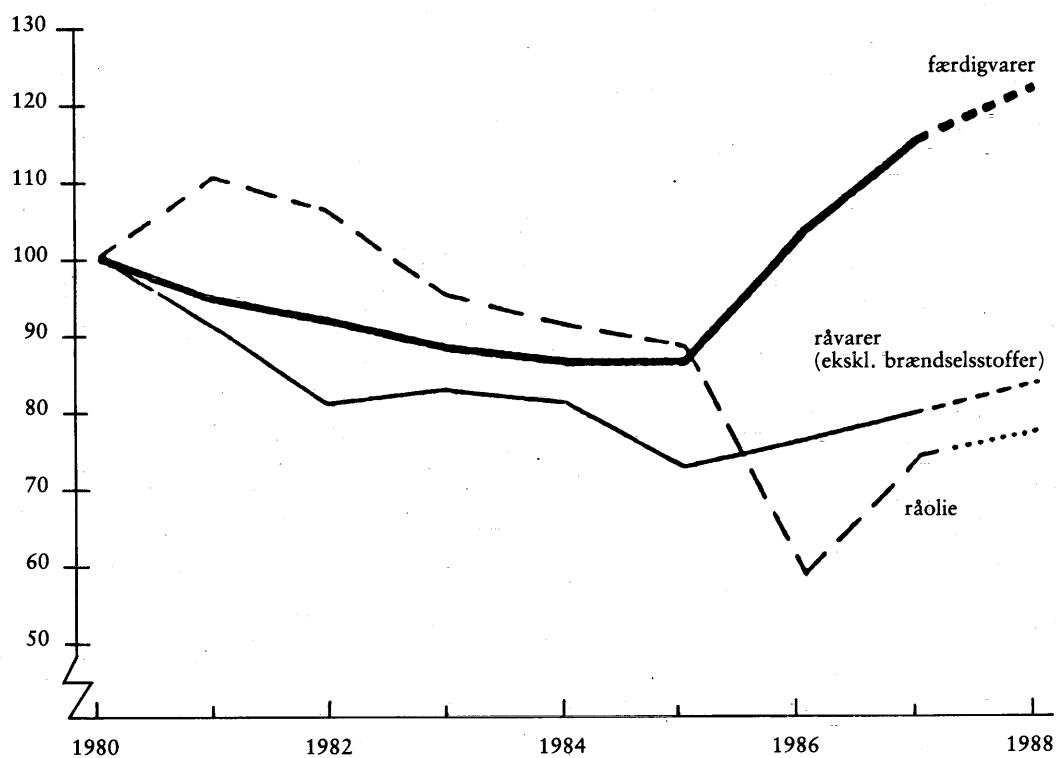
Vekselkurser ECU/US \$ (kvartalsgennemsnit) ⁽¹⁾

⁽¹⁾ For 1987/1988: Økonomiske budgetter, september 1987.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

DIAGRAM 2

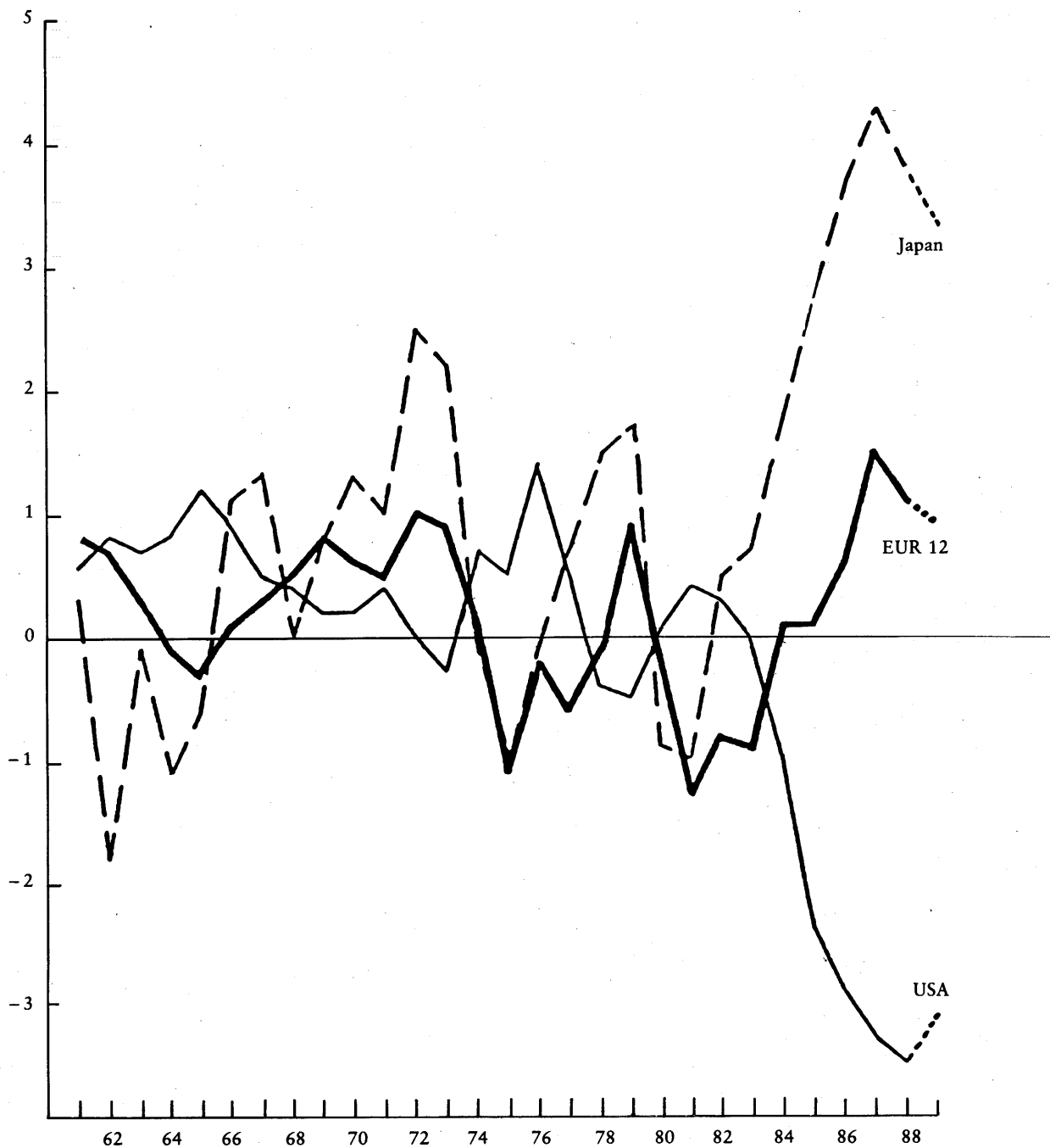
Verdensmarkedspriser for råolie, råvarer (ekskl. brændselsstoffer) og færdigvarer i US \$

(indeks 1980 = 100) ⁽¹⁾⁽¹⁾ For 1987/1988: Økonomiske budgetter, september 1987.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

DIAGRAM 3

Betalingsbalancesaldo over for resten af verden (i % af BNP) ⁽¹⁾

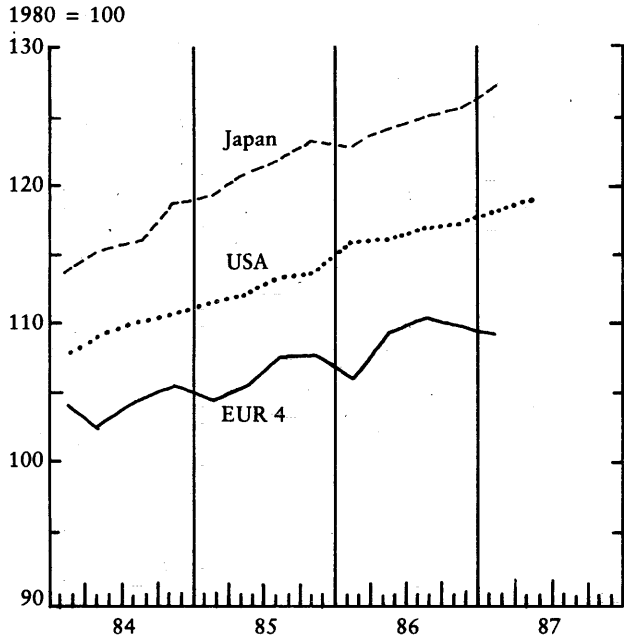

⁽¹⁾ For 1987/1988: Økonomiske budgetter, september 1987.
 Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

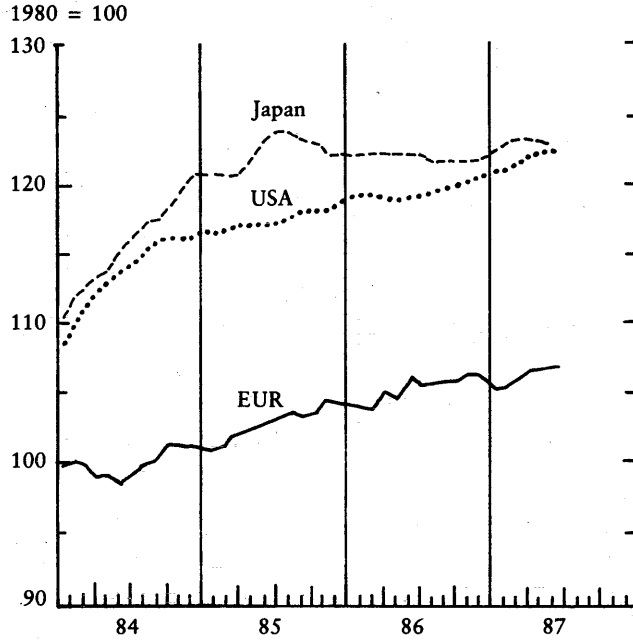
DIAGRAM 4 til 7

Sammenligning af den økonomiske udvikling i EF, De Forenede Stater og Japan, 1984-1987

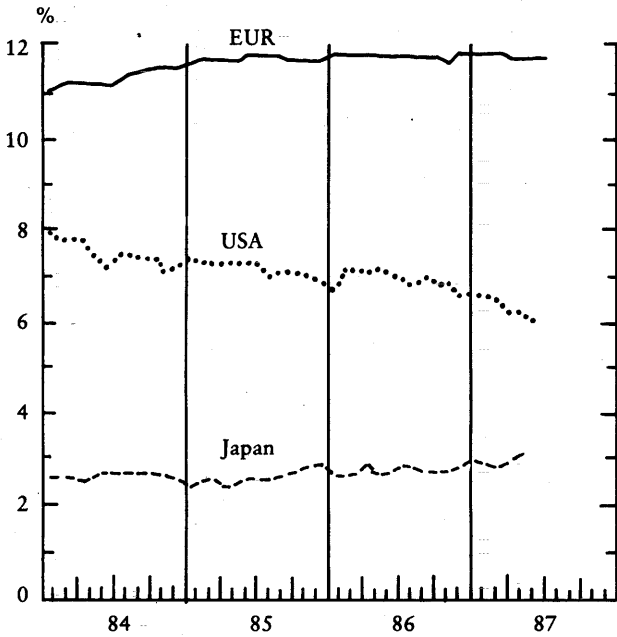
4. Bruttonationalprodukt, sæsonkorrigeret

5. Industriproduktion, glidende tre måneders gennemsnit, sæsonkorrigeret

6. Arbejdsledelsesprocent, sæsonkorrigeret

7. Handelsbalance fob/cif, mia ECU, glidende tre måneders gennemsnit, sæsonkorrigeret

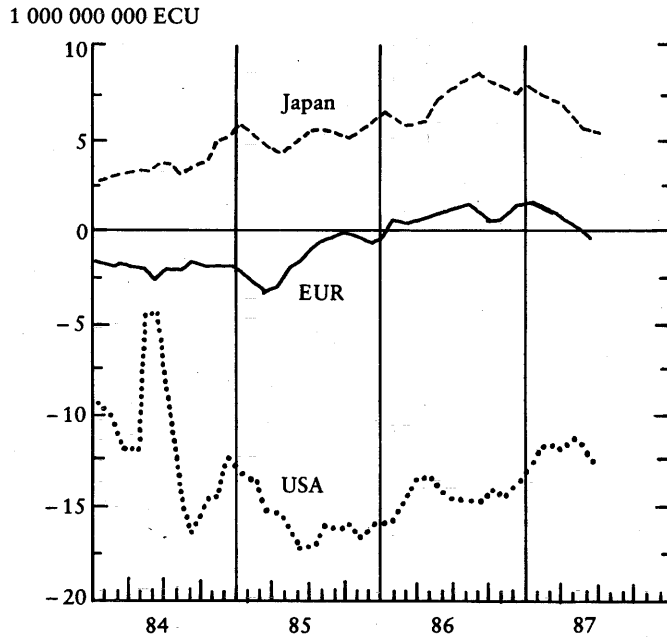
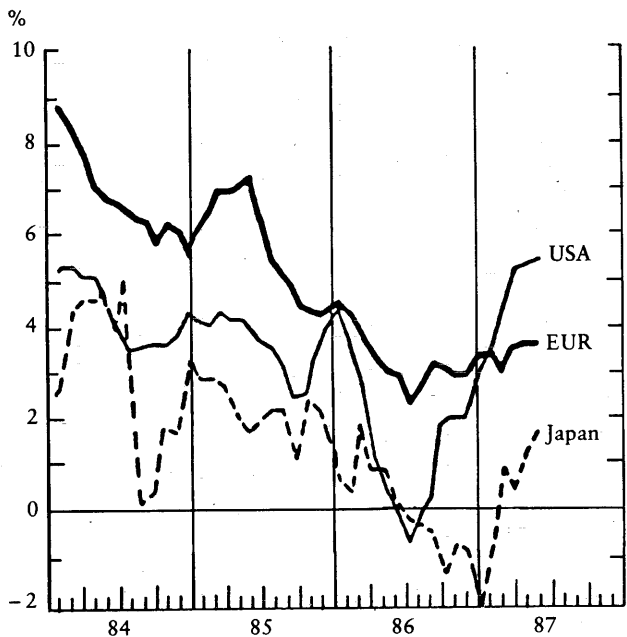

DIAGRAM 8 til 11

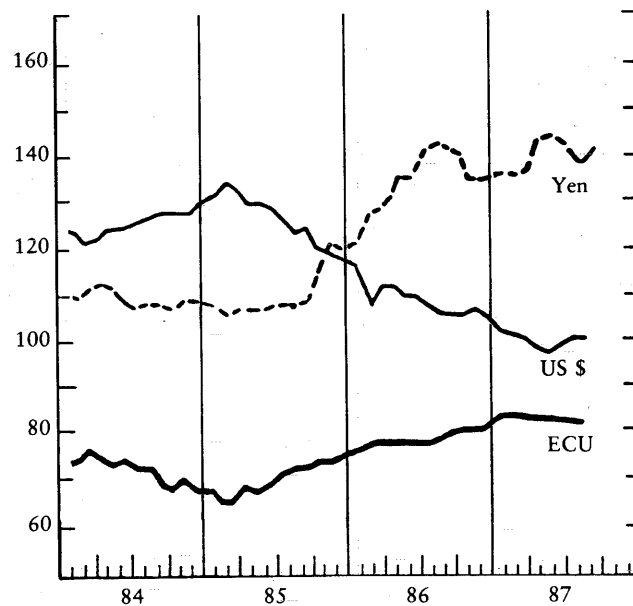
Sammenligning af den økonomiske udvikling i EF, De Forenede Stater og Japan, 1984-1987

8. Forbrugerpriser, ændringer over seks måneder, sæsonkorrigeret, årlige stigningstakter

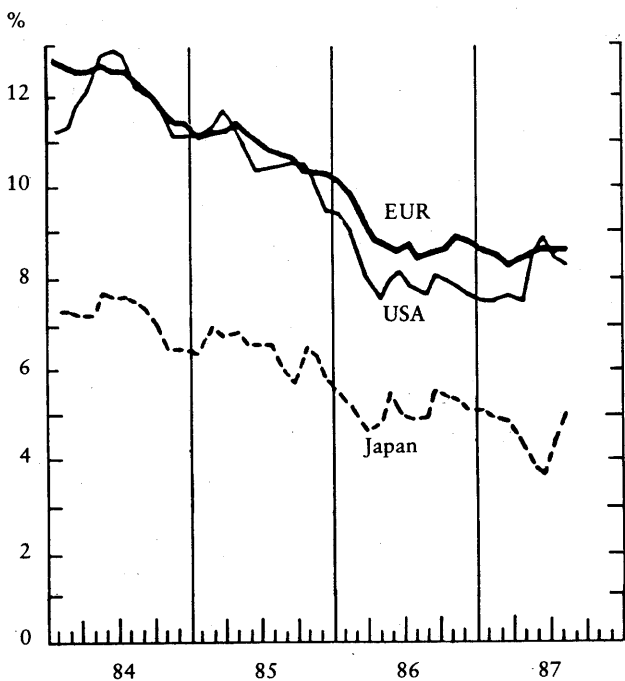

9. Vekselkurser SDR pr. valutaenhed, indeks

marts 1979 = 100

10. Langfristede rentesatser

11. Kortfristede rentesatser

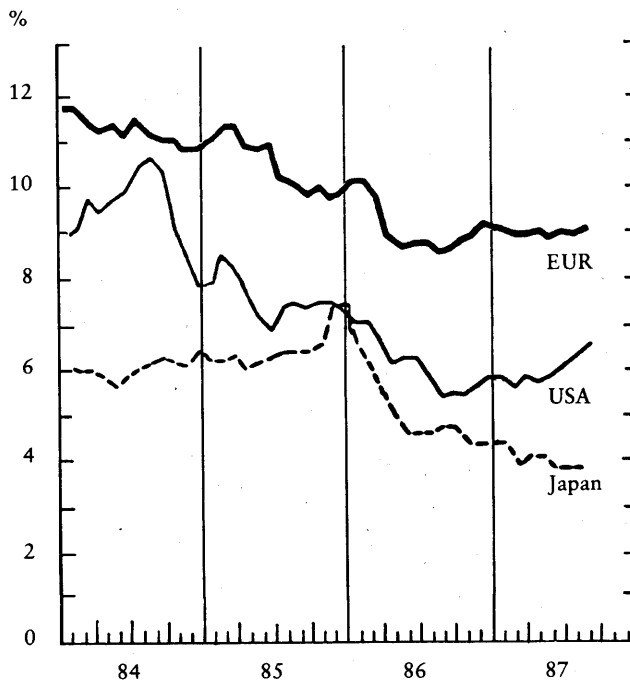

DIAGRAM 12

Rentabilitet, samlet endelig efterspørgsel og private investeringer (den hidtidige udvikling og fremskrivninger på mellemlang sigt)

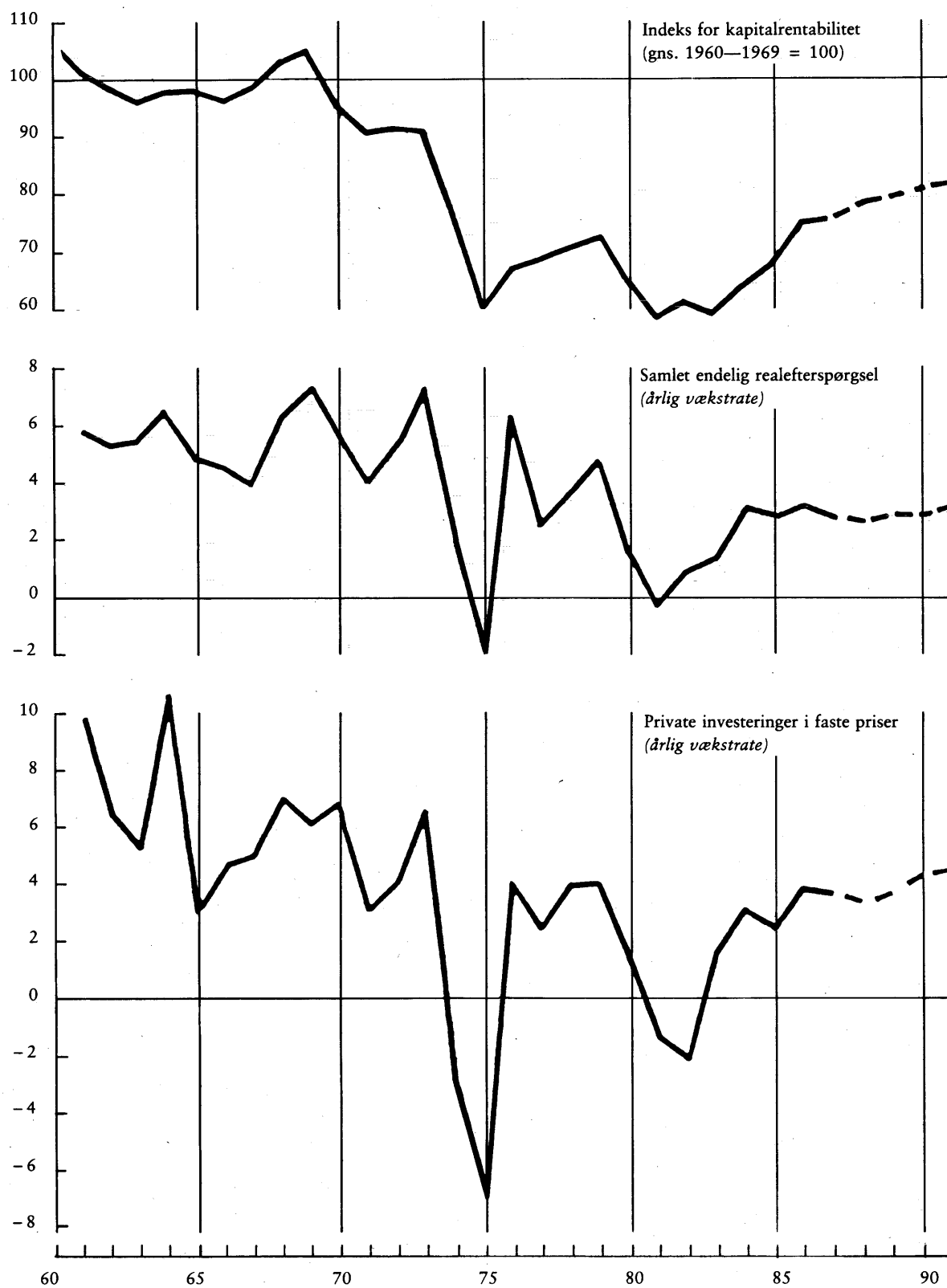
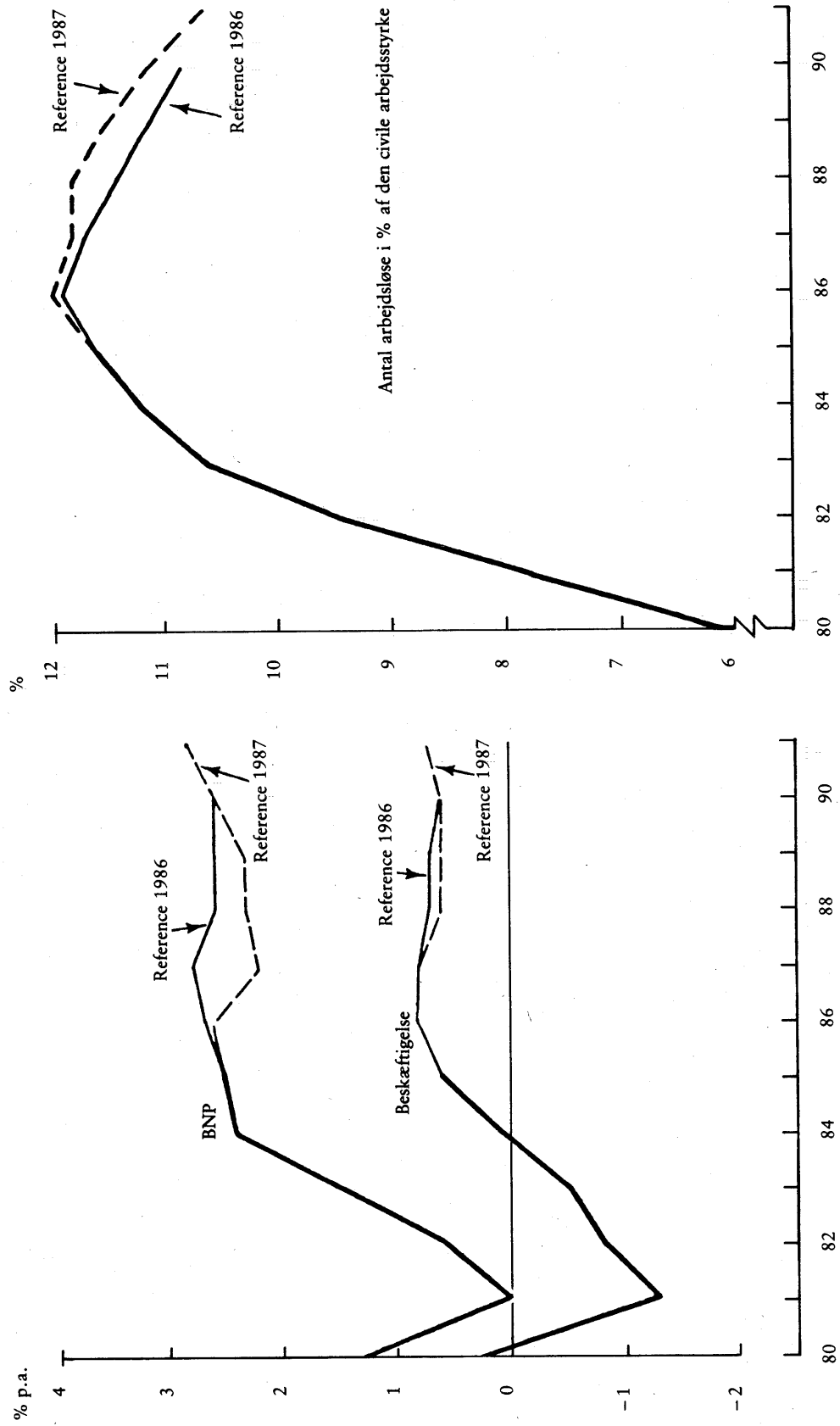

DIAGRAM 13

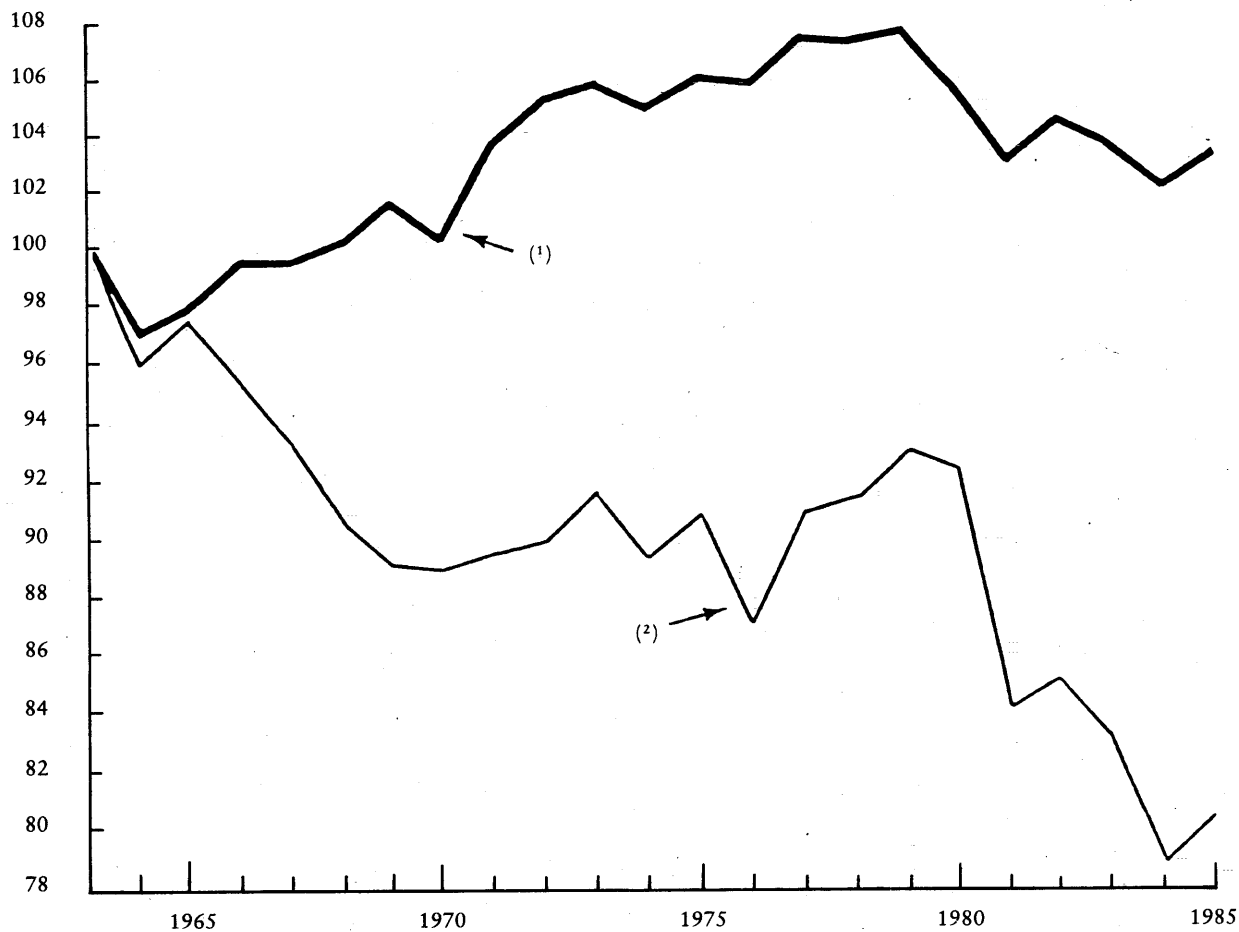
Vækst, beskæftigelse og arbejdsløshed ifølge grundfremskrivningerne fra 1986 og 1987 — EUR 12

Kilde: Kommissionens tjenestegrene.

DIAGRAM 14

EF-industrieksportens verdensmarkedsandele
(indeks 1963 = 100)

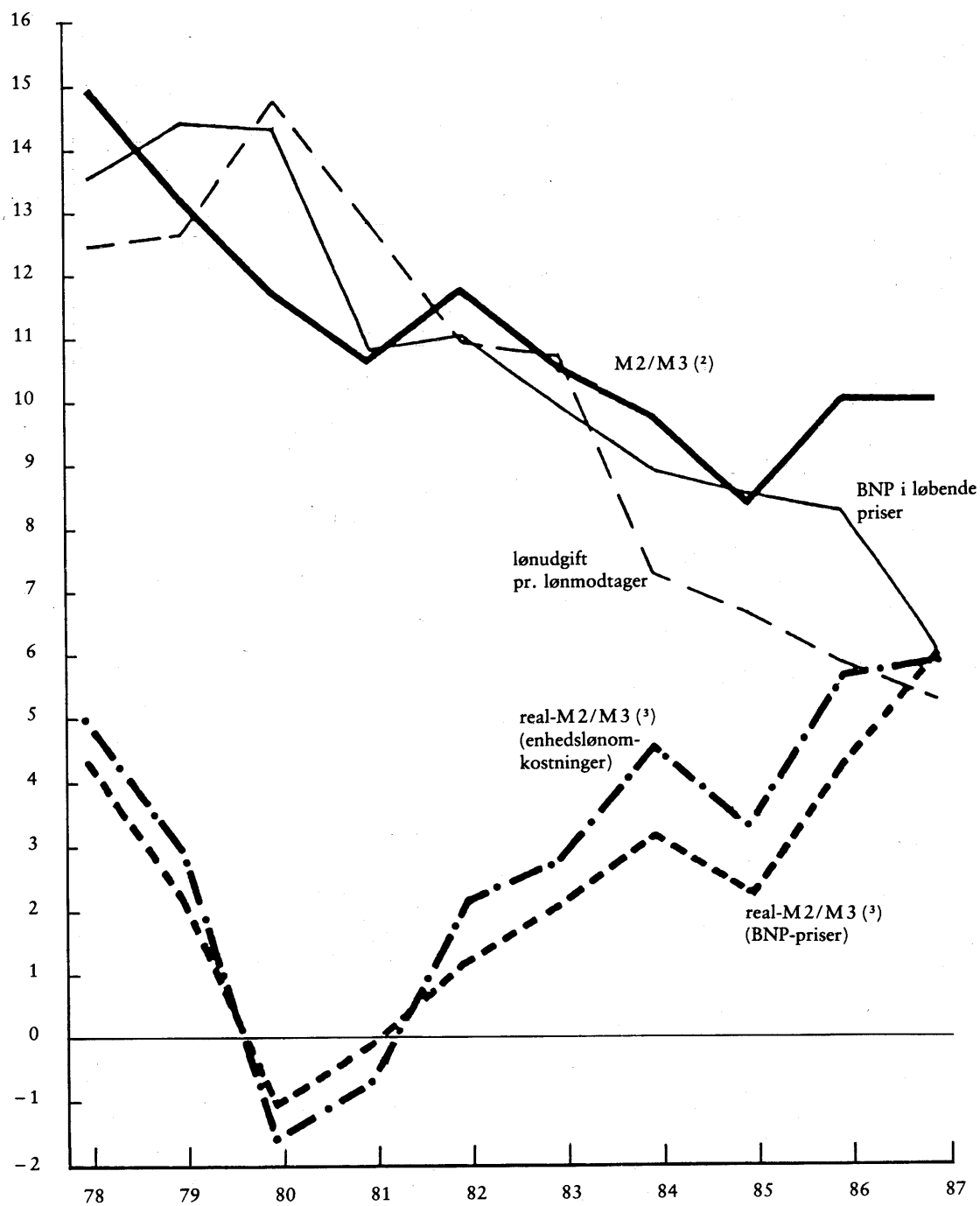
(¹) Indekser for forholdet mellem eksportmarkedsandelen for medlemsstaternes (EUR 10) indbyrdes samhandel og OECD-landenes eksportmarkedsandel på EF-markedet (EUR 10).

(²) Indekser for forholdet mellem Fællesskabets (EUR 10) eksportmarkedsandel i tredjelande og OECD-landenes eksportmarkedsandel i de samme lande.

Kilde: Kommissionens tjenestegrene, VOLIMEX-databanken.

DIAGRAM 15

Realpengemængde og opbremsning i de nominelle variabler EUR 12 (årlige procentvise stigningstakter på basis af årgennemsnit) ⁽¹⁾

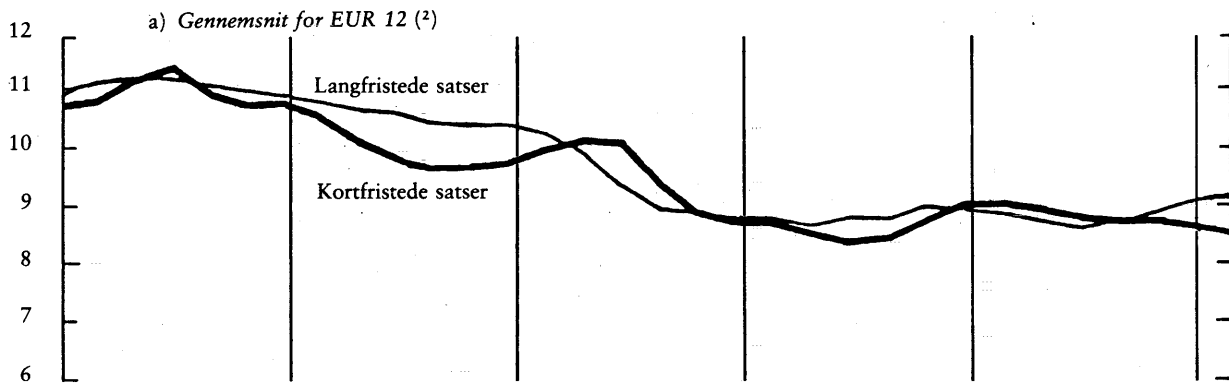

⁽¹⁾ Økonomiske budgetter, september 1987.

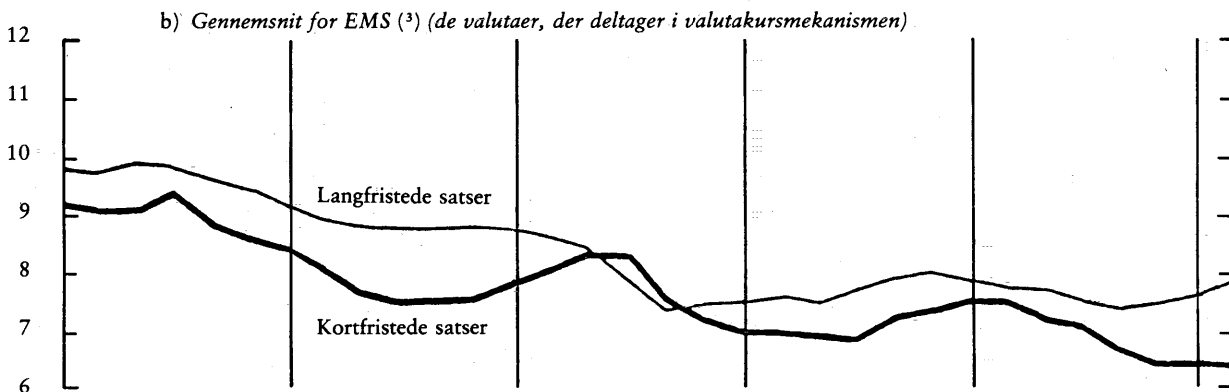
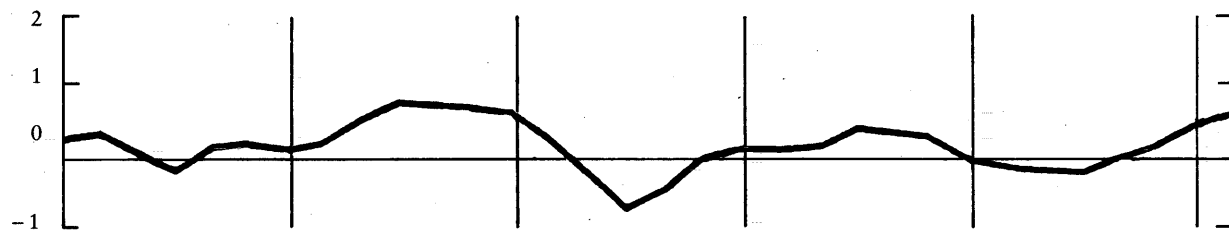
⁽²⁾ Pengemængde i bred forstand (på basis af årgennemsnit).

⁽³⁾ Pengemængde i bred forstand (på basis af årgennemsnit) deflateret med indekset for enhedslønomkostninger eller indekset for BNP-priser.

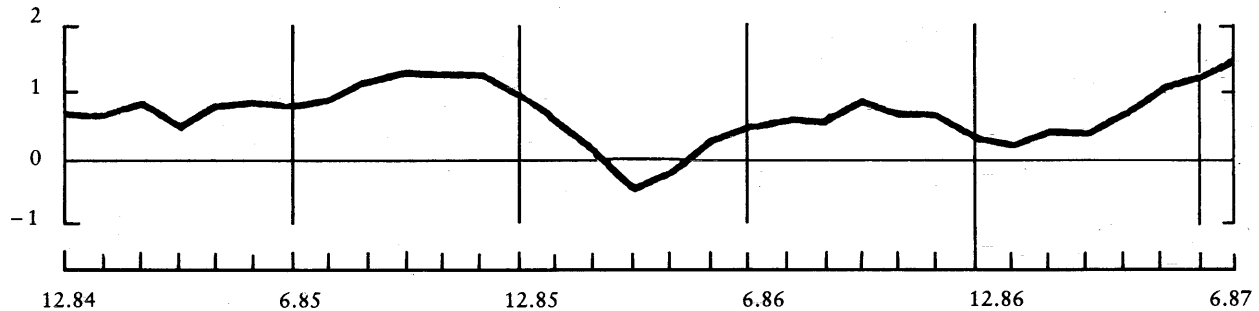
DIAGRAM 16

Lang- og kortfristede nominelle rentesatser ⁽¹⁾

Forskel mellem de langfristede og de kortfristede satser.

Forskel mellem de langfristede og de kortfristede satser.

(1) Repræsentative pengemarkedssatser i de forskellige lande (i almindelighed for tremåneders mellemværender) samt satser for langfristede statsobligationer.

(2) Sammenvejet på basis af det private konsum.

(3) Sammenvejet på basis af valutaernes relative vægt.